



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevare vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AAGE BRASK

DEN SKALKAGTIGE
SCHADE
OG ANDRE SKÆBNER

EN JYDSK FAMILIEKREDS FRA
1600 TALLET



BORGENS FORLAG.

DEN SKALKAGTIGE
SCHADE
OG ANDRE SKÆBNER



AAGE BRASK

DEN SKALKAGTIGE
SCHADE
OG ANDRE SKÆBNER

EN JYDSK FAMILIEKREDS FRA
1600 TALLET

BORGENS FORLAG

Copyright 1952
by
Borgens Forlag
Copenhagen

PRINTED IN DENMARK BY
A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI,
RINGKJØBING

INDHOLD

Forord	7
Indledning	9
Slægtoversigt	11
Mariager-Matadoren. Slægtens Overhoved	12
Kongens Kancellisekretær. Et dramatisk Optrin i Randers	32
Kirsten Hansdatter sl. Nic. de Brobergues. Rigdom er forgængelig.	49
Karen Hansdatter Drostrup og Chr. IV's Rejseapoteker	59
Herrn til Quistrup og Ausumgaard	66
Christen Nielsen Drostrup?	79
Den livskraftige Anne Nielsdatter	80
Den »schadelige« Familie	93
Den »skalkagtige« Herredsfoged Mathias Schade	96
Da Kongen kom til Gislum Herred. En anden Herredsfoged Schades Meriter	113
Peder Knudsen Schade	125
Færgemanden Ahasverus i Hvalpsund	126
Landsdommeren, der blev »dømt« og myrdet af sine Bønder ...	136
En Herredsfoged i Drostrup	158
Hamborg-Slægten	167
Et Drab i 1639 paa Hjemvejen fra Randers	167
Forkortelser ved Kildeangivelser	170
Person- og Stedregister	171

Fotografisk Gengivelse af Kancellisekretær Niels Hansen Dro- strups Vaaben paa Stolestade i Ørum Kirke	40
---	----

FORORD

I det her foreliggende Arbejde har jeg taget en Familiekreds, hvis Medlemmer virkede for 2—300 Aar siden, og om hvilken jeg var kommet i Besiddelse af en Del Materiale ved Forarbejderne til mine tidligere Bøger, frem til nærmere Beskuelse. Det drejer sig vel hovedsagelig om, hvad man nok vil kalde jævne Mennesker, men over enkeltes Skæbner er der dog et vist dramatisk Præg, og andres Levnedsløb kan betragtes som ret typiske for Tiden.

Skildringer af denne Art er jo betinget af, at der i nogen Grad kan tilvejebringes Oplysninger af Betydning om de paagældende Mennesker, og bundet af de foreliggende Kendsgerninger, som i Almindelighed er af tør og jordbunden Art og ofte fortrinsvis vil lægge de uheldige Sider af Sindene blot. I Modsætning hertil er Romanforfatterne ganske frit stillet ved Gengivelser af Menneskers indre og ydre Liv og Færd, de mødes ikke af Krav om Sandhed — højst ønskes nok en vis Sandsynlighed og Harmoni i Fremstillingen. Det skulde derfor synes givet, at Romanerne altid med Lethed kunde overgaa det virkelige Liv med Hensyn til spændende Hændelser og interessante Menneskesind. Og dog! De Skæbnetæpper, Nornerne væver, er ofte holdt i saa rige og indviklede Mønstre med saa afvekslende Farver i lige fra de mest dystre og triste til de skønneste rene og lyse Toner, at det vil være vanskeligt, for ikke at sige umuligt for menneskelige Hjerner at udtænke og udforme tilsvarende Mønstre. Og vil der ved Skildringer af forsvundne Generationer vise sig mange Huller og daarligt oplyste Forhold, saa er der til Gengæld det ved disse Mennesker, at de har været virkelige, levende Væsner af Kød og Blod underkastet højere Magters Vilje og Bestemmelse, medens Personerne i de almindelige Romaner er Fantasiofstre, skabt af en eller anden dødelig.

Ved Gennemgang af historisk Materiale vil vi endvidere kunne finde værdifuldt Stof frem til Udvidelse af vort Kendskab til, hvor-

ledes Livet levedes af vore Forfædre, til deres Tankegang og Kultur, hvilket kan hjælpe os til bedre Forstaaelse af Nutidens og Fremtidens Problemer, samt til Landets Topografi.

Endelig er der Mulighed for, at Slægtsskildringer vil kunne være til Gavn for videnskabelige Undersøgelser vedrørende Slægtens Betydning for den enkelte, specielt med Hensyn til de fra Forfædre og Formødre arvede Anlæg. Naar man for saa vidt angaar Dyr og Planter studerer Arvelighedsforhold paa det nøjeste og lægger meget Vægt derpaa saavel i Videnskabens Studier til Landbrugets og Skovbrugets Fremme som i det daglige Arbejde i Næringsvirksomhedernes Tjeneste, skulde der være mindst lige saa stor Grund for Menneskene til at tage sig af tilsvarende Spørgsmaal med Hensyn til deres egen Race.

Ud fra disse Betragtninger og i den Tanke, at det bør være saadan, at der ikke alene udgives Bøger, som er i Overensstemmelse med Massens Ønsker, men ogsaa enkelte, som kun hist og her faar en Hr. eller Fru Madsen i Tale, har jeg overvundet mine Betæneligheder ved at lade dette Arbejde udkomme paa Tryk. Jeg har haft megen Glæde af at mærke, at de Bøger, jeg hidtil har udsendt, har været af Interesse og til Fornøjelse for nogle, maatte det gaa ligesaa med de Skildringer, der findes her.

INDLEDNING

I Rud Sogn i Galten Herred, i den nordlige Del af det gamle Aabosyssel, ikke langt fra en Tinghøj, som sikkert tidligere har været benyttet til Herredets Ting, har vi et Sted, Drostrup, som kun i ringe Grad har givet Anledning til Omtale gennem Tiderne. Alene det Forhold, at den Slægt, vi i det følgende skal høre nærmere om, har haft sit Hjemsted der og ogsaa i længere Tid haft Forbindelse dermed, bevirker, at der her skal gives nogle Oplysninger om Stedet.

Navnet tilkendegiver, at det oprindelig drejer sig om et Torp, et Udflyttersted fra Opgangstiden i Forbindelse med Valdemarernes Storhedsperiode. Første Gang, Stedet findes nævnt, er i 1507, da der har været Strid om Skellet mellem Rud Mark og Drostrup Mark.¹⁾ Endnu hen i det 17. Aarhundrede bestod Drostrup kun af een Ejendom, en Gaard, der i 1629 angives at tilhøre Niels Friis til Krastrup, af hvem den 1637 sammen med forskelligt andet Gods blev overdraget til Oluf Parsberg til Hagsholm, men medens der for de øvrige Ejendommers Vedkommende i Skødet bruges Betegnelser som »udi Galten Sogn Hinge By en Gaard«, saa hedder det med Hensyn til Drostrup, der er nævnt først paa Listen, blot: »Rud Sogn, Draastrup«²⁾. Den maa have været en ret fremtrædende Ejendom uden Markfællesskab med andre, og den var da ogsaa sat til en betydelig Landgilde, nemlig 3 Ørte Rug, 3 Ørte Byg, 2 Ørte Havre, $\frac{1}{2}$ Td. Smør, 1 Okse at stalde, 1 Svin samt Gæsteri 30 Skpr. Malt, hvilket alt efter hin Tids Beregning udgjorde en Snes Tønder Htk.³⁾

Paa denne betydelige Gaard, der ikke ses opført som Selvejendom, før efter at den synes at være gaaet ud af Slægtens Besiddelse, sad der i Begyndelsen af 1600 Tallet en Mand, der bar det almindelige Navn Niels Hansen. I Dronningborg Lens Regnskaber kan vi flere

1) Eline Gøyes Jb. S. 250.

2) Vib. L. Sk. og Pp. 1624—37 fol. 321 b.

3) Galten H. Tb. 5/3 1672.

Gange finde hans Navn anført, oftest i Anledning af, at han havde en Karl for fuld Løn, men noget af særlig Interesse om ham, udover en Bemærkning i 1612 om, at det var brændt for ham, og at han derfor ikke har ydet »Pendingskat«, kommer ikke frem. Hvem han var gift med, har vi ikke Oplysning om, efter Navngivningen i Slægten er der Sandsynlighed for, at hans Hustru har heddet Kirsten. Gift var han i hvert Fald, vi har Oplysning om en Søskendeflok, der uden Tvivl maa være Børn af ham, og efter deres Forhold at dømme synes det naturligt at mene, at Niels Hansen har været en ret fremtrædende Mand, og at Hjemmet har været velstillet.

Sidste Gang vi hører om denne Mand er i Lensregnskabet 1620—21, da det anføres, at Søren Olufsen, »som tjente Niels Hansen i Draastrup«, for Lejermaal med en Pige i det nærliggende Langskov maatte erlægge den ret store Bøde 6 Dlr. Efter et Mandtal fra 1622 sidder der nu en Mads Tøgersen paa Gaarden. Af en trist Sag fra 1640¹⁾, som vi senere skal høre mere om, fremgaar ret tydeligt, at Niels Hansen er gaaet ud af de levendes Rækker kort efter Karlens Uheld, at hans Enke efter Tidens Skik ikke har været længe om at søge Erstatning, og at det er Mads Tøgersen, der er blevet hans Efterfølger. Fra en senere Tid har vi en Tingbogsindførsel²⁾, hvorefter en Line Nielsdatter skulde være indskrevet for Gaarden i en Jordebog dateret 1. Maj 1643, men endnu 4 Aar senere nævnes Mads Tøgersen der. Forholdet er maaske det, at Mads Tøgersens Hustru er død senest 1643, og at hendes og Niels Hansens Datter Line da er blevet indskrevet for Gaarden, medens Mads Tøgersen er blevet boende paa Gaarden.

Som tidligere anført ved vi, at der i Ægteskabet med Niels Hansen var en Del Børn, og vi kender de flestes Navne, men vi har ikke Oplysning om, i hvilken Orden de er født; den Rækkefølge, hvori vi skal høre om dem, maa derfor ikke betragtes som angivende dem efter Alder.

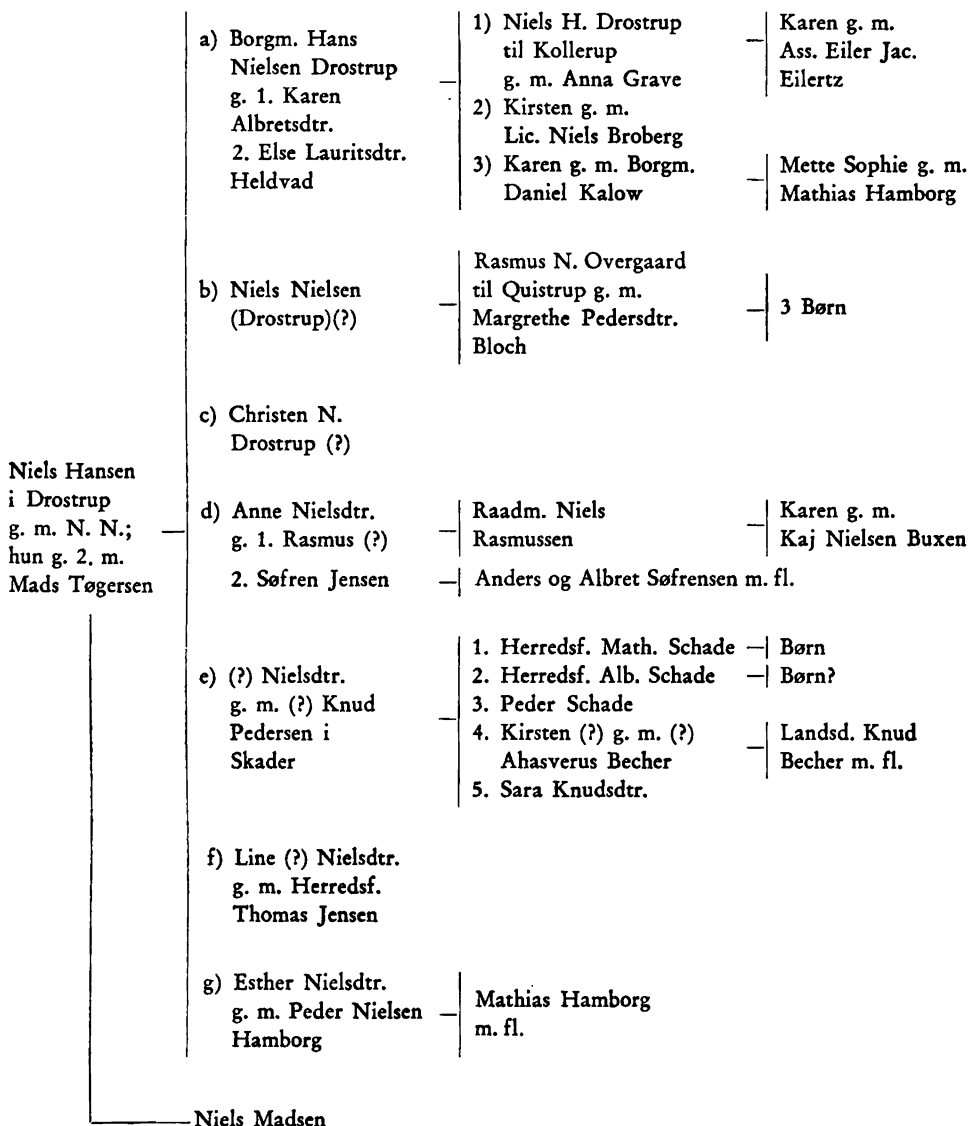
I Genealogen, Klokker og Bedemand i Hobro, Oluf Hermansen Nysteds slægtshistoriske Optegnelser³⁾, findes forskellige Oplysninger, der ganske vist maa behandles med nogen Forsigtighed, om den heromhandlede Slægtskreds. Et Sted er der afsat en særlig Side til Slægten Drostrup, men den er desværre blank bortset fra Overskriften.

1) Vib. L. Dbg. 1640 fol. 244 b.

2) Galten H. Tb. 5/3 1672.

3) Add. 244, 4°, Rostg. 48, 4°.

SLÆGTSOVERSIGT



MARIAGER-MATADOREN, SLÆGTENS OVERHOVED

Blandt Drostrupbondens Børn er en Søn Hans Nielsen den, vi i størst Omfang kan finde Oplysninger frem om; da han havde skabt sig en forholdsvis god Position, fik han i Almindelighed sit Hjemsteds Betegnelse føjet til Døbenavnet, saaledes at hans Navn blev Hans Nielsen Drostrup¹).

Vi har ikke noget Sted Oplysninger, der nøjagtigt kan fortælle os, hvornaar Hans Nielsen kom til Verden, det er dog sandsynligvis før 1608, da hans første Hustru angives født.

Hvor han har opholdt sig i den tidligste Ungdom, kender vi ikke noget til, det Sted, vi først møder ham, er i Mariager, der ogsaa skulde blive Stedet for hans Manddomsgerning. Han var kommet ind paa en Løbebane, der paa den Tid var Vejen til Penge og Magt for mange, han var blevet Skriversdreng paa et større Kontor, paa Lenet Mariager Klosters Kontor. For en velbegavet ung Mand, som kunde klare sig vel med sine Omgivelser, var der særlig gode Chancer for at komme frem efter Uddannelse i Skrivergerningen. Foruden at erhverve Dygtighed til at læse, skrive og regne, hvad der slet ikke var almindelig den Gang, kunde han herved erholde udmærket Kendskab til mange Forhold, der var af stor Betydning i det daglige Liv, opnaa Evne til at omgaas alle Slags Folk og knytte gode Forbindelser med Mænd, der havde Magt og Anseelse, saasom adelige Lensmænd og andre af Adelen, man ser Gang paa Gang Eksempler paa, at Skrivergerningen kunde blive Springbrædt til fremtrædende Stillinger.

1) I Barfod: Borgerlige Rigsdagsmænd 1660 fremsættes Formodning om, at han er født i Drostrup i Læborg Sogn, men det maa alene være paa Grund af Navnet, der kan ikke være Tvivl om, at hans Hjemsted var Drostrup i Rud Sogn.

Hvad der har ført ham til Mariager, kan ikke ses med Sikkerhed, men der er en Mulighed for, at han har haft en Søster gift her, før han kom dertil. Første Gang, vi ser ham optræde der, er i 1631, da Hans Nielsen, Skriverdreng paa Mariager Kloster, bl. a. kvitterer for Dækning for Udlæg »paa Rejser til Horsens og Riberhus med kgl. Majt's Skatter«¹⁾. At han — vistnok sammen med en Stalddreng — bliver sendt afsted med kongelige Skatter, kunde tyde paa, at han havde været der nogen Tid, saa at man havde Kendskab og Tillid til ham, samt at han var en voksen Mand — man maa ikke hæfte sig ved Betegnelsen Skriverdreng, Dreng kan paa det Tidspunkt udmærket betegne en fuldvoksen Mand. Han kommer hurtigt til at betyde noget i Mariager, i Lensregnskabet 1634—35 betegnes han som Skriver, og han tager tillige fat paa at drive Handelsvirksomhed. 1635—36 køber han for 14 Dlr. Bly af Mariager Kirkes Beholdning, 1640—41 leverer han en Del Byggematerialer til Kirken, ca. 50.000 Viborg Mursten, Kalk, Tagsten og Tømmer²⁾, og ifølge Lensregnskabet for 1638—39 køber han 26 Læs Vindfælder af Lenet. Han er med i alle Egnens vigtigere Forhold, optræder hyppigt paa de skiftende Lensmænds og deres Enkers Vegne og bliver hurtigt Grundejer i større Stil. I 1635 er han i København og afleverer der en lang skriftlig Henvendelse til sin »gode Ven Christen Pedersen«, hvem han beder minde Kansleren og Sekretæren om efter Løfte til Lensmanden Iver Krabbe at forebringe en Del Lenet vedkommende Forhold for Chr. IV. Fra 1639 betegnes han ofte som Ridefoged ved Mariager Kloster eller kgl. Majt.s Ridefoged over Mariager Klosters Len og 1642 omtales han som Borger i Mariager og forrige Skriver paa Klostret; nogenlunde samtidig bliver han Raadmand i Mariager³⁾.

Mange Forhold vidner om, at han hurtigt kom til at sidde sikkert i Sadlen i økonomisk Henseende, og at han ønsker at hævde sig en god Position i Byen. Efter at han — formentlig i 1636 eller 1637 — er blevet gift, hedder det i Kirkeregnskabet for 1637—38: »annammet af Karen Albredtzdatter Hans Niensens for hendes Stolestade i den øverste Stol Penge 3 Mrk«. Det betød jo dengang overmaade meget for den »honnerte Ambition«, at Kvinderne kunde komme til

1) Mar. Kl. Lensr. 1631—32.

2) Mar. Kirkes Regnsk.

3) Rtk. Div. Dok. ved. Regnskabs Revision 1588—1660 Mar. Kl.

at vise deres særligt gode kristelige Sind ved at skaffe sig Ret til at indtage et Sæde saa nær ved Prædikestolen som muligt, utallige Stridigheder, ja ogsaa Slagsmaal om Retten til at have de bedste Pladser i Kirken, har der været blandt »ydmyge, gudelskende« Kvinder med Deltagelse af Mændene. I en Lensjordebog for 1646—46 staar Hans Nielsen noteret for en Del Ejendomme i og ved Byen, og han maa have klaret de vanskelige Ufredsaar 1643—45 paa en udmærket Maade, for Nytaarsdag 1647 kan han stifte et Legat paa 100 Rdl., senere omskrevet til 150 Sldr., til Hjælp til Underhold for en Hører ved Mariager Skole¹⁾, der da var en Latinskole — han efterlignede herved Lensmanden Mogens Arenfeldt, der i 1641 havde skænket et tilsvarende Beløb til Skolen — og paa samme Tid kunde han formedelst det ikke uvæsentlige Beløb 50 Rdl. erhverve sig et Familiegravsted, »Lejersted«, i Mariager Kirke²⁾.

Nu begynder hans Ekspansionspolitik rigtig at tage fat, ved Køb og Mageskifter og ved at yde Laan, som ofte ikke indfries, til Kronen og til private forskafter han sig efterhaanden en stor Portion Rettigheder og Ejendomme, fordelt over Størstedelen af Nordjylland, men dog hovedsagelig i og omkring Byerne Mariager og Hobro. Og ved nye Transaktioner faar han det lidt efter lidt meget saaledes, at han mellem Mariager og Hobro kan oprette en selvstændig betydelig Ejendom, Skovsgaard, med en Del underliggende Bøndergods, hvortil han senere kan trække sig tilbage efter at have opgivet sine Stilling og Hverv, foruden at han kan faa dannet flere nogenlunde samlede Komplekser af Bøndergods, hvoraf han ved sit andet Giftermaal uddeler til sine 2 Døtre og deres Mænd, samt til sin Søn erhverve en gammel Sædegaard i Nærheden af Drostrup. I et af ham under 7/7 1648 indgivet, i København udfærdiget Andragende anholder han Kongen om, at et Stykke øde Hedejord og Skovsland, som kaldes Skovsgaard i Skjellerup Bys Mark, og som ingen udi tredsindstve Aar og længere har villet fæste, men ligger endnu med Lyng, Sten og Rødder, og Hobro Mænd findes indskrevet for for 1 Daler aarlig, maa følge ham, der har et Selvejerhus ved samme Jord, for sædvanlig aarlig Landgilde³⁾. Andragendet maa være indgivet i god Overensstemmelse med Lensmanden Mogens Arenfeldt, for denne giver det samme Dag en anbefalende Paategning, hvor-

1) Aarhus Bispeark. Revers. I fol. 53 Nr. 7.

2) Mar. Kirkes Regnsk. 1647—48.

3) D. K. Indk. Br. og Indl.

efter det har faaet Notatet »Klart«, og allerede den 11. s. M. udstedes kgl. Bevilling paa det ansøgte. Af denne Sag som af saa mange andre synes at fremgaa, at Hans Nielsen forstod at skaffe sig god Forbindelse med formaaende Mænd til Gennemførelse af sine Ønsker. Omtrent samtidig faar han af en Fuldmægtig for Adelsmanden Jørgen Pors til Kastrupgaard tilskødet en Selvejergaard i Skjellerup med 4 Gadehuse og Hussteder og 7 Parter i Skjellerup Skov¹⁾. Denne Gaard, der iflg. et Tingsvidne af 11/12 1647 havde været »lovlig lovbudt, som det sig burde«, var beboet af Jens Christensen (Søgaard) og Søfren Jensen; om den sidste skal vi senere høre lidt mere, han var nemlig gift med en Søster til Hans Nielsen.

I 1652 faar Hans Nielsen, der maa have syntes særlig godt om den smukke Egn, hvor der ganske vist ikke var videre frugtbart, men hvor Jorden saa til Gengæld var ret nem at dyrke, fuld Ejendomsret til Skovsgaard under Hensyn til, at »han med Grøfter og i andre Maader stor Bekostning derpaa skal have anvendt«, men han maa dog til Gengæld overdrage Kronen en halv Selvejergaard i Hvil-som²⁾. Skovsgaard findes iøvrigt tidligt nævnt, den er omtalt allerede i 1462³⁾ som en selvstændig Ejendom, der ikke har Markfællesskab med Skjellerup By; senere betegnes den som øde, men var dog stadig af saa stor Betydning, at fremtrædende Mænd i Hobro sørgede for at faa Brugsret til den.

I 1650 ordner Hans Nielsen, der nu var naaet op paa den højeste Stilling i Byen Mariagers Administration, idet han var blevet dens Borgmester, et Mageskifte med Kronen, saaledes at han afstaar Selvejerrettigheden i en Gaard i Sem med tilhørende Huse m. v. mod at faa Kronens Selvejerrettighed i en Fæstegaard i Skjellerup. 3 Aar senere faar han efter i Forvejen til dels ved Køb af andres Rettigheder at have erhvervet Pant fra Kronen i forskellige Ejendomme i Skjellerup, som han paa Grund af Tidens Indskrænkninger i borgerliges Overtagelse af Pantegods først havde udbudt til Erhvervelse for Adelspersoner, kongelig Bevilling paa, at han og hans Arvinger maatte beholde 2 Gaarde dér med tilhørende Bol og Gadehuse, alene paa Betingelse af, at han paa disse Ejendomme lod sætte forsvarlige Bygninger⁴⁾, og i 1655 faar han yderligere Ret til at nyde som Selv-

1) Rtk. Aarhus og Ribe Stifts Kopib. C. 1683—84. fol. 279 ff.

2) J. R. 31/3 1652.

3) Æ. d. A. V S. 663.

4) J. R. 9/3 1653.

ejergods dels 1 Gaard med 3 Gadehuse, 2 Halvgaarde og 2 Bol i Skjellerup, dels et Hus med Have ved Hobro, imod at afstaa noget andet Bøndergods til Kronen¹⁾).

Men Hans Nielsen forskaffede sig ogsaa Rettigheder og Ejendomme andetsteds. I hvert Fald i 1651 var han Ejer af en Helgaard i Hørby ved Hobro og en Gaard i Roum i Rinds Herred samt af den interessante Ejendom Fyrkat Mølle, hvor nu et vigtigt Fortidsminde, en Vikingeborg, er ved at blive fremdraget efter mange Aarhundredes Glemsel²⁾). Samme Aar skøder en Kaptajn ham »fra sig og sit Kompagni og Arvinger« en Gaard i Nr. Onsild, modtaget som Betaling fra Kronen, ligesom han af Jørgen Seefeld til Visborggaard faar overdraget Panterettigheder i mange Jorder omkring Mariager af et saadant Omfang, at der, hvis de senere af Kronen ønskes indløst, skulde erlægges et Beløb af 1005 Rdl.; til Gengæld pantsatte Hans Nielsen samme Dag »Færgemandens Toft« i Mariager til Jørgen Seefeld³⁾). Slægten Seefeld havde i mange Aar spillet en stor Rolle i Østhimmerland, men dens Kraft og Betydning var imidlertid nu stærkt nedadgaaende. Og det synes, som om Hans Nielsen forstod at benytte sig af Opløsningen idenfor denne Slægt til — vistnok paa fuldstændig reel og lovlig Maade — at komme i Besiddelse af en Del af dens Jordegods. Det fremgaar af nogle Tinglysningsnotater, at han har kautioneret paa Jørgen Seefelds Vegne og ligefrem udlaaet Penge af dennes Midler, men hans Optræden for ham bliver ogsaa belønnet; efter at der i Anledning af en saadan Kautionsforpligtelse var blevet gjort Indførsel (Udlæg) til Jørgen Seefeld hos Tyge Kruse til Balle i en pantsat Selvejrbondegaard i Norup, ser vi Jørgen Seefeld unde og forlene Hans Nielsen med Landgilde og Herlighed af Gaarden »formedelst god, tro og flittig Tjeneste«⁴⁾).

Jørgen Seefelds Broder Jacob til Ovegaard angives i 1650 at være Hans Nielsen 800 Rdl. skyldig, hvorfor Jørgen Seefeld kautionerer; som et Resultat af dette Forhold kan vi vel betragte et Skøde i 1653 fra Jacob Seefeld til Hans Nielsen paa en Gaard i Borbjerg Sogn i Hjerm Herred⁵⁾).

Under en Proces for Herredagen i 1653 ser vi Hans Nielsen op-

1) J. R. 16/10 og 19/10 1655.

2) Vib. Bispark. Pk. 42 og 77 samt Randers A. Topografica, L. A.

3) Vib. L. Sk. og Pp. 1650—51 fol. 60 og 62.

4) a. St. 1650—51 fol. 6, 1653 fol. 24 b og 74.

5) Vib. L. Sk. og Pp. 1650—51 fol. 20 b.

træde som Fuldmægtig for en mindre heldig Adelsmand, Niels Arenfeldt, der havde foretaget flere forgæves Giftattentater paa sin Hustru Karen Dyre, som imidlertid var kendt pligtig at udrede 200 Rdl. om Aaret til Mandens Underhold; hans Optræden her skyldes antagelig, at Niels Arenfeldt var Broder til en af Lensmændene i Mariager.

Fra 1657 har vi Oplysninger fra ham selv om, at han paa dette Tidspunkt havde 1500 Sldr. paa Rente udover bortskyldig Gæld, og at han ejede 22 $\frac{1}{2}$ Td. Htk. alene i Onsild Herred samt Markjorder i Hobro og Viborg¹⁾.

I 1661 foretager Hans Nielsen igen større Transaktioner med Hensyn til Jordegods, dels med Jørgen Seefeld, dels med Kronen. Af førstnævnte faar han under 18/6 1661 Skøde paa en Del Jordegods i Falslev Sogn²⁾, nemlig en Gaard i Assens med 3 Beboere, 3 Skovparter ansat til 24 Svins Olden, 10 Gadehuse samt 6 (7?) Kalkovne under Assens og Risbjerg, antagelig en gammel Adelsgaard, og i August s. A. faar han gennemført en betydningsfuld Ordning med Kronen. Som tidligere omhandlet havde han af Jørgen Seefeld faaet overdraget Panterettigheder i en Del Ejendomme i og ved Mariager, og desuden havde han ogsaa fra andre erhvervet lignende Rettigheder i flere Markjorder ved Mariager, men han klager over, at hans Medborgere ikke som beregnet har villet overtage Anparter deri efter Taksering, eftersom denne var for høj. Nu ønsker han at faa Jorderne til fuld Ejendom »saa kunde jeg Tid efter anden med stor Bekostning afrydde Lyng, Sten og Rødder og siden derved komme til noget af min Betaling« tilligemed Kronens Anpart i en ham iøvrigt tilhørende Gaard i Nr. Onsild imod til Gengæld at afstaa en Bondegaard i Vindstrup.

Paa samme Tid vilde han derhos gerne have berigtiget et Krav, han havde af ret interessant Karakter. Under Krigen med Svenskerne var der i 1658 »mellem Stubben og Refshalen« efter kongelig Befaling og »til Rigens Tjeneste« blevet sænket 2 Skibe, som angives at tilhøre Hans Nielsen og en Hans Ottesen. Hans Nielsen, der senere optræder alene og vel har overtaget hele Erstatningskravet, vilde naturligvis søge at faa noget til Gengæld for de mistede Skibe, og efter at der under 11/4 1661 var givet Admiral Niels Juel kongelig Befaling om Vurdering af Skibene, var disses Værdi blevet ansat til

1) Jydske Kommiss. Regnsk. IV d. Nr. 5 C.

2) Vib. L. Sk. og Pp. 1661 S. 156.

henholdsvis 400 og 500 Rdl. Til Dækning af disse Beløb vilde han gerne have *Ejendomsret* til en Del Gods i Skjellerup Sogn, nemlig 2 Gaarde i Skjellerup, 2 i Gjettrup og 2 i Andrup, deriblandt den Gaard i Skjellerup, som beboedes af hans Søster og Svoger, og hvori han vist før eller senere erhvervede Bondeskylden, samt til en Jordlod paa Hobro Mark, alt formentlig ansat til knap 18 Tdr. Htk. Efter at en anbefalende Erklæring var indhentet fra Amtmanden Ove Juul, der, som vi senere skal se, uden Tvivl var Hans Nielsen meget venligt stemt, godkendte Kong Frederik hele Ordningen den 20. August, hvorpaa der 3 Dage senere udstedtes kgl. Skøde til Hans Nielsen paa alle de ønskede Ejendomme¹⁾ — derunder ialt 39 i og ved Mariager — med »Landgilde, Kornskyld, Gæsteri, Sagefald, Ægt, Arbejde, Jagt og al anden Herlighed og *lige saadan Frihed, Højhed og Herlighed, som ellers Adelsgoods følger og følge bør*«. Og den 29. s. M. giver Hans Nielsen saa til Gengæld Skøde til Kronen paa den af ham tilbudte Gaard i Vindstrup, hvoraf Landgildeydelsen, der omfattende Ydelser som 5 Æg og en halv Mark Lysegarn, skulde svare til 6 Tdr. Htk. Dette Skøde er udstedt i København, saa Hans Nielsen har personlig virket for sin Sag og derved sikkert ogsaa opnaaet en for ham fordelagtig Ordning. Som en Prik over i'et i Hans Nielsens Triumf ved Gennemførelsen af sine Ønsker kan maaske betragtes den Omstændighed, at dette Skøde til Vitterlighed er underskrevet og forseglet af Jørgen Seefeld, det tyder ligesom meget andet paa, at han i høj Grad er afhængig af Mariager-Borgmesteren.

Fra denne Tid findes der forskellige Jordebøger²⁾ — særlig een dateret 14/8 1662 — hvori Hans Nielsen giver et nogenlunde klart Billede af »det Jordegods jeg haver enten arveligen eller til Pant Anno 1660 og 1661«. Selvom Hovedparten er grupperet omkring Skovsgaard og Mariager i Onsild, Gjerlev og Hindsted Herreder, findes der dog ogsaa en Del ret fjernt beliggende, saaledes Ejendomme i Rinds Herred, Aars Herred, ja helt op i Thy i Hassing og Hillerslev Herreder. Paa Viborg Mark har han ogsaa et Stykke Jord, kaldet Pugmands Flod, det angives nu at være øde og tilføjes, at det »er Ejendoms Jord og eragtes for 100 Sldr.«; sandsynligvis har Besiddelsen heraf Forbindelse med hans Ægteskab med Karen Albretdatter, der var fra Viborg. Alt i alt skulde hans Jordegods da omfatte lige ved 170 Tdr. Htk., saa den tidligere Skriverdreng sad nu

1) Kr. Sk. 23/8 1661.

2) R. A. Jordebøger 1660—65.

fast i Sadlen, men hertil kommer, at han ogsaa havde skaffet sig Fæsterettigheder med Hensyn til en Del Tiender i Dronningborg og Mariager Len, nemlig Kirketienderne af Skjellerup, Glenstrup, Sdr. Onsild og Vindblæs Sogne samt Kongetienderne af sidstnævnte Sogn og af Rørbæk Sogn, tilsammen Tiendehartkorn ca. 100 Tdr.

Naar Fortegnelsen angives at omfatte, hvad han havde i Pant, saa maa herved antagelig forstaas de Ejendomme, han havde overtaget som uindløst Pantegods, der er saaledes f. Eks. ikke deri medtaget Aggersborg Hovedgaard, hvori Adelsmanden Hack Vind under 1/5 1662 gav ham Pant for ialt 2117 Rdl., heraf 1000 Rdl. med Renter helt fra 1656. Og at der ikke ved dette Udlaan, der først meldes tilbagebetalt i 1677, og hvis Betydning fremgaar af, at den store Gaards Bygninger angives kun at have en Værdi af 300 Rdl., er stillet for store Krav til hans Økonomi, det vil vi kunne se deraf, at han ifl. et Dokument af 12/3 1663 har det store Tilgodehavende af 3250 Rdl. hos Børge Rosenkrantz til Sørup og dennes Hustru Karen Galde til Kokkedal, og 5 Dage senere faar et Pantebrev paa 500 Rdl. fra Jørgen Lange og Dorte Galde til Brejninggaard, medens den fattige Laurids Munk til Haubrogaard den 2. Juli s. A. maa nøjes med 80 Rdl. Han har saaledes efter de for os foreliggende Oplysninger haft over 6000 Rdl. udestaaende mod Pant i fast Ejendom, hvilket svarer nogenlunde til Værdien af ca. 150 Tdr. Htk. Jordegods, og sandsynligvis har han samtidig haft andre Tilgodehavender af ret stort Omfang, saaledes fremgaar det af en lang Tid senere tinglyst Indførselsforretning, at han ved en Obligation af 24/1 1661 havde laant Jomfru Sophie Seefeld 250 Rdl., endvidere angiver Ove Juul til Villestrup i sin Dagbog¹⁾ den 8/4 1663 at have givet ham en Obligation paa 400 Rdl. for Øksne og andet »til førstkommende Snapsting at betale (som og blev efterkommet)«. Alligevel har han paa denne Tid ogsaa haft Midler til at udvide sin Jordegodsbeholdning ikke ubetydeligt, idet han i 1662—63 fik Skøde fra Hugo Lützwow til Backendorf paa 2 Gaarde, 4 Boliger (Bol?) og 3 Gadehuse i Onsild Herred, beliggende i Byerne Svenstrup, Snæbum, Falslev og Sem, og fra en Skriver paa Aastrup paa et Fiskerbo i Nibe, medens han ifl. Afstaaelsbreve fik Rettigheder med Hensyn til 5 Parter i en Gaard i Øsløs samt de 2 Gaarde Røkkendal og Bramslev i Valsgaard Sogn.

Selvom Hans Nielsen Drostrup nu efterhaanden maa være kommet op i Aarene, foretager han dog endnu nogle Transaktioner af

1) Hist. T. 3—3—599.

større Betydning foruden Smaaudlaan til Adelsmænd som den tidligere nævnte Jørgen Lange¹⁾ og Eggert Abildgaard til Lynderupgaard²⁾, ja, ogsaa den ulykkelige Valdemar Daa til Bonderup (nu Lerkenfeld) har hørt til hans Debitorer. Som tidligere berørt var der et udmærket Forhold mellem Hans Nielsen og den fremtrædende og ansete Adelsmand paa Visborggaard, Jørgen Seefeld, der havde været i Besiddelse af meget Jordegods men vist særlig forarmedes under Svenskekrigen, saa at han nok var helt ruineret ved sin Død i Slutningen af Marts eller Begyndelsen af April 1666³⁾. Vi har et Bevis paa ,hvor intim Forbindelsen mellem Adelsmanden og Borgmesteren var, i en Sag, som Jørgen Seefelds 3 Sønner Christen, Claus og Lauritz i hans 2. Ægteskab med Fru Karen Sehested, tidligere Hofmesterinde for Chr. IV's Børn med Fru Kirsten Munk, anlagde mod deres Fader, der sad inde med deres Arv efter Halvbroderen Tyge Kruse. For Landstinget, der i en Dom af 15/3 1665 godkendte Sønnernes Krav om Udlæg, mødte Hans Nielsen som Befuldmægtiget for dem, medens hans formentlige Nevø Rasmus Nielsen (Overgaard) optraadte paa Jørgen Seefelds Vegne; man kan sikkert gaa ud fra, at Rets-sagen byggede paa Aftale mellem Familiens Medlemmer og var sat i Gang for at sikre de unge ved en Katastrofe for Faderen. Af denne Sag fremgaar derhos, at Hans Nielsen havde haft et Tilgodehavende paa 500 Rdl. hos Tyge Kruse.

Som Resultat af Hans Nielsens mangeaarige Forbindelse med Jørgen Seefeld kan endvidere nævnes, at han i 1665 ved Indførsel hos denne kommer i Besiddelse af noget Jordegods i Sebber Sogn i Slet Herred af Htk. godt 22 Tdr., som han imidlertid hurtigt lod gaa over til Dr. Niels Benzon i Aalborg, en af Tidens Pengematadorer, der tilhørte Kredsen af de saakaldte »Randers Rentenerer«. Og kort Tid derefter indlader han sig paa sin største samlede Jordegodserhvervelse, under 4/2 1666 bliver der givet ham Transportskøde paa de Rettigheder, som Marcus Kohlblatt, kgl. og fyrstelig slesvig-holstensk Notar, ved Indførsel hos Jørgen Seefeld havde faaet i Hovedgaarden Kollerup i Galten Herred med underliggende 5 Bøndergaarde, hvor af een var øde og ubesat. Skønt det er en borgerlig, der udsteder Skødet paa Kohlblatts Vegne, har dog 2 ret fremtrædende Adelsmænd skrevet under som Vitterlighedsvidner, nemlig Mogens

1) Vib. L. Db. 1665 fol. 72.

2) a. St. 1666 fol. 266 b.

3) a. St. 1666 fol. 251, jfr. 277.

Arenfeldt til Rugaard, tidligere Lensmand paa Mariager Kloster, og Kjeld Krag til Trudsholm; det maa være Køberen, der har formaaet dem til at være Vidner, og det er et Tegn paa hans gode Position i Samfundet. I god Forbindelse med dette Køb staar nok et Udlaan ifølge et Pantebrev af 24/1 1666, hvorefter Jørgen Seefelds ældste Søn af 2. Ægteskab den fornævnte Christen Seefeld, der skrives til Stenalt, erkender at skylde Hans Nielsen 800 Rdl., hvorfor gives Pant i 2 Gaarde i Vinterslev i Nærheden af Kollerup; dette Laan er sikkert ikke blevet indfriet.

Købesummen for Kollerup m. v. ses ikke oplyst nogetsteds, det anføres blot, at han har Kohlblatts Befuldmægtigede Jacob Stegelman af Kyø, der da tilhørte Jørgen Seefeld, »med andet godt Jordegods contenteret, redelig og vel fornøjet og afbetalt«, og vi finder da ogsaa, at der s. D. af ham er udstedt Skøde til Kohlblatt paa en Del ret spredt Jordegods. Dagen efter tilskøder han Stegelman en Ejendom i Borbjerg, som han havde købt af Jacob Seefeld til Ovegaard; ved denne Lejlighed var hans »kære Søn Niels Hansen Drostrup, kgl. Majt's Sekretær i det danske Kancelli« Vitterlighedsvidne sammen med en tidligere Skriver ved Mariager Kloster. Man kunde maaske fristes til at antage, at dette Skøde maatte være en lille Belønning til Kohlblatts Fuldmægtig for at have stillet sig velvilligt ved Ordningen af Salget af Kollerup, men efter alt hvad der foreligger om Drostrup senior, bør man dog nok være varsom med at nære daarlige Tanker om ham, hvortil kommer, at dette Salg blev tinglyst paa Landstinget og ikke godt kunde gaa videre hemmeligt af, og at det jo vilde have været nemmere og mere diskret at benytte Kontanter som Bestikkelse.

Efter Købet af Kollerup, som ganske givet er sket af Hensyn til Sønnen, som nogle Aar havde været Kancellisekretær, men sikkert foretrak Livet som Herremand fremfor Embedsgerning i Hovedstaden og omgaaende fik overladt Besiddelsen af Gaarden, falder der mere Ro over Hans Nielsen Drostrup. Han ønsker nu at blive fri for sin Stilling som Mariagers Borgmester, dette sker ogsaa og det paa en saadan Maade, at man faar yderligere Bekræftelse paa Fornemmelsen af, at han har gode Forbindelser i København; ved Sagen ligger en Seddel, hvori det hedder: »Borgmester Hans Nielsen i Mariager begærer at forloves fra hans Bestilling, hvilket efterdi *H. kgl. Majt. har samtykket*, skal derpaa forfærdiges et aabent Brev til at

underskrives i *Morgen*«¹⁾). Og han tager ikke mere Del i store Foretagender, men vi træffer dog stadig ret ofte paa hans Navn, f. Eks. ser vi, at han i 1667 ved Indførsel overtager Ejendommen Nakkedal i Valsgaard Sogn²⁾ samt Vive Mølle fra Peder Seefeld til Dalsgaard og andet Gods i Valsgaard fra Jomfru Sophie Seefeld³⁾, Søskende til Jørgen Seefeld, og at han i 1673 søger 100 Rdl. inddrevet hos den fattige Erik Blik til Holmgaard⁴⁾. Sine sidste Aar tilbringer han som en anset og agtet Mand paa Skovsgaard, man har Indtrykket af, at han har befundet sig særdeles vel paa denne Ejendom i de meget smukke Omgivelser ved Mariager Fjord og har gjort en Del ud af den; ifølge Danske Atlas⁵⁾ forsynede han den med »en smuk og teglhængt Bygning«. I 1673 hedder det om Gaarden, at den nyder Frihed som adelige Sædegaarde, og at der skal betales Familieskat og Folkeskat herefter.

Man maa vist erkende, at den bondefødte Skriverdreng paa Mariager Kloster havde gjort en god Karrière, og medens der jo meget ofte i tilsvarende Tilfælde, hvor en fattig ung Mand har arbejdet sig frem i Velstand og Magt, kan foreligge Forhold, der tyder stærkt paa, at Resultaterne er opnaaet ved mindre pæne Metoder, saa ser det ikke ud til, at vi har noget virkeligt Grundlag for at rette Bebrejdelser mod Hans Nielsen Drostrup. Han har nok givet sig stærkt af med Udlaan af Penge, men derfor behøver vi ikke at faa Opfattelsen af, at han var en snu og haard Aagerkarl, der som en Edderkop fangede Ofre i sit Spindelvæv og udsugede dem. Han kunde jo ikke sætte sine opsparede Midler i Banken eller Sparekassen, da saadanne ikke fandtes; Udlaan mod Sikkerhed, hovedsagelig i fast Ejendom, var den naturlige Pengeanbringelse, og brugte Skyldnerne for mange Penge, saa de ikke kunde betale deres Gæld, ja saa var det rimeligt nok, at han helst vilde undgaa Tab og derfor søgte Fyldestgørelse i det pantsatte, og vi træffer ikke paa nogen, der klager over haard Inddrivelse af Gældsposter fra hans Side. Og om hvorledes hans Fremfærd kunde være overfor daarlige Betalere, har vi en Oplysning fra den Indførsel, han i 1667 lod foretage hos den tidligere nævnte Peder Seefeld for en Fordring paa 500 Rdl. + Renter; dels

1) J. R. 25/4 1667.

2) H. R. Db. 1685 I 1077 ff.

3) Hindst. H. Tb. 17/11 1667.

4) Vib. L. Just. p. 1673 fol. 19 og 22.

5) IV 564.

beregnete han sig ikke Rentes Rente, dels eftergav han paa Begæring godvilligt et Omkostningsbeløb, og endelig gav han Debitor Lov til at indfri Godset inden Aar og Dag og tilbød i saa Fald yderligere at ville skære sit Krav ned med 100 Rdl. Medens fremtrædende Mænd hyppigt havde mange Retssager, er det forbavsende saa faa af den Slags, han er indblandet i, og der falder ikke Bemærkninger eller bruges Ord om ham, som kunde tyde paa, at han ikke var velanskrevet og velanset. Han synes altid at staa paa god Fod med Lensmændene — senere Amtmændene — i Mariager, saavel mens de fungerede, som naar de var traadt tilbage; een af dem Ove Juul til Villestrup giver i sin Dagbog¹⁾ tydeligt Udtryk for, at der var god Forbindelse mellem dem. Som tidligere berørt kunde denne ansete, godsrige Adelsmand — foruden Villestrup ejede han Lundbæk og Pandum, Bregentved, Kragerup og Ottestrup m. fl. store Ejendomme²⁾ — for en kort Tid laane Penge af ham, men han besøgte ham ogsaa flere Gange paa Skovsgaard og overnattede der, og i 1669 er han og hans Frue med til Bryllup i Mariager for en af Drostrups Døtre. Den gode Forbindelse mellem den adelsstolte Stormand, der under Forhandlingerne paa Stændermødet i 1660 gik imod den af Kongen foreslaaede almindelige Konsumtionskat (Forbrugsskat) med en Bemærkning om, at selv Kongen ikke kunde paalægge Adelen noget, og den borgerlige Borgmester, der ogsaa deltog i Stændermødet, men maa have staaet paa Kongens Side, taler egentlig til Fordeel for dem begge.

Da Mariager Kloster i 1664 bliver overdraget fra Kronen til Albert Baltzer Berendtz' Arvinger og Leonhard Marselis, er det Borgmesteren, der som Befuldmægtiget for disse optræder ved en Besigtigelse i Henhold til kgl. Befaling, og paa hans Begæring bliver der tillige foretaget Taksation af Bygningerne »da paa det han ikke derfor skal opholdes, endog den underdanigst empfangne Befaling ej derom formelder«; man foretager altsaa blot for ikke at opholde Hans Nielsen en Vurdering, uden at der forelaa Befaling dertil, men de besigtigende Herrer var nu ogsaa hans gode Bekendte Jørgen Seefeld og Ove Juul.

Een enkelt Gang finder vi dog en Underretning frem om, at der er nogen, der har været utilfreds med hans Handlinger; under 8/3 1653 indsendte to Mænd, Johan Mortensen og Claus Johansen, »fat-

1) Hist. T. 3—3—599 ff.

2) Brasch: Bregentved S. 270.

tige Folk, Velb. Ritmester Jørgen Seefelds Tjenere« til Kongen en Klage, hvori de hævdede, at der var sket dem stor Uret og Gevalt af Borgmester Hans Nielsen, som havde udstedt Arrest paa deres Skude »foruden nogen Lov eller Dom eller Rigtighed« i Anledning af nogle Husum-Folks Krav for Gods, som var indskibet i Skuden »i forleden Ufredstid i 1644«, men blev taget med Skuden af Admiral Pros Mund. Klagen, som jo nok burde kunne være fremsat noget tidligere, mistede imidlertid hurtigt sin Brod, for allerede fire Dage senere blev den af Claus Johansen forsynet med følgende Paategning: »Bekender jeg underskrevne, at min Fader Johan Mortensen og jeg haver ingen Aarsag til at klage over Borgmester Hans Nielsen«¹⁾. Desværre foreligger der ikke Oplysning om, hvad der var Grunden til, at de paagældende paa faa Dage var blevet klar over, at de havde taget fejl i deres Bedømmelse af Borgmesterens Handlinger ni Aar tidligere. I 1673 havde den forannævnte daarligt stillede Adelsmand Laurids Munk til Haubrogaard en til Landsretten appelleret Retssag med Hans Nielsen vedrørende 2 Gaarde, som denne havde tilforhandlet sig, men hvori Lauritz Munk mente at have arvet en Rettighed; det synes dog kun at have været en Prøveballon uden virkeligt Grundlag.²⁾

Der er som tidligere berørt forskelligt, der tyder paa, at Hans Nielsen har haft gode Forbindelser i Landets Hovedstad, og at han forholdsvis ofte har taget den for Jyderne besværlige Tur dertil. Mariagers Historieskriver, Byens tidligere Borgmester H. Dahlerup, betegner ham som »den mest bekendte af Mariagers Borgmestre« og skriver, at han spillede »en ikke ubetydelig Rolle ved Regjeringens Penge- og Ejendomshandler under Pengenøden efter den ulykkelige Svenskekrig og laante endog selv Kongen større Pengebeløb«³⁾. Det maa i det hele haves i Erindring, at han som sin Hjemegns mest fremtrædende Mand blev en af Repræsentanterne for Borgerstanden paa den i København i Septbr.—Oktbr. 1660 afholdte Stænderforsamling, der fik Enevældens Indførelse til Resultat. Dette Forhold har uden Tvivl været til stor Gavn for ham i den efterfølgende Tid, det er sandsynligt, at han derved er blevet Kongen personlig bekendt, og det har vel ogsaa været en Forudsætning for, at hans Søn i nogle Aar kunde optræde som kongelig Kancellisekretær. Det synes

1) D. K. Indk. Br.

2) Vib. L. Justp. 1673 fol. 43.

3) S. 155.

iøvrigt, som om Hans Niensens Medborgere ikke har haft Opfattelsen af, at de var pligtige at afholde de med deres Repræsentants Rejse forbundne Udgifter, i August 1661 udgaar der saaledes kgl. Befaling til Byen om at betale Omkostningerne ved 2 Rejser, han havde gjort paa Byens og Borgerskabets Vegne, »den ene til Vort Møde i Odense, den anden til Vor Arvehylding her i Vor Residensstad København, saa han derfor uden vidtløftig Ophold kan vorde fornøjet«¹⁾. Man ser heraf, at Hans Nielsen ogsaa har deltaget i Stændermødet i Odense i 1657, hvor Grundlaget blev lagt for den saa skæbnsvangre Krigserklæring 4 Mdr. senere til Sverige, hvoraf det for Riget Danmark uerstattelige og uforglemmelige Tab af Skaane, Halland og Blekinge var en Følge. Da han var i København for at faa gennemført Ordningen med Erstatning for de sænkede Skibe og Mageskifte med Kronen, har han benyttet Lejligheden og sine gode Forbindelser til samtidig at faa Spørgsmaalet med Rejseudgifterne klaret.

Hans gode Renommé giver sig ogsaa Udslag paa andre Omraader. Da man i Begyndelsen af 1660erne vil udarbejde en Matrikel for hele Landet, faar han med Arbejdet for Skanderborg, Kalø, Havreballegaard Len samt Galten og Hovlbjerg Herreder i Dronningborg Len at gøre²⁾, han bliver ogsaa i flere Tilfælde udnævnt til Medlem af de da ofte til Afgørelse af Tvistigheder benyttede Kommissioner, og saa sent som efter 1680 bliver han ved kgl. Bevilling anmodet om sammen med den tidligere omtalte Christen Seefeld til Stenalt — Søn af Jørgen Seefeld — at ordne et Udlæg i Jordegods³⁾.

Vi har en Del Beviser for, at Hans Nielsen var paapassende i sine Forretningsforhold og forstod at værge sig vel imod at blive snydt i økonomisk Henseende. At han tillige var klar over, at der med Rigdom fulgte Forpligtelser, kan vi ogsaa faa dokumenteret. Det er tidligere nævnt, at han gav et Legat til Mariager Skole, men ogsaa i andre Tilfælde ser vi Eksempler paa, at han kunde aabne sin Pung for Udgifter til uselviske Formaal, dog maa man selvfølgelig ikke bortse fra Muligheden af, at Forfængelighed og Trang til at vise sig ogsaa kan have været medbestemmende for ham. Klokkeren i Døstrup Kirke bærer følgende Indskrift: »Hans Nielsen, Karen Albreds. D.

1) J. T. 27/8 1661.

2) Rtk. Hist. Not. 29/10 1661.

3) Rtk. Aalb. og Vib. Stifters Kopibøger A 1680—82 fol. 176.

1650«¹⁾, hvilket maa betyde, at den er skænket af dette Ægtepar, og ifølge Oplysninger i Danske Atlas²⁾ har Hans Nielsen Drostrup og Karen Albrets Datter til Skovsgaard i 1651 givet Skjellerup Kirke Kalk og Disk af Sølv. Senere forærede han denne Kirke bl. a. en ny Prædikestol (1671), hvorhos han, da hans Tilgodehavende hos Kirken var løbet op til 73 Rdl. (1676—77), gav Afkald paa Halvdelen af dette Beløb³⁾, han ses da ogsaa betegnet som »Kirkepatron og i Sandhed en Kirkens Velgører og ansvarsbevidst Ejer« (Fæster)⁴⁾. Som naturligt var, kom hans Gavnildhed ogsaa den smukke Kirke i Mariager til Gode, den derværende udskaarne, egetræsmaledede Altertavle har tidligere haft en forgyldt Indskrift: »Gud til Ære og Kirken til Prydelse haver ædle og højagtbare Mand Hans Nielsen Drostrup, fordum Borgmester i Mariager og ædle og højlerde Licentiat Nicolaus Broberg, hans Dattermand af Aarhus, ladet denne Tavle af ny opsætte⁵⁾«, og han skal ogsaa have givet Halvparten af en Gaard i Kjemtrup til Mariager Kirke⁶⁾.

Gennem sit Arbejde var Hans Nielsen kommet i Berøring med skriftlige Oplysninger fra ældre Tider. Paa Mariager Kloster fandtes der tidligere meget store Samlinger af gamle Dokumenter, hvoraf nok en Del var forsvundet eller ødelagt paa hans Tid, men ved Overdragelsen i 1664 hedder det dog: »I Brevkammeret findes et helt gammelt Brevskab af Eg med otte Laager for, som alle har gamle Hængsler og Laase for uden Nøgler. Er med mange Rum i . . . Alle Amtets Breve i for^{ne} Skab forvaret, hvorpaa ingen Registrering fandtes . . . hvilke alle er helt gamle og ikke meget har paa sig, hvoraf mange Breve er i forrige Fejdetider blevet distraheret og bortkommet«. Vi har Vidnesbyrd om, at Hans Nielsen — og vel i endnu højere Grad hans Søn — havde Interesse for gamle Dokumenter og historiske Forhold, den gamle Samler Peder Dyrskjøt kommer i sine Breve til Biskop Jens Bircherod i Aalborg flere Gange ind derpaa. Han anfører bl. a., at han paa Skovsgaard havde »beroet« sig ved »meget rart skrevet Tøj«, uddraget af Mariager Klosters Breve, og at han i en gammel Kopibog havde Besked om forskelligt »item om

1) Nat. Mus. Ark.

2) IV—542.

3) Skjellerup Kirkes Regnsk. 1638—92.

4) Hj. Schmidt: Hobro-Skj. Pastorat S. 127.

5) Ny kgl. Saml. 752 d.

6) Hofmans F. IX—21.

Bisperne i Aarhus og Viborg er indført pag. 29 i et gammelt Katalog, jeg fik hos Borgmesteren i Mariager, som er videre end det af sl. Fru Anne Krabbe pag. 23«¹⁾.

Efter alt, hvad der foreligger om Hans Nielsens Handlinger og Virke i forretnings- og samfundsmæssig Henseende, har man formentlig Lov til at betragte ham som een af sit Lands gode og dygtige Mænd, og gaar vi over til at se nærmere paa hans Forhold til Slægten, er det tydeligt, at han i ikke mindre Grad optraadte som en god Familiefader, hvis Interesse og Omsorg for Slægten ikke alene omfattede Børn, Svigerbørn og Børnebørn men ogsaa fjernere Medlemmer. Vi vil senere faa det ene Bevis efter det andet paa, at han har haft unge Broder- og Søstersønner hos sig; de har der haft Lejlighed til at erhverve praktisk Uddannelse i mange Forhold, hvoraf de kunde have Gavn senere hen — flere har dog ogsaa vidst at misbruge denne Uddannelse — og som den fornuftige Mand han var, har han ogsaa forstaaet at lade deres Arbejde være til Nytte i hans egen Virksomhed.

Hans Nielsen var gift 2 Gange; hans første Hustru var som tidligere anført Karen Albretsdatter fra Viborg. Ifølge en Gravskrift¹⁾ var hun »ærlig og velfornemme Mand Albret Lauritzens og Margrethe Lauritzdatter i Viborg, deres Datter, født der ibid. A° 1608 d. 1. Oktbr.«, men noget nærmere iøvrigt om hendes Slægtsforbindelser har jeg ikke.

I dette Ægteskab fødtes der flere Børn, hvoraf dog kun 3 blev voksne, men ifl. Kirkeregnskaberne havde de haft nogle, der døde som spæde. Af de Børn, som naaede den voksne Alder, var den ældste Sønnen Niels Hansen Drostrup, medens de andre 2 var Døtrene Kirsten og Karen. Der kan ikke være Tvivl om, at han har gjort alt for, at det kunde gaa disse Børn godt i Livet; om Sønnen ved vi, at han fik den bedste Uddannelse, man kunde forlange efter Tiden, og at han blev forsynet med en Herregaard, og for Døtrene Vedkommende var han sikkert i høj Grad medvirkende til, at de indgik Giftermaal, som maatte anses for at være absolut betryggende og stands-mæssige.

Karen Albretsdatter blev kun godt 50 Aar gl. og døde efter flere samstemmende Oplysninger den 19. Juli 1659 i Mariager. Efter hen-

1) Addit. 117 fol., jfr. J. S. I—III—254 og 271, hvor der dog staar »mindre« i Stedet for formentlig rettelig »videre«.

2) Ny kgl. S. 752 d.

des Død levede Hans Nielsen nogle Aar i enlig Stand — mærkeligt nok, naar henses til Tidens Opfattelse og Besværlighederne med Optragelse af 2 Smaafiger, der ved Moderens Død kun var henholdsvis 12 og 9 Aar, ventede han med at indgaa nyt Ægteskab helt til 1666, da den ældste af Døtrene var blevet gift. Da han saa »forandrede« sig, valgte han en ganske ung Pige af god Familie, nemlig Else Cathrine Hellevad eller Heldvad, født 20/6 1645 som Datter af Hr. Lauritz Heldvad i Svendborg og hans 1. Hustru Bodil Nielsdatter Bregne. Oluf Hermansen Nysted giver¹⁾ om hendes Slægt en Række Oplysninger, der skulde have et af hendes Farfar udarbejdet Manuskript til Grundlag. Herefter stammede Slægten fra Sønderjylland. Hendes Oldefar Hans Nissen blev efter en god Uddannelse, bl. a. ved Universitetet i Stettin, og efter at have været Lærer for en Hertug Bugislav som Præst kaldet til Hellevad i Sønderjylland, hvoraf Familien saa tog Navn. Af hans mange Børn var den ældste, Niels, først Faderens Efterfølger i Hellevad, men kom senere til København og blev kgl. Astrolog hos Chr. IV, der satte Pris paa hans drastiske og bidende Vid; han gjorde sig meget bekendt ved Udgivelsen af Almanakker, hvori han fik Afløb for populærvidenskabelig Skrivekløe. Een af hans Sønner igen var Else Cathrines ovennævnte Far, af hvis øvrige Børn Niels, der blev Generaladjutant i Norge, skal være adlet under Navnet Silbersteen. Else Lauritzdatter havde Slægtsforbindelser i Mariager gennem Familien Kall, hvoraf 2 var Borgmestre dér, Johan Kall og dennes Søn Børge²⁾.

Giftermaalet kunde ikke foregaa paa ganske ordinær Manér. I Overensstemmelse med Tidens »honette Ambition« ansøgte der om Tilladelse til at blive viet i Huset (Hjemmet) uden Trolovelse og Lysning, hvortil ogsaa opnaaedes kongelig Bevilling paa Betingelse af, at Kirken, Præsten, Skolen og de Fattige ikke tabte derved³⁾.

Samtidig skiftede Hans Nielsen Drostrup med sine 3 Børn, vi ved af Ekstrakt-Afskrifter af Skiftet, at det fandt Sted den 26/ 1666, men vi har ikke fuldstændig Oplysning om Skiftebrevets Indhold. Paa anden Maade kan vi dog faa et Indtryk af, hvorledes Skiftet foregik. Da Hans Nielsen havde været gift i 10 Aar med sin anden Hustru, uden at der var født ham Børn i dette Ægteskab, fandt han det rigtigst at sikre hende i hendes eventuelle Enkestand, hvorfor

1) Addit. 4^o 244 fol. 25.

2) Mar. Tb. 10/11 1886, jfr. 28/3 og 2/5 1688.

3) J. T. 19/2 1666.

han under 3/5 1676 oprettede et Testamente, paa hvilket han opnaaede kongelig Konfirmation¹⁾. Det hedder heri, at eftersom han har givet sine Børn Halvdelen af alt sit Jordegods og Løsøre, og han dem efter Evne og Formue har »besørget«, saa bør han ogsaa i sin Velmagt betænke sin Hustru, og han bestemte derfor, at hun som Enke skulde beholde Skovsgaard med alt Tilliggende, derunder hele Skjellerup By og alle Andrup-Gaarde i samme Sogn samt et Kirkebol i Svenstrup Sogn og 9 Bundgarnsstader ved Nibe, og det anførtes senere, at den Halvdel, han havde givet sine Børn, udgjorde 200 Tdr. Htk. Indgik hun nyt Ægteskab, skulde Jordegodset imidlertid tilfalde hans Børn, imod at hun fik 3000 Sldr. i rede Penge eller Gods, der dog efter hendes Død skulde deles mellem hans og hendes Arvinger. Som et yderligere Bevis paa Hans Nielsens Evne til paa rette Maade at arbejde for Gennemførelsen af sine Ønsker kan formentlig tages en Paategning paa den ved Sagen liggende Afskrift af Testamentet: »Saaledes bestilt af Hr. Vicekansler, som dette recommanderet haver. J. D. Schult«.

Herefter er det ret sjældent, at vi træffer paa Hans Nielsen Drostrups Navn, han skøder nogle Ejendomme til flere af sine nærmeste, og han optræder som Vitterlighedsvidne ved Udstedelsen af Dokumenter o. lign. ofte paa en saadan Maade, at man faar fæstnet Indtrykket af, at han er Egnens velansete »grand old man«. Vedrørende Overdragelserne til de nære Slægtninge kan anføres, at han i April 1683 giver sin lille Datterdatter Mette Sofie Kalow Skøde paa Enestegaarden Bramslev i Valsgaard Sogn, idet det deri fastsættes, at den skulde følge hende og hendes Arvinger paa mødrene Side og ikke maatte sælges uden at have været tilbudt Ejeren af den nærliggende Gaard Røkkendal. Og hermed stemmer godt, at sidstnævnte Ejendom i Decbr. s. A. blev tilskødet Hustruen Else Lauritzdatter Heldvad, idet bemærkedes, at den var givet hende som Fæstensgave og ved Salg først skulde tilbydes Ejeren af Bramslev.

Men Hans Nielsens Virketid er nu ogsaa ved at slutte, og som en ret højt bedaget Mand, antagelig i hvert Fald godt oppe i 70erne, dør han Skt. Hansdag 1684²⁾, sandsynligvis paa sin Gaard Skovsgaard, og blev begravet i den smukke og pompøse Kirke i Mariager, hvor hans første Hustru og Sønnen Niels allerede paa dette Tidspunkt havde fundet Hvile. Ifølge Kmhr. Fr. de Thestrups Optegnelser om Ma-

1) J. R. 16/10 1676.

2) P. T. III—3—138.

riager Kirke¹⁾ fandtes hans Kiste i en Begravelse med en Luge over tilligemed hans første Hustrus, Sønnens og en Adelsdames Kister. Et Epitafium over ham angives at være ulæseligt, og Adelsdamen, hvorover der ikke var noget Epitafium, »siges at være . . . Fru Margrethe Urne«.

Men endnu i sit Livs sidste Øjeblikke kan vi finde ham optaget af Tanken paa Slægtens Vel og Ønsket om at gøre Ret og Skel. Nogle Maaneder efter hans Død blev der af Arvingerne udstedt et Dokument, ifølge hvilket disse »efter den sal. Mands Anordning, Begæring og sidste Vilje til Løn for 16 Aars lange og tro Tjeneste« skænkede hans Søstersøn Mathias Pedersen Hamborg 480 Rdl., der udlagdes i en Bondegaard med 4 Huse i Vester Tørslev.

Hans Nielsen efterlod ikke Børn af 2. Ægteskab, og medens Boet iøvrigt blev skiftet mellem Arvingerne — ogsaa Løsøret skulde gøres i Penge ved Auktion — overtog Enken Else Lauritzdatter Skovsgaard i Overensstemmelse med Testamentet og blev siddende der til sin Død uden at prøve den ægteskabelige Lykke igen; i Administrationen af Gaarden støttedes hun særlig af Mandens forannævnte Søstersøn, af sin Broder Herman Heldvad og af en Fætter Hr. Jens Kall i Glenstrup. Vi træffer ofte paa hendes Navn i Tingbøgerne i Anledning af Salg af fast Ejendom, hun sælger saaledes allerede i Septbr. 1686 Fæstensgavegaarden Røkkendal til en Fremmed, Inddrivelse af Fordringer samt Skatteforhold; f. Eks. lader hun den 20. Novbr. 1686, da Retten maatte holdes i Vestergaard i Skjellerup »formedelst stor Vinters Skyld«, — Klimaet er maaske alligevel blevet mildere — optage Tingsvidne af Hensyn til Beskatningen af hendes Kirkegods, hvorefter en Halvgaard i Skjellerup »er moxen ganske øde« paa Grund af »stor Skade af Ulven og andre Vanheld og Beboerne af et Kirkebol sammesteds er sengeliggende efter langvarig Sygdom«.

Skatteforholdene var ogsaa den Gang besværlige, der opstod Tvivl om, hvorledes der skulde beregnes Skat af Skovsgaard, og Myndighederne hævdede, at der i Aarene 1681—82 kun var udredet Familie- og Folkestat »som en Bonde«, uagtet der hørte Gods til Gaarden, ligesom der var betalt for lidt i Kop (Hoved)- og Kvægskat for 1682—87, alt i alt skulde der være en Restance paa over 71 Rdl., men ligesom hendes Mand i sin Tid altid havde opnaaet en god Behandling i København, saaledes kom Naadens Sol ogsaa til at skinne

1) R. A., jfr. Ny kgl. S. 752 d.

paa hende i dette Forhold; Christian V underskrev 9/4 1689 egenhændigt et Protokollat, hvori det hed: »Vi have Suplicanten indmeldte Restance paa 71—4—4 af sær kgl. Naade allernaadigst efterladt«¹⁾.

Det gaar vist efterhaanden noget tilbage for hende i økonomisk Henseende, i 1699 maa hun optage et Laan paa 900 Sldr. mod Pant i Bøndergods i Skjellerup Sogn af Htk. 37 Tdr. 6 Skp., og 1706 laaner hun 200 Sldr. af sin »kære Svoger« Hans Mikkelsen, Kontrollør ved Hadsund Toldkammer. 1709 udsteder hun Skøde paa 2 Bøndergaarde til sin »elskelige gode Svoger«, Sr. Peder Jensen Vintmølle, men Aaret efter udstedes der Proklama i hendes Dødsbo, hun angives død 1/6 1710. Sr. Peder Vintmølle, der var gift med en Datter af hendes Søster Bodil Lauritzdatter Heldvad, Enke efter Hr. Anders Sejersøn (Bondo) i Dalbyneder, og som kalder hende for »sin kære Moder«, overtog Skovsgaard efter hende.

I det følgende skal vi høre nærmere om Borgmester Drostrups Børn med Karen Albretsdatter, men det kan allerede her anføres, at der ikke synes at have været videre Livskraft i dem; Sønnen havde kun en Datter, og det er sandsynligt, at hans Linie udsluktes med en Dattersøn, medens kun den ene af Drostrups Døtre efterlod sig Afkom, nemlig en Datter, hvis eneste Barn — en Datter — døde, før hun blev voksen. Der skulde saaledes ikke nedstamme nogen stor og betydende Efterslægt fra den dygtige Borgmester, og det kan heller ikke siges, at det af ham samlede Gods blev til varig Velsignelse for Familien. Chr. Sørensen Testrup til Viffertsholm m. m., »Rinds Herreds Krønikes« Forfatter, der flere Steder giver Udtryk for sin Tro paa, at Fædres Synder hjemsøges paa Efterkommerne — uden Tvivl begrundet i 2. Mosebog 20,5 og 4. Mosebog 14,18— og som bl. a. anfører: »Man ser af Jørgen Lykkes Historie, at Gudsdomme bliver ej ude, og at uretfærdigt Gods duer ikke over tredje Arving«²⁾, vilde sikkert af Borgmesterens Efterslægts Skæbne have faaet den Opfattelse, at han havde benyttet uretmæssige Metoder til at sanke Gods og Guld; som tidligere berørt er der ikke forefundet noget, som bestyrker endsige beviser en saadan Antagelse.

1) Rtk. Res. 7963, 8093 og 8267.

2) J. S. 1—I—361—62.

KONGENS KANCELLISEKRETÆR.
ET DRAMATISK OPTRIN I RANDERS

Som tidligere nævnt var Sønnen Niels Hansen Drostrup den ældste af Mariager-Borgmesterens Børn; skønt Fødselsaaret i Gengivelsen af Gravskriften over ham angives at være 1633, maa han dog efter alle foreliggende Oplysninger, bl. a. ogsaa Aldersangivelse i Hadbjerg Kirkebog ved hans Død, antages født Lille-Juleaftensdag 1637. Medens man for Faderens Vedkommende faar Indtrykket af, at der har været stor Kraft og Fylde over hans Liv og Levned, gælder det samme ikke med Hensyn til Sønnen; han var sikkert ikke naaet særligt frem, hvis han ikke havde haft Hans Nielsen i Ryggen. Det har uden Tvivl for denne staaet som den vigtigste Betingelse for Fremgang for Sønnen, at han fik en virkelig god Uddannelse; han havde først gaaet i Hjembyens Skole, der da var Latinskole, kom saa til Viborg, hvor han vel havde mødrene Frænder, og blev tilsidst Student fra Sorø i Maj 1655, hvorefter han »paa København saavel som udenlandske Akademier sin Tid berømmeligen havde anlagt«, som det hedder i Gravskriften over ham¹). Muligvis har han foretaget Udenlandsrejserne med en god Ven, Aarhus-Borgmesteren Rasmus Nielsens Søn Niels Broberg, der senere skulde blive hans Svoger. Det var baade godt og ondt for de unge Mænd efter Tidens Skik at foretage lange Rejser til Udlandet. Foruden dèr at erhverve Kundskaber og Erfaringer kunde de ogsaa blive smittet med daarlige Vaner og undertiden med ubehagelige Sygdomme, som Datidens Læger ikke var i Stand til at helbrede. Det ser lidt mærkeligt ud, at begge disse 2 unge Mænd af sunde Familier skulde dø i en Alder af 37—38 Aar og kun den ene af dem efterlade sig eet Barn.

1) Ny kgl. Saml. 752 d.

Af en ganske interessant Sag fra 1663¹⁾ faar man ogsaa Indtrykket af, at Niels Hansen Drostrup ikke var i Besiddelse af Faderens gode Evne til at kunne klare sig vel med baade høje og lave. Den 27. Maj d. A. havde han en ubehagelig Oplevelse i Randers hos Byens Borgmester Niels Mogensen, som oprindeligt stammede fra København, men som var giftet godt ind i Byens øverste Bourgeois, idet hans Hustru Karen Madsdatter var Datter af Rosenørnernes Stamfader, Mads Poulsen til Tvilumgaard, og nær beslægtet med de mange af Byens og Egnens store Slægter, der havde Borgmester Niels Jacobsen i Randers som fælles Ophav. Efter først at have regnet med at opnaa en Ordning i Mindelighed, følte han sig senere foranlediget til at forebringe Sagen for Landets nu enevældige Majestæt. Da hans Henvendelse findes bevaret i Afskrift og ikke er uden Interesse, gengives den her nogenlunde ordret med moderniseret Retskrivning:

»Allernaadigste Konge og Herre.

Eftersom Velb. Jørgen Høeg og Jørgen Due den 27. Maj sidst forleden i Randers er med beraad Raad og fri Forsæt indkommet i Borgmester Niels Mogensens Hus og Gaard og da med een ved Navn Falch Maler selvtredie med største Gevalt, Hug og Slag udi form. Borgmesters Hus overfaldt mig, og alle tre sammen mig min Degen²⁾ frataget, som var gjort af Sølv, Fæstet og Haandtaget, og med den bortgaaet og beholdt, saa og med største Trusel og Undsigelse mig paa mit Liv truede og undsagde, med mangfoldige Skældsord, som de ved samme Gevalt gjort haver og saadanne deres Gevaltes Gerninger hidindtil upaataalt haver ladet bero, uden Mening jeg havde formodet de dem imod mig tilbørligen skulde have erklæret og skaffet mig min fratagne Degen igen, og efterdi forn. Jørgen Høeg og hans Medfølgere endnu det ikke haver villet gjort, og er saadan en Gevaltes Gærning, som snart ikke er hørt i nogen Mands Minde ustraffet, og jeg uden største Spot og Foragt ikke kan lade saadant passere upaataalt. Hvorfor min allerunderdan. Bøn og Begæring er til Eders Kongl. Majst., at mig naadig maatte tillades Eders Majst. Befaling til Amtmanden Velb. Ove Juul, i hvis Amt sligt passeret er, at han maatte befales i begge Parternes Paahør Vidnerne for sig at fordre og ved deres Ed vidne lade og acta være gestendige, hvorledes til-

1) J. T. 10/10 1663 med Indlæg.

2) Sværd, Kaarde.

gik samme Tid, der de alle 3 sammen mig overfaldt og med Gevalt mig min Degen fratog og med dem bortførte. Item hvorledes de søgte og ledte efter mig, førend de kom ind i Borgmester Niels Mogensens Hus, som vitterlig er adskilligt Godtfolk baade Adel og Uadel, som da i Randers tilstede var, baade i Borgmester Niels Mogensens Hus og andetsteds, nemlig Velb. Jørgen Seefeld, Fru Margrethe Rosenkrantz, forn. Borgmester Niels Mogensen, Espen Matzen, forrige Skriver paa Mariager Kloster, Jens Nielsen, Raadmand i Randers, hans Hustru og hans Folk, saavelsom flere, som skal vorde nævnt til Vidne, om Behov gøres. Forseeende mig underdan. til Eders Kongl. Majst. naadig Beskærmelse til Rettens Befordring, at de ikke mere med saadan Gevalt maa mig overfalde og forurette mere end jeg dem. Efterdi vi samtlig har en allernaad. Herre og Konge, som ved Lov og Ret lader al saadan Gevalt hindre og straffe.

Ønskendes Eders Kongl. Majst. og det ganske Kongl. Hus Guds guddommelige Protektion til et langvarigt og lykosaligt Regimente.

Actum Mariager den 24. August A° 1663.

Eders Kongl. Majst. pligtskyldigste Undersaat og Tjener

Niels Hansen Drostrup«

Man faar nærmest det Indtryk, at den gode Niels Hansen Drostrup ikke førte sin Degen saa godt, som han forstod at bruge sin Pen; selvom der var stor Overmagt, behøvede han vel ikke uden videre at give op for de unge Adelsmænd og deres Hjælper. Vaabnet har nok hovedsagelig været til Stads, det fremgaar jo ogsaa af Klagen, at det var ret pynteligt. For Adelsmændene har det sikkert nærmest været en Spøg, om end noget grov. Den rige Borgmesters Søn, der havde været udenlands, har maaske i deres Øjne optraadt lidt for meget à la Jean de France, og de har endnu ikke saa kort Tid efter Begivenhederne ved Enevældens Indførelse villet anerkende ham som Ligemand.

De to »langfingrede« Adelsmænd maa have været Jørgen Høeg til Skærso og Jørgen Due til Halkjær, medens de 2 andre i Klagen nævnte Adelspersoner uden Tvivl var den tidligere omtalte Jørgen Seefeld til Visborggaard med flere andre store Godser og Fru Margrethe Rosenkrantz, gift med hans Broder Peder Seefeld til Dals-

gaard. Jørgen Høeg synes nærmest at have været Hovedmanden i denne Affære, men vi har andre Oplysninger, der ret klart viser, at Jørgen Due ikke hørte til de gode Børn; der gik ikke et helt Aar efter det omhandlede Optrin i Randers, før han havde rodet sig ind i en anden, meget mere alvorlig Historie. Han indberettede til Kongen, at han »mod sin Vilje af Nødværge« havde dræbt Christen Justsen, forrige Byskriver i Aalborg, hvis Venner og Eftermaalsmænd »hidindtil paa samme Sag ingen Eftermæle skal have gjort«, og han udbad sig nu Kongens Beskærmelse. Fr. III gav ham da ogsaa naadigst »fri fællig og sikker Lejde og Beskærmelse til Retten . . . dog med saadan Condition, at han skal være tiltænkt Sagen straks og uden noget Ophold for sit tilhørlige Domæne anhängig at gøre og lovligen at udføre og i egen Person i Retten at comparere og møde tilstede til at lide og undgælde, hvis (hvad) Lov og Ret kan medføre«¹⁾. I Slægtbøgernes Angivelser af Adelens Tilnavne kaldes de paagældende 2 Adelsfamilier for »de galsomme Duer« og »de træske Høger«; disse Karakteriseringer synes ikke at være helt ugrundede.

Man kan jo egentlig ikke sige, at Drostrup forhastede sig efter at han havde været i »Kløerne« paa »Høgen« og »Duen«, næsten 3 Maaneder lod han gaa, inden han henvendte sig til Kongen; han havde, som han anfører, formodet, at hans Vaaben vilde blive tilbageleveret ham. Men det er sikkert ogsaa efter god Overvejelse, at han saa handler som anført. Det er som tidligere paapeget sandsynligt, at Kongen havde personligt Kendskab til Hans Nielsen, og han var sikkert en Søn af en dygtig Borger og særlig af en, der havde været med til at give ham Enevoldsrettigheden, mere huld end vel livlige Adels sønner, der ikke ret kunde forsone sig med Tingenes Udvikling efter 1660. Og naar Drostrup beder Kongen paalægge Stedets Amtmand, Ove Juul til Villestrup, at tage sig af Sagen, er det uden Tvivl med velberaad Hu og med begrundet Forventning om, at han vilde finde Støtte hos ham; som vi foran har hørt, var der udmærket Forbindelse mellem ham og Mariagers gamle Borgmester, i hvis Hjem han kom, og af hvem han ogsaa laante Penge.

Niels Hansen Drostrups Klage er dateret Mariager, selvfølgelig tager det nogen Tid, før den kan naa København. Her maa man jo ogsaa overveje Sagen, der ikke bliver behandlet saa ekspedit som saa mange Sager i Enevældens Tid, og først i Oktober sendes Klagen til Ove Juul med følgende Skrivelse:

1) J. R. 9/5 1664.

»F. 3^{tius}

V. G. t. (Vor Gunst tilforn) Hvad Niels Hansen Drostrup for os klageligen haver ladet andrage, kan du af hosføjede Supplikation se og erfare. Thi er Vores naad. Vilje og Befaling, at du i Parternes Nærværelse og Paahør Vidnerne lader forhøre, hvorledes med samme Sag er tilganget, og hvis (hvad) i saa Maade bliver vidnet til de interesserede under din Haand og Signet at give beskrevet, dermed etc.

Hafn. d. 10. Oktobr. 1663.«

Heldigvis blev der i Kacelliet taget Kopi af Klagen, ellers havde vi formentlig ikke kendt dens Indhold, for hvad der derefter blev af Klagen, har det været umuligt at finde frem. Sagen har ikke været vigtig nok til, at Ove Juul har omtalt den i sin Dagbog, men man har nok Lov til at formode, at han har faaet en fornuftig Ordning bragt i Stand, og at den omstridte »Degen« er kommet tilbage til sin Ejermand.

Som vi berørte ved Omtalen af den gamle Mariager Borgmester, maa Sønnen have haft udpræget historisk Interesse, hvilket fremgaar af Peder Dyrskjøts Breve til Biskop Jens Bircherod i Aalborg¹⁾, hvoraf yderligere skal citeres følgende: »Sal. Niels Hansen Drostrup havde meget rart skrevet Tøj og uddraget af Mariagers Klosters gamle Breve, som jeg og meget beroede mig udi nogle Dage under Tiden, jeg baade var paa Skovsgaard og paa hans egen Gaard, det hans Søster Mad. Kirsten Hansdatter Drostrup ved. Men Tiden vilde ikke give sig for mig, jeg kunde faa nogen Udskrift deraf« og senere: »Bisperne i Aarhus Stift saavel som i Viborg Stift. I hvert Stift fandtes nogle flere af gamle Antikviteter, end som Hvitfeldts Biske Chronologie siger, og dem havde sal. Niels Hansen Drostrup, Borgmesters Søn af Mariager, Forklaring paa, som jeg selv saa hos ham ved de Tider 1662 eller 1663, da jeg var der, og baade det deraf saavel som Syssels Konger her i Jylland før Christendommen og mere havde han udsat af Latin gammelt Skrift og Bog af Mariager Klosters Antikviteter. Tiden vilde ikke give mig Respit der at tage Extrahering af, og ikke heller havde han det fuldt færdigt, saa at jeg fik saa lidt deraf i korte Tid. Saa afgik han, og Gud bortkaldte ham, som jeg ej fik at vide før vel to Aar efter hans Død. Jeg har baade eftersøgt og efterspurgt de Antikviteter, han havde, synderlig af

1) J. S. I—III.

Mariager Klosters Antikviteter, som dog af Muld og Raaddenhed var meget fordærvet, som han havde for at udtegne af, hvad læses kunde. Men aldrig kunde jeg faa Spørgsmaal derom, i hvad gode Venner jeg havde ombudet at ransage derefter«.

Og endnu et Sted — ikke trykt¹⁾ — oplyser Dyrskjøt, at han i sin Ungdom fik lidt afskrevet af Manuskripter paa Mariager Kloster, som Drostrup havde om de gamle Næsekonger i alle Sysler, men denne havde i Tankerne at gøre en Bog af det gamle danske og latinske, der var meget forraadnet, og lade det trykke, »derfor aflod jeg mit Arbejde, og Tiden strakte ikke til for mig, men havde Haab, at det skulde komme til Lyset, og nu efter hans Afgang kan jeg ikke finde det ringeste heraf, langt mindre kan spørge, hvor det blev af, men jeg mener endelig, at det skulde findes, enten alt eller noget af, hos Præsten der ved Mariager eller i Viborg, hvor han megen Korrespondance havde med lærde Mænd.«

Drostrup har altsaa beskæftiget sig en Del med historiske Spørgsmaal og ogsaa tænkt paa at lade det Arbejde, der blev Resultatet deraf, udkomme paa Tryk, men Dyrskjøts Breve synes nu at være det eneste Sted, vi kan hente Oplysninger om hans videnskabelige Studier. Det kan ikke noksom beklages, at Drostrup ikke fik gjort Alvor af sine Tanker, at hans Samlinger er forsvundet, og at Dyrskjøt ikke fik taget Afskrifter deraf.

Drostrup har imidlertid ogsaa ønsket i mere praktisk Henseende at gøre Brug af sine Evner og gode Uddannelse. Regeringen var som tidligere nævnt i 1660^{erne} beskæftiget med Udarbejdelsen af en Matrikel for hele Landet, og Drostrup har sikkert, da han vel havde været sin Far behjælpelig med Bestyrelsen af Jordegods, ment, at han havde godt Kendskab til disse Forhold, og at Regeringen kunde drage Nytte deraf. Han havde derfor sat sig hen og udarbejdet en ret vidtløftig »Memorial« paa 18 Poster vedrørende Indrettelsen af Matriklen²⁾. Han foreslog bl. a., at der blev ansat Kommissærer i hvert Stift til at overvaage den rette Affattelse af Matriklen og Indbetalingen af Landgilden efter Forhandling med Præster — der paa den Tid havde ikke saa lidt med den civile Administration at gøre — og Herredsfogder. Han har Øjet aabent for og søger ikke at dække over Fejl ved den foreliggende Arbejds gang, »Quitantzerne skal ej gives Penge for . . . paa det saadant Skinneri som hidindtil af de mange

1) Addit. 117 fol. 163.

2) Lindbæk: Statskoll. I 251.

Receveurs udi Jylland fornemlig haver været praktiseret, herved maatte forekommes og afskaffet blive«, og foreslaar sognevis Opkrævning, hvorved kgl. Majst. skulde »befinde sig langt flere Soldater af de paabudte 60 Tdr. Htk. at bekomme end nu er udskrevet«. Han mener, at Maj Maaned er praktisk til Arbejdets Paabegyndelse, da det vil være Bønderne belejligt inden Højbjergningen, og at Kongens Indtægter vil kunne forøges ved Udstedelsen af Kopier af Matriklen paa stemplet Papir.

Til Slut begærer han »paa det allerunderdanigste disse forskrevne mine velmente, tro og oprigtige Propositioner maatte af illustri Skatkammer-Kollegio examineres, og mig naadigst mundtlig Konference med de Højadels Assessorer af forbemeldte Kollegio maatte tilstedes.«

Kongen synes at have været interesseret i »Memorialen«, han bad i et Brev af 21/2 1665 Statskollegiet tage den under hurtig Behandling, men de høje Herrer her havde ikke saa gode Tanker om Propositionerne som Drostrup selv. Efter at de havde underkastet Memorialen »flittig Overvejelse« i et særskilt dertil fastsat Møde Formiddagen den 27. Febr., kunde de samme Dag afgive Betænkning gaaende ud paa, at Bestemmelserne om Matriklen snarere vilde blive forværret end forbedret ved de fremsatte Forslag.

Man gaar sikkert ikke den gode Drostrup for nær ved at antage, at han ikke vilde have haft noget imod at overtage Stillingen som en af de af ham foreslaaede Kommissærer. Men havde han ikke Heldet med sig i saa Henseende, er det dog ikke udelukket, at hans Optræden i denne Sag har været medvirkende til at gøre ham til »persona grata« i Kongens Øjne, han blev ifølge Gravskriften »af Kongl. Maj. højlovlig Ihukommelse Frederik 3die antaget at være Kancellist og Sekretær i det danske Kancelli« og stod i hvert Fald i Aarene 1665—66 opført paa Lønningslisten over danske Kancellijunkere og Sekretærer med 254¹/₂ Dlr. om Aaret¹). Det er vist ikke ganske klart, hvor meget Arbejde der fulgte med en saadan Bestilling, men en ren Sinecurepost har den dog vel ikke været, og det er da sandsynligt, at han har haft Lejlighed til under ændrede Forhold at møde sin gamle Modstander Jørgen Due, idet denne havde Ansættelse som Kancellisekretær i Aarene 1660—66. Det maa iøvrigt betragtes som givet, at Drostrup — og maaske ogsaa Faderen — har været personlig bekendt med en nogenlunde jævnaldrende ung Mand, der ligeledes stammede fra velhavende Borgerkredse, nemlig Peder Schu-

1) Afregningsbog for Hoftjenere 1/1 1665—1/1 1667 fol. 9.

macher, og som havde en Evne, som Drostrup savnede, til at bane sig Vej op i det aller øverste Lag af Samfundet. Dette Bekendtskab har sikkert ikke været uden Betydning for Drostrup og hans Familie, vi mener flere Gange at kunne ane Virkninger deraf.

Embedsvejen har dog nok ikke særlig huet Drostrup, og nu skete der netop noget, der gjorde, at han let kunde komme til at sidde som Herremand paa en større jydsk Hovedgaard. Som foran berørt havde Faderen ved Køb erhvervet Hovedgaarden Kollerup i Galten Herred, og paa Skiftet med Børnene ved hans 2. Giftermaal, er denne Gaard, der var en ganske stolt Ejendom, Hovedbygningen bestod af 3 Fløje i 2 Stokværk og med et Taarn i Borggaarden, med Gods overgaaet til Sønnen. Skødet til Borgmesteren blev først udstedt i Februar 1666, og Skiftet foretoges formentlig den 26. Marts s. A., men Sønnen har dog sikkert nogen Tid forinden faktisk overtaget Besiddelsen af Gaarden, for her udsteder han i hvert Fald 2 Breve i Decbr. 1665.

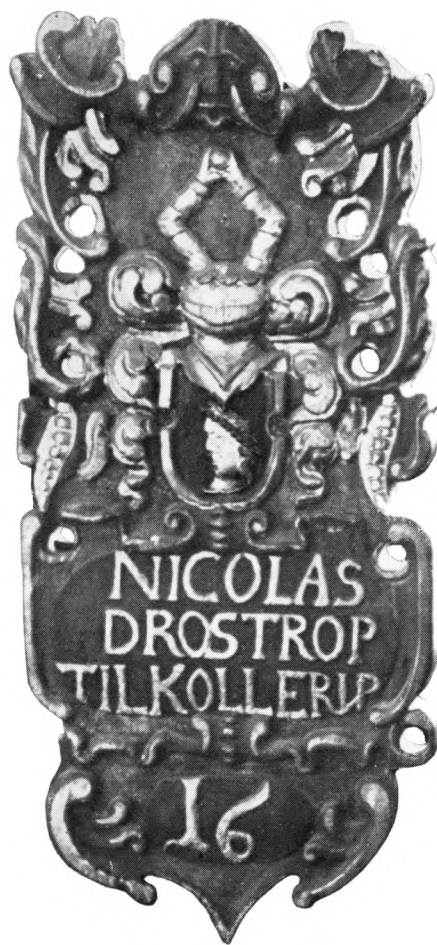
Det var paa denne Tid meget almindeligt, at adelige og mere fremtrædende borgerlige søgte at tjene Penge ved at fæste Kirke- og Kongetiender paa deres Hjemegn. Den gamle Hans Nielsen havde jo skaffet sig Fæsteretten til en Del Tiender, og Sønnen har anset det for rigtigt at probere det samme ved gunstig Lejlighed, og der kom netop en saadan Chance i Tilknytning til Erhvervelsen af Kollerup, idet kgl. Accise- og Konsumtionsforvalter i København, senere Forvalter ved Mariager Kloster og Ejer af den gamle Hovedgaard Kvotrup, Ludvig Lorentzen havde overtaget Ødum Sogns Kongetiende i Betaling fra Kongen og nu kunde bortfæste denne Tiende, som Drostrup gerne vilde have fat i paa Grund af Sognets nære Beliggenhed ved Kollerup. Dels erklærer han sig i et Brev af 15/12 1665 rede til, saafremt der mod Forhaabning skulde paakomme Lorentzen nogen Tvistighed eller Trætte i Anledning af et saadant Fæstemaal, da at ville tage al Omkostning og Skade paa sig, og dels er han selve Juleaften kommet i et saadant Humør, at han sender en Julehilsen til Lorentzens Hustru Elisabeth von Dort, hvori det hedder: »I Synderlighed takker jeg hende for den Tiende, hendes kære Mand efter hans egen Forskrivelse mig stedt og fæstet have« og lover, saafremt han faar beholde Tienden, hvorom der er Tvist, idet den ogsaa af Dr. Henrik Ernst var givet Bønderne i Ødum i Fæste, at ville give hende en »Discretion« saa god som 100 Rdl.

Allerede et halvt Aar senere er Drostrups Lyst til Tienden kølnet

stærkt, medens til Gengæld Lorentzens Iver efter at faa fat i de 100 Rdl. er ret hed. Vi har Kendskab til noget af Indholdet af et Brev af 24/7 1666 fra Drostrup til Lorentzens Hustru, hvori hun forundrer sig over, at han nu 2 Gange er blevet tilskrevet af hendes kære Mand angaaende »Discretionen«, endskønt han endnu hverken ved, om han faar Lov til at beholde Tienden eller har nydt noget af den, tilmed havde Lorentzen aldrig kunnet faa mere end den aftalte Afgift 30 Rdl., og dersom han af andre kunde faa mere, »vil jeg den gerne afstaa, og det jeg udlovede var mere for Eders Skyld at tjene end som for Tienden« . . . Det er altsaa Manden, der kræver Hustruens Discretion, medens Drostrup svarer til Hustruen.

Det er i det hele en ret mærkelig Sag — ogsaa bortset fra, at man kunde fristes til at tro, at der imellem Drostrup og Lorentzens Hustru har været et i hvert Fald fra hans Side mere end almindeligt Venskabs- og Forretningsforhold, som hun og Ægtemanden var enige om at drage Fordel af — for der gaar derefter 5—6 Aar, i hvilke Drostrup synes at have oppebaaret Tienden og svaret Afgiften, men derimod ikke direkte udredet den omstridte Discretion. I August 1672 anlægger saa Lorentzen Sag mod Drostrup og paastaar ham dømt til at betale de 100 Rdl. og have Fæstet forbrudt, idet han samtidig lader 8 Mænd paa Ødum Sognemænds Vegne møde i Retten og tilbyde 130 Rdl. i Fæste og at forbedre Tienden med nogle Tdr. Korn, »paa det de kunde faa deres Korn ind i rette Tid og forment at de burde nærmest at være for den store Molestering, de haver haft«. Drostrup, der synes at føle sig for fornem til selv at optræde i Retten, og for hvem en yngre Fætter Albret Søfrensen, der er Foged hos ham, giver Møde, lader nu fremlægge et Regnskab, hvorefter de 100 Rdl. forlængst er kommet Lorentzen til Gode i et Mellemværende mellem dem for Rostjeneste og Geværtransport og han yderligere skulde have foræret Lorentzen 54 Sldr.; endelig tilbyder han alligevel igen at udbetale de omtvistede 100 Rdl. mod rigtig Afregning.

Man kommer imidlertid ikke nærmere ind paa Forholdet med dette Beløb, men Herredsfogden afsiger uden videre en Dom, hvori der under Hensyn til Drostrups Erklæring i Brevet af 24/7 1666 om at ville afstaa Fæsteretten, hvis andre vilde give mere, og til Ødum Sognemænds Tilbud om højere Fæsteafgift udtaltes, at Ludvig Lorentzen skulde være beføjet at fæste Tienden til dem. Vi kan roligt gaa ud fra, at Herredsfogden, Jens Sørensen, særlig har ønsket at



Stolestade i Ødum Kirke
med Niels Hansen Drostrups Navn og Vaaben.

varetage Egnens Beboeres Tarv overfor Drostrup »paa det, at de kunde faa deres Korn ind i rette Tid, det skulle ikke blive forholdt for dem paa Marken i ondt og besværligt Vejr og derover rammer stor Skade«; Drostrup er sikkert ikke gaaet frem paa lemfældig Maade med Indkrævningen af Tiende.

Ludvig Lorentzen skynder sig nu at benytte sig af Dommen og indgik til Kancelliet med Andragende om Konfirmation for Ødum Sognemænd paa Tienden, »som Monsieur Niels Hansen Drostrup til Kollerup sidst udi Fæste havde og ved lovlig gangen Proces fradømt«. Andragendet er dateret 10/9 1672, samme Dag som Dommen blev afsagt, men Konfirmationen kom først 9/9 1673¹⁾. Og saasom der hele Tiden er særdeles mærkelige Omstændigheder i denne Sag, saa foreligger der det spøgefulde, at i Mellemtiden var Sagen af Drostrup ført for Viborg Landsret, der ret ekspedit allerede den 20/11 1672 havde kendt Herredsfogdens Dom magtesløs at være og ikke at komme Drostrups Fæstbrev til Skade i nogen Maade og Herredsfogden pligtig at give ham 4 Rdl. i Kost og Tæring. Og ikke nok hermed. Fra den Drostrupske Kreds Side har man ønsket at blive af med den besværlige Herredsfoged og har faaet den nuværende Bruger af Stamgaarden Drostrup Thomas Jensen, som maa antages gift med Drostrups Fæster, til den 8/10 72 at indgive et Andragende om at maatte blive udnævnt til Herredsfoged i Stedet for Jens Sørensen, som angives godvilligen at ville afstaa fra sin Bestilling. Allerede den 20. s. M. udfærdiges der Bestilling for Thomas Jensen²⁾, og at Familien Drostrup havde gode Forbindelser i Regeringsbyen, det bekræftes ogsaa af denne Sag, dels blev den jo gennemført overmaade hurtigt — ikke engang 14 Dage efter Andragendets Affattelse i Jylland — og dels har Konceptskrivelsen den meget betydningsfulde Paategning: »Efter Geheime R. Griffenfeldts Ordre«. Netop under samme Dato udstedte en Fætter af Niels Hansen Drostrup, Albret Knudsen Schade, paa Kollerup et Skøde til Drostrup paa en Gaard og et Hus i Østrup By, Skader Sogn, hvorom vi senere skal høre mere. Det var en hel Familieforestilling, idet de tidligere nævnte Slægtninge Thomas Jensen og Albret Søfrensen fungerede som Viterlighedsvidner. Kendskabet til denne Disposition gør, at vi vel ikke saa godt kan beskyldte Drostrup for ved personligt Fremmøde at have paavirket Griffenfeldt, men der maa dog sikkert have fore-

1) J. R.

2) J. R.

ligget særlige Grunde til, at denne mægtige Herre tog sig specielt af et Spørgsmaal af ret inferior Karakter.

Vi har ikke Oplysninger nok til helt at følge de stakkels Ødum Bønder i disse Aar, men vi ved, at de og Ludvig Lorentzen ikke for Højesteret fik noget ud af en Appel af Landsrettens Dom til Højesteret, thi Højesteret eragtede, at denne Dom skulde i alle Maader staa ved Magt, men da var man kommet helt hen i 1674. Det er iøvrigt ganske interessant at læse den store Godssamler Grev Mogens Frijs' Votum i Sagen¹⁾, han tør ikke dømme anderledes (end Landsretten) som Følge af, at der er givet kgl. Konfirmation paa Fæstebrevet, men han formenter, »at dersom Drostrup skulde beholde Tienden, burde der noget at gøres ved, at det ikke skulde blive Bønderne til Skade, som højlig klager over Drostrups Forhold med Tienden«; denne Stormand havde altsaa god Forstaaelse af Bøndernes Vanskeligheder ved Tiendens Inddrivelse »paa Kærven«.

Først 4—5 Aar efter at Drostrup havde overtaget Kollerup, hvis Godstilliggende udvidedes noget, i 1672 svarede han Provianskat af 157 Tdr. 6 Skp. Htk., fandt han en Hustru, der kunde skabe ham et Hjem paa denne Gaard. Fra gammel Tid havde han god Forbindelse med Aarhus, som tidligere omtalt havde han en Søn af Byens Borgmester Rasmus Nielsen som Kammerat og Svoger. Det er sikkert gennem det Rasmus Niensenske Hjem, der var rigt og betydningsfuldt, at han har stiftet Bekendtskab med Aarhus-Bispen Erik Mogensen Graves eneste Barn, Datteren Anna, som han ægtede i 1670. Han skulde imidlertid ikke faa Lov til i mange Aar at glæde sig over sit Hjem og sit Ægteskab, der blev velsignet med en Datter, Karen. I et Brev dateret Kollerup den 26/3 1675 fortæller Biskop Grave, der iøvrigt tidligere havde været Fr. III.s Hofprædikant, sin »af Hjertet elskede, højtærede og trohulde Svoger« Dr. Jacob Bircherod²⁾, hvorledes han fra sin Datter havde faaet Meddelelse om, »at hendes Kæreste (Mand) var dødelig syg og med største Attraa Dag og Nat forlængtes efter mig, og saa haver jeg udholdet imidlertid her paa Kollerup for at trøste min Svoger (Svigersøn) i hans smertelige Sygdom og Dødsangst og med Vemodighed inter luctus et lamenta (under Sorg og Klage) talt Timerne Dag og Nat, indtil Gud ved et meget kristeligt og saligt Endeligt bortkaldte ham i min og min Hustrus Nærværelse af 20. Martii sidst afvigte« efter-

1) H. R. Vot. prot. 1674 B fol. 112.

2) P. T. III—3—135.

ladende »min hjertesørgende Datter« og »det lidet umyndige Barn, som er en Datter paa 3die Aar«. Han udbeder sig derhos Dr. Bircherods Raad med Hensyn til Arvedelingen, »min Datter førte vel ikke Jordegods ind til det sl. Menneske, som død er; jeg mener dog, om Ret skal have Gænge, hun bør have lige Lod der i med Barnets«. Der var ogsaa gjort, hvad der kunde gøres for at sikre Hustruen, idet der til kongelig Konfirmation var indsendt et af Niels Hansen Drostrup oprettet Testamente, der i Hovedsagen gik ud paa lige Deling mellem Hustruen og Datteren¹⁾ og bl. a. ogsaa bestemte, at Hustruen som Enke skulde være Værge for Datteren, men hvis »hun i Mandsvold kommer« gøre Rede og Rigtighed for Datterens Arv. Under dette Testamente satte den syge Mand med meget rystende Haand sit Navn med Tilføjende: »Er skrevet fast udi mit yderste«. Da Testamentet var dateret den 20. Marts, samme Dag som Døden indtraf ifølge Svigerfaderens Brev, er disse Ord ganske sikkert de sidste fra Drostrups Haand, der synes bedre at have forstaaet at benytte Pennen end den sølvsmykkede »Degen«.

Drostrup, der i 1671 havde faaet Bevilling til at søge Ødum Kirke »eftersom den for hannem skal ligge belejligen og mageligen«²⁾, skønt Gaarden hører til Hadbjerg Sogn, og som kort Tid efter lod sit og Hustruens Vaaben — hans var ligesom Faderens et Mandshoved, medens Slægten Grave førte 5 røde Roser i hvidt Felt³⁾ — udskære i de øverste Stolestader i Kirken, fik ikke sit sidste Hvilested her, men hans Lig førtes til Familiebegravelsen i Mariager Kirke. Over Graven sættes et Epitafium, der nu er forsvundet, men havde en Indskrift, der er anført i Kammerherre de Thestrups Optegnelser vedrørende Mariager Kirke, og hvoraf Oplysninger er benyttet i det foran gengivne. Dødsdagen sættes ogsaa her til den 20. Marts 1675, og hans Levetid opgøres til 37 Aar 12 Uger og 3 Dage.

Anna Grave stod nu tilbage med den lille Datter, og det varede ikke saa mange Aar, før hun blev klar over, at hun godt kunde tænke sig at faa Raad og Bistand fra andre end Faderen, der efter Brevene til Jacob Bircherod at dømme havde Forkærlighed for at udbrede sig over sine Sorger og Besværligheder, og den gamle Drostrup. Da hun jo heller ikke var uden Midler og havde gode Forbin-

1) J. R. 19/5 1675.

2) J. R. 20/6.

3) Rostg. 48,4°.

delsler, viste der sig ogsaa en Mand af det bedste Borgerskab, som ønskede at remplace Niels Hansen Drostrup. Der har ganske sikkert været gammelt Bekendtskab mellem Anna Grave og hendes 2. Mand, Hans Brochmann, Søn af Biskop i Aarhus Hans Brochmann, der tilhørte en lærd og fremtrædende Slægt, og den engelske Adelsdame Anne Laurence de la Ford. Ægtemanden, der var født 13/9 1648 og saaledes ret ung, var Student, men havde ikke gjort sig særlig bekendt paa noget Omraade; i 1677 ses han at have afhændet Skaarupgaard, som hans Mor havde ejet. De blev viet den 23/7 1678 af Biskop Grave og fik Aaret efter en Datter, Anna Magdalene, som kun opnaaede en Alder af 1 Aar 7 Maaneder, men ikke destomindre af Bedstefaderen kunde karakteriseres som »et meget vittigt (bega- vet) Barn«. Den gamle Mand skulde imidlertid snart faa en ny Sorg at beklage sig over til sin Ven, den 19. Juni 1682 maa han meddele ham, at han midt i sin egen store Sygdom — han har ligget i Aar og Dag og ikke taalt at sidde — forgangne Fredag — efter Jens Bircherods Dagbog den 16. Juni¹⁾ — har mistet sin eneste Datter af Feber. Der skal muligvis være 1200 Rdl. Gæld i Boet, som er foraarsaget af Hans Brochmanns Løfter for Broderen Enevold.

Anna Grave blev begravet fra Kollerup og angives at være død i en Alder af 30 Aar²⁾; der var kun eet Barn efter hende, Karen eller Kathrine Drostrup. Biskoppen regnede med — og beklagede sig naturligvis derover — at skulle være Værge for Barnet, hvis Jordegods »løber nogle 1000 Rdl. op«, liggende i flere Stifter, noget mere end 16 Mil borte. Han havde glemmt, at Barnets Farfar var nærmere, men 2 Aar senere maa han ogsaa melde dennes Død, »ved hans Død sættes jeg i min Svaghed og Alderdom i en meget stor Besværing«, og at han har i Sinde at faa Værgemaaliet overdraget til en anden Slægtning paa fædrene Side. En saadan blev ogsaa fundet frem, og allerede den 12/7 1684 — den gamle Borgmester døde Sankt Hansdag — fik Rasmus Nielsen Overgaard til Quistrup, hvis Far formentlig var Broder til Borgmesteren, kgl. Udnævnelse³⁾ til at optræde som Barnets Værge, idet han angaves at være dets nærmeste paa- rørende paa fædrene Side, og vi ser ham da ogsaa i denne Egenskab i Efteraaret 1685 udbyde noget Pigebarnet tilhørende Løsøre, saasom

1) Molbeck: Uddrag af Jens Bircherods Dagbøger.

2) Hadbjerg Kb.

3) J. R. 12/7 1684.

en stor rød udskaaret »Tresuer« (Pengeskrin, Smykkeskrin) og 3 Borde, henholdsvis betegnet som Sten-, Eg- og Eskebord¹).

Som formodet af Biskoppen var de økonomiske Forhold ikke helt gode ved Datterens Død, det blev Aaret efter nødvendigt, »da der var stor Gæld og Vidtløftighed« at faa udnævnt en Kommission til at søge at bringe Orden i Forholdet mellem Brochmann og hans Kreditorer²). Han syntes dog nogenlunde at have klarat Pynten, men han maatte tage Hul paa de gamle Drostrupske Besiddelser, vi ser ham flere Gange sælge deraf, særlig til Familien, som han synes at føle sig knyttet til, han kalder saaledes Formandens nærmere og fjernere Slægtninge for Søstre og Svogre.

Imidlertid var Karen Drostrup vokset op, og man kan ikke sige, at hun ventede for længe med at blive gift, Brylluppet fandt formentlig Sted i 1688, og som de andre af hendes nærmeste Slægt kom hun ind i en kendt og anset Familie. Den udkaarne var Magister, senere Assessor Eiler Jacobsen Eilertz, der, som Nysted skriver, var af »en fornemme Slægt«; han var født 1654 som Søn af Slotsskriver og Raadmand Jacob Eilersen i København, der baade var rig paa Børn og Gods og saaledes bl. a. overtog for 18.000 Rdl. af Corfitz Ulfeldts forbrudte Gods³). Mag. Eilertz, der iøvrigt var Fætter til Margrethe Eilers, som blev Friherreinde af Fuiren og Moder til Støvringgaard Klosters Opretterinde, havde studeret 1675 i Oxford⁴) og 1677 ved Leydens Universitet⁵) og var først Konrektor ved Roskilde Katedralskole, men blev 1685 Lektor Theologiæ i Aarhus⁶), hvor han tillige »som alle de foregaaende blev Kannik og Consistorial-Assessor«⁷).

Men Hensyn til Kollerup synes Forholdene at have været noget besværlige, idet Gaarden var bortforpagtet til Hans Brochmanns Broder Enevold, der vist ikke sad videre godt i det, selv om han i 1686 kunde erhverve en Part i Hovedgaarden Lille Restrup. De 2 Brødre kom ikke ret godt ud af det med Eilertz, der efter alt at dømme var noget vanskelig og besværlig. Da det kneb for Forpagteren at faa betalt pligtige Skatter, gik Eilertz til Retten og paastod

1) Ons. H. Tb. 3/10 og 10/10 1685.

2) J. T. 12/5 1683.

3) J. S. I—IX—301.

4) P. T. 10—II—153.

5) P. T. I—V—42.

6) P. T. 9—I—138.

7) Hertel: Aarhus Domk. II—461.

bl. a. Forpagtningen ophævet; imidlertid blev Skatterne betalt, hvorefter Eilertz frafaldt Sagen, men blev dog ved Herredsretten under 28/8 1689 dømt til at svare Kost og Tæring med 10 Rdl., og da han førte denne Afgørelse frem for Landsretten, opnaade han blot at komme til at betale yderligere Omkostninger¹⁾). Situationen kom til at ligge lidt klarere, da Eilertz under 14/5 1689 af Hans Brochmann fik Skøde paa den denne efter Anna Grave tilfaldne Halvpart i Kollerup, men endnu den 19. August 1689 skulde Eilertz paa Kollerup være kommet med nogle Ord til Hans Brochmann, som denne fandt ærerørige, og hvorfor han vist ogsaa fik Eilertz dømt²⁾).

Der var megen Uro over Eilertz, han foretog overmaade mange Dispositioner med Hensyn til faste Ejendomme og Tiender — til dels paa sit Embeds Vegne — og var nok noget nævenyttig af sig, saaledes ses Rentekammeret i 1686 at have henvendt sig til Biskoppen angaaende Eilertz' Hjemmel til at bortfæste Tienderne ved Embedet. Han var ogsaa indblandet i en Del Processer og har nok tabt mange Penge, efterhaanden gaar hans Dispositioner overvejende ud paa Afhændelser og Pantsættelser.

Ret mange Aar beholdt han ikke Kollerup, allerede 1692 afhændede han Ejendommen med Bøndergods ca. 76 Td. Htk. til den senere Dronning Anna Sofies Fader, Storkansler Grev Conrad Reventlow, der brugte Gaarden som Bolig for en Elskerinde og deres fælles Børn, og 1698 ses han at have solgt for knap 8000 Rdl. Kongetiender af Htk. tilsammen 176 Tdr. 3 Skp. til Grev Niels Frijs paa Frijsenborg. Det er ikke klart, at han er den Eiler Eilertz, der ligeledes i 1698 beklager sig til Kongen over »Spot, Vanære samt Kredits Spilde« ved at være sat i Slutteriet paa Grund af en Tvist med Joachim Würger i København³⁾), men det synes meget tænkeligt.

Med sit urolige Sind kunde han ikke lade Embedsgerningen faa Magten over sig, en Tid er han i Besiddelse af Dyrehovedgaard, det senere Taarnborg, ved Korsør, men sælger denne Ejendom i 1699. Dette Aar var betydningsfuldt for ham, den 2. Februar »resignerede Mag. Eiler Jac. Eilertz, Lector Theologiæ Aarhusiensis, dette sit Lectorat, som han i 13 Aar havde betjent, med en latinsk Oration in Auditorio ved Aarhus Domkirke⁴⁾). Han flyttede nu fra Jylland,

1) Vib. L. Justp. 1686—92 fol. 168.

2) Vib. L. Justp. 1686—92 fol. 148.

3) Sj. T. 7/5 1698.

4) J. Bircherods Dagbøger ved Molbech S. 359.

hvor han stadig afhændede af sine Godstilliggender, bl. a. fik Mathias Hamborg, om hvem vi senere skal høre mere, i 1700 Skøde paa Gaarden Kallestrup i Rinds Herred, og tog saa fast Ophold paa Sjælland, hvor han i 1699 købte Herregaarden Bonderup og 1702 udvidede sit Omraade med den nærliggende Merløsegaard. Bonderup solgte han 1711, medens han beholdt Merløsegaard til ca. 1717.

Fra 1708 har vi flere Oplysninger, der yderligere vidner om, at Eilertz ikke var særlig nem at have med at gøre, i Februar fik vedkommende Stiftsbefalingsmand Befaling om at tilholde Eilertz, som lader Steenlille Kirke »med stor Brøstfældighed henstaa«, inden 6 Maaneder at sætte Kirken i god Stand under Trusel om Fortabelse af Patronatsretten¹⁾, og i Marts søgte han og fik Bevilling til »i sin Saligheds Sager lade sig betjene« af Præsten ved Steenmagle Kirke²⁾. Der kan sikkert ikke være Tvivl om, at han er blevet Uvenner med sin Sognepræst. Det passer godt ind i det Billede, man danner sig af ham, at han samtidig med at forsømme sine egne Forhold blander sig i andres Sager, Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen faar Ordre til at udtale sig over en af Eilertz indgivet Memorial om Sorø Skoles slette Tilstand og den slette Administration der³⁾. Og endelig gaar han paa samme Tid til Kongen med Andragende om at maatte blive Amtmand over Holbæk Amt, og han har heri anført, at han har indgivet adskillige »Memorialier og Suppliquer« for »at insinuere«, hvad han »efter hans ringe Kapacitet og Skønsomhed kan dømme at være til det gemene Bedste . . . omendskønt det af hans Uvenner anderledes kunde fortolkes«⁴⁾ Han fik ikke noget ud af sin Ansøgning, der forelaa en tidligere Resolution om, at Holbæk Amt skulde lægges sammen med flere andre Amter.

Maaske paa Grund af hans daarlige økonomiske Omstændigheder eller ogsaa fordi han var kommet i Strid med sin nye Sjælesørger, maatte Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen senere igen beskæftige sig med Eilertz' Forhold, de fik i 1710 Ordre til at tillægge Præsten noget vist aarligt fra Eilertz for den Tid, han benyttede sig af den kongelige Bevilling til at søge Steenmagle Kirke⁵⁾.

I 1712 undlod han at give Møde i en af ham selv for Højesteret

1) Sj. T. 3/2 1708.

2) Sj. R. 30/3 1708.

3) Sj. T. 17/2 1708.

4) Rtk. kgl. Res. Forest. 9/4 1708.

5) Sj. T. 1/3 1710.

indanket Sag, men han fik dog Bevilling til Fritagelse for at udrede en Mulkt herfor paa 40 Rdl. og til at faa Sagen optaget til Paa-kendelse.

Løvrigt har vi kun Oplysning om, at Eilertz døde 1720 i København »i stor Armod«¹⁾.

Han overlevedes af sin Hustru — Karen Nielsdatter Drostrup — og en Søn Hans Chr. Eilersen, om hvilke vi alene hører, at de i 1731 optraadte som Arvinger — uden at faa noget — paa Skiftet efter Kirsten Hansdatter Drostrup, og de havde da Bopæl i Aarhus; Sønnen synes ikke at have haft nogen Stilling, han kaldes kun Monsieur. Det maa vist anses for sandsynligt, at Hans Chr. Eilersen var den sidste Descendent af Borgmester Drostrup.

1) Hertel: Aarh. Domk. II 461.

KIRSTEN HANSDATTER SL. NIC. DE BROBERGUES.
RIGDOM ER FORGÆNGELIG

Som tidligere anført havde Hans Nielsen Drostrup kun 2 Døtre, der blev voksne, og han sørgede naturligvis, som den gode Familiefader han var, for at skaffe dem gode og fornuftige Giftermaal efter Tidens Opfattelse.

Til den ældste Kirsten, der angives født 2/7 1647¹⁾, maa det have været nemt nok at finde en passende Ægtefælle. Hendes en halv Snes Aar ældre Broder Niels Hansen Drostrup havde en god Skole- og Studenterkammerat, der var født 1636²⁾ som en Søn af Borgmester Rasmus Nielsen i Aarhus. Denne Rasmus Nielsen eller Rasmus Skriver var en velhavende og anset Mand, gift med Magdalene Mathiasdatter, Datter af Chr. IV's Livlæge Dr. Mathias Jacobsen og Søster til Bispen i Aarhus Dr. Jacob Matthiesen. Ægteparrets Børn søgte som almindeligt paa den Tid — og iøvrigt ogsaa senere — at skaffe sig et til deres Familie- og Formuesforhold bedre svarende Efternavn og benyttede i saa Henseende Betegnelsen for det Sted, hvor de var opvokset, nemlig Brobjerg eller Broberg ved Aarhus. Da Sønnerne var velstuderede unge Mænd, blev Tilnavnet ofte latiniseret eller forfransket, og Kirstens Udkaarne Niels Rasmussen (Broberg) endte med i Almindelighed at blive kaldt Nic. de Broberg eller Brobergue, hvilket jo unægteligt lød en Del flottere. Af hans 2 Brødre døde den ene ung som Student, medens den anden var Dr. jur. Mathias de Broberg til Sjelleskovgaard, det nuværende Vedelslund; sidstnævnte var gift med en Borgmesterdatter fra Aarhus og havde 3 ret fremtrædende Svigersønner, Hans v. Lossow til Ristrup,

1) jfr. Thott 1448, 4^o.

2) Hertel: Aarhus. Domk. II—74.

Digteren Landsdommer Tøger Reenberg og Landsdommer Hans Lange til Asmildkloster. Borgmester Rasmus Niensens Døtre var ogsaa godt gift, een af dem, Ingeborg, med Magister, Professor Lauritz Bording til Ryomgaard.

Nic. de Brobergue og Kirsten Hansdatter blev gift i Marts 1666, efter at der var opnaaet hele 2 kgl. Bevillinger til Vielse i Hjemmet uden foregaaende Trolovelse og Lysning, den ene iøvrigt samtidig med Hans Drostrups Bevilling til at ægte Else Heldvad¹⁾. Til deres Bryllup, der ganske sikkert er foregaaet efter de bedste Mønstre og med saa megen Festivitas, som paa nogen Maade kunde tillades, forelaa i hvert Fald een Sang, som oven i Købet hidrørte fra Tidens første Poet, den berømmelige Anders Bording, og den findes trykt i hans »Poetiske Skrifter«²⁾

Da den giver en god Prøve paa Digterens lette Pen og indeholder flere Oplysninger af Interesse, skal her gengives nogle Uddrag af den:

»Niels Broberg, J. U. Licentiatis

og

Kirstine Hans-Daatter Drostrup,
Paa deres Bryllups Dag til Ære

Trykt i Kbhvn. hos Jørg. Lamprecht, Aar 1666 den 20. Martii

Enddog, Hrr Broberg, jeg kand ej,
Hvor gierne jeg og vilde,
Henkomme nu saa lang en Vej,
Til eders Bryllups Gilde:
Saa kand dog min førrustet Pen
Sin skyldig Pligt ej dølge,
Den med Lyk-ynskning jo vil hen
Til Brudseng eder følge«

Saa omtales den triste Tid, medens Brudgommen var alene — Tiden kunde dog nok gaa:

»Udi den dybe Kejser-Ret
Lod eder flittig finde.
Men see, naar eder U l p i a n
Med Hoved-brud fast ødde;

1) J. T. 29/12 1665 og 19/2 1666.

2) I 130.

Naar eder og Justinian¹⁾
 Glar-øjne skøt paa nødde;
 En Kiereste vel kunde da
 Den Møje tit forlindret«

Med mange Ord fremhæves nu Familielivet fremfor store Studier:

»Jeg priser den, der ikke saa,
 Paa Bogen sig forgriller,
 — — — — — — — —
 — — — — — — — —
 Vel an, Herr Broberg lærde Mand,
 Jeg mig af Hiertet glæder,
 At I den priislig Egte-Stand
 Saa lykkelig antræder«

Og i Tidens realistiske og i visse Henseender meget ligefremme Aand slutter han:

»Thi værer nu fuldtagen Mand,
 Og lader Elskov kiende,
 At I, før Aar omganger, kand
 Mig Barsels-Brev tilsende.

A. Bording«

Desværre var der ikke meget Held ved Bordings gode Ønsker. Det synes, som om der ikke var videre Saft og Kraft i Kirsten Drostrups Mand, der som paa mange Sider tilhørende et betydningsfuldt Penge- og Aandsaristokrati skulde have haft glimrende Chancer i Livet. Han havde studeret i Udlandet, bl. a. ved Universitetet i Leyden²⁾ og taget Licentiatgraden i Jura, men skaffede sig ikke nogen Stilling eller Virksomhed; han og Broderen Mathias regnedes at være Byens rigeste og lærdeste Mænd, og han har maaske fundet nok at gøre med Administrationen af egne og Hustruens arvede Midler samt med at bistaa Moderen ved Bestyrelsen af hendes Formue. Muligvis har det ret tidligt været daarligt med hans Helbred, efter ca. 8 Aars Ægteskab døde han 24/4 1674 i en Alder af knap 38 Aar uden at efterlade sig Børn; han var født 25/5 1636³⁾.

1) Justin var en romersk Kejser, der skabte en Lovbog, medens Ulpian var en berømt romersk Jurist.

2) Hist. T. 7—III—224.

3) Thott 1448, 4^o; heri anføres ganske vist S. 216 vedrørende hans Familiebe-

Skiftet efter Nic. de Broberg¹⁾, som vi er saa heldige at kunne gøre os bekendt med, giver tydeligt Udtryk for, at han og hans Hustru hørte til den store Provinsbys førende Familier. Det er ganske interessant at se lidt nærmere paa, hvad der hørte til Boet, det var rigt baade paa Jordegods, Sølvtoj, Smykker og værdifuldt Bohave.

For det første nævnes den Gaard paa Broberg, hvori afdøde havde haft sit Hjem, og en Gaard paa Immervad, beboet af Mons. Møllengracht (Meulengracht); disse Gaarde var takseret til henholdsvis 1100 og 1800 Sldr. Til langt ringere Beløb ansattes 2 andre Gaarde, 3 Boder ved Aaen, en Besiddelse ved Fiskergade, hvorunder 1 Urtegaard med »Lysthus pyramidis«, 2 Fiskeparker og 1 Bod med en lille Have m. m.

Derefter kommer i Skifteforretningen en større Samling under Betegnelsen Guld og Guldting, Perler og Juveler. Der er et Guld-armaand til Værdi 240 Dlr. og et andet med 9 Diamanter »amuleret i sort« til 51 Dlr., en Guldkæde til 135 Dlr., 3 Rader smaa runde Perler med Laas af 15 Diamanter til 150 Dlr., antagelig et Halsmykke, og der er ogsaa et Armbaand af Perler samt et af Koraller, hvert vurderet til 45 Dlr. Endvidere nævnes et Smykke af Diamanter til 120 Dlr. og 4 Ringe til henholdsvis 90, 75, 45 og 15 Dlr. foruden Afdødes og Enkens Signetringe, hvoraf den sidste dog holdtes udenfor Skiftet. Ialt udgør Værdien af denne Gruppe ca. 1100 Dlr., medens der af rede Penge var ca. 400 Dlr. Af Sølvtoj fandtes der selvfølgelig ogsaa meget, der nævnes bl. a. 3 Sølvkander og 6 »hvide Sølvbægre med 1 Laag«, ialt for over 600 Dlr. Sølv. Vi faar bedst et Indtryk af disse Værdier, naar vi tænker paa, at den af Ægteparret beboede Ejendom var ansat til 1100 Sldr., og faar at vide, at den betragtedes som »en af de pragtfuldeste af alle Byens Privatejendomme«²⁾. Men det maa ogsaa tages i Betragtning, at disse værdifulde Ting sikkert ikke alene har været til Brug og Pynt men ogsaa har fungeret som Pengeanbringelse.

Under Indboet i de talrige Stuer fandtes mange Kister — bl. a. 4 »udhugne« med Laas — og Skrin, 1 malet »Kontor«, 1 stor »Flaskefoder« med 14 Glasflasker, 1 sort Brætspil af Pæretræ med Terninger

gravelse, at »deri skal være Mand, Kone og Søn«, men da der ikke findes noget som helst om et Barn i Epitafieindskriften (S. 46), kan man vist gaa ud fra, at Sønnen er grebet ud af Luften.

1) Aarhus Skiftep. 1669—78 fol. 292 b.

2) V. J. Holstein-Rathlou: Aarhus I—344.

og Brikker; der var 18 »Ryslæder« Stole og mange »Contrafeyer«, hvoriblandt et af Chr. IV — »berettes at være pantsat for 3 Dlr« (altsaa til Afdøde), samt en Del forestillende Personer hørende til den Brobergske Familie. I god Overensstemmelse med den Lærdom, Afdøde maa antages at have siddet inde med, nævnes der i Skifteforretningen over 100 Bøger, hovedsagelig paa Latin og Fransk, hvilket var et stort Bibliothek den Gang.

Alt i alt beløb Løsørets Værdi sig til ca. 7.500 Dlr.

Saa anføres en Del Jordegods paa Landet spredt rundt omkring af Hartk. ialt ca. 65 Tdr. foruden en Selvejrbondegaard i Tilst, ansat til 150 Dlr. En lille Vandmølle i Mariager, vurderet til 100 Dlr., overlodes til Enken mod, at hun lovede at udrede 100 Dlr., der foræredes til Mariager Kirke.

Endelig var der i Boet saavel en Del Obligationer og udestaaende Fordringer som mange Gældsposter. Under Debitorerne træffer vi paa Svogeren Lauritz Bording, som skyldte 1200 Dlr., en Del Adelspersoner, hvoriblandt Christian Lindenow, Niels Juul Axelsen og Fru Birgitte Urne, hvem vi iøvrigt møder andetsteds i Forbindelse med den Drostrupske Kreds, Kirsten Hansdatters Fætter Mathias Schade, som havde en Retsgæld ifølge Obligation, dateret 28/7 1669, paa 20 Dlr., men ogsaa angives at have et Tilgodehavende i Boet paa godt 13 Dlr.; ialt udgjorde de udestaaende Fordringer et Beløb af 6220 Dlr. Men der var heller ingen Mangel paa Gældsposter til andre, saaledes paahvilede det Afdøde at udrede Gaver fra Moderens Skifte til Beløb 1060 Dlr., de 2 Bisper Erik Grave i Aarhus og Math. Foss i Aalborg havde henholdsvis 600 og 750 Dlr. til Gode, der skyldtes det store Beløb af ialt 1674 Dlr. til Kreditorer i Amsterdam, og baade Brobergs Svigerfader og Svogeren Borgmester Daniel Kallow havde Krav for Udlæg. Endelig var der som Gæld opført et Beløb af 450 Dlr. til Enken for Begravelsen, en ganske net Sum i Datidens Mønt, men Jordefærden er sikkert ogsaa foregaaet efter de bedste Møstre. Ialt udgjorde den skyldige Gæld noget over 6000 Dlr.

Ved Skiftet tilfaldt der Enken, som havde Krav paa Halvdelen af Boets Midler samt fik godtgjort sin Fæstensgave paa 300 Dlr., Værdier til Beløb ca. 3.500 Dlr. foruden Bøndergods af Htk. ca. 32½ Td. Efter Tidens Forhold var hun udmærket stillet, hvortil kom, at hun havde Udsigt til Arv efter sin gamle Fader. Hun søgte ogsaa at ordne alt, saa man kunde sige, at Manden var kommet hæderligt i Jorden. Hun androg om og fik kgl. Tilladelse til at købe et Gravsted

i Aarhus eller Mariager¹⁾), men der er derom noteret: »uaffordret og igen kasseret«. Han blev dog begravet i Aarhus, og der blev — men vist først 1686 — sat et Epitafium af Træ med Indskrift paa sort Marmor over ham i Domkirken, til hvilken Enken derhos forærede Kalk og Disk af Sølv — hun har ikke villet staa tilbage for Biskop Brochmanns Enke, der ligeledes 1675 gav Kirken en prægtig Vinkande. Paa Kalkens Fod indgraveredes: »Gud til Ære, Kirken til Beprydelse og Menigheden til Nytte, haver gudelskende Matrone Kirsten Hansdatter, sal. Nicolai di Broberres, foræret denne Kalk og Disk til Aarhus Domkirke An. 1675«²⁾).

Skønt Kirsten Hansdatter ved Mandens Død endnu var ret ung, og hun jo absolut maatte betragtes som et godt Parti, giftede hun sig dog ikke igen, hvilket Samtiden sikkert har undret sig stærkt over, og der ventede hende nu mange Aars Enkesæde, som det hedder i Gjessings Jubellærere: hun blev gift 19 Aar gl., var gift i 8 Aar og sad Enke i 57 Aar. En Del af Tiden blev hun boende i Aarhus i sin prægtige Ejendom, og hun har sikkert været en af Byens førende Damer med en udstrakt Bekendtskabs- og Slægtskabskreds blandt dens fornemste Familier. Herfra foretager hun ogsaa en Del Dispositioner over Jordegods, hvorom der udstedes Dokumenter, som tinglyses ved Viborg Landsret. Medens Søsteren Karen nogen Tid efter sin Mands Død fik kgl. Bevilling til at være sin egen Værge, har Kirsten Hansdatter næsten altid en Lavværge med sig, og i saa Henseende optræder flere af hendes nærmeste Slægtninge, saasom Fætrene, Forpagterne Anders og Albret Søfrensen og Handelsmanden Mathias Pedersen Hamborg i Hobro. Naar hun afhænder af sine Ejendomme, sker Salgene hyppigst til Medlemmer af Familien, saaledes at de i hvert Fald ikke straks kommer paa helt fremmede Hænder. Blandt hendes vigtigste Transaktioner kan nævnes, at hun i 1684 erhvervede den af Svogeren Borgmester Daniel Kalow i mange Aar beboede Gaard Kragelund i Vindblæs Sogn med noget mere Gods og Aaret efter en Del Bøndergods, som var tilfaldet Søsteren i Arv efter Faderen, men det skyldtes antagelig nærmest, at hun havde faaet Penge til Gode hos Svogeren, hvis økonomiske Forhold efterhaanden syntes forringet en Del. Efter hans Død — men forinden at Søsteren var død — solgte hun atter Gaarden i 1688 tilligemed det saakaldte Lærkebol til Jomfru Frederica Amalia Pentz. End-

1) J. R. 23/9 1674.

2) Hertel: Aarhus Domkirke II—10.

videre købte hun i 1685 en Gaard i Vinterslev af »Svogeren« Hans Brochmann og i 1697 overdrog hun til Fætteren Math. Hamborg Ejendomsretten til en hel »Fejring« (Fjerdings?) Jord i Hobro, »som er den tolvte Part udi al Hobro østre Mark«, og hvortil hørte Andel i Hobro Krat og Skov; Rettigheden var allerede i 1690 pantsat til Fætteren.

Man faar det Indtryk, at det ret tidligt er begyndt at gaa ned ad Bakke med hendes Finanser, og det er vel derfor, at hun, efter vist i nogle Aar at have haft Søsteren Karen hos sig i Aarhus, fraflytter denne By og tager Ophold i Hobro, hvor hun nævnes boende i 1699, da hun rammes af en Ulykke, nemlig Ildebrand paa 2 Gaarde, som hun ejede i Nr. Onsild¹⁾. Helt daarligt kan det dog endnu ikke have staaet til for hende, da der foreligger Oplysning om, at hun under 13/6 1702 i Aarhus udstedte en Fundats for et Legat til Domkirken omfattende 3 Boder ved Aaen og i Penge 200 Rdl.²⁾, som dog først skulde udredes efter hendes Død og saaledes, at Domkirken, hvis Arvingerne ikke vilde betale i rede Penge, maatte bemægtige sig een af hendes Bøndergaarde i Vinterslev. De 3 Boder var udlovet til Beboelse for fattige Enker, men kunde sælges — hvilket ogsaa angives sket i 1730 — mod, at Renterne af Købesummen kom til Uddeling til saadanne Enker til Julen. Til Gengæld for Legatet skulde Domkirken forpligte sig til at holde hendes og Mandens Begravelse vedlige i god Stand.

Det var selvfølgelig meget pænt, at hun vilde yde Hjælp til fattige Medsøstre, men det er jo ret almindeligt, at velhavende enligt stillede Mennesker søger at gøre noget godt med deres Midler. Særlig Interesse faar imidlertid dette Tilfælde som Følge af, at Giveren skulde friste den Skæbne, at hun i sine sidste Aar maatte leve af Understøttelser og Laan fra Slægtninge og andre, og at der ved hendes Død ikke var Dækning for skyldige Forpligtelser, saaledes at hun maaske var ringere stillet end mange af de Enker, der kom til at nyde godt af hendes Legat.

Vi kender ikke Grunden til, at hendes Kaar blev saa meget forringet, vi ved nok, at hun i 1710 solgte en Gaard i Lystrup ved Aarhus og i 1717 2 Gaarde i Vinterslev til sin »kære Soger Tøger Reenberg«, der jo var gift med en Niece af hende, men disse Salg behøvede ikke at være foretaget af tvingende Grunde. Ved hendes Død

1) Ons. H. Tb. 15/4 1699.

2) Aarh. Bispeark. Rev. II fol. 31 Nr. 8.

i Novbr. 1731 i Hobro faar vi imidlertid Beviser nok for, at den gamle Dame, der var opfødt i et velhavende Hjem og havde været Værtinde i et ikke mindre rigt Hus, i sine senere Leveaar havde maattet kæmpe en haard Kamp mod Fattigdommens Kvaler. Med Forholdene ved Skiftet efter hendes Mand endnu i Tankerne er det af megen Interesse at se lidt paa, hvorledes det stod til med hendes Bo, om hvilket vi er saa heldige ogsaa at kunne finde Oplysninger frem¹).

Registreringen foregik den 21. Decbr. 1731 paa 30. Dagen efter hendes Død, der vel saaledes fandt Sted den 21. Novbr. s. A. Der forelaa straks en Henvendelse fra Arvingerne efter hendes tidligere omtalte Fætter, den velhavende Købmand Mathias Pedersen Hamborg i Hobro, hvori der gjordes Rede for, at den Gaard, hun havde beboet, og de fleste Møbler i Lejligheden ifølge et Dokument fra 1721 tilhørte dem og kun var forundt hende for Livstid. De nærmeste Arvinger efter Afdøde berettes at være hendes Broderdatter Karen Nielsdatter Drostrup i Aarhus og dennes Søn, Monsieur Hans Christian Eilersen, Indvaaner i Aarhus. Sidstnævnte gav personligt Møde, medens der for Moderen og dennes Lavværge, Rektor Peder Aabye ved Domskolen, mødte en Seign. Peder Hansen Heide, Borger i Aarhus. Blandt det Boet tilhørende Løsøre var der kun faa Dele, der vidnede om, at det ikke var et almindeligt Fattigmandshjem, men kunde tyde paa fordums Velstand. Der fandtes 4 Ryslæderstole, der dog kun ansattes til 1 Rdl., der var 2 store Skilderier i Dagligstuen og 2 gl. Skilderier i »Storstuen«, hvor der ogsaa fandtes en gl. »Thresor«, vurderet til 1 Rdl. 2 Mk. Der var dog ogsaa Tegn paa højere Interesser hos Afdøde end sædvanligt, idet man foruden 4 gl. Ligprædikener — vel sagtens over Familiemedlemmer — forefandt 6—7 Bøger, hvoraf flere efter Titlerne at dømme var af lærd Indhold, men een af dem, der betegnes som »1 gl. dansk Skrift kl. Hexameron Rhytmico-Danicum«, blev krævet af Ejeren Herman Nysted, »hvis Navn er tegnet forude«; han var uden Tvivl Søn af den tidligere nævnte Genealog Oluf Hermansen Nysted. Hun har sandsynligvis ikke været uden litterær Interesse, hvorved maa erindres, at hun af Dyrskjøt omtales som havende noget Kendskab til Broderens historiske Arbejde. Yderligere hørte til Boet forskellige Løsøregenstande, der var givet i Pant til andre for Gæld, bl. a. 1 forgyldt Sølvbæger, vurderet til 5 Rdl. og pantsat for 4 Rdl.

1) Hobro Skiftep. 1691—1754 fol. 207.

Man havde regnet med, at der kunne være et Tilgodehavende hos Tøger Reenberg, hidrørende fra dennes Køb af Jordegods i Vinterslev, men den højtagtede og nu ret højt bedagede Digter oplyste ikke alene at have fuldtud dækket Købesummen, »men endog desforuden at have forstrakt den sal. Kone udi hendes Trang og høje Alderdom Tid efter anden med den Summa 259 Rdl. 4 Mrk. 7 Sk.« Paa Grund af Boets slette Tilstand »prætenderede« han dog ikke noget »andre Kreditorer til Eksempel og Opmuntring til lige Generøsitet imod hendes fattige Arvinger«. Vi stiftede Bekendtskab med en berømt dansk Digtters Ord paa Vers ved Kirsten Hansdatters Bryllup, nu faar vi fra en anden kendt dansk Digtters Pen noget Prosa, der egentlig ikke staar tilbage for de lette Lykønskingsvers. Man faar et godt Indtryk af Reenbergs Karakter, ikke blot har han laant den gamle Dame, med hvem han dog ikke var kødeligt beslægtet, ret betydelige Summer, men i den Tro, at Boet vilde blive solvent, har han ogsaa villet afstaa fra sine Krav for derved at kunne gavne hendes fattige »Arvinger«, til hvem han formentlig slet ingen Slægtstilknytning havde.

Der var i det hele taget Fordringer nok ved Bobehandlingen; Sr. Hans Albretsen Westenhof eller Westergaard, der var Søn af hendes Fætter Albret Søfrensen, havde Penge til Gode ifl. en til hans Fader i 1704 udstedt Obligation, stor 96 Rdl., hvortil kom forfaldne Renter fra 1727. Jens Brask til Kjellerup, der var Søn af en anden Fætter, Anders Søfrensen, indgav først Krav paa ialt ca. 80 Sldlr., dels for Laan hun havde faaet hos hans i 1714 afdøde Fader, dels for Varer og Laan, ydet af ham selv; men da han blev klar over Boets ringe Tilstand, meddelte han, at det kunde indføres i Skifteprotokollen, at han eftergav sit lovmæssige Krav »i Kærlighed til min afdøde Fætterske«. Ogsaa fra Jens Brasks Svoger, den senere Byfoged i Høbro Lauritz Hostrup, fremsattes en Fordring, stor 50 Rdl.

Et under Skiftet til Dokumentation af et Krav paa 53 Rdl. fra Borgmester Basballe i Aarhus fremlagt Brev af 1713 fra hende viser ogsaa tydeligt, at det allerede da stod daarligt til med hendes økonomiske Forhold. Hun beder heri om Henstand under Hensyn til deres gode, gamle Venskab, henviser ham til at faa Penge af hendes »gode Svoger« Magister Jørgen Rhodius og stiller iøvrigt Dækning i Udsigt i Lejen af hendes Boder i Aarhus.

Da den egentlige »Arving« Broderdatteren Karen Drostrup bliver klar over, hvorledes Situationen ligger, finder hun det ogsaa bedst at

trække sig ud af Sagen, hvorfor hun fremsender Erklæring om, at hun giver Afkald paa Arv og Gæld efter Tanten.

Efter at der var sørget for Dækning af Krav, som havde Fortrinsret, særlig Udgifterne til Begravelsen, der tilsidst fandt Sted i Aarhus, og hvoraf kan nævnes 2 Rdl. 2 Mrk. 14 Sk. for 2 Par Forspand til 2 $\frac{1}{2}$ Mil og 2 Rdl. 5 Mrk. til »12 Studenter, som bragte Liget i Begravelsen i Aarhus Domkirke«, blev der kun 7 Rdl. til Rest. Dette Beløb kunde kun yde Dækning for $\frac{1}{7}$ af de næste Fordringshaveres Krav, medens Hans Westenhof intet fik — da Fordringen er over 20 Aar gl. og ej protokolleret »maa han selv tage Skade for Hjemgæld« — ligesaa lidt som der blev noget til Borgmester Basballe.

Der blev ikke ved Skiftet afsat Midler til Dækning af det tidligere nævnte Legatbeløb paa 200 Rdl. til Aarhus Domkirke. Forholdet har uden Tvivl været det, at Tøger Reenberg har købt Vinterslevgaardene med Forpligtelse til ved Legatstifterens Død at udbetale Beløbet; Pengene er i hvert Fald efter en Paategning af 8. Jan. 1732 paa det originale Gavebrev indbetalt af ham og ikke af Arvingerne.

KAREN HANSDATTER DROSTRUP
OG CHR. IV's REJSEAPOTEKER

Medens det er sandsynligt, at Kirstens Hansdatters Ægteskab har været i rigtig god Overensstemmelse med hendes Hjertes Ønsker, kan man ikke gaa ud fra, at det samme var Tilfældet for Mariager-Borgmesterens yngste Datter Karens Vedkommende, i hvert Fald skulde man synes, at den store Aldersforskel, der var mellem hende og hendes Mand, Borgmester Daniel Kalow i Aalborg, maatte umuliggøre en brændende Kærlighed hos hende. Til Gengæld har man Lov til at formode, at hun fik en Mand med megen Livskraft, en Mand, der havde oplevet og naaet meget i sin Livstid, og som giver Indtrykket af at have været noget af en Renæssanceskikkelse.

Det er ganske morsomt, at han maaske er den af den her omhandlede Slægtskreds' Medlemmer, om hvis Slægt, Liv og Levned vi har mest udførlige og nøjagtige Oplysninger, uagtet han ikke fra sin Fødsel hørte hjemme her i Landet. Men han fik en god Start her og har sikkert passet udmærket til Datidens Danmark, hvor han synes at have haft let ved at slaa Rod. Det er den oftnævnte Nysted, der i sine Samlinger¹⁾ har en Beskrivelse af Daniel Kalows Familie og Virksomhed, som er saa detailleret, at den givetvis maa bygge paa Materiale hidrørende fra selve Familien, sandsynligvis paa en Ligprædiken, der har været i Svigerinden Kirsten Hansdatters Eje.

Da der i Nysteds Optegnelser findes flere ret interessante Oplysninger, vil vi her gengive nogle Uddrag deraf.

Daniel Kalow eller Calow — han ses selv at have benyttet førstnævnte Stavemaade, medens Formen Calow oftest bruges af andre, var herefter født 27/10 1614 paa Slottet Morungen i Preussen som Søn af Peter Kalow, Amtsskriver hos Kurfyrsten af Brandenburg, og

1) Addit. 244,4°.

Catharina Spies, Datter af Borgmesteren i Morungen og dennes Hustru af den adelige Slægt von Radowen. »Anno 1629 kom han til den Stad Thorn, som ligger ved den polske Grænse, hvor han lærte Apoteker-Kunsten. Anno 1633 forrejste han paa sin Profession til Danzig, begav sig derfra til Königsberg, og fra Königsberg til København, fra København til Lybæk og fra Lybæk til Hamborg. Anno 1634 kom han til Viborg i Jylland og var der i Apoteket til Annum 1636, rejste saa fra Jylland og til Hamborg, og siden kom han til Hannover, og blev han saa forskrevet fra Hannover af Kongl. Majt.s Apoteker Esaia Fleischer i København og var hos ham i eet Aar, da han Anno 1637 blev Kongl. Majt's Bestalter Rejse-Apoteker, i hvilken Funktion han forblev 2 Aar og af højstbemeldte K. M. forlovet at maatte oprette et Apotek i Aalborg« . . .

Han maa have befundet sig vel i denne By, som blev Hovedsæde for hans Livsgerning. I 1640 blev han gift med Mette Grubbe, Datter af Borgmester Didrik Grubbe og fik med hende i hvert Fald 5 Børn, hvis Fødselsdage og Faddere nøje angives; blandt Fadderne var Repræsentanter for den rige Handelsbys mest fremtrædende Familier. Kalow, der 1647 blev Raadmand og 1656 Borgmester i Byen, mistede sin første Hustru i 1660, men Aaret efter fandt han Erstatning i den jævnaldrende Elsebeth Lauritzdatter, der var Enke efter Borgmester Hans Sørensen i Aalborg. Da Hustruen maa have været 46 Aar ved Brylluppet, har Forbindelsen nok nærmere haft Forening af Husførelse og Formuer end Forøgelse af Familien som Formaal; der kom da heller ikke Børn i dette Ægteskab, hvorimod hun havde flere Børn i sit tidligere Ægteskab, og da hun døde i 1667, maatte der udmeldes 4 fremtrædende Mænd til at ordne Skiftet mellem Kalow og hendes efterladte Børn og øvrige Arvinger.

»Anno 1669 d. 25. Marts holdt han Trolovelse med Karen Hansdatter Drostrup, Hans Nielsen til Skovsgaard Borgmesters i Mariager og Karen Albertsdatters Datter og stod deres Bryllup samme Aar d. 1. Sept.« Hans 3. Hustru var som født d. 6. Juni 1650 19 Aar, da de blev gift, medens han var 55 Aar; i Ægteskabet med hende fødtes 3 Piger, for hvem Nysted ogsaa har nøjagtige Fødselsdata og Navne paa Faddere, der alle tilhørte kendte Slægter og særlig f. s. v. angaar de 2 ældste Døtre, der begge døde spæde, hovedsagelig toges fra den Drostrupske Familiekreis. Om den yngste Datter hedder det: »Anno 1674 imellem d. 18. og 19. Jan. blev Mette-Sophia Kalow fød, Fadderne: Doct. Erich Grave, Biskop i Aarhus, Doct. Mathias Broberg,

Daniel Friedenreich, Apoteker i Viborg, Dorethe Bering, Mogens Willumsøns, Anne-Margrethe, Hans Meulengrachts«.

Ligesom Borgmester Drostrup havde Daniel Kalow forstaaet at skaffe sig gode Forbindelser og drage Nytte deraf, ikke mindst var naturligvis Tilknytningen til Chr. IV til Gavn for ham. Den kgl. Velvilje fremgaar af 2 ved hans Oprettelse af Apoteket i Aalborg under 22/1 1639 af Kongen udstedte Breve, hvorefter han »maa udi vor Købstad Aalborg alene og ingen anden lade indrette et Apotek og derudi falholde, hvis (hvad) Medikamenter og andet som sædvanligvis hører til et Apotek, og skal han være forpligtet at holde det ustraffeligt med, hvis Medikamenter og andet som et fuldkomment Apotek vedkommer«, og »haver vi naadigst bevilget ham at maa være fri og forskaanet for al kgl. og Byens Tynge og Besværing, indtil saalænge vi anderledes derom tilsigendes vorder«. Det var Gunstbevisninger af virkelig Betydning at faa Eneret paa Salg af Apotekervarer og at blive fri for at udrede Skatter til By og Stat; Chr. IV skiftede ikke Sind, og hans nærmeste Efterfølger gav Konfirmation paa Bevillingerne¹⁾.

Yderligere kgl. Velvilje faar han at føle Aaret efter, idet der under 27/5 gives ham Bevilling til at fejre sit (første) Bryllup »paa Kompagni-Huset udi forn. Aalborg og holde det udi 2 Dage og byde flere Folk end Vores Forordning om Bryllup udgangen om formelder saavel som ogsaa at skænke Vin«.

Og i 1665 kan Daniel Kalow igen glæde sig over en Gunstbevisning fra højeste Sted; han har da afstaaet sit Apotek til Svigersønnen Johan Friedenreich, der nu faar Privilegium paa Næringen, men Kalow opnaar dog Ret til at have samme Frihed som tidligere for Skatter og Kontributioner²⁾.

Som den energiske Forretningsmand han maa antages at have været, bliver han selvfølgelig Ejer af flere Ejendomme i Aalborg og erhverver ogsaa Gods forskellige Steder i Jylland, deriblandt Gaarde i Ingerslev og Hollandsbjerg, der udlagdes ham af Gods tilhørende »Kay, som tilforn kaldtes Lycke«, og i 1664 faar han sammen med Tøger Lassen, tidl. Skriver paa Aalborghus, Skøde paa en Del Gods i Han Herred af Htk. næsten 120 Tdr. for en Købesum af henved 6000 Rdl.³⁾. Han fæster flere Tiender, saasom Ferslev, Vindblæs og

1) J. R. 28/3 1652 og 14/11 1661.

2) J. Reg. 5/7 og 6/7 1665.

3) Kr. Sk. II—193.

Vadum Kongetiender, ligesom han ses at have udlaant Midler mod Pant i fast Ejendom, saaledes udsteder 1663 Preben Banner til Stenshede (Ottestrup) og 1669 hans Enke Ellen Rosenkrantz Obligationer til ham for henholdsvis 200 og 105 Rdl. Han maa dog ogsaa undertiden — særlig senere — selv udstede Obligationer til andre, saaledes i 1670 for 100 Rdl. til Hr. Eiler Munch i Bjerregrav¹⁾, i 1675 for 400 Rdl. med Pant i en Gaard i Assens ved Mariager til sin »Svoger«, d. v. s. Hustruens Fætter, Rasmus Nielsen paa Overgaard, og i 1681 for 200 Rdl. til Svigerinden Kirsten Hansdatter med Pant i Tuus Mølle.

Hans vigtigste Erhvervelse synes at være Gaarden Kragelund i Gjerlev Herred, til hvilken han samlede noget Bøndergods, og hvor han siden tog fast Ophold og tilbragte sine sidste Aar. Denne Gaard, der i ældre Tider havde været Genstand for større Processer, saaledes allerede i 1328, da den tildømtes Drost Peder Vendelbo, og i 1552, da Enevold Seefeld vilde tage den fra Slægten Munk²⁾, var i 1614 og nogle Aar derefter beboet af Jomfru Maren Kruse³⁾, men synes iøvrigt ikke at have været adeligt Sæde. I 1661 tilhørte den den oftnævnte Jørgen Seefeld, og fra ham er den sikkert som saa mange andre Ejendomme kommet paa den Drostrupske Slægtskreds' Hænder. I hvert Fald i 1674 var den kommet i Kalows Besiddelse⁴⁾ maa-ske har han faaet den med Karen Hansdatter sammen med Svigerfaderens Gods omkring Assens i Falslev Sogn.

Vi har et Par ikke videre smigrende Oplysninger om Daniel Kallow, han skal saaledes have paadraget sig sine Medborgeres Uvilje i Krigstiden ved Forbindelse med svenske Officerer, men hans Situation var vanskeliggjort derved, at Officererne valgte sig de mest fremtrædende Borgeres Huse som Boliger. Endvidere er vi bekendt med, at han optraadte paa sin Bys Vegne under en uheldig Episode af dog vist ganske speciel Karakter⁵⁾; for at fremskaffe et Antal Baadsmænd, der skulde leveres af Aalborg til den skaanske Krig, drog han den 6. Juni 1676 med 100 bevæbnede Mænd til den uskyldige Stad Nibe, hvor de tog Byens vaabenføre Mænd til Fange og i det hele huserede paa barbarisk Maade »værre end i de 2 svenske Tider«.

1) Gisl. H. Tb. 20/5 1671.

2) Herredags Dbg. Nr. 7, fol. 154 b.

3) Drbg. Lensr.

4) Rtk. kgl. Res. 13/11 1674.

5) Hist. T. 8—VI—479.

I 1682 indtraf en Begivenhed, der maa have kastet Skygge over Kalows sidste Leveaar. Ved en Nyordning med Hensyn til Bystyret i Aalborg viste det sig, at den gamle Magistrat — 2 Borgmestre og 10 Raadmænd — havde Uorden i Regnskaberne og Kasseangel, hvorfor de 2 Borgmestre, Daniel Kalow og Jacob Urbansen, blev suspenderet. Sidstnævnte skød sig, og der blev nedsat en Kommission til at undersøge Forholdene¹). Denne havde afsagt en Dom, hvorved en Del tidligere Magistratsmedlemmer var tilpligtet sammen med Kalow at genoprette nogle helt eller delvist forsvundne Legatkapitaler, hvoraf 1000 Rdl. paa vistnok ret letsindig Maade var blevet anbragt hos den mindre heldige Peder Seefeld. Flere Raadmænd var dog utilfredse med Afgørelsen, og mente bl. a., at Kalow, der havde optraadt ret egenmægtigt ved Udlaanet, maatte være i hvert Fald den hovedansvarlige. Kalow hævdede, at der var gaaet frem paa lovlig Maade, og at Kapitalen blev anbragt hos Peder Seefeld med alles Samtykke. Og skønt Højesteret²) fandt, at Kalow havde været »mere acdef (aktiv?) og interesseret end de andre . . . saa vidste vi dog ikke at dømme et membrum (Lem) til at svare den Gerning, som hele corpus (Legeme) var forpligtet til.« Alle, der havde haft Bestilling i 1679, da der blev gjort Indførsel for Legatet og Pantet skulde være separeret og forringet, blev tilpligtet at svare for Legatet, idet smukt tilføjedes, at der forbeholdtes dem Regres efter lovlig Medfart, »hvor de bedst ved og kan.«

Daniel Kalow foretager nu en Del Jordegodsdispositioner, der i det store og hele gaar ud paa Salg af Ejendomme og Rettigheder, hovedsagelig af Hustruens Arv efter Faderen³). Som tidligere nævnt overtog Svigerinden Kirsten Hansdatter Kragelund m. m.. Godt et Par Maaneder før sin Død afhænder han »frit Jordegods i Vindblæs Sogn ved Hattsund (Hadsund) sønden og fra Færgehuset med tvende Husbygninger«; det derom udstedte Skøde synes at være skrevet af ham selv, Sproget er tyskpræget, og Haanden har rystet en Del⁴). Som ved langt den største Part af de Dokumenter, der udstedes af Familiens Medlemmer, optræder Slægtninge som Vitterlighedsvidner, her Hustruens Fætre Raadmand Niels Rasmussen i Mariager og Forpagter Anders Søfrensen.

1) P. Riismøller: Aalborg S. 170—71.

2) H. R. Db. 1684 I S. 1026 ff.

3) jfr. bl. a. Mar. Tb. 21/1 1685.

4) Trudsh. Godsark. div. Dok. II Nr. 2.

Foruden Sorgerne i Anledning af Regnskabsuordenen i Aalborg og den vel tildels herved foraarsagede Forringelse af Økonomien blev Daniel Kalow ogsaa i sine sidste Aar plaget af Retssager vedrørende de Kalkovne i Assens, som Svigerfaderen i sin Tid havde erhvervet, og som maa være gaaet over til ham. Den meget besværlige Kansler i Hertugdømmerne, Friherre A. P. v. Lillienchrone, der i 1683 var blevet Ejer af Godset Mariager Kloster, indstævnedes i Juni 1684 alle Assens, Fladbjerg og Hov Gaardmænd tilligemed Daniel Kalow og Otto Kruse til Ballegaard i deres Egenskab af Husbond for nogle af dem, fordi Bønderne trods et i 1682 nedlagt Forbud havde gravet Kalk i hans »Endels rebdragne Agerland og Sædeland«, hvorved der skulde være forvoldt stor Skade¹).

Kalkbrændingen havde været af stor Betydning for Egnen i lange Tider — ligesom ogsaa nu —, hvilket fremgik af nogle gamle Dokumenter, der blev fremlagt af Daniel Kalow. I et Rebsbrev udstedt »Løverdagen næst efter Jomfru Maria Dag 1500 paa det tyvende Aar efter Guds Byrd«, altsaa 1520, indeholdtes Bestemmelser om Rebningen af Assens Skov samt om, hvor mange der skulde have Brugsret over »Limbjerget«, nemlig »det Helligaands Kloster i Randers« 3 Limovne, Erik Lykke 1, Mariager Kloster 3 og Knud Madsen 1, alle andre var Brugen forbudt, og paa disse Vilkaar blev Limbjerget urebet. I 1541 havde Knud Madsen skødet sin Frænde Christen Kruse et Hus i Assens med en Limovn oven under Risbjerg med 4 Stenbrud — — »kaldes den lille Limovn« og i 1546 yderligere Jordegods og Skove i Assens til Peder Kruse. 1624—27 havde der været store Stridigheder mellem Lensmanden i Mariager og Kruserne, men disse havde vist hævdet deres Ret. Endelig fremlagdes Jørgen Seefelds Skøde af 1661 til Hans Nielsen Drostrup, hvorefter denne fik 6 Kalkovne under Assens og Riisbjerg Land.

De gamle Dokumenter nyttede imidlertid ikke noget, Forholdet har formentlig været det, at Daniel Kalows Bønder ikke har holdt sig til deres egen Jord, og han synes ogsaa at have taget Konsekvensen heraf ved selv at lade foretage en Vurdering af den Skade, der var forvoldt paa Jord, og det anføres da, at der deri højst kunde saaes 2 Fjerdingkar Korn.

Sorgerne og Besværlighederne har selvfølgelig ikke forlænget Kalows Liv. Under 7. Novbr. 1686 kan Biskop Jens Bircherod i Aalborg i sin Dagbog indføre: »Døde paa den Gaard Kragelund, Aarhus

¹) Ons. H. Tb.

Stift, Daniel Calow, fordum øverste Borgmester og Apoteker i Aalborg, der han nogle Aar tilforn havde propter senectutem (grundet Alder) sig begge Bestillinger frasagt«¹⁾).

Karen Hansdatter er sikkert ikke blevet boende ret længe paa Kragelund, som jo i 1688 gik ud af Familien, men synes i hvert Fald en Tid at have taget Ophold hos Søsteren i Aarhus. Hun foretager en Del Dispositioner vedrørende Jordegods, for Størstedelen Salg, bl. a. sælger hun i 1689 2 Gaarde og et Stykke ophugget Krat i Sem By til Fætteren Mathias Hamborg, og i 1694 afhænder hun den Gaard i Assens med tilhørende Gadehuse og Kalkovne, som hendes Fader i 1661 havde erhvervet fra Jørgen Seefeld, til Mandens Modstander, Gehejmerraad von Lillienchrone til Mariager Kloster²⁾); som Lavværge for hende ved Transaktionerne optræder Fætrene Rasmus Nielsen til Quistrup og Mathias Hamborg. Forholdene udviklede sig iøvrigt saaledes, at sidstnævnte kom til at staa i et endnu nærmere Forhold til hende. Som foran anført havde hun en Datter Mette Sofie, der naaede at blive voksen, og da hun var omkring 23 Aar, ægtede hun Mathias Hamborg. Først maatte de »unge«, Brudgommen var født ca. 1645, og saaledes ca. 29 Aar ældre end Bruden og ca. 5 Aar ældre end Svigermoderen, søge — og fik da ogsaa under 24/4 1697 — kgl. Tilladelse til at ægte hinanden trods det ret nære Slægtskab³⁾. Endvidere opnaaede Karen Hansdatter i Juni s. A. kgl. Bevilling til at være sin egen Værge⁴⁾. Herefter kunde Brylluppet foregaa den 30/9 s. A.

Ret længe skulde Karen Hansdatter ikke have Glæden af at kunne optræde selvstændigt eller være Vidne til de giftes Lykke, allerede knap 2 Mdr. efter Brylluppet — den 20/11 1697 — afgik hun ved Døden.

Og medens vi først senere vil komme nærmere ind paa Mathias Hamborgs Liv og Levned, skal vi dog her lige nævne, at hans Hustru Mette Sofie allerede døde den 24/6 1699, lige efter at hun havde sat sit eneste Barn, Datteren Karen, til Verden, og at dette Barn kun opnaaede at blive ca. 10 Aar.

1) P. T. 1928 S. 150.

2) Mar. Kl. Godsark.

3) Aarhus Bispeark. Revers II fol. 16 Nr. 34.

4) J. R. 12/6 1697.

HERREN TIL QUISTRUP OG AUSUMGAARD

Vi kommer nu til en Mand, med Hensyn til hvem vi kender ret meget til hans Manddomsaar og senere Aar, medens hans Barndomsaar og første Ungdom synes hyllet i Taage. Vi ved, at han er nær beslægtet med Borgmester Drostrup og dennes Søsken, men hvorledes, ja det maa vi forsøge at gætte os til; nok kaldes han Fætter af Borgmesterens Døtre, men Datidens Angivelser af Slægtskabsforhold stemmer ikke altid med vore Betegnelser for Familienedlemmers Tilknytning til hinanden. Der er i det foregaaende fremdraget en Oplysning af nogen Betydning for Spørgsmaalet; da Borgmesteren, der havde været født Værg for sin afdødes Søns eneste Barn, Karen Nielsdatter Drostrup, var afgaaet ved Døden, og Morfaderen Biskop Erik Grave gerne vilde være fri for Værgemaalet for Barnet, gik Hvervet som ommeldt over til dets »nærmeste Frænde paa fædrene Side« Rasmus Nielsen Overgaard til Quistrup. Hvad ved vi om denne Rasmus Nielsen?

Meget hyppigt fører han Efternavnet Overgaard, og da han en Tid netop var Forpagter paa den betydningsfulde Hovedgaard Overgaard, falder det naturligt at regne med, at han havde Tilnavnet derfra. Saa let gaar det imidlertid ikke, for det viser sig, at han benytter det allerede, før vi træffer ham som Forpagter dèr. Vi kan nok forholdsvis roligt gaa ud fra, at hans Far har heddet Niels, der vilde derfor være en teoretisk Mulighed for, at han selv var Broder til Hans Nielsen Drostrup, men da det ikke passer saa godt sammen med den efter alt foreliggende sandsynlige Levetid for ham, og han som sagt af Borgmesterens Døtre kaldes Fætter, ligger det nærmere at antage ham for Søn af en Broder eller Søster til Drostrup, selv

om vi ikke kender nogen Broder eller Svoger til denne, der bar Fornavnet Niels. Under Hensyn til Angivelsen af, at han var den lille Piges nærmeste Frænde paa fædrene Side, synes det naturligt at betragte ham som Brodersøn af Drostrup. I Hobro har der levet en Niels Nielsen Overgaard, hvis Navn vilde kunne passe udmærket for en Søn af Niels Hansen i Drostrup og Fader til Rasmus Nielsen Overgaard; han nævnes i et Mandtal til Krigsstyr for 1676 med et forholdsvis ringe Skattebeløb under 5. Klasse¹⁾, og det hedder om ham, at han bruger Købmandsskab med Ved, Flæsk og andre Varer at føre til København og ikke vil tage sit Borgerskab. Imidlertid ses der ikke at foreligge nogetsomhelst, der knytter ham til Familien Drostrup, hans Navn forekommer aldrig i Forbindelse med Personer af denne Slægt, hvoraf de fleste overmaade hyppigt optræder sammen i Dokumenter og paa Tinge, saa der foreligger vel kun en tilfældig Navnelighed.

Da Rasmus Nielsen i Decbr. 1682 indgav et Andragende om at maatte eje og besidde den af ham erhvervede Herregaard Quistrup med underliggende Ladegaard Ausumgaard »med lige Privilegier, som mine Formænd af Adel«, nævner han som en Begrundelse herfor »den Tjeneste jeg med Liv og Blod i Københavns Belejring mod Fjenden gjort haver efter derom mig givne Passes videre Bemelding«²⁾.

Idet vi gaar ud fra, at vi kan stole paa denne af ham selv fremførte Oplysning, skulde vi her have en Underretning, der giver det tidligste Glimt af Lys over hans Levned. I hvilken Anledning og hvorlænge han har opholdt sig i København, ved vi ikke, der foreligger intet, der kunde tyde paa, at han har været der i Egenskab af Student ved Universitetet. Der gaar nu nogle Aar, før vi igen kan spore ham; vi kan formode, at han paa een eller anden Maade som saa mange af Slægten har været i Borgmester Drostrups Tjeneste, og i hvert Fald at det er paa dennes Foranledning, at han har den Stilling, hvori han er, da vi igen træffer paa ham.

I Marts 1665 modtager Rasmus Nielsen, Ridefoged paa Visborggaard, Kopi af Stævning til Gaardens Ejer, den ofte omtalte Jørgen Seefeld, og i Oktbr. Aaret efter udsteder Laurids Bay i Randers Skøde til ærlig og velagtede Karl Rasmus Nielsen, Foged paa Stenalt, paa en Gaard kaldet Karls i Valsgaard Sogn i Hindsted Herred

1) R. A.

2) J. R. 5/12 1682.

og paa Hadbjerg Skov, ansat til 42³/₄ Svins Olden, i Galten Herred, alt overtaget ved Indførsel hos Jørgen Seefeld. Som Følge af det Bevis vi har faaet for en Rasmus Nielsens Tilknytning til denne Adelsmand, kan vi spore den samme Mand noget længere tilbage, idet vi i Københavns Garnisons Journaler over Til- og Bortrejsende finder anført, at Rasmus Nielsen, Jørgen Seefelds »Diener« og »Reitvoget« den 18/7 1664 er draget over til Malmø og Dagen efter kommer tilbage til Hovedstaden; han har vel skullet forhandle med eller optræde for Jørgen Seefeld. Aaret efter, da han den 3/12 kom til København, hvor han tog ind hos Ole Henriksen Branner, er han imidlertid blevet Foged paa Stenalt og er endnu i denne Stilling i 1667, da vi har Tilførsel i Journalen om Ankomst til Byen baade i April og i August; sidste Gang angives, at han kom fra Mariager og tog ind hos »Christen Christensen Schiffer in der Wecke«.

Da han i alle disse Tilfælde kun nævnes som Rasmus Nielsen, kunde man selvfølgelig betvivle, at det virkelig er den samme Person, der tales om, og den Mand vi her skulde høre om, men vi har andre Oplysninger, der kan dokumentere Rigtigheden af den Formodning derom, som man straks faar paa Grund af Drostupslægtens Forbindelse med Seefeld'erne. Under 4/5 1668 opsiger »Magdalene sal. Borgmester Rasmus Nielsens«, d. v. s. Moderen til den tidligere ommeldte Nic. de Brobergue, den forholdsvis store Kapital 2000 Rdl. hos Jørgen Seefelds Broder Peder paa Havnø, og vi finder Rigtigheden af en Kopi heraf attesteret af Rasmus Nielsen Overgaard, og samme Aar den 1. Novbr. udstedes et Dokument om Indførsel i Adelsmanden Arild Geddes Gods for 2900 Rdl., som ogsaa skyldtes nævnte Dame, og heri nævnes »ærlig og velforstandig Karl Rasmus Nielsen Overgaard, Ridefoged til Stenalt«. I Slutningen af samme Maaned udstedes en kgl. Ordre til 2 Adelsmænd om »med allerforderligste« at gøre Udlæg i afgangne Jørgen Seefelds efterladte Gods og Løsøre til Dækning af dennes forrige Tjener, Rasmus Nielsens fortjente Løn, hvorpaa han har opnaaet Hjemtings- og Landstingsdom¹⁾; meget betegnende fortsættes i Ordren: »om noget kunde opses, udi hvilket ellers ingen med Pant, Indførsel eller udi nogen anden Maade kunde være prioriteret eller berettiget«.

Efter disse Oplysninger, og naar tages i Betænkning, at Jørgen Seefeld ved sit Giftermaal ogsaa var kommet i Besiddelse af Stenalt, og at hans Søn Christen overtog denne Gaard efter Faderen, som

1) J. T. 30/11 1668.

døde før 10/4 1666, kan vi ikke nære Tvivl om, at vi i alle Tilfælde har med vor Rasmus Nielsen at gøre.

Vi kan nu ret let følge ham videre. Oktbr. 1669 er han kommet saa vidt, at han som Forpagter paa Kongstedlund kan udlaane mod Pant 232 Rdl. til Anders Sandberg til Quelstrup. Paa Kongstedlund sidder han nu nogle Aar, herfra giver han i Oktbr. 1670 som Fuldmægtig for Doktor George Witzleben og Sofie Faber, sal. Doktor Henrik Ehrentidtz, i København sin Fætter Albret Søfrensen Fuldmagt til at sagsøge en Mand i Selling¹⁾, her har han i 1671 en Proces i Anledning af, at han har ladet gøre Udlæg i en gammel Gruekedel²⁾, og han nævnes ogsaa som bosiddende her, da han i Novbr. s. A. af Anders Sandberg faar Skøde paa en Gaard i Hvornum og 3 Gadehuse i Skibsted. Endnu i 1673 maa han have haft Bopæl der; da han 13/2 d. A. var Fadder ved Daniel Kalow og Karen Hansdatters anden Datter, Magdalene-Catharinas Daab, betegnes han i hvert Fald som Forpagter her³⁾.

Under sit Ophold paa Kongstedlund har Rasmus Nielsen ikke kunnet undgaa at gøre Bekendtskab med den stedlige Præst Hr. Peder Byrgesen og dennes Hustru, Maren Jensdatter Bloch, og i deres Hjem fandt han sin Tilkommende, Datteren Margrethe, der ligesom et Par Brødre antog Moderens Efternavn. Det har sikkert ikke været uden Betydning for Ægteskabet, at der raadede Velstand i Hjemmet, og at Svigerforældrene havde slægtsmæssig Forbindelse med mange indflydelsesrige Familier i Himmerland⁴⁾.

I hvert Fald fra 1674⁵⁾ til omkring 1680 har Rasmus Nielsen Ophold paa Overgaard i Gjerlev Herred; hans Stilling her betegnes i Almindelighed som Forpagter, men han ses tillige kaldt Forvalter, Fuldmægtig og Pensionoribus. Som foran paavist førte han allerede Tilnavnet Overgaard, før han blev Forpagter der, saa det er altsaa ikke begrundet i denne Tilknytning til Gaarden.

1) Galten H. Tb. 20/12 1670.

2) Hindst H. Tb. 23/3 1671.

3) Add. 244 4^o.

4) jfr. min Bog »Niels Bloch i Rold« (S. 64), hvori jeg ogsaa har givet nogle Oplysninger om Hr. Peder Byrgesen, men formentlig ikke tilstrækkelig afgjort paapeget, at han maa være Søn af Byfoged og Tolder Byrge Jensen i Mariager i Stedet for som almindelig antaget af Hr. Byrge Pedersen Spangaard i Farsø, der derimod synes at være Fætter til Byrge Jensen, se Vib. L. Dbg. 1627—29 fol. 77 b.

5) Hindst H. Tb. 2/6 1674.

Man har Indtrykket af, at Rasmus Nielsen var en meget dygtig Mand, der var penge- og magtgrisk og omhyggelig med ikke at miste nogensomhelst Rettighed, men man har tillige en Følelse af, at han ikke var videre nøjeregnende ved Valget af Midlerne til at mele sin egen Kage. Under sit Ophold paa Overgaard havde han en længere Strid med Peder Benzon til Havnø; Hans Lindenow til Lindersvold havde »forundt« ham Visborg Kongetiende for Aarene 1672—75, men da han krævede Tiende af en Del Husmænd under Havnø, protesterede Benzon under Henviisning til, at den af Husmændene benyttede Jord hørte ind under den tiendefri Hovedgaards Arealer. Rasmus Nielsen tabte ved Herredsretten, vandt dernæst for Landstinget, men tabte sluttelig for Højesteret¹⁾. At han allerede var en velhavende Mand i sin Overgaard-Tid har vi flere Beviser for. Som tidligere anført kunde han udlaane 400 Rdl. til sin »Svoger« Daniel Kalow, og ifølge Oversigten over »Krigsstyr« 1676 ser vi da ogsaa, at han skulde betale 91 Rdl., mere end Borgmester Drostrup, der var paalignet 80 Rdl., dobbelt saa meget som Palle Dyre paa Trinderup, gift med den velhavende Marie Grubbe, og 12 Gange saa meget som Jens Dyre paa Kjellerup; 1670 staar han for 30 Rdl. i Krigsstyr eller 3 Gange saa meget som Drostrup og 6 Gange Palle Dyres Skat.

Endnu i Februar 1680 sidder han paa Overgaard og optræder herfra som Fuldmægtig for Højesteretsassessor Henrik Mathesius²⁾, men Aaret efter, da Otto Kruse i Februar giver ham Pant i sin Hovedgaard Balle for 100 Rdl., nævnes han som boende paa Kragelund, og her hos sin Kusine og dennes Mand angives han ligeledes at »residere«, da han har gjort sit Livs største Handel og under 29/3 1681 indgaar Købekontrakt med Tønne Juul for Dødsboet efter Elisabeth Friis om Hovedgaarden Quistrup med Tilliggende, derunder Lade- gaarden Ausumgaard. Det var virkelig en pæn Besiddelse, der var Genstand for Købet, ved hvilket den fattige Niels Juul Axelsen var overværende »som Mægler og Underhandler« og sikkert har faaet passende Mæglerhonorar; ialt omfattede den 300 Tdr. Htk., der erhvervedes for den favorable Købesum 10.000 Rdl.

Rasmus Nielsen indrettede sig nu som Ejer paa Quistrup, opnaaede i Marts 1682 et Prioritetslaan paa 2000 Rdl. hos Bispinden Dorothe, sl. Mag. Peder Willadsens, og paa en den 26/11 s. A. indgivet

1) Dbg. 1679 I 579.

2) Galten H. Tb. 7/12 1701.

Ansøgning bevilgedes der ham som tidligere nævnt — allerede under 5/12 s. A. — Ret til at nyde det købte »efter Adelen og Københavns Privilegier.« Det kan muligvis interessere at faa Ordlyden af Andragendet, der er affattet i den typiske Form, hvorefter Andrageren og det ansøgte gøres saa ringe som muligt, og det medtages derfor i moderniseret Skikkelse.

»Stormægtigste Højbaarne
Allernaadigste Arvekonge og Herre.

Saaom mig ikke aleneste paa Opbud noget adeligt Jordegods er udlagt, men og efter indstændig Begæring bragt i Akkord med Velb. Tønne Juul til Taarupgaard om noget pantsat Gods med en liden Herregaard Quistrup med underliggende Ladegaard Ausumgaard af sal. Fru Lisabeth Friises Stervbo, som han er Værge for, at indløse 300 Tdr. Hartkorn. Da som det er ringe Gods, en Del afbrændt og paa Bygning og Middel næsten øde og forarmet, som ikke aleneste har ført mig i stor Bekostning, men endnu større behøver, om det skal komme paa Fode og udrede kongl. Maj. allernaadigste Kontributioner, hvilket har sat mig i stor Gæld og Bekostning, saa baade Gaard og bedste Gods til privilegerede Personer igen er pantsat. Indfalder derfor udi allerdybeste Underdanighed med ydmygste Begæring til min allernaadigste Arveherre og Konge, han ikke aleneste *for den Tjeneste jeg med Liv og Blod i Københavns Belejring mod Fjenden gjort har efter den mig givne Passes videre Bemelding*, men af sær kongl. Naade og Mildhed, vilde benaade mig og mine Arvinger samme adelige Gods *at maatte eje og besidde med lige Privilegier, som mine Formænd af Adel* og andre, som af Eders kongl. Maj. allernaadigst er privilegeret adeligt Gods at eje. Jeg som en ringe Underdan forbliver med Liv og Blod min allernaadigste Arvekonges altid

allerunderdanigste tro Undersaat

Quistrup den
26 November 1682.

Rasmus Nielsen
Overgaard«

Jeg finder Anledning til her som flere andre Steder at gøre opmærksom paa den Hurtighed, hvormed mange Sager ekspederedes i Enevældens Tid. Andragendet er dateret Quistrup den 26/11, og Til-

ladelsen er udfærdiget den 5/12; man skulde næsten tro, at een af Da-toerne er forkert, naar Datidens Transportmuligheder tages i Betragt-ning.

Men hvis Rasmus Nielsen ved det store Ejendoms køb har troet, at han skulde faa Lov til at sidde sikkert og behageligt i Sadlen og nyde Livet som Godsejer, tog han sørgeligt fejl; han maatte forinden igen-nem mange Besværligheder og lange Retstrætter med den tidligere Ejerinde og hendes afdøde Mand Axel Juuls Slægtninge, der ikke vilde lade Gaarden komme ud af Familiens Eje. Først opnaaede en af Juulerne — Baron Christian Juul-Rysenstein — under 23/7 1681 Bevilling til at maatte indtræde i Købet og indløse det afhændede, men denne Aktion førte ikke til noget, da han ikke kunde fremskaffe de fornødne Midler. Tønne Juul vægrede sig dog stadig ved at give endeligt Skøde paa det solgte, og paa hans Andragende udnævntes der Kommissærer til at tage sig af Tvistigheder¹⁾. Og uanset at der først ved Landstinget og siden ved Højesteret — under 13/9 1684 — til-kendtes Rasmus Nielsen Ret til at faa Skødet udstedt, blev Sagen dog træneret saaledes, at der først efter en ny Højesteretsdom i 1688 blev udstedt Skøde til ham af Enken efter Tønne Juul, der imidlertid var død.

Rasmus Nielsen har dog uden Tvivl hele Tiden resideret paa Gaar-den og indrettet sig som Ejer; han købte Gods dertil og maatte ogsaa tage 2 Processer med den hovedrige Christen Linde²⁾, der tidligere havde været Forpagter paa Gaarden og bl. a. ejede den nærliggende Herregaard Volstrup, som forhen havde haft Ejere sammen med Quistrup, saaledes at der var gode Muligheder for særlig Skelstridig-heder mellem de 2 Herrer, der vist i det hele har haft en Del tilfælles.

Efter at han endelig havde faaet fuld Ret til Quistrup, mødte der ham en ubehagelig Overtaskelse, idet han blev afkrævet Matrikelskat fra 1682 af Ausumgaard som en Sædegaard; han klager sig selvfølgelig stærkt derover, disse Skatter »falder mig fattige Mand umuligt uden min Ruin at kunne betale«. Han opnaaede, at Halvdelen af Restancerne blev eftergivet, men han skulde fremtidig erlægge fuld Skat eller ogsaa frasige sig Gaardens Frihed, hvilket sidste han valgte³⁾.

I 1691 erhvervede den »fattige Mand« af Eva Unger Herpinggaard i Trans Sogn med 13½ Td. Htk., men afhændede den atter i 1702;

1) J. T. 17/3 1683.

2) Vib. L. Justp. 10/12 1683.

3) Rtk. kgl. Res. 26/5 1690.

endvidere købte han Ølby Kirke¹⁾, og senere igen fik han udvidet sit Omraade med Knudsgaard i Daubjerg Sogn²⁾).

Der er god Forbindelse mellem Rasmus Nielsen og hans Slægt, hyppigt er han Vitterlighedsvidne ved Familiemedlemmers Retshandler og optræder ogsaa undertiden som Lavværge for sin Kusine Karen Hansdatter paa Kragelund, hvor han vist opholdt sig i længere Tid, før han købte Quistrup. I 1688 hjælper han Færgemanden i Hvalpsund, Ahasverus Becher, der formentlig var gift med en Kusine til ham, med et Laan paa 200 Rdl. til at erhverve Færgestedet, men faar iøvrigt selv Skøde derpaa i 1690, da Becher ikke kunde berigtige Gælden, saa den ydede Bistand var maaske ikke helt uselvisk.

Som mange andre af Slægtens Medlemmer har han sikkert været en dygtig Mand, men man faar ikke noget sympatisk Indtryk af ham; der staar ikke den Respekt om ham, som altid synes at omgive Borgmester Drostrup. En Affære, han i Aarene 1691—92 havde med en Jacob Sørensen i Struer, synes at harmonere ganske godt med denne Opfattelse af ham³⁾. Der er selvfølgelig differerende Gengivelser af det til Grund liggende Optrin. Fra Rasmus Nielsens Side, støttet af en Ledsagers Forklaring, angaves Forholdet at være det, at da han efter en Søndag at have været til Gudstjeneste i Gimsing kom ridende gennem Struer Gade, blev han af Jacob Sørensen anmodet om Hjælp overfor 2 Mænd, der havde lavet Ufred inde hos ham. Det maa her indskydes, at det var kendt, at Jakob Sørensen var tilbøjelig til at drive Krohold og Salg af Tobak uden lovlig Bevilling. Rasmus Nielsen benyttede nu Lejligheden til at foreholde Jacob Sørensen, at han ikke gik ofte nok i Kirke og i Stedet holdt uskikkeligt Hus med Drikeri under Gudstjenesten, hvorefter Jacob Sørensen overfaldt ham, rev hans Kjortel og Kniplingshalsklud i Stykker, tog hans »Kludebaand« — 8 Alen sort Taft — fra ham og rykkede ham af Hesten.

Fra Jacobs Side anførtes det, at han havde villet tale med sin Husbond om 2 Tdr. Salt, hvoraf der skulde betaales Konsumtion, men at denne da »med fortørnet, vred Hu torsk og slog« ham i Hovedet med sin Jagthundepisk, at han derfor og for at undgaa Skade ved Rasmus Nielsens »Degen« havde holdt sig tæt ind til ham, indtil han kunde undkomme, samt at det var Rasmus Nielsen selv, der »ved sin Hastighed og Degens Uddragelse« var Skyld i Skaden paa Klæderne. At

1) Rtk. Res. 24/4 1700.

2) Rtk. Res. 19/12 1702.

3) Hj.-G. H. Tb. 1690—96.

det var gaaet ret haardt til, kan der vist ikke være Tvivl om, efter et Syn over Klæderne var højre Ærme næsten helt rykket fra Kjortlen, denne splittet ad fra Skulderen og langs med Ryggen paa den ene Side, Halslinningen i Stykker »baade Lærred, Dret (Foer) og Klæde«, medens Kniplingerne var revet fra begge Ender af Halskluden.

Rasmus Nielsen var naturligvis meget fortørnet over at have været Genstand for en saa lidet flatterende Behandling af en af sine egne Fæstere, han paastod ham dømt til Straf paa Livstid paa Bremerholm eller at bøde for Vold, Ran og Helligbrøde og have sit Fæste forbrudt. Den 22. Jan. 1692 førtes imidlertid til Protokollen, at »formedelst mange deres Forbøn blev Sagen venlig og vel forligt«, men det viste sig bagefter, at det var saa som saa med det »venlige« Forlig. Forholdet var nemlig, at dette, hvorefter Jacob Sørensen straks skulde betale Rasmus Nielsen 10 Rdl., var indgaaet med det Formaal at befri Jacob for Voldsbøde til Kongen, hvorfor Herredsfogden ogsaa tog Forbehold med Hensyn til dets Gyldighed. Det kom til stor Panik angaaende »Forliget«, Rasmus Nielsen vilde nu have Dom, han beskyldte Jacob for at have tilsneget sig et Brev fra ham om Forliget, og han fremsatte Krav om, at Jacob skulde gøre Regnskab for et Mellemværende med Hensyn til Tømmer m. m. og have Fæstet forbrudt.

Herefter afsagde Herredsfogden en Dom, der lod Forliget staa ved Magt, men da det var indgaaet for at befri Jacob for at betale Bøde til Kongen, blev Rasmus Nielsen dømt til at betale Bøden med Regres til Modparten, der iøvrigt fik Paalæg om at aflægge rigtigt Regnskab og dømtes til at have sit Fæste forbrudt. Rasmus Nielsen var ikke tilfreds og vilde have Jacob dømt for Ran af det nævnte Brev, men fik ikke noget ud af det, da Brevet ikke var taget fra ham selv, men fra en anden Mand.

Rasmus Nielsen var stadig i Krigshumør og lod nu bl. a. Jacob Sørensen tiltale, fordi han var undvejet fra sin Husbonds Stavn med sit Gods, men han blev frifundet for Rømning under Henvisning til, at han jo netop efter Rasmus Nielsens Paastand var blevet dømt til at have Fæstet forbrudt.

Og nogenlunde samtidig med denne Affære, som kun kan have bragt ham Sorger, havde han en anden Proces, hvori han ogsaa maatte trække det korteste Straa. Fru Anna Friis til Taarupgaard sagsøgte ham for en »Diskretion« paa 50 Dukater, som han havde udlovet til Fru Lisbeth Friises Arvinger, naar han fik Fæstebrev paa Gimsing

Kirketiende¹⁾). Nu maa det nok erkendes, at der ikke er saa meget at sige til, at Rasmus Nielsen ikke var videre venligt stemt overfor Arvingerne som Følge af de meget store Vanskeligheder, der havde været med Hensyn til Købet af Quistrup m. m.; han anfører, at Processerne og Kommissionen havde kostet ham over 600 Rdl., foruden at han havde lidt anden Skade ved Sendrægtigheden med Salgets Gennemførelse, og at der kun var blevet tilkendt ham 80 Rdl. i Sagsomkostninger. Han fremlagde endvidere under Sagen Dokumentation for, at han havde udredet en Diskretion paa 50 Rdl. foruden 2 »rare forgyldte Sølvknapper« og en Bog kaldet »Lifsens Crone«, men denne Diskretion vedrørte formentlig Købet af selve Quistrup m. m. og ikke Tienden, han blev i hvert Fald dømt til at erlægge Diskretion paa 50 Dukater for Fæstet af Kirketienden.

Iøvrigt havde Rasmus Nielsen en Del Besvær med at værne om sit Gods og førte mange Sager for Retten, der blev ofte stjaalet fra ham, han maatte søge mange Restancer inddrevet og indstævnedes flere borttrømte Fæstere, men han optræder ikke altid med Held, en Gang anføres af Dommeren, at et af ham fremsat Krav skønnes »ej saa rigtig at være, som Rasmus Nielsen foregiver«.

Som Rasmus Nielsen havde arbejdet stærkt for at bringe sin sociale Stilling godt frem, saaledes gjorde han ogsaa noget for, at han ved Døden kunde være hævet over den almindelige Hob, han søgte og fik i 1708 bevilget Tilladelse til at blive begravet paa samme Maade som Adelen²⁾), og naturligvis maatte han ogsaa have et særligt fint Hvilested. I Vejrum Kirketaarn fik han indrettet en Begravelse for sig og Hustru »med Døre for af Jernsprinkelværk«, og i Muren blev indsat en Sten med en længere versificeret Gravskrift, der egentlig meget vel kan tænkes inspireret eller godkendt af ham³⁾).

Det hedder heri:

»Vil du misundelige Flok
med skæve Øjne skue
Det Rum, hvor Overgaard og Bloch
har deres sidste Stue
Da vid kun, at din Hastighed
for fage (hurtigt) kaster Øjet

1) Hj.-G. H. Tb. 29/1 92 o. flg.

2) J. R. 17/2 1708.

3) O. Nielsen, Hj. G. H. S. 75.

Thi Kirken er for dette Sted
tilbørligen fornøjet«.

Og efter at det er omtalt, at et Krucifix og »Jærnværk« staar Kirken til Ære og til Vidnesbyrd om Fr. IV's Bevilling til de afdøde, sluttes der saaledes:

»Misund da ej i dette Rum
de matte Ben sit Leje
de bier efter Herrens Dom
da de skal Himlen eje.

Rasmus Nielsen Overgaard. Margrethe Pedersdatter Bloch.«

Rasmus Nielsen er sikkert død kort Tid efter, at han havde faaet Sikkerhed for, at han kunde blive begravet paa en for hans Forfængelighed tilfredsstillende Manér, i Oktober omtales han som død¹⁾.

I Ægteskabet med Margrethe Bloch havde han i hvert Fald 3 Børn, der blev voksne, 1 Søn og 2 Døtre. Sønnen var Niels Overgaard, der formentlig blev Student, og som ægtede Margrethe Cathrine Bugge, Datter af Henrik Bugge til Linderumgaard og Haven, hvis Fader Lauritz Madsen angaves at nedstamme fra den kendte Niels Bugge til Hald. Hendes Broder Hans Bugge til Haven og Bøgsted blev adlet, og vel paa Grund af disse Forhold regnede hun sig for adelig²⁾, ligesom det ogsaa ved Omtale af en Søn, Jens Jørgen Overgaard til Helligkildegaard, er blevet anført, at Niels Overgaard sagdes at være adlet af Fr. IV³⁾. Af Døtre var den ældste Marie først gift med Amtsforvalter Winterberg i Skive, i hvilket Ægteskab fødtes 2 Døtre, der begge blev velsignet med det særprægede »yndige« Navn Lutamele eller Luthamella Margrethe. Da det første Pigebarn, der var født 27/8 1698, blev døbt, mobiliseredes det livlige Ægtepars fornemme Venner og Bekendte, saasom Oberstløjtnant Rantzau og Frue fra Estvadgaard — hun bar Barnet — Landsdommer Bartholin, Kaas, og Oberst Parsberg, Skivehus; men der var kun ringe Lykke derved, Barnet døde knap 16 Mdr. gammelt. Den anden Datter med det dejlige Navn blev født 4/8 1700, og til hendes Daab fungerede kun Familie-medlemmer, hvoriblandt Albret Søfrensen paa Ørslevkloster, og nogle Præster som Faddere. Hun havde ikke saa lidt mere Livskraft, hvilket

1) Hj.-G. H. Tb.

2) P. T. VI—210.

3) P. T. VI—182.

tilsidst, da hun var ved at naa Trediveaarsalderen uden at være blevet gift, gav sig Udslag i, at hun indlod sig med Præceptoren for nogle af hendes Halvsøskende, Jens Høybye, og fik en Søn med ham, hun opnaaede dog den 17/2 1730 at blive gift med Barnefaderen, ca. 1½ Maaned efter Barnets Daab. — Winterberg døde i 1708 kun 40 Aar gl., og ved hans Begravelse, der først fandt Sted 3 Uger efter Dødsfaldet, holdt Mag. Christen Tychonius en af sine berømte Prædikener; den varede henved 3 Timer fra Kl. 6 om Aftenen. Efter Winterbergs Død blev den velhavende Enke gift med Herlov Jensen Stiernholm til Kjeldgaard, hvorved hun blev Stammoder til den nu paa Mandssiden uddøde Adelsslægt Stiernholm.

Rasmus Nielsens anden Datter Sara blev ca. 1693 gift med Tøger Ostenfeld til Lundgaard¹⁾; det var ikke godt med hendes Helbred, Ostenfeld maatte i 1710 advare mod Handel med hende, der angives efter 7 Aars langvarig Svaghed ikke at være sig selv raadig. I Ægteskabet var der 5 Døtre, som blev gift, og en Søn, der døde ugift.

Det maa vist være gaaet noget underligt til i dette Hjem, og i hvert Fald har man ikke hængt sig i Formerne paa Gaarden, der dog var en Herregaard med komplet Bøndergods. For saa vidt angik 3 Døtre, hvoraf een blev gift med en Ladefoged og en anden med en Sergeant, forelaa der ret tvingende Grunde til Giftermaal, alle 3 Ægteskaber blev i Løbet af et Par Maaneder efter Vielsen velsignet med et Drengbarn. Og alle 3 Familier synes at have haft Ophold paa Lundgaard sammen med de »lykkelige« Bedsteforældre og deres eneste Søn. I nogle Aar maa der her have været et hyggeligt Familieliv med Barnefødsler og Begravelser næsten hver Dag. Baade Tøger Ostenfeld og Sønnen døde i 1725, og Gaarden gik et Par Aar senere ud af Familiens Eje; Sara Overgaard var da endnu levende, hun udstedte 18/4 1727 Skøde paa Gaarden sammen med Børn og Svigerbørn.

Niels Overgaard havde i 1705 — før Faderens Død — faaet Skøde paa Quistrup og Ausumgaard m. m., ialt ca. 345 Tdr. Htk.; kort Tid efter at Faderen var død, bortsolgte han Ausumgaard, og den var derefter i ca. 230 Aar i Slægten Iermiins Eje, heraf i henved 150 Aar som Stamhus. I 1718 erhvervede han Hovedgaarden Kappel, hvor saa en Tid Faderens Fætter Albret Søfrensen var Forpagter. Han var vist ikke nogen stærk Mand af Helbred, i 1708 nævnes det flere Gange under en Retssag, at han ikke var rask, og han blev da heller ikke gammel, men døde allerede i 1722; han havde ogsaa gjort noget for

1) jfr. nærmere: Slægten med de røde Roser (Ostenfeld).

Vejrum Kirke, idet han i 1713 opsatte et af Smedejern udført »Sprinkelværk« foran Knæfaldet.

Det var maaske allerede gaaet noget tilbage i økonomisk Henseende for Familien paa Quistrup i Niels Overgaards sidste Leveaar, — der var dog netto 13850 Rdl. til Deling mellem Enken og Børnene, 3 Sønner og 2 Døtre¹⁾ — men det gik galt efter hans Død²⁾. Hans Enke trøstede sig hurtigt, inden et Aars Forløb giftede hun sig med Amtsforsalter over Dronningborg, Silkeborg og Mariager Amter, Jens Voigt, der samme Aar blev Kammerraad men i 1724 suspenderedes fra sit Embede paa Grund af Kassemangel. I Løbet af kort Tid kom det hele ud i et Kaos til stor Skade for Niels Overgaards Børn og hans Kreditorer, bl. a. gik Forpagter Hans Albretsen Westenhof paa Skivehus — Søn af den forannævnte Albret Søfrensen — til Kongen med en Klage over ikke at kunne faa et Obligationskrav fyldestgjort³⁾. Saavel Quistrup som Kappel maatte sælges, og — naar Krybben er tom, bides Hestene — Sønnen Rasmus Henrik Overgaard, der blev gift med Jens Voigts Søster førte Sag mod Stedfaderen (Svogerens), og efter Rasmus Henriks Død i 1737 var der en længere Proces mellem hans Enke og hans Onkel, Herlov Stiernholm, der havde kautioneret for ham, og det anføres, at denne Trætte førtes mere af Animositet end af Nødvendighed⁴⁾. Skiftet efter ham afsluttedes først i 1745⁵⁾.

En Datter Maria af den tidligere nævnte Jens Jørgen Overgaard blev gift med sin Slægtning Hr. Peder Andersen Winding til Hvidbjerg og Lyngs, Søn af Hr. Anders Westenhof Albretsen Winding til Vestervig.

1) Vib. L. Sk. og Pp. 1724—27 fol. 272 b.

2) jfr. nærm. Hardsyssels Aarb. 1937 S. 54 ff.

3) J. T. 2/7 1725.

4) H. R. Votapr. 1745—249.

5) Holstebro Skiftepr. 1744—56.

CHRISTEN NIELSEN DROSTRUP?

Et af de Steder, hvor Ole Hermansen Nysted i sine Optegnelser giver Oplysninger om Medlemmer af den her omhandlede Slægt, knytter han følgende til en Bemærkning om Borgmester Drostrup: »nok havde han een Broder Christen Nielsen Drostrup i Larberg«. Dette »Larberg« maatte vel nærmest være Laurbjerg eller evt. Lerbjerg, begge i Galten Herred ligesom Drostrup, men jeg har intetsteds ellers fundet noget, der afgiver Vidnesbyrd om denne Mands Eksistens; det behøver ikke at betyde, at Nysteds Angivelse er urigtig, men det forhindrer mig i hvert Fald i at udbrede mig nærmere om Manden og hans Forhold.



DEN LIVSKRAFTIGE ANNE NIELSDATTER

Hun er det eneste af den gamle Niels Hansens Børn, med Hensyn til hvilket vi har tilnærmelsesvis Oplysning om Fødselsaaret. Da hun i 1699 bliver begravet, gør vedkommende Præst hende i sin Kirkebog til Genstand for nogle Bemærkninger, hvoriblandt anføres, at hun døde i sit 95. Aar. Nu skal man i Almindelighed være varsom med at stole for meget paa den Slags Oplysninger — ikke mindst jo hvad Kvinderne angaar — men efter det, der iøvrigt foreligger om hendes Liv og Levned, er det sikkert ikke videre galt, hvis hun antages at være født omkring 1605. Hun er ikke nogen særlig fremtrædende Kvinde, men vi kan dog finde en Del frem om hende og mere om hendes Børn. Den ofte citerede Nysted nævner hende kun eet Sted, hvor han anfører, at en Dame, hvis Linie vi senere skal høre lidt om, var Borgmester Drostrups og Anna Nielsdatter Drostrups Søster. Det er iøvrigt ogsaa eneste Gang, at jeg har fundet hende nævnt med Drostrup-Efternavnet, og da der ikke der anføres noget om hendes Hjemsted, kunde man selvfølgelig betvivle, at vor Anne Nielsdatter er identisk med Nysteds, men efter alle de Oplysninger vi har om Forholdene, er saadan Tvivl dog ganske uberettiget.

Anna Nielsdatter var 2 Gange gift, først med en Mand om hvem vi egentlig kun ved, at han nogenlunde sikkert har baaret Fornavnet Rasmus; med ham havde hun i hvert Fald en Søn, Niels Rasmussen. Hvor hun har boet med sin Rasmus, ved vi ikke, men da Sønnen næsten hele sin Levetid havde fast Bopæl i Mariager, og Broderen Hans jo boede her i 1630erne, er det sandsynligt, at hun først har været gift der, hvor der netop paa den Tid boede mindst een Rasmus Nielsen.

Hendes første Mand maa være død en Gang i det nævnte Tidsrum,

og hun fandt sig da en anden, der har det almindelige Navn Søfren Jensen, og om hvis Oprindelse og yngre Aar vi heller ikke har nogen sikker Efterretning. Paa en Gravsten over en af hendes Sønner af andet Ægteskab findes det imidlertid anført, at Sønnen var født 1646 i Mygind. Endvidere har vi Underretning om, at en Rasmus Jensen i denne By i 1643 optraadte paa Tinge for sin Broder Søfren Jensen i Østrup i Skader Sogn og oplyste, at denne Søfren Jensen var saa forarmet, at han ikke kunde formaa at udrede Kornskatten til Fastelavn — der var iøvrigt Misvækst i Jylland i 1640¹). Naar vi hermed sammenholder den Omstændighed, at et Medlem af Drostrupslægten senere finder Anledning til at erhverve netop den samme Ejendom i Østrup, synes det ikke utroligt, at det er Anne Nielsdatters 2. Mand, der under vanskelige Forhold har maattet opgive den vist ret store Ejendom, hvorom vi senere skal høre lidt mere, og med Hensyn til hvilken det i Lensregnskabet for 1648—49 hedder: »Et Bol i Østrup Søfren Jensen sidst udi boede, stander ganske øde«, men det maa dog bemærkes, at denne Søfren Jensen synes at have haft Ophold saa tidligt i Østrup, at det vanskeligt kan stemme med de foreliggende Oplysninger om Levetiden for Anne Nielsdatters Mand.

Fra 1648 har vi fuld Sikkerhed med Hensyn til Bopælen, som tidligere anført ved Omtalen af Borgmester Drostrup fik denne af Jørgen Pors til Kastrop i Rinds Herred tilskødet den Selvejergaard i Skjellerup, som Jens Christensen (Søgaard) og Søfren Jensen paa-boede, med 4 Gadehuse og Hussteder og 7 Skovparter i Skjellerup og Vangjord over al Skjellerup Indmark og Udmark. Denne Gaard, der tidligere ses angivet at være Officersgaard udlagt til Underhold for Profossen (Skarpretteren), synes en Tid at have været delt i 2 Halv-gaarde, og der gives hyppigt modstridende Beretninger om deres Be-boere, men Ægteparret Søfren Jensen og Anne Nielsdatter danner nu faste Punkter i dens Historie i Tiden indtil 1692. I Matriklen fra 1664 staar Anne Nielsdatter, Jens Christensen og Søfren Jensen skre- vet for Bondeskylden, der er ansat til Htk. 6 — 1 — 3 — 1 og Borg- mester Hans Nielsen for Herligheden til Htk. 2 — 5 — 3 — 0¹/₅²).

1) J. T. 163.

2) I og for sig er det ikke umuligt, at Søfren Jensen er Søn af den omtalte Jens Christensen (Søgaard), der var en fremtrædende Mand og i lang Tid nævnes som boende paa Gaarden, en Tid sammen med en Søfren Søfrensen, men der foreligger ikke særlige Indicier derfor, og Søfren Jensens Søns Fødsel i det ret fjernt derfra liggende Mygind taler jo nærmest imod en saadan Formodning.

Gaarden maa have baaret Navnet Vestergaard, der flere Gange ses brugt som Tilnavn for Søfren Jensen, senere bliver ført som Efternavn af een af Sønnerne og endelig i germaniseret Skikkelse antages af en anden Søns Søn. Den laa tæt ved Onsild Herreds Tingsted ved Kirken i Skjellerup, saa nær at man flere Gange finder noteret, at Tinget blev holdt i Vestergaard, f. Eks. »formedelst Sneen ligger over Tingstokkene«. Dette Naboskab med Tingstedet har sikkert tildels været medvirkende til, at Anne Nielsdatters Sønner — som iøvrigt de fleste af deres Slægtninge — optraadte hjemmevante paa Tinge.

Vi hører ikke noget af videre Interesse om Søfren Jensen, hvis Navn vi naturligt nok ret ofte kan træffe i Skatteregnskaber, Matrikelsekstrakter m. v., men vi faar dog at vide, at han har været Sandemand, og han optræder som en af de 8 »trofaste Dannemænd« i et Tingsvidne af 30/8 1662 om, at der ingen Landgilde var ydet til Mariager Kloster i Aarene 1658 og 1659, da Svenskerne og den kurfyrstlige Armé var i Jylland¹⁾. Han dør lang Tid før Hustruen, denne er »Søren Westergaards Enke« i 1672²⁾.

Fra 1683 findes der bevaret Tingbøger for Onsild Herred, der gaar dog nogle Aar, før vi heri træffer paa Anne Nielsdatters Navn, og da dette sker — i Januar 1687 — er det ikke i nogen rosværdig Anledning, hun bliver nemlig sammen med en Række andre tiltalt for ulovligt Krohold. Der blev jo drukket overordentlig meget Brændevin paa den Tid, og mange ønskede selv at brænde og udskænke denne Drik samt Øl uden at betale de paabudte Afgifter. Særligt fristende kunde det siges at være for Beboerne i Vestergaard, fordi de boede saa nær ved et Tingsted, hvor der ofte samledes en Del Mennesker. Efter at der var kommet en ny Konsumtionsforordning, lod Byfogden i Hobro, der var Konsumtionsforpagter, en Række Personer i Omegnen indstævne for ulovligt Krohold, deriblandt 3 i Skjellerup, hvoraf Anne Nielsdatter nævnes som den første. Saa optræder hendes Svigerinde, Borgmester Drostrups Enke paa Arenaen, hun udsteder Forbud imod, at hendes Tjenere, hvortil Anne Nielsdatter stadig hørte som boende paa en Gaard, hvori Svigerinden ejede Herligheden og maaske ogsaa — helt eller delvist — Bondeskylden, gav sig af med at sælge Øl og Brændevin.

Anne Nielsdatter giver ikke Møde nogen af de Dage, da Sagen er

1) Rtk. B. (1660—79) V Skatk. VI—3.

2) Drbg. m. fl. A. Folkeskat 1672—73.

for Retten, men den 5. Marts s. A. oplyses, at alle de paagældende, hvoraf hun nævnes som Nr. 1 paa Listen, betaler Andele i Processens Bekostning, og de bliver opfordret til at søge Bevilling, idet de i modsat Fald trues med at have Øl og Brændevin forbrudt og at skulle bøde 20 Rdl. til Herskabet og Angiveren. Hun slap altsaa ret let fra det, og vi hører ikke noget om, at hun senere skulde have overtraadt saadanne Bestemmelser; iøvrigt er det vel nærmest en Søn, som hjalp hende med Gaardens Drift, der maatte betragtes som den egentlige ansvarlige, den nogle og firsaarige Dame har sikkert ikke været primus motor.

Hvis vi ikke skal anse hende for identisk med en Anne Nielsdatter, der i Matriklen af 1688 angives som Ejer af en Gaard i Farsø sammen med Arvingerne efter en Nevø af vor Anne, gaar der nogle Aar, før vi hører nyt om hende; hun er nu saa gammel, at hun anser det for rettest at forlade den Gaard, hvor hun havde siddet i mindst 44 Aar, og det skal ske med Formaliteterne i skønneste Orden. Maaske har Forholdet til den meget yngre Svigerinde paa Skovsgaard ikke været saa godt efter Broderens Død, og det var vist ofte svært at faa forladte Gaarde besat igen med Fæstere, saaledes at Godsejere nødigt gav Afkald paa nogen af dem, de havde.

Da det muligvis kan interessere at se, hvorledes Opsigelsen af Brugsforholdet foregik, gengives her Indholdet af et Tingbogsnotat derom af 11/6 1692 i dets Helhed:

»Sr. Anders Søfrensen Westergaard, Forpagter paa Kjellerup, i Dag paa sin k. Moder Anna Nielsdatter i Skjellerup hendes Vegne fremstillede Christen Thorsen og Christen Hansen af Skjellerup, som afhjemlede ved Ed efter Loven, at de i Gaar 8 Dage lovligen med fire Ugers Kald og Varsel til i Dag og næst efterfølgende 3de Tingdage havde hidstævnet dydædle Matrone Else Lauritzdatter, sl. Borgmester Hans Nielsens til Skovsgaard, imod Opsigelse at paahøre og Tingsvidne derefter at tage beskrevet angaaende den Gaard, be^{me} Anna Nielsdatter iboer og nu for Alder og Skrøbelighed ej længere kan besidde, og stævnet hende for sin Bopæl og talte med hendes Pige Anna Margrethe Gabrielsdatter, og saa først fremstod og vandt (vidnede) den hæderlige og vellærde Mand Hr. Jacob Erichsen af Hobro, at det er i alt Guds Sandhed vist og sandt, at be^{me} Anna Nielsdatter er saa

gammel og skrøbelig, at hun ej nu længere kan regere sin Husholdning, at hun ved iboende Gaard kan subsistere at svare kongl. Kontributioner og Husbonden sin Rettighed, men nu nødvendig behøver Rolighed og god Opvartning hos sine kære Børn og gode Venner. Nok fremkom Povl Clausen i be^{me} Skjellerup og Just Møller i Tørslev Mølle, som vandt ved Ed og holdende Fingre, at saaledes i Sandhed er, som Hr. Jacob Erichsen har forvundet. Hvor efter Anders Søfrensen begærede Tingsvidne beskrevet, og derpaa opsagde be^{me} Anders Søfrensen forskrevne Gaard i Dag første Gang, som han agter at opsigte i 3 Ting og tage beskrevet til 4. Ting, og den at gøres ryddelig til næstkommende St. Valborg Dag efter Loven og svare der af imidlertid som vedbør«.

Den gamle Dame, som nu var højt oppe i Firserne, skiftede saa Bopæl, men det synes, som om hun ikke tog til den ovennævnte Søn, der dog nu var gift og selv havde en større Forpagtning ikke langt borte. I hvert Fald ved vi, at hun i 1699 døde hos en anden Søn, der var Forpagter paa det fjernere beliggende Ørslev Kloster, og Præsten der indførte da i Kirkebogen: »Den 16. Maj begravede jeg Anne Nielsdatter, sl. Søren Jensens af Skjellerup, som var Forpagterens Albret Søfrensens Moder og døde paa Ørslev Kloster. Prædikede i mange fornemme Folks Forsamling i hendes Alders 95. Aar«. Hun har sikkert faaet en i alle Maader pæn Begravelse.

Vi kender en Del til flere af hendes Børn. I første Ægteskab havde hun som nævnt en Søn Niels Rasmussen, der i en Part af sit Liv — om ikke det hele — havde stærk Tilknytning til Mariager. Han var antagelig født noget før 1630, bliver i en ung Alder, vistnok under Krigen 1658—60, udnævnt til Raadmand og fungerer som saadan 14—15 Aar, da han som Følge af Fattigdom, efter at 2 Gaarde i Byen var brændt for ham, maatte undlade at søge den ved Kongens — Fr. III's — Død nødvendige Konfirmation paa sit Embede, men faar paany Udnævnelse 3/1 1678 og er endnu Raadmand i 1681¹⁾. Som et af hans Hverv kan nævnes, at han sammen med Borgmester Drostrup underskrev Enevoldsakten af 10/1 1661.

Niels Rasmussen, der i 1669²⁾ fik Bevilling paa at holde Kro med Øl, Brændevin og andre Drikke i Assens ved Mariager, eftersom en saadan Kro »højligten for fremmede Skibs- og rejsende Folk er for-

1) Dahlerup: Mariager S. 197.

2) J. Reg. 4/7 1669.

nøden«, og muligvis har opholdt sig der i nogen Tid, genvandt aldrig sin Velstand efter den katastrofale Brand — endnu i 1682 ejer han dog en Gaard takseret til 80 Rdl. foruden Grund til 12 Rdl.¹⁾ 1686 hedder det om ham, at han »formedelst Ildebrand og anden ulykkelig Hændelse er geraadet i Armod«²⁾, der var jo ikke noget, der hed Brandforsikring. I Marts 1693 laaner Fætteren Mathias Hamborg ham 190 Sldl. mod Pant i hans Gaard, men han har sikkert haft Vanskelighed med at betale tilbage; da Pantebrevet kvitteres i December s. A., har han maattet sælge Gaarden³⁾. Hans Fattigdom gjorde dog ikke noget Skaar i hans Anseelse, han beklæder meget hyppigt Dommersædet, bruges ofte som Vitterlighedsvidne i Dokumenter, optræder som Overformynder og sad ogsaa inde med Hvervet som »Præstens Medhjælper«. Han staar i det bedste Forhold til Onklen Borgmester Drostrup og dennes Børn samt den øvrige Familie, der vist efterhaanden maatte sørge for hans Underhold.

I 1705 staar det stadig daarligt til med hans Økonomi, og det hedder nu, at han er en »ældgammel Mand, saa og forarmet og ellers i andre Maader er i slet Tilstand«⁴⁾, og da han døde d. 14/10 1708, efterlod han sig »en stor Gæld og var intet til Betaling«; en af hans Halvbrødre maatte sørge for hans Begravelse.

Om hans Kone ved vi, at hun var Søster til en Anne Nielsdatter i Blegvad⁵⁾ men kender ikke hendes Fornavn. I Ægteskabet var der kun en Datter, Karen, der i 1704 blev gift med »velagtbar kunsterefaren ung Mand Kaj Jørgen Nielsen Buxen«, der blev Degn i Falslev og Kjærby Sogne. Dette Ægtepar, der heller ikke klarede sig godt og matte hjælpes af Familien, efterlod ingen Børn.

Gaar vi saa over til Anne Nielsdatters Børn med Søfren Jensen, da har vi ret god Oversigt over dem takket være et i 1709 af en Søn oprettet Testamente.

Ældst maa være en Søn, Jens Søfrensen, om hvilken vi kun har Testamentets Oplysninger, hvorefter han boede og døde i Norge og efterlod sig Børn.

Herefter kom formentlig en Søn, Rasmus Søfrensen, der ifølge en Aldersangivelse ved hans Død skulde være født i 1642, og som ikke

1) Ny kgl. S. 752 c, 4°.

2) R. A. Mar. Kbst. Regnsk. 1662—87.

3) Mar. Tb. 20/12 1693.

4) Mar. Regnsk. 1688—1714 (R. A.).

5) Nørk. H. Tb. 9/11 1700.

blev gift. Som saa mange andre af Slægten var han en Tid i Onklen Borgmester Drostrups Tjeneste; han maa være den ærlige og forstandige Rasmus Søfrensen, tjenende Hans Nielsen, som i 1664 optræder for Landsretten i Viborg, hvor han fik Jørgen Kruse til Hjermitslevgaard dømt for et Krav fra Onklen paa 1100 Rdl.¹⁾ Det er sikkert ham, der som Foged paa Ristrup giver Daabsgave hos Præsten i Lading i 1673 og endnu i Juni 1680 nævnes som Fuldmægtig paa denne Gaard²⁾. Senere synes hans Tilværelse at have stor Tilknytning til den yngste Broder, Albret Søfrensen, der var Forpagter af Ørslev Kloster og en Tid tillige af Strandet; Rasmus Søfrensen tog sig vist særlig af Bestyrelsen af Strandet, hvor han ofte nævnes boende. Iøvrigt varetog han flere Gange som Fuldmægtig (Sagfører) Gaardenes Ejer, Oberst Johan Rantzaus Interesser paa Tinge; i 1690 optraadte han saaledes i denne Egenskab paa Hindsted Herreds (20/5) og paa Hjerm-Ginding Herreders Ting (28/3) og i 1693 (3/11) igen paa sidstnævnte Ting. Han var nok en god Økonom, for trods det, at han ikke ses at have haft nogen selvstændig og indbringende Stilling, fremgaar det dog af hans den 16/4 1709 oprettede Testamente³⁾, at han maa have været ret velhavende; efter at der var reserveret det betydelige Beløb af 150 Rdl. til »en hæderlig og skikkelig Begravelse«, beregnede han 200 Rdl. til Broderbørnene i Norge, 100 Rdl. til en Søster, 40 Rdl. til Niels Rasmussens Datter, idet han samtidig gav Afkald paa alle Forstrækninger til Halvbroderen i dennes Armod og til hans Begravelse, og 14 Rdl. til Uddeling til de Fattige i Ørum Sogn, hvor han døde, samt i Mariager og Svenstrup Sogn i Onsild Herred. Og hvad der derefter blev til Rest, skulde hans to andre Søskende, Brødrene Albret Søfrensen paa Ørslev Kloster og Anders Søfrensen i ommeldte Svenstrup dele ligeligt. Der har herefter sandsynligvis mindst været 1000 Rdl. efter ham, hvilket var en ret betydelig Sum den Gang. I Kirkebogen betegnes han ved Begravelsen: »den ærlige og oprigtige nu sal. Rasmus Søfrensen, forrige Forpagter paa Strandet«; han angives død den 17/4 1709 — Dagen efter Testamentets Oprettelse — og at have opnaaet en Alder af 67 Aar 5 Uger 2 Dage.

I Rasmus Søfrensens Testamente betegnes Søsteren Anne Søfrensdatter som »en fattig gl. Enke og moxen (næsten) døv«. Et Par Aar senere er der Sag for Onsild Herred i Anledning af, at Præsten ikke

1) Vib. L. Dbg. 1664 B 253.

2) Kirkehist. S. III—4—139 og Frijsenvold Tb. 5/6 1680.

3) J. R. 4/5 1709.

havde optaget Anders Westergaards Søster paa Mandtalslisten, skønt hun havde været hos Broderen i 6—7 Aar og holdt Hus for ham, antagelig efter at han i Juni 1705 var blevet Enkemand. Det synes at fremgaa af Sagen, at hun den Gang var ca. 60 Aar og forinden havde haft Ophold i Assens ved Mariager. Senere finder vi i Svenstrup Kirkebog noteret, at Anne Sørensdatter fra Kjellerup den 24/5 1730 blev begravet »i hendes Alders 84 Aar, 8 Mdr., 2 Uger og 6 Dage«. og da Kjellerup ejedes af Anders Søfrensens Søn Jens Brask, synes det naturligt at anse denne Anne identisk med Ejerens Tante. Om, med hvem hun har været gift, har jeg ingen Underretning.

Som Anne Nielsdatters tredie Søn med Søfren Jensen kommer den omtalte Anders Søfrensen, der i Almindelighed brugte Efternavnet Westergaard efter Gaarden i Skjellerup. Ifølge Indskriften paa en Ligsten over ham i Svenstrup Kirke skulde han være født i Mygind den 28/8 1646. Han har som de fleste af sine Slægtninge haft god Forbindelse med Moderens Broder og nævnes som Foged paa Skovsgaard i 1680¹⁾; han optræder ogsaa hjemmevant paa Tinge, hvor han undertiden ses at optræde i Dommersædet, men hyppigere som Fuldmægtig (Sagfører) for andre, bl. a. for Tanten paa Skovsgaard og for Forpagteren paa Svenstrup Hovgaard, Præstesønnen fra Kousted, Jens Jensen Brask, med hvis Enke Maren Clausdatter, der muligvis stammede fra Vardeegnen, hvor hun ejede Jordegods, han ca. 1686 bliver gift og faar en Søn, som ifølge Sæd og Skik opkaldtes efter Moderens afdøde Mand og derfor kom til at føre Navnet Jens Brask, samt en Datter Anne Sophie, der kun blev 16 Aar gammel.

Omkring 1688 forlader Anders Søfrensen Svenstrup Hovgaard og forpagter i Stedet Kjellerup Hovedgaard i samme Sogn indtil ca. 1706, da han trækker sig tilbage til en Gaard, han ejede i Svenstrup, og som han havde købt af sin Kusine Kirsten Hansdatter. Her døde han den 22/7 1714 »i sin Alders 69. Aar«, hvilket knapt stemmer med den tidligere angivne Fødselsdato. Han efterlod kun den nævnte Søn Jens Brask, der var Fuldmægtig ved Aalborg Amtstue og ved Hjælp af sammensparede Midler og vist ogsaa en betydelig Arv efter Faderen var i Stand til i 1714 at købe Kjellerup, og denne Ejendom bragte han fra »slette Omstændigheder« og med ringe Godstilliggende op til en velbygget Herregaard med komplet Bøndergods.

Da der andetsteds²⁾ er givet ret udførlige Oplysninger om Anders

1) Nørh. H. Tb. 1680—81 fol. 60.

2) Aage Brask: Kjellerup, en jydsk Herregaard fra Vikingetid til Nutid.

Søfrensen Westergaard og Jens Brask, fra hvem en jydsk Landmandsslægt Brask nedstammer, skal her kun yderligere omtales, at Jens Brask, der efterhaanden blev Fader til 14 Børn i sit Ægteskab med Cecilie Cathrine Hostrup, Datter af Byfoged Christen Hostrup i Hobro, dog kunde optræde som en god Slægtning for mange af sin Familie, særlig for enligt eller daarligt stillede Kvinder. Det er foran anført, at en Faster til ham antagelig havde sit Ophold paa Kjellerup, her døde ogsaa — senere — Svigermoderen, der forøvrigt var Kusine til Rasmus Nielsen Overgaards Hustru; Svigermoderen var paa Grund af forskellige Ulykker kommet i ringe økonomiske Kaar. Vi har tidligere set, at han havde været hjælpsom overfor sin Fars Kusine Kirsten Hansdatter i hendes sidste Leveaar, ligesom han ydede Støtte til Raadmand Niels Rasmussens Datter og Svigersøn. Endelig vides det, at han gav en Halvsøster og hendes Mand frit Ophold i Svenstrup Mølle.

Vi kommer saa til Anne Nielsdatters yngste Søn, der bar Navnet Albret eller Albert, hvilket dog ikke helt almindelige Navn ogsaa bares af en af hendes Søstersønner, saa man skulde tro, at der var en særlig Anledning til dets Brug i Familien; at Borgmester Drostrups Svigerfader havde samme Fornavn skulde dog ikke begrunde dets Anvendelse blandt Borgmesterens Søstres Børn. Albret Søfrensen var født ca. 1650¹⁾); Onklen i Mariager har sikkert ogsaa haft Del i hans Oplæring, og da vi første Gang træffer paa hans Navn, er det som Foged hos Fætteren Kancellisekretæren paa Kollerup, hvor han nævnes 1. Gang 1670 og har Ophold i flere Aar. Senere hører vi, at han i 1677 sammen med en Ven havde forpagtet Hovedgaarden Faurskov²⁾); herfra er han sikkert kommet til Ørslev Kloster, hvor han nævnes 1683, og hvilken Ejendom han nu har i Forpagtning i en længere Aarrække, i hvert Fald til ca. 1705. I mange Aar, vistnok fra senest 1692, har han tillige Forpagtningen af den nærliggende Hovedgaard Strandet, der havde fælles Ejer med Ørslev Kloster; han blev der, efter at han havde opgivet sidstnævnte Gaard og var der endnu i 1709. Herefter er Situationen ret broget i nogle Aar; da Tøger Ostfeld, som jo var gift med en Datter af Rasmus Nielsen Overgaard, i 1710 udsteder Skøde til sin »kære Svoger, velædle og højagtbare Sr. Albret Søfrensen« paa Hvalpsund Færgested, hvilket vi senere skal høre en Del om, betegnes han som Forpagter paa Lerkenfeld, men i 1712 sid-

1) Skivebogen 1926 S. 16.

2) P. T. 5—VI—167.

der en kort Tid en anden som Forpagter der, medens Albret Søfrensen angives at være Forpagter paa Sødal, hvor han endnu nævnes 1715. Senere bliver han igen Forpagter af Lerkenfeld, men i 1720, da han er Vitterlighedsvidne ved Udstedelse af et Pantebrev fra Niels Overgaard til Fru Barbara Christiane Rantzau, Datter af Johan Rantzau til Ørslev Kloster m. v., betegnes han som Forpagter paa den pantsatte Ejendom, Kappel. Heller ikke her er den nu 70 aarige Mand ret længe, senere er han Forpagter paa Skivehus, hvis Ejerinde iøvrigt var nævnte Fru Barbara Rantzau, og hvor han endte sine Dage.

Vi har ret gode Midler i Skattelisterne til at følge med i, hvorledes det gik ham i økonomisk Henseende¹⁾. Ved Taksationen til Krigshjælpen i 1683 var den højeste Ydelse i Hald og Skivehus Amter 100 Rdl., og Albret Søfrensen blev da ansat til 18 Rdl., hvilket Beløb dog tydede paa rigtig gode Kaar, det samme Beløb svarede af Fru Karen Reedtz til Krabbesholm, medens den daværende Forpagter paa Strandet, den adelige Hans Juul, nøjedes med 12 Rdl. I 1688 skulde han i Defensionsstyr kun udrede det vist vel lave Beløb 10 Rdl., men maatte i 1691 svare en Fortifikationssskat paa 58 Rdl. 3 Mrk.

Fra hans Skatteforhold paa denne Tid kan vi iøvrigt bringe et lille Eksempel paa, hvad man kunde komme ud for i hine Dage. Den 20. Maj 1689 indgav han et i Tidens ydmyge Former holdt Andragende, hvori han oplyser, at han af Amtsskriveren Jacob Brochmann, der vist var ganske inkapabel til at passe sit Embede og meget forsømmelig, saa han pludselig maatte indkræve gamle Skatter og Afgifter, søgtes med Eksekution for ældre forfaldne Skatter beregnet, som om han havde 3 Børn, skønt han paa den Tid endnu var ugift, og idet han fremhæver sine Midlers Ringhed, anholder han om, »at I velbaarne Herrer vilde komme mig fattige Mand med et godt Svar til Hjælp . . . hvilket Gud igen rigelig skal belønne«. Rentekammeret er nu saa venligt under Forudsætning af, at han fremskaffer Attest fra Amtmanden om, at »han ikke er bekendt af særlige Midler . . . som anselige Penge paa Rente eller andre faste Midler«, hvilket han ogsaa gjorde, at ville forskaane ham »for Aars 1685 Paabud af 3 Børn, saa at han kun skal give af dem, han da havde, om han havde nogen«. Det lyder for os lidt underligt, at man ligefrem underdanigst maatte ansøge om at blive fri for at svare Skat for Børn, man ikke havde, men det var virkelig blevet fastsat, at de formuende af 1. og 2. Klasse, »som enten ingen eller 1 à 2 Børn haver, dog skulde svare »fuld Kop-

1) Hald og Skivehus Amters Regnsk. jfr. J. S. 4—VI—125 ff.

skat af trende Børn«. I 1699 kunde han udlaane 460 Rdl. til Henrik Friis til Staarupgaard, en Svigersøn af fornævnte Hans Juul, som Albret Søfrensen havde nær Forbindelse med. Aaret efter benyttede Enevoldsmagten sig af en Maade at skaffe Penge paa, som vore demokratiske Regeringer har genoptaget, nemlig Tvangslaan, han maatte da laane Kongen 300 Rdl., som han dog fik tilbage 2 Aar senere. Vedrørende Skatter fra 1704 og 1705 oplyses det, at han med Hensyn til Rentepenge kontribuerer til Borgmester Jochum Lassen i Viborg, hvilket vil sige, at han havde benyttet en i den paagældende Forordning given Tilladelse til i en hos Borgmesteren beroende Kiste at nedkaste det af ham selv udregnede Skattebeløb — ganske vist under Eds Tilbud, men uden at der førtes nogen Art Kontrol. Man kan vist i Almindelighed regne med, at der ikke er større Forskel paa Menneskenes Hæderlighed og Ærlighed dengang og nu, men jeg tror dog ikke, at det vilde være heldigt for Statskassen, om man paany tillod saadanne Metoder. 1710 giver han lige saa meget i Krigsstyr som Ejeren af Lynderupgaard, Rektor i Viborg Jens Reenberg, og han maa — iøvrigt ligesom Broderen Anders — skatte af sin Paryk, som han undskylder med, at han er over 60 Aar — hvilket dog er med Nød og Næppe, — medens Hustruen ikke bærer »Fontanger eller franske Opsetzer«. Aaret efter ser vi, at han ejer en beslagen Vogn, hvilket ikke var videre almindeligt, og ingen Forpagtere, Præster eller Herredsfogder svarer mere end han i Skat til Artillerihestes Anskaffelse. I 1717 ejer han — efter eget Opgivende — Bøndergods af Htk. 10—4—2—0 og bl. a. 46 Stude à 20 Rdl. Parret og skulde have en Formue paa godt 3000 Rdl., efter at Gældsposter til Beløb 850 Rdl. er fradraget.

Albret Søfrensen havde omkring 1688 ægtet Maren Andersdatter Winding, der hørte til en da udbredt Præsteslægt Winding og antagelig var Datter af Hr. Anders Nielsen Sveistrup i Vinding; i 1688 — mellem 23. og 24. Oktober — fødte hun ham en Søn Hans og i 1691 fik de igen en Søn, Anders, døbt d. 8. April; begge Børn blev holdt over Daaben af Fru Lisbeth Krag, velb. Hans Juuls til Staarupgaard.

Vi mærker mange Tegn paa, at Albret Søfrensen og hans Hustru nyder Anseelse hos andre, de var velsete som Faddere i mange Hjem, bl. a. ses de begge noteret som saadanne ved Daab 1708 i Skive hos den meget kendte Magister Chr. Lassen Tychonius, vistnok Broder til den foran nævnte Borgmester Jochum Lassen, som iøvrigt var Fadder ved Albret Søfrensens ældste Søns Daab. Ligeledes optræder Al-

bret Søfrensen som Vitterlighedsvidne ved Udstedelse af mange Dokumenter, naturligvis særlig saadanne som berører den nærmere og fjærnere Familie. Han fungerer flere Gange som Lavværg for Kusinen Kirsten Hansdatter, ligesom han er Værg for en Datter af den dygtige Ejer af Sødal, Assessor Jens Simonsen og Hustru Birgitte Marie Bille, og Lavværg for Enken efter Forpagter Hans Axelsen paa Taarupgaard. Der er meget, der tyder paa, at han har staaet sig udmærket med Ejeren af Ørslev Kloster Johan Rantzau og dennes Familie; Niels Overgaards Laan 1720 i Kappel hos Rantzaus Datter er vel kommet i Stand via Albret Søfrensen, og det skyldes sikkert ogsaa hans gode Forhold til hende, at han — reelt maaske hans Søn — overtog Forpagtningen af hendes Gaard Skivehus.

Man kan maaske finde det lidt mærkeligt, at denne dygtige og velhavende Mand aldrig købte en Herregaard selv, men det kan udmærket være et Vidnesbyrd om fornuftig, realitetspræget Bedømmelse af Situationen. En Forpagter — særlig paa en Gaard, der ikke beboedes af Ejeren — var i flere Henseender bedre stillet end mange Ejere. Det kunde paa disse Tider meget vel være et risikabelt Foretagende at eje store Gaarde, disse skulde helst være forsynet med komplet Bøndergods, altsaa over 200 Tdr. Htk., og paa Ejerne hvilede byrdefulde Forpligtelser for Bønderne under Godset foruden deres egne store Skatter og Afgifter, ligesom Herremandsliv let førte store Udgifter med sig.

Som tidligere nævnt døde Albret Søfrensen paa Skivehus, Dødsdagen angives til 11/1 1724 og hans Alder da til 74 Aar. Tychonius, der paa dette Tidspunkt endnu var Præst i Skive, har sikkert holdt en af sine berømte Taler over ham. Maren Andersdatter var død i 1719. De gode Kaar, hvorunder de levede, havde sat dem i Stand til at ofre noget paa en god Uddannelse for de 2 Sønner; paa Ørslev Kloster blev der holdt en Præceptor til dem, og af nogle Attester, som var fremskaffet for at slippe billigere i Skat, ser vi, at Sønerne kom i Viborg lærde Skole i 1705 »om ved Michaelis Tider«, og de blev begge Studenter i 1708. Det da gældende — fra vore Tider meget forskellige — Syn paa Folks Navnebenyttelse giver sig tydeligt til Kende med Hensyn til disse 2 unge Mænd. Medens Rektoren i Viborg i en Attest i 1706 naturligt nok benævner dem Hans og Anders Albertsen, saa bliver de i 1708 ved Immatrikulering paa Universitetet i København kaldet Johannes og Andreas Vestenhof, i Dekanens Matrikul dog med indføjet »Alberti«, altsaa Albertsen; de studerer begge hos Ole

Rømer, og da de Aaret efter tager Baccalaugraden, er Efternavnet Westenhof. Hvordan kommer de dog pludselig til dette noget fremmedartet lydende Navn? Ja, vi kan vist med god Samvittighed lægge Skylden paa den saa ofte — baade da og nu — fremtrædende Tilbøjelighed til at foretrække alt udenlandsk og at se ned paa gode, gamle danske Sprogformer. Westenhof maa være afledet af Navnet paa den Gaard, der var Faderens Fødested, Vestergaard i Skjellerup Sogn, hvilket Navn vel blev et Kendingsnavn for deres Farbror Anders Søfrensen, men aldrig ses benyttet om eller af deres Fader. Medens den ældste Søn Hans stadig synes at have brugt Efternavnet Westenhof, naar han da ikke nøjedes med Albertsen, gik den anden, der tydeligt nok har været opkaldt efter sin Morfar, over til fuldstændig at annektere Navnet Winding som Efternavn.

Om Hans Westenhof har jeg ikke ret mange Oplysninger; i 1725 og 1728 nævnes han som Forpagter paa Skivehus, i 1730 skænker han — Hans Albretsen Westenhoff — et Døbefad til Roslev Kirke, han har maaske ejet Kirken eller en Ejendom i Sognet¹⁾, og i 1731—32 har han Bopæl paa Kjeldgaard²⁾. Han har formentlig ikke efterladt sig Afkom. Faderens gode Forhold til Familien har undertiden haft uheldige Følger for Sønnen. Som tidligere berørt indestod i Quistrup et Prioritetslaan, som han havde arvet, og hvis Sikkerhed var blevet forringet ved Optagelse af nyt Laan i Henhold til en kongelig Bevilgning; i en Klage anfører han, at han Kapitalen »til sine Udgifter og Kreditorers Tilfredsstillelse højlig behøver«. Her har han dog faaet noget ud af sit Krav, derimod maatte han jo skyde en hvid Pind efter de Penge, hans Fader mange Aar tidligere havde forstrakt Kustrinen Kirsten Hansdatter med.

Sønnen Anders Winding, der blev Præst i Vestervig og gift med en Datter af den som Bondeplager bekendte Assessor Peder Nielsen Mollerup til Vestervig Kloster, har efterladt sig en stor Efterslægt, hvorover Hauch-Fausbøll har udarbejdet en Stamtavle og hvoriblandt kendes Komponisterne Anders Fr. og August Henrik Winding. En Sønnesøn af ham, Anders Daniel Winding, førte som Sagfører for sin Svigerfader, en Møller i Kjellerup Mølle, i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede langvarige Processer mod Anders Søfrensen Westergaards Sønnesønssøn Jens Andreas Brask til Kjellerup; muligvis har ingen af dem været klar over, at de tilhørte samme Mandsstamme.

1) Skivebogen 1911 S. 28.

2) Hobro Skiftep. 1691—1754 fol. 207.

DEN »SCHÄDELIGE« FAMILIE

Medens det i Almindelighed kan siges, at der har hersket et udmærket Sammenhold i den Slægt, der i dette Arbejde er gjort til Genstand for nærmere Omtale, saa er der dog een Gren, som i hvert Fald i den mere kendte Tid synes at være holdt stærkt paa Afstand af de øvrige Familiemedlemmer, det er 3 Brødre Schade samt antagelig en Søster til dem og hendes Mand. Skønt særlig een af disse Brødre opholder sig i Nærheden af den øvrige Slægt og ustandselig optræder i Retssager og Retshandler baade for sig selv og for andre, er det dog meget sjældent, at hans Navn nævnes sammen med andre af Familien, kun lige tilstrækkeligt til at fastslaa Forbindelsen dermed. Det er tydeligt, at der maa være kommet kold Luft mellem Schaderne og den øvrige her omhandlede Slægt, og det kan ogsaa allerede her siges, at det følgende formentlig vil vise, at de ikke uforskyldt er kommet ud i den »kolde Sne«.

I og for sig har vi ikke nærmere sikre Oplysninger om de nævnte Søkendes Forældre — Nysted omtaler lige saa lidt disse som noget af Børnene — eller hvor de hørte hjemme, men da en af Brødrene i et Dokument omhyggeligt beskriver Arten af Familieforholdet til Borgmester Drostrup »min gode sal. Moder Broder, sal. Borgmester Hans Nielsen til Skovsgaard«¹⁾, og senere kalder en af dennes sikre Søstersønner for sin Fætter²⁾, samt da der ogsaa mærkes Forbindelser mellem Drostrupperne og de 2 andre Brødre, er det sikkert tilladeligt at gaa ud fra, at Schadernes Moder var Søster til den gamle Borgmester. Da det endvidere viser sig, at en af Brødrene erhvervede sig en Ejendom i Østrup i Skader Sogn ikke langt fra Gaarden Drostrup, har vi nok ogsaa Lov til at regne med, at de hørte hjemme i dette

1) Vib. L. Sk. Pp. 1690.

2) Vib. L. Sk. Pp. 1693.

Sogn og har pyntet sig med et deraf afledet Efternavn. Medens vi med Hensyn til disse Forhold maa mene at have ret fast Grundlag, kommer vi ind paa mere gyngende Bund, naar vi vil se at finde dens Fader frem, men eftersom de 3 Brødre, hvis Fornavne er Mathias, Albret og Per eller Peder, alle ses som Patronymikon¹⁾ at have brugt Knudsen (Knudtzen), og vi paa et passende Tidspunkt træffer paa en Knud Pedersen i Skader, er det vist ret naturligt at udnævne ham til Schadernes Fader.

Denne Knud Pedersen finder vi først omtalt i 1646, da Lensmanden i Mariager Mogens Arenfeldt for Landsretten indstævner en Simon Nielsen i Andi for en Dom, hvorved Knud Pedersen i Skader var dømt til at give Hr. Niels i Galten fuldkommen Landgilde, baade for 1643 og 1645, skønt der ikke forelaa Opgørelse fra Hr. Niels' Haand eller Afkortning fra Mogens Arenfeldt — vi maa her have Krigstiden 1643—45 i Erindring, den var meget haard paa denne Egn — og efter det i Justitsprotokollen noterede synes Dommen at være kendt ugyldig og Sagen sendt tilbage til Herredstinget²⁾. Lensmanden har altsaa taget sig af den under hans Len hørende Bonde, og det er nok ikke helt usandsynligt, at hans Interesse for Sagen er blevet vakt af hans gode Medarbejder — og Knud Pedersens formentlige Svoger — Hans Nielsen Drostrup. Senere hører vi, at den omhandlede Gaard, som angives aarlig at skyldte 1 Svin, 15 Skp. Havregæsteri, 3 Mrk. Gæsteri foruden 1½ Mrk. af 1 Hus, sammen med en Del andet Gods af Kronen er blevet udlagt for Gæld til Fru Elsebet Juel, afg. Ove Juuls til Brusgaard³⁾, hvilket stemmer udmærket med en Oplysning fra 1660, hvorefter der under Skader er opført »Knud Pedersen, en Kirkegaard« med tilsvarende Ydelser, hvilken Gaard angives at være kommet fra Mariager Klosters Len og nu at høre under Brusgaard⁴⁾. Og det er vist den samme Gaard, der omkring 1661—62 angives at være beboet af en Maren Nielsdatter⁵⁾, der jo efter sit Navn udmærket kunde være Søster til Borgmesteren i Mariager.

I 3 efterfølgende Kapitler vil der blive fortalt en Del om de 3 Brødre. Forskelligt tyder paa, at disse har haft nogle Søstre, hvoraf een kan antages at have været gift med Færgemanden Ashasverus

1) Efternavn, dannet af Faders Fornavn.

2) Vib. L. Justp. 1646 fol. 203.

3) D. Kanc. Panteb. 1650—56 2 Litr. B fol. 643.

4) R. K. B. 1660—79.

5) Sogne-Jb.

Becher i Hvalpsund. Under Omtalen senere af denne ganske interessante Person vil det blive paapeget, at der ved Hvalpsund Færgested ses at have opholdt sig en Sara Knudsdatter, der udmærket kunde være Søster til Schaderne. Endelig er det troligt, at yderligere en Agathe Knudsdatter har hørt til Søkendeflokken; i vedkommende Sognepræsts Indberetning om Udsæd og Landgilde fra ca. 1661 nævnes en Kvinde af dette Navn som beboende en Ejendom i Østrup i Skader Sogn med i Hovedsagen de samme Ydelser, som svaredes af den muligvis af Søren Jensen i 1642—43 fæstede og senere af een af de 3 Brødre Schade erhvervede Ejendom.

DEN »SKALKAGTIGE« HERREDSFOGED
MATHIAS SCHADE

Det vil være rettest at tage Brødrene Schade hver for sig, og da vi ikke har Oplysning om, hvem af dem der er ældst, kan vi begynde med Mathias, som er den, der først synes at blive fremtrædende, og for hvis Vedkommende vi har nogenlunde Rede paa, hvornaar han er født, idet det i 1710 hedder om ham, at han da var 78 Aar, saaledes at man skulde kunne sætte hans Fødselsaar til ca. 1632.

Fra de Tider har man kun sjældent Oplysninger om unge Mennesker, og vi skal helt hen til 1666, før vi hører noget om ham, vi faar da at vide, at han dette Aar er stillet af Borgmester Hans Nielsen til Rostjeneste for Skovsgaard og »Konsorter« med en brun Hest, iøvrigt samtidig med, at Niels Hansen Drostrup stiller 2 Mand, hvoraf den ene er Peder Knudsen Schade¹). For Mathias' Vedkommende anføres det, at han har tjent under Oberst Hans Friis, det er muligt hermed Meningen at oplyse, at han har været blandt de Bønder fra Omegnen, som under den 2. Svenskekrig var med til at sikre Clausholm, »der var rundt om vel forpalidaseret«, eller ogsaa blot, at han tidligere har gjort Tjeneste i Hæren under Oberst Friis. At han paa denne Tid havde nær Forbindelse med Onklen, faar vi yderligere Bekræftelse paa; af et en Del Aar senere i Viborg tinglyst Dokument fremgaar det, at han i Maj 1667 optraadte som Fuldmægtig for ham ved en Indførselsforretning hos Jørgen Seefelds Søster Jomfru Sophie Seefeld²), og Aaret efter møder han for Nic. de Brobergue, der gør Indførsel hos Peder Seefeld. Mathias Schade var paa een eller anden Maade, maaske som Løn fra Onklen, kommet i Besiddelse af noget Jordegods

1) Mønster — Ruller 1666—74 Nr. 12.

2) Vib. Sk. og Pb. 1683—84 fol. 541.

beliggende saa afsides som i Villerslev i Thy, hvor Onklen netop havde Gods i 1661—62. Den bedste Maade for ham at faa det udnyttet paa maatte være at faa det ombyttet med noget nærmere ved Hjemegnen, og her har han særlig kastet Øjnene paa den Ejendom i Østrup, som muligvis i sin Tid havde været beboet af hans Moster Anne Nielsdatter og dennes anden Mand Søfren Jensen. Han, der iøvrigt angives paa dette Tidspunkt at have Bopæl i Mariager, drager saa til København, og i et den 10/5 1668 her dateret Andragende anholder han Kongen om at maatte faa et øde Bols Ejendom i Østrup, »som har skyldt udi forrige Tider 7 Tdr. Htk. . . . og ingen sig samme Bols Ejendom har vedkendt udi tyve Aar . . . saa Hans kgl. Maj. deraf aldeles intet nyder« samt lidt andet Gods. Sagen synes at have hvilet nogen Tid, men i Oktbr., da Mathias paany er i København, kommer der Gang i den, efter at han i en Ansøgning nu vedhæftet Seddel har givet Oplysning om en Ændring i hans Ønsker, saaledes at Magelæget skulde omfatte som hans Part foruden Bolet i Østrup et Hus i Skader, Arbejdet af et Bol i Østed og et Annexbol i Vejlbysamt 3 Huse i Lystrup, hvilke sidstnævnte 5 Ejendomme »er af Kaj som kaldtes Lykkes, Gods«, medens det Gods, som til Gengæld skulde overdrages til Kronen, betegnes som en af 3 Mænd beboet Gaardspart, der aarlig skylder 9 Tdr. Byg foruden 4 Tdr. til Doctor Niels Broberg i Aarhus; sidste Bemærkning bekræfter yderligere Forbindelsen med den Drostrupske Slægt. Den 19. Oktbr. udgaar der saa en Befaling, underskrevet af Kongen og paraferet af Schumacher, til samtlige Tilforordnede i Kammer-Kollegiet, hvori det hedder: »Thi haver Vi samme hans underdanigste Begæring i Henseende til *hans beviste Tjeneste med det Jordegods, som ingen vis Ejermand haver haft, at opsøge . . . naadigst bevilget og samtykket, og er derfor Vores allernaadigste Vilje og Befaling, at I lader straks Skøde forfærdige*«. Og man maa erkende, at Kollegiet smukt efterkommer den kgl. Befaling, allerede Dagen efter opsætter og beregner det Magelæget, hvorved begge Hold Gods opgøres til 9 Tdr. Htk., den 22. s. M. resolverer Kongen: »Dette skal saaledes expederes«, og den 27. udstedes behørig Skøder af Kongen og Schade.

Men vor Mathias har Mod paa mere end at blive Ejer af nogle mindre Ejendomme, han vil ogsaa have et Embede, og fra Østrup indsender han nu under 17/11 1669 et Andragende til Kongen af følgende Indhold:

»Allernaadigste Konge og Arveherre

Eftersom befindes udi Dronningborg Amt i Gjerlev Herred ingen Herredsfoged, som Ed haver gjort, ikke heller af Hans kgl. Maj. dertil forordnet, og befindes samme Mand ikke vederhæftig, hvorfor er til Hans kgl. Maj. min allerunderdanigste Bøn og Begæring, at jeg underdanigst maatte af kgl. Naade betjene Retten udi Gjerlev Herred og Skriveri udi Støvring Herred udi bemeldte Amt, eftersom der er ingen dertil forordnet. Saadan kgl. Naade og Mildhed vil Gud allermægtigste rigelig belønne, hvilket jeg vil dagligen ønske.

Hans kgl. Maj. allerunderdanigste Tjener
Mattis Schade«.

Andragendet, der er sat ikke saa lidt paa Skruer, synes at være gaaet smertefrit igennem, under 5/1 1670 gives der ham den ønskede Bestalling. Den hidtil fungerende Herredsfoged har dog ikke været tilfreds med Ordningen og maa have foretaget sig noget i den Anledning, for senere den 31/5 s. A. finder vi i Danske Kancelli udarbejdet Koncept til en Skrivelse til Amtmanden, hvori det hedder, at det er Kongens Vilje, at »Vores elsk. k. sal. Faders sal. og højlovlig Ihu-kommelses Brev«, som Mathias Schade »*efter vrang Beretning* erlangt haver paa et Herredsfogderi i Gjerlev H. . . . vorder straks og med allerforderligste ske kan igen fordret«¹⁾). Det er ganske morsomt at se, at dette skrappe Brev, der angives udfærdiget »efter Ober Canc. Sec. Schum.'s Ordre«, af en eller anden Grund blev kasseret, hvorom Konceptskrivelsen fik Paategning, og det er efter alt foreliggende spøgefuldt saa i Kancelliet at finde et udateret Andragende fra Mathias Schade om den nye Konges Konfirmation — Fr. III døde 6/2 1670 — paa Bestallingen af 5/1 s. A., idet man med den stærke Appetit, han er i Besiddelse af, benytter Lejligheden til yderligere at bede om, at Kongen vil lade ham »nyde Sem Bro at holde vedlige, som Herredsfogeden altid nydt og færdigholdt haver«, samt endelig at se, at hans Ansøgning om Konfirmation synes at være gaaet glat igennem. Men ikke mindre latterlig er egentlig den Maade, hvorpaa Ekspeditionen af Konfirmationen, der udfærdigedes under 26/7 1670, skete²⁾). Som Koncept dertil er ganske enkelt og fikst — med fornødne Rettelser — benytter en af den oprindelige Bestalling af 5/1 s. A. taget Afskrift,

1) J. Miss. henl. Sager.

2) J. R.

der bærer Paategningen: »Efter Ober. Sec. Schultis Ordre«. Schades Ønske med Hensyn til Sem Bro blev derimod ikke opfyldt, den tidligere Herredsfoged havde skyndt sig at bede om at maatte beholde Indtægten af den og faaet Bevilling derpaa af 16/7 s. A.

Desværre synes det umuligt at finde ud af, hvad der egentlig har bevirket, at den skrappe Skrivelse af 31/5 1670 ikke kom til at afgaa, og at Sagen fik et gunstigt Udfald for Schade; muligvis har een af Drostrupperne talt hans Sag, eller han selv har været i København, der kan ikke være Tvivl om, at han har haft en kvik Hjerne og et vældigt Snakketøj.

Den tidligere Herredsfoged, Jens Jacobsen, har imidlertid stadig ikke villet acquiescere ved Udviklingen; af en Sag for Viborg Landsret, som Mathias Schade anlagde mod ham i Juni 1671¹⁾, ser vi, at Jens Jacobsen har beskyldt ham for ikke selv at have holdt Ret i 22 Uger og for ogsaa at have sat andre til at føre Støvring Herreds Tingbog, som oven i Købet skulde være uforseglet, samt for usandfærdigt overfor Kongen at have angivet, at Jacobsen var uvederhæftig. Mathias Schade strør i det hele taget om sig med Stævninger i denne Sag, saaledes ogsaa i Anledning af et Stokkenævæn, som skulde være magtesløst, og mod en Foged, formentlig i Støvring Herred; Resultatet af det hele ses dog ikke at foreligge klart, men har nok nærmest været i hans Favør, Tilførslen i Justitsprotokollen ender med, at Jens Jacobsen erkender ikke at have nogen Befaling i Original eller Fuldmagt til at tage sig af Sagen.

Uheldigvis er Tingbøgerne for Gjerlev og Støvring Herreder først bevaret fra et senere Tidspunkt, saa vi kan ikke heraf faa Vidnesbyrd om, hvorledes han har opført sig i Udførelsen af sine Embedsgerninger, men alt, hvad vi iøvrigt kan finde frem om hans Færd, giver ikke større Tiltro til ham. Vi kan finde ham i Virksomhed andetsteds, paa Galten Herreds Ting faar han, der her angives at bo i Østrup, i Marts 1670 optaget et Tingsvidne, hvorefter Peder Knudsen af Østrup — uden Tvivl hans Broder — havde forklaret, at en Adelsdame i Mariager, den ødsle Fru Dorthe Lykke, gift med Eggert Abildgaard til Lynderupgaard, kom kørende til dem i Skovsgaard Skov, hvor de vilde gaa ned til et nyt Skib, at hun stod ud af Vognen, gik til Mathias Schade »og fik (gav) ham Haanden«, takkede ham for god Betaling og spurgte ham, om han ikke vilde sælge hende nogle Skibsplanker. Hertil svarede han imidlertid Nej, og at han slet ikke

1) Vib. L. Justp. 1671 fol. 102 b.

vilde handle mere med hende, »fordi han blev fixeret (snydt) med den Guldring og de fire forgyldte Knapper, han bekom af hende, de var ikke saa dygtige (gode, vægtige), som de burde at være«. Han havde ogsaa skaffet tilsvarende Erklæringer fra nogle andre Mænd, boende saa forskellige Steder som i Vinterslev, Harridslev og Sem. Der er ikke givet nærmere Forklaring paa, hvorfor dette Tingsvidne er optaget, men han har nok paa en eller anden Maade villet snyde Fru Dorthe. Den 25. s. A. faar han igen optaget et Tingsvidne i Galten Herred, denne Gang angives han at bo i Mariager, og han benytter sig nu af Broderen Albret Knudsen, boende i Aarhus, der sammen med en anden Mand afgav Forklaring vedrørende en Mathias Schade's Husmand i Skader paahvilende Restance.

Der gaar herefter nogen Tid, uden at vi hører noget om vor Schade, det er sikkert ikke, fordi han har ligget stille, men blot begrundet i, at vi i det hele har saa lidt Materiale fra de Tider. I Novbr. 1672 har han igen en større Sag for Landstinget, han indstævner baade Sandemænd i Clausholm Birk, Sættefogden, Birkeskriveren og et Vidne; efter de forkortede Udtryk, der er brugt, er det uklart, hvad Sagen egentlig angaar, muligvis optræder han som Sagfører for en anden. Samtidig har han, der nu i længere Tid angives at have Bopæl i Enslev i Gjerlev Herred, appelleret en Sag, hvorefter han skulde betale en Mand i Randers 21 Rdl. 8 Sk. Mathias Schade kunde nu for Landstinget møde frem med en Kvittering, om hvis Ægthed der imidlertid var Tvivl; Niels Pedersen Lueskræder i Randers, der mødte for sin Principal, turde dog ikke paastaa den forfalsket, men »han kunde ikke tykke, det var Mogens Poulsens (Principalens) Haand«. ¹⁾

Mathias Schade hørte iøvrigt sikkert til de Mænd, der har en vis Forkærlighed for at søge at komme i Forbindelse med enlige, formuende Damer, og som tager sig af disses Affærer paa en saadan Maade, at Mændene selv i hvert Fald ikke taber derved, medens deres Klienter efterhaanden bliver fattige, hvorefter Forbindelsen ophører.

Paa dette Tidspunkt havde han faaet fat i en Dame, med hvis Gods og Formue han kunde komme til at »arbejde«, nemlig den oprindelig velhavende Enke, Fru Birgitte Urne, der tilhørte en af de fornemste og ældste Slægter i Landet som Datter af den rige Hr. Jørgen Urne, Ridder af Elefanten, til Aarsmarke — det nuværende Knuthenborg — og Alslev samt Marsvinsholm i Skaane; da der kendes 13 Børn i hans Ægteskab med Margrethe Marsvin, var Rigdom-

1) Vib. L. Justp. 1672 fol. 136 b.

men dog nok blevet noget fortyndet hos Børnene. Birgitte, som jeg altid har truffet paa under dette Navn, medens Dansk Adels Aarbog har Birte, var først gift med Jens Kaas til Støvringgaard, men ægtede senere Jørgen Seefelds Søn, Claus Seefeld, der var en Del yngre end hun selv¹⁾. Claus Seefeld, der tærede stærkt paa sine Arvemidler — i 1667 ses han saaledes at have udstedt et Gældsbrief bl. a. for et saa stort Beløb som godt 1400 Rdl., der angaves forstrakt ham »til sin Rejses Fortsættelse i fremmede Lande«, og som formentlig først blev gift efter Januar 1669, døde allerede omkring 1671, og Mathias Schade fik nu Indpas hos hende, der sad inde med den store Gaard Visborggaard, saaledes at han optræder — eller anes i det skjulte — ved hendes Retssager og Retshandler ofte sekunderet af hendes Foged, Peder Jacobsen Bloch, der vistnok var af nogenlunde samme Surdejg. I Februar 1673 møder som hendes Fuldmægtig — for Hindsted Herreds Ret — »ærlig og velforstandig Mand Mathias Schade, Herredsfoged i Gjerlev Herred« og fremstiller 16 Mand, der Dagen i Forvejen var i Vive Skov for at dele denne mellem Fru Birgitte og Fru Dorthe Daa til Torstedlund. I samme Maaned anføres ved en Proces for Landstinget, hvortil hun havde indstævnet Fogden i Støvring Herred, at Sagen blev opsat til den 9. April »med Mattis Skades Bevilling«²⁾. Det er nok ogsaa ham, der har faaet hende til at afslutte Handel med Nic. de Broberg, som i Oktbr. 1672 med Borgmestrene Drostrup og Kalow som Vitterlighedsvidner udsteder Skøde til hende paa en Andel i Vive Skov, udlagt til ham ved Indførsel hos Peder Seefeld. Samtidig med at Schade varetager hendes Interesser, kan han ogsaa udmærket optræde for hendes Kreditorer, øjensynlig indtil videre uden derfor at miste hendes Bevaagenhed, men han kan dog ogsaa godt derved have handlet til Gavn for hende. I 1673 møder han i en Retssag for Landstinget foruden for hende ogsaa for hendes Broder Axel Urne til Lindersvold og attesterer Afskrifter, der skulde bruges under Udlægsforretninger i hendes Gods; hun havde paadraget sig en meget betydelig Gæld, Axel Urne havde 4000 Rdl. til Gode og Svogeren Christian Gedde til Skivehus 3000 Rdl.³⁾. Aaret efter oplyser Peder Bloch som hendes Fuldmægtig ved en af Grev Conrad Reventlow

1) Det er dog forkert, naar V. Friberg i J. S. 2—I—359 oplyser, at Claus Seefeld endnu ikke var født, da Birgittes første Mand døde, idet han angiver denne død før 1640 i Stedet for i 1652.

2) Vib. L. Justp. 26/2 1673.

3) Vib. L. Justp. 1673 fol. 41 b, 44 og 45.

foretaget Udlægsforretning, at alt Jordegods, Bygninger og Løsøre var udlagt til andre, Christian Gedde og Axel Urne, »og nu Fuldmægtigen Mathias Schade samme fornævnte Visborggaard med dets tilhørende Skove og Løsøre havde sig bemægtiget«, og i et Brev af 15/5 1674 oplyser Schade, at Fru Birgitte aldeles intet tilkommer af dette Gods, men hans Principaler (Gedde og Urne) skalter og valter og sælger til og fra »som de og jeg paa deres Vegne vil og kan«. Den nød-stedte Fru Birgitte gjorde selvfølgelig alt for at skaffe Penge frem, med Mathias Schade som Bud for Viborg Landsret søgte hun Arvingerne efter sin Mands Onkel Peder Seefeld for Gæld ifølge Obligationer¹⁾; om hun fik noget, er en anden Sag, for han var totalt ruine-ret, da han døde i Slutningen af 1672²⁾.

Men medens Mathias Schade saaledes rigtig boltrede sig i Retssager og Retshandler m. m., var det begyndt at trække op til et Uvejr, som man kunde have tænkt sig helt vilde ødelægge ham, men som mærkeligt nok ikke fik Udladning. Skønt man ikke paa den Tid var forvænt med Hensyn til Folks Optræden under Retssager m. v., havde hans Færd dog alligevel vakt Mishag og Røre i saa høj Grad, at der var Kræfter i Gang for at faa ham stoppet. Og det er ikke en sølle Bonde eller Herredsfoged, der gaar til den stedlige Ret eller til Landsretten, nej, det er »Stiftsbefalingsmanden«, Datidens største Godsbesidder Grev Mogens Frijs, der optræder paa Arenaen. I en »Memorial« af 2/12 1674 til selve Statskollegiet giver han bl. a. under Overskriften: »Om Mathias Schade, Herredsfoged, hans Forhold, som skal have et Skalkerygte, at afsættes« en med bred Pensel malet Fremstilling af Schades Utyskestreger. Denne Indberetning bør vist i stort Omfang citeres her, uanset at den allerede forefindes trykt, den er saa betegnende for Hr. Schades Færd og for Tiden³⁾. Mathias Schade »fast over det hele Stift er bekendt for hans Skalkhed og raabes crucifige (korsfæst ham) over ham af alle dem, hans Forhold er bekendt«, han har »rejt rundt og hidset Folk i Trætte. . . og angiver at være Fiskal. . . og vorder æret, respekteret og trakteret paa det bedste. . . og ladet sig give Foræringer. Særledes haver han beegnet en fattig Mand ved Navn Peder Nielsen saaledes og alle hans Breve i en important Sag under den Prætext fra ham lokket. . . ja, gjort Ord af, at han var saa afholdt af Kongl. Maj., at han klappede ham paa Skulderen, naar han kom

1) Vib. L. Justp. 1674 fol. 45 b.

2) a. St. 1673 fol. 1 b og 6 b.

3) Lindbæk: Statskollegiets Hist. II S. 567 m. v.

til Kongl. Maj., og haver jeg befundet et falsk Segl for hans Tingbog . . . da efterdi han er berøgtet for adskillige Skalkestykker, kommer det mig til at tro, at han det selv gjort haver«¹⁾. Da Beskyldningen for at have angivet sig for Fiskal blev forelagt ham af Grev Frijs, og han fik nogen Udsættelse til at fralægge sig den, mødte han hverken selv eller sendte nogen Undskyldning, »hvorover jeg nogle Dage derefter foraarsagedes ved tvende Bud at sende til ham længst henne i Stiftet med skriftlig Ordre at komme til mig, men ej vilde tale med dem, ej heller komme, men nogle Dage derefter sendte hans Kone frem, som skulde overtale mig, at Sagen maatte ham efterlades. Da som det synes vel Retten til nogen Forklejning, at den af en Person af saa slet Rygte skal betjenes . . . indstiller til Eders kongl. Majs allernaadigste Vilje, om han skal afsættes, eller hvad der herved skal gøres«.

Der bliver ogsaa i Statskollegiet udarbejdet et Udkast til Betænkning angaaende de i Grev Frijs' Memorial omhandlede Forhold, og det hedder heri vedrørende en Randers-Byskrivers »onde og forsømmelige Forhold saa og den Herredsfoged ved Navn Matthias Skade hans skalkagtige Bedrifter, saa befinder vi efter merbemeldte Stiftsbefalingsmandens Angivende forskrevne Byskriver og Herredsfogeds Forseelser saa grove, at de foruden nogen foregaaende Proces eller Doms Erhvervelse (som vi i slige Tilfælde unødvendig eragter og ikkun til Elucidationem Facti²⁾) kunde tjene, som her er evident nok) bør kasseres og deres Bestillinger med andre dygtige og skikkelige Personer af Eders kongl. Maj. forsynes«.

Nu skulde man jo mene, at Retfærdighedens straffende Arm vilde naa Mathias Schade, men Tiden var imidlertid endnu ikke inde, selv om det ikke skulde vare særlig længe, men da formentlig ikke som Følge af Grev Frijs' Memorial. Betækningsudkastet er forsynet med følgende Paategning: »Eftersom jeg ikke véd Hans høje grevelige Excellences Hr. Rigskanslerens Vilje, om denne Erklæring skal ekspederes, førend den sidste Post i Hr. Grev Frijs' Memorial om Soldaternes Løn i Soldaternes Kollegium bliver debatteret, at den

- 1) De om Schade og hans Optræden brugte Udtryk som »Skalkhed« og »Skalkestykker« lyder ikke særlig slemt i vore Øren, men havde dengang virkelig nedsettende Betydning og betegnede saadan noget som skurkagtig Opførsel.
- 2) Der foreligger her et lille Misbrug af Latinen, Elucidation betyder Oplysning, men det har sikkert været Meningen at skrive elusionem facti (listig Tilintetgørelse eller Omgaaelse af Kendsgerninger).

her kunde annekteres, er omskrevne paa løst Papir for sig selv skrevet«.

Her standser saa Sagen, Betænkningen blev ikke underskrevet og førte ikke til noget overfor Mathias Schade. Der ses ikke at foreligge noget, der kan sige os, hvad der var Grunden til denne Udgang af Sagen, der er flere Muligheder. Dels døde Grev Mogens Frijs ca. 1/2 Aar efter Memorialens Udfærdigelse, og dels kan Rigskansleren Griffenfelds Forhold paa en eller anden Maade have været Aarsag, enten derved at han ikke har ønsket at medvirke til Betænkningens Gennemførelse, eller ogsaa kan Sagen helt være blevet glemt i den nervøse og ophidsede Tid, der gik forud for hans Fald. Iøvrigt er det ganske interessant at tænke paa, at den gode Grev Frijs, som havde saa haarde Anklager at rette mod den uheldige Herredsfoged, efter sin Død blev Genstand for Beskyldninger, der ikke var mindre vanærende, og som gik ud paa, at han skulde have benyttet sig af sine betydningsfulde Embedsstillinger og store Indflydelse til at bedrage Kronen for kæmpemæssige Beløb, maaske 100.000 Rdl., bl. a. skulde der være begaaet Forfalskninger i stor Stil¹⁾.

I 1675 var Birgitte Urne og Mathias Schade inddraget i en Sag for Landstinget med en Jens Hansen fra Lyngby, der anfører, at Sandemænd i Visborg Birk »efter Mathias Schades Anledning haver svoret ham en fuld Vold over«²⁾ Jens Hansen beskyldtes for at have været i Slagsmaal med Peder Bloch og kastet et Valbirk (en Slags Ahorn) Krus efter denne, men han mente, at Voldsforfølgningen var ubegrundet og krævede Kost og Tæring af Mathias Schade og Sandemændene; Sagens Udgang kendes ikke.

Men nu var Maalet dog ogsaa ved at være fuldt, en flere Aar gammel Sag af et efterhaanden mægtigt Omfang og nu vanskeligt gennemtrængelig Karakter naaede i 1675 frem for Højesteret og førte Mathias Schades Fald som Herredsfoged med sig.

Grev Ditlev Rantzau til Breitenburg i Holsten havde ved Driften af sit store Godstilliggende i Jylland, Løvenholm, Demstrup og Sødringholm samt Skovgaard ved Vejle haft stærk Forbindelse med 3 Brødre Rasmussen (Møller). En af disse Brødre, Peder Rasmussen, der efter Indskriften i en Ligsten over ham havde været Forvalter over Demstrup og Sødringholm, døde paa Demstrup 13/9 1672 i en Alder

1) Danske Slotte og Herreg. 2. Saml. III S. 18 og D. B. L.

2) Vib. L. Justp. 1675 fol. 6.

af 55 Aar¹⁾); ifølge Retssagen havde han dog haft Demstrup i Forpagtning siden 1669. Da han var død, fik Grev Rantzau — vel opflammet af stedlige Hjælpere, Hans Hansen paa Løvenholm og Ditlev Eggertz paa Demstrup — den Opfattelse, at den afdøde, der et Sted angives at have tjent Familien Rantzau i ialt 48 Aar — egentlig ganske pænt af en Mand paa 55 — havde begaaet stort Underslæb overfor ham, bl. a. ved at hugge en Del Ege og Bøge uden Ordre og forære og sælge Træet til gode Venner og saaledes skulde være ham et større Beløb skyldig foruden Forpagtningsafgift og Gæld ifølge Obligation. Imidlertid synes Peder Rasmussens Familie, deriblandt særlig en Broder Gert Rasmussen, straks at have sat sig i Besiddelse af den afdødes Efterladenskaber, fra Grevens Side hedder det: »Peder Rasmussens Gods hedenstukket og forsat Greven til Skade og Besnildelse«²⁾, hvorfor Greven og hans Hjælpere søgte hurtigst muligt at faa fat i Værdierne. Efter Gert Rasmussens Fremstilling havde de ladet ham med Ryttere føre til Løvenholm, hvor han blev sat i Arrest og holdt fra Kirke og Herrens Hus i 1 Aar og 42 Uger. I Mellemtiden gik de i hans og Broderens Gemmer, tog alle deres Værdipapirer og skaltede og valtede med dem efter Forgodtbefindende tildels vist med Erklæringer, der blev ham aftvunget, som Grundlag, idet de brugte Mathias Schade til at indkræve Gæld. Endvidere var der blevet fremsat Krav mod Gert Rasmussen for hans Bestyrelse af Skovgaard, hvoroverfor han fremhævede, at han kun var Ladefoged, medens en tredie Broder, den nu salige Mads Rasmussen, var Ridefoged og Forvalter. I Parentes bemærket er det nok i Virkeligheden Gert Rasmussen Grev Frijs i sin Memorial tænker paa, naar han taler om en fattig Mand Peder Nielsen, han har blot givet ham Broderens Fornavn og et forkert Efternavn, saadanne Navne var det naturligvis ikke nemt at huske for Greven.

Der skulde dog ikke have været Værdier nok til at dække Grev Rantzaus meget store Krav, for Mathias Schade dømte Gert Rasmussen til at udrede 1300 Rdl.³⁾.

Efter Gert Rasmussens egne Angivelser skulde det ogsaa have kostet ham megen Besvær i det hele taget at kunne komme til at føre sit Klagemaal frem for Landstinget, og da det saa lykkedes for ham, havde han det ud af det, at de gode Landsdommere i deres Dom ud-

1) R. A. A. 1931 S. 91.

2) Vib. L. Justp. 1673 fol. 117 b.

3) Vib. L. Justp. 12/2 1674.

talte: »og eftersom Mathias Schades Dom og Sentens er grundet paa klare Bevisligheder og Landsens Lov, bør den ved Magt at blive og Gert Rasmussen for unødvendig Stævning at give Mathias Schade 10 Rdl., Kost og Tæring¹⁾«. Det er ikke mærkeligt, at Mathias Schade efter denne Dom kunde optræde med Fynd og Klem i Fru Birgitte Urnes Forhold, men havde Landstinget taget venligt paa ham, saa gik det helt til den anden Side, da Sagen kom for Højesteret. Her gjorde Gert Rasmussens Anklager mod de 3, Hans Hansen, Ditlev Eggertz og Mathias Schade, stærkt Indtryk paa Dommerne, der fik en ganske anden Opfattelse af Sagens Beskaffenhed, skønt de 3 Mænd satte alle Sejl til for at rense og undskyldte sig, idet de ogsaa anførte, at de kun havde optraadt paa Grev Rantzaus Vegne, og at saavel Arrestationen som Skødetagning paa nogle Ejendomme var sket efter hans Ordre. Mathias Schade serverer et særligt Indlæg, hvori han hævder, at han søges uden foregaaende lovlig Proces og Bevislighed — ikke først for Hjemting og Landsting — samt at der ikke var forsvundet noget af de Dokumenter, der var optaget i Gert Rasmussens Registrering, og beder om, at Kongen ikke vil lade sig overile af dennes Beskyldninger, men alt dette var kun til ringe Nytte. Det er ganske interessant at se Dommernes Voteringer, medens een tildels vilde følge Landstingets Dom, idet han dog i nogen Maade vilde hjælpe Gert Rasmussen og saaledes frikende ham for de 10 Rdl. til Mathias Schade, optræder andre stærkt mod Dommen, og disse var nogenlunde enige om, at de 3 skulde gøre godt igen, hvad der var sket med Hensyn til Peder Rasmussens Bo; flere Dommere vilde, at Mathias Schade skulde dømmes til at sættes paa Bremerholm.

Den endelige Dom²⁾ gik ud paa, at de Gert Rasmussen aftvungne Erklæringer blev anset aldeles kraftesløse, at de 3 — een for alle og alle for een — skulde svare Grev Rantzau for hans Krav — vistnok til Beløb 8000 Rdl. — undtagen 500 Rdl. forfaldne Forpagtningsafgifter, gøre Peder Rasmussens Bo saa godt, som det var ved hans Død, og betale Gert Rasmussen 400 Rdl. for ulovlig Medfart samt Sagens Omkostninger og endelig dømtes Mathias Schade til at miste sin Herredsfogedbestilling. Man kan vel egentlig sige, at der ved denne Dom var een Person, der slap for godt fra hele Affæren, nemlig Grev Rantzau, man kunde dog nok have bebyrdet ham med en Del af Ansvarret; den gamle Christen Sørensen Testrup, der gik ud

1) H. R. Vot. prt. 1675 fol. 176 ff.

2) H. R. Db. 7/8 1675.

fra, at Fædres forkastelige Metoder ved Erhvervelse af Gods og Rigdomme nok skulde blive hævnnet paa Efterkommerne, vilde sikkert have set et Bevis herpaa i den Ulykke, der overgik Grev Rantzaus 2 Sønner; den ene sørgede for at faa den anden skudt og blev derefter hensat i livsvarigt Fængsel, medens Grevskaftet Løvenholm tilfaldt Kronen.

Men med denne Højesteretsdom var det i og for sig slet ikke Slut med Sagen, selvfølgelig var det ikke nemt at faa de 3 til at rette for sig. Gert Rasmussen havde ved Løvenholms Birketing først søgt Hans Hansen alene, men var blevet afvist af Birkefogden under Henvisning til, at alle 3 skulde sagsøges, og disse var kommet med allehaand Udflugter for at blive fri for at efterkomme Dommen. Ved en ny Afgørelse i 1676 stadfæstede Højesteret sin tidligere Dom, men Hans Hansen og Ditlev Eggertz skulde nu yderligere udrede 200 Rdl. til Kvæsthuset og 50 Rdl. til Generalfiskalen, medens Birkefogden mistede sin Stilling¹⁾

Mathias Schade, der ikke var med i denne Sag, havde imidlertid genvundet sit Mod og procederede i en ny Sag kraftigt mod Arvingerne efter Gert Rasmussen, der nu ogsaa var død, og mod den afsatte Birkefoged, der havde fældet en Dom vedrørende Gert Rasmussen og Mathias Schade, uagtet ingen af dem »hørte under Birkets Frihed«, og som havde »frakendt Mathias Schade sin Ære«. Efter en meget omfattende Procedure afgjordes Sagen til Fordel for sidstnævnte, Birkedommerens Afgørelse skulde ikke komme Mathias Schade til Præjudice, Hinder eller Skade i nogen Maade, og Birkedommeren og Birkeskriveren skulde hver betale ham 20 Rdl. for denne Sags Bekostning²⁾.

Trods alt kunde Mathias Schade dog komme fra disse Sager med Æren i Behold — altsaa efter Højesterets Mening og vist ogsaa efter Fru Birgitte Urnes Opfattelse — hun beholder ham i hvert Fald som Fuldmægtig, saaledes bliver i 1678 en Dom forkyndt for ham, der her angives at have Bopæl i Viborg, som hendes Fuldmægtig under en

1) H. R. Db. 1676 fol. 870 ff.

2) H. R. Db. 1677 fol. 1040 ff. — Det vil vel være rigtigt i denne Forbindelse at anføre, at den Rasmussenske Familie nok nogenlunde fik sine Krav opfyldt, der foreligger Oplysning om, at en Broder til Peder Rasmussen indgik Forlig angaaende Arven efter ham med Ditlev Eggertz, og et Par Søstersønner disponerede i 1688 over Arveparter efter ham, jfr. Gj.-H. Tb. 8/5 og 16/5 1681 og Mar. Tb. 25/1 1688.

Proces mellem hende og hendes tidligere Foged Peder Jacobsen Bloch.

I 1681 gaar det helt galt med Birgitte Urnes Økonomi, ifølge Chr. S. Testrup havde hun »holdt et slet Hus«; hun skyldte over 10.000 Rdl. til en Assessor Swichtenberg, der overtog Gaard og Gods ved Indførselsforretning. I en saadan Situation søger jo alle at redde sig, og den gode Mathias Schade holdt sig da heller ikke tilbage. Som tidligere nævnt havde hun i Oktbr. 1672 af Nic. de Broberg faaet Skøde paa en Anpart i Vive Skov, der tidligere havde tilhørt Peder Seefeld. Hun benyttede straks Skødet og Anparten som Sikkerhed for Gæld, da hun omgaaende udstedte en Obligation paa 97 Rdl. for Forstrækninger til Rostjeneste til Mathias Schade, der altsaa paa dette Tidspunkt har siddet saadan i det, at han har kunnet yde Laan. For denne Gæld, der allerede skulde have været betalt i Marts 1673, pantsatte hun foruden Skovanparten ogsaa Merridsholt med et Hus, en Eng ved »Jordebros« og et lille Gadehus ved Aamølle og afleverede til yderligere Sikkerhed Brobergs Skøde. Pengene blev selvfølgelig ikke betalt, og i Maj 1680 fik hun Laanet deri forhøjet med 63 Rdl., som Schade havde laant hende til Skatter. Senere overdrog sidstnævnte igen sine Fordringer, der nu med Renter og Omkostninger udgjorde 206 Rdl., til Debitricis Broderdatter Jomfru Margrethe Urne, fordi denne »de Børnpenge, som jeg var Værge for, hos Mathias Hamborg betalt haver«, og ved Indførsel i Decbr. 1681 fik Jomfruen det pantsatte Gods udlagt. Hun fik vist ogsaa Medvind i et andet Mellemværende med Tanten, nemlig angaaende Ejendommen Østergaard i Vive Sogn, med Hensyn til hvilken Befalingsmanden over Aalborg Stift fik Ordre til at erkyndige sig om, hvilken af Damerne der var mest berettiget til Gaarden¹⁾. Den allesteds nærværende Mathias Schade har sikkert ogsaa haft Næsen med i denne Affære, han havde netop Bopæl paa Østergaard, der var delt i 2 Gaarde, som Bruger af den ene af disse og blev senere Ejer af Halvparten af Gaarden²⁾. Hans Meddejer, med hvem han ses at have haft god Forbindelse, var Løjtnant Anders Vinter paa Stevnhoved, som ægtede Jomfru Margrethe Urne, der iøvrigt som Følge af sin adelige Byrd blev ved at være »Jomfru« ogsaa efter sit Giftermaal³⁾. Der er som foran nævnt det

1) J. T. 8/10 1681.

2) Matrikel Nr. 1833.

3) Jfr. saaledes Hindst. H. Tb. 22/12 91, hvorefter den kendte Anders Kjerulf til Bjørnsholm m. v. søger sin kære »Morbroder« Anders Vinter og »hans velbaarne Jomfru« for Gæld ifl. Obligation.

ret mærkelige Forhold med denne Dame, at hendes Lig skal være blevet indsat i Borgmester Drostrups Familiebegravelse i Mariager Kirke.

Fra Slutningen af 1681 kan vi i Gjerlev Herreds Tingbog finde en Sag, der foruden at give os Besked om, hvad en Herredsfogeds Bestilling den Gang honoreredes med, ogsaa kan give os yderligere Bekræftelse paa, at Mathias Schade var en upaalidelig Person.

Nogle Bønder havde pludselig nægtet at betale sædvanlig Kornydelse til Herredsfogden under Henvisning til, at det i hans Bestilling hed, at han skulde nyde det samme i Løn som Forgængeren, og at Mathias Schade havde afgivet en Erklæring om, »at han aldrig fik eller begærede Korn for hans Bestilling af nogen Mand i Gjerlev Herred«. Heroverfor kunde Herredsfogden fremføre udmærkede Bevisligheder, dels en Attest fra Schade selv af 1676, hvori bl. a. var udtalt, »da er det i al Sandhed vist, at de af hver Hel- og Halvgaard har givet mig en Skæppe Byg eller Rug«, hvilken Attest bar Paategning fra Herredspræsterne om, at den var forkyndt fra Prædikestolen, dels en Attest »under 24 Mænds Hænder« om, at Schade havde af hver Gaard faaet »aarlig en Skp. Korn og den med sin egen Skæppe mesten annammet«. Om de Bønder, der nu havde vægret sig ved at betale, anførte Herredsfogden, at »de søger mere deres under Snedighed hos Mathias Schade end Vor allernaadigste Arve Herre og Konges rene og klare Bogstaver«.

Dommen faldt selvfølgelig ud til Fordel for Herredsfogden, og Sættefogden tilføjede om Schades Afgivelse af sin sidste Erklæring, der haanligt var blevet betegnet som en »Attest paa Trediedelen af et Stykke Papir nommera 10«, at det ikke sømmede sig for ham at dømme om dette Forhold, men at han »indfinder det for de ædle Hr. Landsdommere, naar det for dem lovlig vorder indstævnet«.

I Aarene efter de store Processer, der førte hans Afgang som Herredsfoged med sig, ser vi ham ret hyppigt optræde som Sagfører, han møder op baade paa Nørhald Herreds Ting og paa Onsild Herreds Ting, hvor han repræsenterer »Mons. Jacob von Steenwinkel, Contrafeyer af Ove« mod sin Fætter Mathias Hamborg som Sagfører for Modparten¹⁾, og paa Mariager Byting, hvor han bl. a. fører Sager for Zidse Bloch og for Peder Benzon til Havnø. Han maa saaledes trods alt have et ganske godt Navn som Prokurator, og han var vist ogsaa kommet til at sidde ret godt i det. I April 1686 faar han saaledes af

1) 9/10 og 20/11 1686.

Arvingerne efter hans »gode sal. Moderbroder sal. Borgmester Hans Nielsen« Skøde paa noget Jordegods, den Halvgaard i Østergaard, som han selv beboede, Part i Aamølle og en Gaard i Haderup¹⁾; af den nye Matrikul synes at fremgaa, at hans Gaard i Østergaard var en Del større end den anden Halvgaard. Han kunde ogsaa, da Broderen Albret Schade kom ud for sin store Ulykke, hvorom nærmere i det følgende, og bagefter døde i Marts 1686, efter Indfrielse af Broderens Gæld overtage de ham tilhørende Ejendomme, Holmgaard i Farsø Sogn og en Gaard i Farsø, dog kun for kortere Tid, idet han afhændede dem igen i Maj 1689.

Mathias Schade var sikkert efterhaanden blevet klar over, at Fru Birgitte Urne, der vel tildels takket være ham var kommet ind i den ene Tvist efter den anden, ikke kunde blive ved med at være en god Malkeko, og har nok trukket sig lidt tilbage fra hende, og samtidig maa hun ogsaa være kommet til den Overbevisning, at han ikke var saa paalidelig, som hun tidligere havde regnet med, og at der ikke alene har været smaa Uoverensstemmelser mellem dem synes at fremgaa deraf, at der efter Andragende fra hende til Kongen blev udmeldt Kommissærer til at afgøre Tvistigheder mellem hende og hendes forrige Fuldmægtig angaaende hans Regnskab, hvorpaa der er Mangelsposter »foruden andre til ham havende Præentioner efter hans strenge udgivne Forpligtes Indhold«²⁾. Som Kommissærer for hende udtoges Hartvig Otto v. Deden til Dragsgaard og Mads Jensen til Thustrup, medens Schade fik Lov til selv at vælge 2 Mænd til paa hans Vegne at være med ved Sagens Afgørelse, desværre kender vi ikke noget til Resultatet deraf.

Skønt Mathias Schade nu var en Mand højt oppe i 50erne, havde han dog stadig Lyst til at møde paa Tinge og blande sig i Retssager, og denne Iver skulde han igen komme til at betale for. En Mand i Døstrup Christen Lauritzen Allestrup skulde have været mistænkt — formentlig uden Grund — for Tyveri fra en Mand i Rørbæk og derfor være blevet anholdt. Angaaende dette Forhold var der paabegyndt Retssag mellem Allestrup og 3 Mænd i Rørbæk, men der var opnaaet en forligsmæssig Ordning, som var godkendt af Allestrups Husbond, Dorthe Brockenhuus. Saa havde Mathias Schade imidlertid taget Af-fære og skulde egenmægtigt have ført Sag mod de 3 Mænd, i hvilken Herredsfogden i Hellum-Hindsted Herreder havde fældet en haard

1) Vib. L. Sk. og Pp. 1690.

2) J. T. 6/3 1686.

Dom over Mændene og dømt dem fra deres Ære, men de havde saa appelleret Sagen til Landstinget¹⁾ Blandt Dommerne her var der Enighed om, at Forliget maatte være gyldigt og ikke kunde omstødes, og vel skulde Kongen og Husbonden have de pligtige Bøder i Bødesager, uanset om den forurettede blev forligt med sin Modpart, men i dette Tilfælde havde Husbonden jo godkendt Forliget, og ingen dertil bemyndiget havde fremsat Krav paa Kongens Vegne. Der var særlig Forbitrelse over, at Mathias Schade paa egen Haand havde tilladt sig at paatale Sagen, hvorved han havde misbrugt Kongens Navn. Den endelige Dom kendes vist ikke, men efter Dommernes Vota maa den være gaaet ud paa, at han skulde betale Kost og Tæring med 8 eller 10 Rdl. og ikke fremtidig tillades at gaa i Rette som Prokurator for nogen. Spørgsmaalet om at fratage ham Procedureretten blev først bragt frem af Peder Lerche, der i første Omgang afgav Votum som den sidste af de 4 Dommere, men de øvrige synes at være blevet enige med ham med Hensyn til denne Bestemmelse. Landsdommer Lerche, der ikke havde noget videre godt Omdømme hos Samtiden, maatte have ret godt Kendskab til Mathias Schade bl. a. som Følge af, at denne var Broder til Albret Schade, der var Herredsfoged i Gislum Herred.

Et muligt Forbud mod at gaa i Rette for andre skulde formentlig gælde i Forhold til alle Domstole, men det maatte naturligvis falde ham vanskeligt at rette sig derefter; jeg har da ogsaa fundet 2 Tilfælde, i hvilke han har optraadt som Sagfører for andre, nemlig i Septbr. 1690 og i Maj 1691 ved Hindsted Herreds Ting. For sig selv ser vi ham ogsaa flere Gange møde i Retten, saaledes ved samme Ting senere i 1691 mod en Mand fra Hovtved for skyldig Landgilde, og i 1699 tager han personlig Stilling for Hobro Byret til et Krav, der var fremsat overfor ham af en nylig afdød Byfogeds Enke²⁾. Schade benægtede imidlertid at skyldte det krævede Beløb, der ikke var særlig stort, 2 Rdl. 12 Sk., og beedigede sin Skyldfrihed; efter hvad vi kender til hans moralske Standard, kan det vel siges, at det selvfølgelig er muligt, at han kunde gøre det med god Samvittighed, men at det mindst lige saa godt kan tænkes, at dette ikke var Tilfældet.

Naar vi iøvrigt mærker noget til Mathias Schade i den sidste Del af hans Levetid, synes det nærmest at afgive Vidnesbyrd om, at det ikke stod videre godt til med hans økonomiske Forhold. I 1690 optog

1) Vib. L. Justp. 27/3 1690.

2) Hobro Tb. 1693—1704 fol. 128.

han Laan i det ham af Arvingerne efter Onklen paa Skovsgaard overdragne Jordegods, og i 1693 sælger han dels sin Anpart i Østergaard til Assessor Bent Vinter dels sin Part i Gaarden i Haderup til »min kære Fætter« Mathias Hamborg, men han bliver dog boende paa Østergaard til sine Dages Ende. Af et Tingsvidne fra 1710 ser vi, at han endnu paa dette Tidspunkt var i Vigør; i en af ham da afgivet Forklaring¹⁾ anføres, at han var 78 Aar gl. og kunde mindes 50 Aar tilbage, hvilket maa skulle betyde, at han kunde huske, hvad var sket paa Egnen i dette Tidsrum, og altsaa maatte være kommet til Mariager omkring 1660, hvad heller ikke lyder usandsynligt. Hvis denne Aldersangivelse er rigtig, blev han en gammel Mand, for han blev først begravet Dom. Reminisc. (21. Februar) 1717 og skulde saaledes være blevet ca. 85 Aar gl.

Vi ved, at Mathias Schade var gift i alt Fald een Gang, og at hans Hustrus Navn var Karen Nielsdatter²⁾, og vi hører ogsaa en Gang om en ung Mand Christopher Mathisen Schade, der modtager en Stævning paa Stevnhoved paa Anders Vinters Vegne³⁾, og saaledes maatte antages at være Mathias Schades Søn og i Tjeneste paa Stevnhoved. Det er dog muligt, at der foreligger en Navneforveksling med en Søn Christian Schade, som vi ret ofte træffer som boende i Østergaard i Tiden fra 1711 til 1727, da han døde der 57 Aar gl.⁴⁾ Der var intet ved denne Lejlighed, der kunde tyde paa, at Familien i nogen Henseende stod udenfor den mindrebemidlede Bondestand, Formuen udgjorde ialt godt 30 Dlr., medens Gælden beløb sig til knap 90 Dlr., saaledes at der intet blev til de 5 Børn i Alderen 10—20 Aar og Enken, som oven i Købet maatte opgive Fæstet af Gaarden. I Vive ikke langt fra Østergaard træffer vi ofte paa en Jørgen Skade, der uden Tvivl er Broder til Christian, hvilket ogsaa gælder om Søren Skade fra Ove, som nævnes som Fadder ved en Barnedaab hos Christian.

Det er højst sandsynligt, at der stadig lever Efterkommere efter Mathias Schade.

1) Mar. Kl. Tb. 30/10 1711.

2) Aalborg. Amtsregnsk. Mandtal 1682—83.

3) Hindst. H. Tb. 22/12 1691.

4) Visborgg. Skp. 1721—71 fol. 93 b.

DA KONGEN SKULDE KOMME TIL GISLUM HERRED.
EN ANDEN HERREDSFOGED SCHADES MERITER

Vi har lige hørt om, hvorledes en paatrængende, hensynsløs og fræk Mand kunde skaffe sig et Embede, trods mange »Skalkestykker« sidde nogenlunde fast i Sadlen i 5 Aar og derefter boltre sig som Prokurator paa mer eller mindre heldig Maade i mange Aar; vi skal nu blive bekendt med, hvorledes det gik en Broder til ham, Albret Knudsen Schade, og se, at han sandsynligvis i et vist Omfang har været belemret med lignende Egenskaber.

Hvornaar Albret Schade er født, har vi ingen Oplysning om, han maa imidlertid nærmest antages at være yngre end Mathias. Første Gang vi finder hans Navn anført er, hvis han da ikke er identisk med den »Albrecht Knudtsen, Kaufgesell«, der 17/10 1664 rejste fra København til Malmø¹⁾, i en paa Begæring af »Mathias Schade, Herredsfoged i Gjerlev Herred« foretaget Vidneførsel i Maj 1670 for Galten Herred, hvorunder en Mand fra Vinterslev ved Kollerup berettede, at den 11/12 1669 var han og Albret Knudsen af Aarhus i Skader By²⁾. Senere maa han antages at have overtaget de af Broderen erhvervede Ejendomme i Østrup m. v., i Marts 1671 angives hans Hjemsted saaledes at være Østrup³⁾. I Oktober 1672 giver han som tidligere anført Fætteren paa Kollerup, Niels Hansen Drostrup, Skøde paa Gaarden i Østrup med 1 Gadehus⁴⁾.

Nu gaar der nogle Aar, i hvilke vi slet ikke mærker noget til ham, først i 1680 træder han igen frem paa Arenaen. Han faar i Juli dette Aar af en Niels Poulsen i »Strembsø« i Norge Skøde paa Ejendom-

1) Kbhvns. Garnisons Journal.

2) Galten H. Tb. 25/5 1670.

3) a. St. 14/3 1671.

4) Vib. L. Sk. og Pp.

men Holmgaard i Farsø Sogn i Himmerland; i det paagældende Dokument, der er udfærdiget paa Skovsgaard med Onklen Borgmester Drostrup og Fætteren Raadmand Niels Rasmussen som Vitterlighedsvidner, kaldes han Forpagter paa Kragelund, saa han maa vel en Tid have drevet denne Gaard, som jo tilhørte hans Kusine og hendes Mand. Han har dog sikkert overtaget Holmgaard nogen Tid før Skødets Udstedelse, for allerede i Februar s. A. kaldes han Albret Schade paa Holmgaard i en Sag, hvorunder han søger Forpagter Niels Nielsen paa Gjessinggaard for Foderpenge 4 Rdl. for en Hest¹⁾.

I Skødet til ham betegnes Holmgaard som et Bol, men han har ønsket at gøre Gaarden, der tidligere skal have været beboet af adelige og havde været ejet af Seefelder, som dog sikkert ikke har boet der, til en Ejendom af større Betydning; allerede 6 Dage i Forvejen havde Christen Munk til Støttrupgaard af en gammel Adelslæggt, der nu var ved at smuldre hen, givet ham Skøde paa noget Gods i Farsø Sogn, bestaaende af 1 Gaard, 1 Halvgaard og 2 Huse, og i 1682 erhvervede han yderligere en Gaard i Farsø af Bernt Due til Krastrup. En af disse Gaarde beholdt han dog vist kun i kort Tid, thi i August 1683 afhænder han en Gaard i Farsø, idet han dog beholdt 2 Engskifter af dens Tilliggende.

Medens vi ikke hidtil har stødt paa noget, der kunde give os Kendskab til hans Karakter, har vi fra 1681 en Beskrivelse af et Optrin, der nok kunde tyde paa, at han ikke altid var behagelig at have med at gøre. Der synes at være opstaaet en Strid mellem en af Albret Schades Bønder og en Nabo i Farsø i Anledning af, at denne havde optaget Kreaturer tilhørende Bonden eller Schade. Albret Schade satte sig paa sin Hest og red over til Naboen, hvor det til at begynde med kunde se ud til at gaa meget pænt til. Schade bød god Dag, og Naboen sagde: »Gud være med Eder«. Herefter spurgte Schade, om han kunde faa sine Kreaturer ud, hvortil han fik Svaret: »Ja, gerne«, men saa kastede han Hesten omkring, tog 2 Pistoler op og sagde, at han skulde skyde Naboen som en Hund i hans Gaard. Saaledes blev det i hvert Fald gengivet i Retten²⁾, men næste Gang Sagen behandlede, var Parterne kommet til smuk Enighed, de tog hinanden i Haanden, indgik Forlig, gav gode Løfter med Hensyn til Behandlingen af Kreaturer og lovede at afstaa fra Slagsmaal med hinandens Folk.

1) Nørh. H. Tb. 17/2 1680.

2) Gisl. H. Tb. 29/8 1681.

Skønt Albret Schade nu havde erhvervet sig en Gaard og lidt Gods, vilde han dog ogsaa prøve Embedsgerningen, man skulde have troet, at Broderens Skæbne kunde virke afskrækkende, men han paatager sig dog Fogedbestillingen i Gislum Herred og faar Udnævnelse til Herredsfoged den 4/3 1682. Vort Kendskab til hans ulykkelige Skæbne har vi hovedsagelig fra Tingbogen for dette Herred for Tiden 28/3 1685—31/12 86¹⁾.

Foruden som Herredsfoged, i hvilken Egenskab han dog hyppigt lod sig repræsentere af Broderen Peder eller Per, der havde Ophold hos ham, ser vi ham optræde som den strænge Godsejer, der har noget Besvær med sine Fæstere, som ikke synes at skøtte om at drive hans Ejendomme²⁾. Senere faar han en ret ubehagelig Sag paa Halsen, idet han af Povl v. Klingenberg beskyldes for imod Loven at have givet en Mand Udlæg i et uskiftet Bo forud for kgl. Skatter og Husbondens Restancekrav. Han forsvarer sig selvfølgelig kraftigt og hævder, at han netop efter Lovens Ord var pligtig at foretage Udlægget. Den stakkels Sættedommer ved hverken ud eller ind, og med Ordene, at han forstaar »ikke rettere end at samme Sag jo af de højædle og højvise Hr. Landsdommere og ikke af mig bør ordeles (dømmes, afgøres)«³⁾, henviser han Sagen til Landstinget, for hvilken Ret den ogsaa ses at være indbragt⁴⁾, uden at jeg dog har fundet noget Resultat deraf.

Men næste Tingdag falder der en Bombe; en Mand fra Egnen, den dygtige Christen Mikkelsen, der et Par Aar i Forvejen havde ombyttet Gerningen som Forpagter af den gamle Hovedgaard Hvanstrup med Ejerstillingen dèr, efter at den tidligere nævnte Christen Munk var kommet i Gældsforhold til ham, møder frem forordnet af Amtmanden Ove Juul at træde i Dommers Sted, og der bliver nu rejst Anklage mod Albr. Schade og hans Broder Per Knudsen »anlangende de Penge, som adskillige Godtfolk for Hans kgl. Majestæts Rejser haver udgivet«. Alle Mænd fra de 5 vestligste Sogne i Herredet, Alstrup, Foulum, Louns, Strandby og Farsø, er indstævnet for at afgive Forklaring om, hvad der er foregaaet, og de kan fortælle, at de var blevet tilsagt til Kongerejse, d. v. s. til Kørsel i Anledning af Kongens

1) Tingbogen fra 1677—81 er meget medtaget af Fugt, og for Tiden fra 1682 til 28/3 1685 forefindes ikke nogen Tingbog.

2) 25/4 og 9/5 1685.

3) 15/8 1685.

4) Vib. L. Justp. 30/1 1686.

Gennemrejse i Egnen, men havde faaet Tilbud om Fritagelse derfor mod at betale Penge, i Almindelighed til Per Knudsen men for en Dels Vedkommende afleveret til Albret Schade eller i dennes Hus til »en Person, som kaldte sig Christen Andersen«. Beløbene, de maatte erlægge, varierede noget, eet Sogns Mænd udlagde 5 Rdl. i Fællesskab, medens nogle betalte 24 Sk. og andre 1 Mark pr. Mand. Mændene fra Farsø Sogn kunde berette, hvorledes de om Tirsdagen havde betalt Pengene til Christen Andersen i Albret Schades Hus og dog skulde køre hver med en Vogn den paafølgende Mandag. Det hedder endvidere: »For herimod at svare mødte Albret Schade i Holmgaard og tilspurgte Per Knudsen i Holmgaard, hvem der havde befalet ham at oppebære de Penge af Louns, Alstrup og Foulum Sogne, dertil svarede Per Knudsen og gjorde sin Ed, at han var befalet af Christen Andersen, Amtsskriverens Tjener, og nu her for Retten fremviste og tilbød Per Knudsen enhver sine Penge igen, eftersom Hans Maj. ikke kom her forbi, saa der nogen Vogne gjordes fornøden«.

Nu gaar der nogen Tid, idet et Tingsvidne sikkert er sendt til København, men den 7. Novbr. er der igen Retsmøde om Sagen, og saa møder Provinsfiskalen i Nørrejylland frem med et Anklageskrift, dateret Lerkenfeld den 6. s. M. — man har en Følelse af, at Egnens Stormand Peder Lerche i nogen Grad stod bag Aktionens mod de 2 Brødre — hvori Albret Schade paastaes dømt efter Lovens 6—4—11, d. v. s. for »Forgribelse mod Kongens Højhed eller crimine majestatis« ved at oppebære mere Skat end paabudt af Kongen, til at have sin Boeslod og Bestalling forbrudt, ligesom ogsaa Broderen forlangtes dømt efter Loven.

Albret Schade var mødt, dog »ikke i nogen Maade der fremlagde noget sig til Befrielse . . . men aleneste begærede, at Sagen maatte opsættes«, hvorimod protesteredes under Henviisning til, at han allerede havde haft næsten 4 Maaneders Respit. Per Knudsen var ikke mødt, men skulde efter Broderens Angivelse nogle faa Dage forinden være rejst til Thimgaard. Der afsiges nu Dom, hvorefter de 2 Brødre for at have paalagt og oppebaaret »Skat af Herredsmændene her i Herredet for Kongl. Majt.s Rejse, uanset Hans Majt.s Rejse ikke faldt her igennem Landet fra Norge« dømtes efter Fiskalens Paastand.

Albret Schades Fald havde en Del Følger med sig, Ridefoged Anders Christensen paa Lerkenfeld skyndte sig omgaende at søge at faa fat i det ledigblevne Embede, den 7. Novbr. indgiver han et Andragende, hvori det hedder: »Saasom Herredsfogden i Gislum Herred

Albrecht Schade er *i Dag* for sit utilbørlige Forhold dømt fra sin Bestalling, indflyer jeg« o. s. v., og gik det ilsoomt for hans Vedkommende, var Regeringen egentlig ikke mindre ekspedit, allerede den 14. s. M. beskikkes han som Herredsfoged¹⁾. Naar man betænker den Tid, der dog i hine Dage maatte gaa alene med at faa Andragendet frem til Hovedstaden, maa man faa dels Respekt for Enevældens Administrations Evne til at træffe hurtige Afgørelser, dels nogen Mistanke om, at der var sat stærke Kræfter i Gang for at faa Udnævnelserne gennemført.

Men Sagen var sikkert ogsaa Anledning til, at man fik Formodning om, at de 2 Brødre havde begaaet andre Misligheder, og i Januar 1686 bliver der saa indledet retslig Undersøgelse »anlangende hvad Korn og Penge de imod Loven og Befaling skal have aftvunget og oppebaaret«. En Del Bønder afgav Vidneforklaring; særlig havde Per Knudsen og en »Medfølger« været ude efter Remedier til Brændevinsbrænding, hvilke de besluttede, men Bønderne kunde faa dem tilbage, hvis de betalte Penge, fra 1 til 3 Rdl., til de 2 Mænd eller til Albret Schade. Der var ogsaa til sidstnævnte blevet erlagt Penge og Korn for andre Forhold, saaledes af nogle for at blive fri for at være Takseringsmænd ved Landmaaling, for at være Værge for sine Stedbørn, for at svare kongelige Skatter og af en Kone for, at hun kunde slippe for at komme til »Spindhuset« i København.

De 2 Fyre skulde være faret haardt frem, de befalede Folk at oplukke Kister og Skrin, et Sted sparkede Medfølgeren Døren op, saa den ramte Konen i Huset, der derover »blev bedrøvet og græd«, og da en Mand bebrejdede dem deres Opførsel, sagde Per Knudsen, »at naar han kom paa Kongens Vegne, hvem som da gør eller taler ham noget imod, da har jeg Lov til at skyde ham igennem«, og satte sin »Degenkaarde« paa hans Bryst.

Albret Schade anførte ikke andet til sit Forsvar end, at »Vidner i egen Sag ikke burde komme ham til Skade«.

Næste Tingdag — den 23. Januar — blev der igen optaget Vidneforklaring angaaende de nærmere Omstændigheder med Hensyn til Fritagelsen for at gøre Kongerejser; den optoges paa Begæring af Amtsskriveren og vist nærmest for at bringe Forholdet til Amtstuen paa det rene. En Chr. Kjeldsen fra Rørbæk forklarede, at han i Høbro af Amtsskriverens Fuldmægtig fik overleveret Ordren om Tilsigelse til Kongerejsten »efter som Kongen igennem Landet var forven-

1) J. R. 14/11 1685.

tendes og behøvede Vogne«. Hvor han kom frem i de paagældende Sogne, blev han modtaget med Oplysning om, at de havde betalt Penge til Albret Schade for Fritagelse derfor, og Bemærkninger som, at den, som havde annammet Penge, vel holdt dem fri. Han tog saa til Holmgaard, hvor Albret Schade gav ham en skrap Salve: »I skal Djævlen fare udi . . . hvad har du med mine Herredsmænd at overprække, gjorde jeg din Ret, jeg skulde lade dig saaledes klappe af, at du skulde aldrig forvinde det. Lad mig se den Ordre, du haver at tilsige efter«. Men da Chr. Kjeldsen var »saa hart antastet i Begyndelsen og frygtede, at Albret Schade skulde tage Ordren fra ham og fuldbyrde hans gjorte Trusel over ham«, svarede han, at han havde sendt den til Amtstuen.

I dette Møde var Albret Schade imidlertid kommet til Mælet og paa Forespørgsel om, hvilken Ordre han havde fra Amtstuen til at oppebære Penge for Kongerejser, sagde han, at han havde aldeles ingen Penge annammet, med mindre han dem straks havde leveret til Christen Andersen, Amtsskriverens Tjener, og »er enhver velbevidst, at Amtsskriveren her paa Tinget sin skriftlige Ordre haver ladet forkynde, at enhver, som har givet Penge, skulde komme til Amtstuen og faa sine Penge igen«. Om Chr. Kjeldsen hævdede han, at det kunde fornemmes af dennes Forklaring, at han maatte være hans Avindsmand, og han formodede, at Vidneforklaring afgivet af Had ikke burde have nogen Kraft eller Værdi. Overfor en Benægtelse af, at Christen Andersen skulde være Amtsskriverens Fuldmægtig, anførte Albret Schade, at det jo var enhver velbevidst, at Christen Andersen havde haft Herredspræsternes Mandtal tilstede her ved Retten og sagsøgt Præsterne i Anledning af Fejl deri.

Den 7. Februar møder Albret Schade atter i Retten, denne Gang som Fuldmægtig for den velbyrdige Jomfru Mette Marie Dumbar, men han faar ogsaa nu at mærke, at hans Stilling var helt forandret i Forhold til den Tid, da han var den myndige Herredsfoged. Allerede den 19. December 1685 havde han indstævnet Jomfruens Tjenere i Vognsild for skyldige Restancer, men Sagen var da blevet opsat i 6 Uger. Da den skulde føres frem til Domsafsigelse, erklærede den nye Herredsfoged, at han ikke turde understaa sig at kende Bønderne pligtige at betale Albret Schade noget under Henvisning til, at denne ikke alene var dømt fra Bestilling og Boeslod, men ogsaa at lide for sine Forseelser.

Forholdet med Rettens Betjening skulde bringe Sindene i Bevæ-

gelse i et Retsmøde den 20. Februar; Albret Schade var nu kommet saa godt til Kræfter, at han havde indstævnet de 2 af Herredets Mænd, der havde været de mest fremtrædende i Kampen mod ham, den en Tid som Herredsfoged konstituerede Christen Mikkelsen til Hvanstrup og den nuværende Anders Christensen, til Vidner at paa-høre og Spørgsmaal at besvare. Anders Christensen kunde imidlertid som Indstævnt ikke beklæde Dommersædet, og han erklærede sig ogsaa villig til at vige Sædet, saafremt der forevistes Amtmandens Ordre til en ærlig Mand i Herredet Retten at betjene. Albret Schade havde ikke en saadan Ordre, men nu skete der det bemærkelsesværdige, at der optraadte »en Person navnlig Jens Mollerup af Viborg . . . ej alene nogle Gange paa Hans Maj. og Amtmandens Vegne befalede Herredsfogden, at han skulde rejse sig, saa vilde han ordinere en Mand paa Øvrighedens Vegne, som Retten i Dommers Sted kunde betjene, men endogsaa anraabte en Del af Herredsmændene, at de dem skulde fremstille og efter den Befaling, han til dem givet haver, deres Vidne udi Albrechtis Sag at aflægge«. Paa Herredsfogdens Forespørgsel om, hvad Myndighed, Befaling eller Fuldmagt han havde, kunde han imidlertid ikke fremvise nogen saadan, men svarede, at han var Amtmandens Fuldmægtig, og at Herredsfogden »skulde komme i For-træd derfor med mange flere Ord han havde«. En Maaned senere lod Herredsfogden paa egne Vegne og for Landsdommer Peder Lerche optage Vidneforklaring vedrørende dette Optrin; Jens Christensen Mollerup var indstævnet angaaende de Befalinger, han» paa Kongens og Amtmandens Vegne til velbem. Hr. Cancelliraads (Lerches) Bønder haver udgivet«, men han var ikke mødt. Først afgav Formanden for de »otte Stokkemænd, som den 20. Febr. sidst afvigte til Stokke var skrevet«, med Tilslutning fra de øvrige en i det store og hele med det i Tingbogen for den Dag indførte stemmende Forklaring. Yderligere blev dog anført følgende af Jens Mollerup fremsat Udtalelse: »Vil I ikke respektere mig i Kongens og Amtmandens Navn, da skal jeg lære Eder her i Gislum Herred at kende Øvrighed«. Og endelig blev forevist een af de af Mollerup til Peder Lerches Tjenere udstedte Indstævninger, lydende saaledes: »N. N. haver at møde mig i Morgen ved 8 Slet og det uden Ophold eller Forsømmelse ved Gislum Herredsting, saa som jeg adskilligt paa Kongl. Maj. og Amtmandens Vegne haver at forrette. Viborg d. 19. Febr. 1686. Jens Mollerup«.

At Jens Mollerup ikke var uden Forbindelse med de højere Myn-digheder, derpaa har vi flere Beviser, allerede i Maj Aaret før var han

optraadt for Amtmanden over Mariager Amt Frederik Ulrich Schult og indkaldte paa dennes Vegne nogle Personer til Skifte ved Gislum Herreds Ting, og nu blev der den 10/4 1686 læst Kopi af en Bestalling af 6/3 s. A. for Knud Gedde som Amtmand over Silkeborg og Mariager Amter samt en Fuldmagt fra denne Amtmand til velfornemme Jens Mollerup af Viborg til at administrere Amtmandsembedet i hans Fravær, hvilken Fuldmagt var dateret Viborg den 29. Marts. Han har altsaa nu efter det paagældende Retsmøde villet dokumentere sin Adkomst til at optræde som gjort, men der er jo rigtig nok den Hage derved, at Amtmandens Udnævnelse er dateret saa sent som 14 Dage efter Retsmødet og Fuldmagten fra ham igen 3 Uger efter Udnævnelsen; Mollerups Mangel af Fuldmagt den 20. Febr. kan imidlertid meget vel skyldes, at der jo netop var Amtmandsskifte for Mariager paa dette Tidspunkt.

Det er meget ærgerligt, at vi ikke har noget nærmere om, hvad der egentlig fik denne Jens Mollerup til at ville tage sig af Albret Schades Sag, og hvorledes han har ment at kunne støtte denne. Der kan derimod ikke vel være Tvivl om, hvad der har været Grund til Albret Schades Optræden for Tinget den 20. Febr., han har ønsket Bevisligheder til Brug for Appel til Landstinget, og vi finder da ogsaa i dettes Justitsprotokol under 29/3 1686 Optegnelser om, hvem han havde indstævnet for denne Ret. Det var slet ikke saa faa, han vilde have til at møde, foruden Christen Mikkelsen i Anledning af Tingsvidnet af 29/8 1685, som han paastod var udstedt imod Loven, idet de interesserede ikke var lovligt stævnet, og det var blevet nægtet ham at faa indført Svar, havde han indkaldt alle Vidnerne og Stokkemændene fra den Dag, den nye Herredsfoged og Landsdommer Peder Lerche, og han paastod nu Dommen af 7. Novbr. kendt magtesløs, fordi Chr. Mikkelsen »Albret Schade haver med Retten overilet og ham desforuden forurettet«.

Men ikke nok hermed, ved en anden Stævning indstævnedes han Amtsskriveren ved Randers Amtstue for en Befaling til ham om, at han de »udeblivende fra seneste tilsagte Kongerejser i Hobro skulde lade tiltale eller enhver at straffes for Ulydighed for 3 Mrk. danske«, og endvidere »Christen Andersen som Eder for Amtsskriverens Fuldmægtig skal have udgivet og en Del Penge oppebaaret efter Tingsvidnes Indhold«, Herredsskriveren med Tingbogen og endelig »Peder Knudsen, som en Del Penge ogsaa har oppebaaret«. Han synes altsaa

nu at ville drage Broderen og Christen Andersen frem som de egentlige skyldige.

Selvom Optegnelserne i Justitsprotokollen slutter med Ordet Dom, fik Appellen til Landstinget vist ikke nogen som helst Betydning, der var nemlig forinden den 29. Marts sket noget vigtigt, som man da ikke var bekendt med i Viborg, men som ganske ændrede Situationen. Albret Schade skulde ikke faa Lejlighed til at føre sin Sag videre frem her paa Jorden, hans Renselsesprocedure fik nu et andet Forum, han var afgaaet ved Døden, uden at vi kender noget til, under hvilke nærmere Forhold det var sket. Selv om det er ret mærkeligt, at han skulde dø midt i sin Kamp, kan hans Bortgang udmærket have haft ganske naturlige Aarsager, Broderen Per havde hyppigt optraadt som Herredsfoged for ham, og det er en Gang udtrykkeligt anført, at Albret Schade var saa syg og svag, at han ikke kunde møde i Retten. Det er derfor meget muligt, at en Sygdom er blevet saa forværret ved den oprivende Affære, at den har medført Døden. Hvis der havde været særlige Omstændigheder forbundet med hans Død, f. Eks. at der forelaa Selvmord, vilde det sandsynligvis være omhandlet i Præsterne Farstrup og Axelsens Dagbog¹⁾, hvor der kun anføres: »In martio døde Albret Schade«.

Det maa erkendes, at der er en Del mystiske Omstændigheder i Sagen, Forholdet med Kongerejserne er ikke klart oplyst, ligesaa lidt som Christen Andersens og Jens Møllerups Optræden, det kan godt tænkes, at Broderen i Virkeligheden er Hovedmanden og da antagelig i Forbindelse med Christen Andersen, og at disse to har benyttet sig af Albret Schades Sygdom og Svaghed. Det vilde ogsaa have været rart at vide lidt mere om den gode Peder Lerches Forbindelse med Sagen og hans Stilling til Schade; at han har meget med Sagen at gøre, synes ogsaa at være Christen Sørensen Testrups Opfattelse, i en Oversigt over Herredsfogderne i Gislum Herred anfører han: »1684. Albert Skade i Holmgaard, som Peder Lerke lod forfølge og afsætte, fordi han havde taget Penge af Bønderne for Kongerejser«²⁾. Det maa haves i Erindring, at Peder Lerche ikke var behagelig at være Uvenner med. Testrup lægger ikke Skjul paa sin Modvilje overfor ham og anfører bl. a. om ham, at han samlede en Del Gods baade med Rette og Urette (»per fas et nefas«), og at han var »bekendt for en

1) udg. v. Ign. Becher S. 96.

2) J. S. 1—I—369.

Voldsmænd i hans Tid«¹⁾. Og ud fra sin Tro paa, at Fædres Misgerninger hjemses paa Efterkommerne, tilføjer han »om den (Lerkenfeld) endnu skal komme over tredje Arving i denne Slægt, vil Tiden lære (jeg tvivler der meget paa).« Vi har netop Vidnesbyrd om, at Schade var blevet udsat for Lerches Kritik, idet det af en Sag for Viborg Landsting fremgaar, at han under 24/1 1685 havde afsagt en Dom, der ganske vist nærmest synes at have været til Fordel for Lerche, men var blevet appelleret af denne, der havde indstævnet Schade »for et meget sælsomt og urimeligt Tingsvidne« og havde faaet ham dømt at betale Lerche Kost og Tæring med 6 Rdl.²⁾

Albret Schades Død maa uden Tvivl have fundet Sted i Tiden mellem Tingdagene den 20. og den 27. Marts, sidstnævnte Dag lod Herredsfogden paa Kongens og Generalfiskalens Vegne tillyse og advare »om nogen Godtfolk kunde findes, som noget til sl. afgang Albrecht Schades Stervbo kunde skyldig være, heller om nogen noget af hans Gods eller Middel hos sig kunde indehave« eller derom nogen Videnskab, »at de da det uden Ophold vilde tilkendegive«³⁾ Man har altsaa været bange for, at der kunde gaa noget tabt af hans Efterladenskaber, og der kunde jo ogsaa være Anledning til Frygt, bl. a. da det var Broderen Mathias, der tog sig af Skiftet, den 24. April lod han læse en »Landstings Varselsseddel« af Dato 24. eller 27. Marts om Skifte og Deling efter den afdøde 6 Uger senere og bad udmeldt 4 Mænd til at vurdere Dødsboets faste Ejendomme og Løsøre.

Skønt Albret Schade jo efter Dommen skulde have sin Boeslod forbrudt til Kongen, synes hans Ejendele dog i Hovedsagen at være anvendt til Dækning af private Kreditorers Krav, og hans gode Broder Mathias maa vist siges at have klaret Skiftet vel, for som tidligere berørt kunde han i Maj 1689 udstede Skøde paa Jordegods, som han paa Skiftet »udi min Betaling bekommet haver, og jeg ellers haver rigtig betalt og indløst fra Velb. Hr. Justitsraad, Landsdommer Peder Lerche, Mathias Pedersen Hamborg, Christoffer Jensen, Ridefoged paa Rydhave, Amtsskriver Søren Sørensen saavel som de Louns Mænd. Og er samme Jordegods Holmgaard«, hvortil kom et Engstykke lagt til i Albret Schades Tid samt den Gaard i Farsø, der var erhvervet fra Bernt Due til Krastrup. Skiftet skulde efter et den 7/6 1686 af Hr. Thomas Hansen Galschyt i Farsø udstedt Skøde til

1) J. S. 1—I—362.

2) H. R. Db. 1685 I S. 1111.

3) Gisl. H. Tb.

Peder Lerche paa et Hus i Farsø have fundet Sted den 4. s. M.; i dette Skøde hedder det, at Huset var udlagt til Præsten »for en Del Penge af min retmæssige Fordring . . . efter Lodseddels Bemelding«, og samme Dag fik Peder Lerche ogsaa — af Værgerne for Farsø Kirke — tilskødet et Hus i Fandrup, som var udlagt til Kirken for Albret Schades og hans sal. Hustrus Begravelse. Vedrørende begge disse Overdragelser hedder det i Skøderne, der udstedtes paa Lerkenfeld, at ingen af den sal. Mands Børn eller Formyndere paa Skiftet havde villet indløse Husene med Penge, men der har da saaledes i alt Fald været tilstrækkelige Midler til Begravelse, hvorved maaske ogsaa skal forstaaes Erhvervelse af et Begravelsessted. Ved et rent Tilfælde er der ogsaa overleveret os Oplysninger, der viser, at vor Albret virkelig fik en hæderlig og standsmæssig Jordefærd, i Viborg Bispearkiv¹⁾ findes bevaret Kopi af et Regnskab for Farsø Kirke netop for 1685—86, hvoraf fremgaar, at der for hans og hans Hustrus Begravelse blev erlagt et Beløb af 9 Dlr., medens der ifølge samme Regnskab for den velbyrdige, men fattige Christen Munks Begravelse kun blev erlagt 3 Dlr.

Vi ser af det anførte, at Albret Schade havde været gift, og af en Tilførsel i Tingbogen den 3/10 1685 — altsaa midt under Kongerejsesagen — kan vi faa nogle Oplysninger om hans Hustru, som vi ellers ikke kender nærmere til. Den »ærlige« og velfornemme Albret Schade var da mødt og fik af en Svend Hansen i Herup »en fast og uryggelig, evig og uigenkaldelig Afkald (Kvittering) for al den Arv og Arvelod, som hans sal. Søsters Søn Hans Herman Clausen i Holmgaard arveligen og med Rette kunde tilkomme efter hans sal. Fader Kornet Claus Hermansen og hans sal. Moder Kirsten Hansdatter efter tvende Skiftebrevs Indhold«, det ene var af Gjerlev Herredsting den 16/9 1678, det andet af Gislum Herredsting den 14/7 1683. Albret Schade har altsaa — vel sagtens medens han var Forpagter paa Kragelund — fundet sig en Enke fra Egnen med Midler og Barn, og hun er saa død paa Holmgaard. Af de efter Albret Schades Død udstedte Skøder paa hans Ejendomme synes at fremgaa, at han har efterladt Børn med hende eller fra et tidligere Ægteskab. Ved vi saaledes ikke bestemt, hvorledes det stiller sig med legitimt Afkom efter ham, er vi ved en spøgefuld Tilfældighed beriget med en Oplysning om, at der i hvert Fald blev tillagt ham en uægte Datter. Ifølge Galten Kirkebog fik en Maren Jensdatter »da tilholdende i Vinterslev«

1) Hovedrevers D. Nr. 10.

— altsaa paa en Egn, der laa langt borte fra Holmgaard, men nær ved Kollerup og Drostrup — Dom. Sept. (2. Søndag før Fastelavn) 1686 døbt et Pigebarn, og det anføres »til Fader udlagt Albret Knudsen Skade paa Holmgaard«. Lige til det sidste kunde Schade altsaa servere os Gaader og Mystik; vilde han have anerkendt Barnet, eller skulde Broderen Per — med eller uden Grund — ogsaa have Skylden i dette Forhold, og lever der nu Efterkommere efter denne uheldige Herredsfoged?

Vi har endnu en lille Oplysning med Relation til Albret Schade. Da der i 1714 blev skiftet efter Kirsten Jensdatter Bloch¹⁾, der havde været gift med Præsten i Strandby, Hr. Mathias Willumsen — Stamfader til Slægten Wassard — var der blandt Boets Midler en Sølvkande, Vægt 38 Lod og med Aarstal 1667, hvilken Kande bar Albret Schades Navn »med fulde Bogstaver«; den har vel enten tilhørt den uheldige Herredsfoged eller ogsaa været Gave fra ham, der havde god Forbindelse med Præsten.

1) Slet Herreds g. Skp.

PEDER KNUDSEN SCHADE

I Gislum Hérreds Tingbog — særlig under Kongerejsesagen — træffer vi jo ofte paa en Broder til de 2 Herredsfogder, Per eller Peder Knudsen, som egentlig ret sjældent faar Schade-Navnet med; de Oplysninger, vi herved faar, tyder paa, at han har passet godt ind i Stammen, det er jo ikke udelukket, at han i højere Grad end Broderen Albret bærer Ansvar for de begaaede Misligheder. Vi kan dog ogsaa finde noget frem om ham fra Tiden, før han kom til Holmgaard, næsten altid paa en eller anden Maade med Tilknytning til andre af Slægten. Det er iøvrigt ikke udelukket, at det er ham, der i 1666 nævnes i et Par Tilførsler til Københavns Garnisons Journaler, dels den 11/6 »Peter Knutzen, Michell Lorentzen Diener von Mogens Friis, nach Aarhus«, dels den 25/10 »Peter Knutzen, Kaufgesell von Jydland«. Som tidligere nævnt er han i 1666 stillet til Rostjeneste af Fætteren Niels Hansen Drostrup til Kollerup. Senere har han Ophold i Østrup, hvorfra han henholdsvis i 1670 og 1671 ved afgivne Vidneforklaringer støtter sine Brødre Mathias og Albret i Sager for Galten Herreds Ting¹). I 1677 optræder i et Tingsvidne en Peder Knudsen fra Kragelund for Daniel Kalow²), der er efter alt foreliggende størst Sandsynlighed for, at det ogsaa er ham.

Efter at det er gaaet galt med Broderen Albret, forsvinder han ud af Synskredsen for os. Eftersøgning paa Grundlag af Broderens Bemærkning om, at han skulde være rejst til Thimgaard, har ikke givet Resultat.

1) 29/3 1670 og 14/3 1671.

2) Trudsh. Ark. ældste Dok. Pk. 2.

FÆRGEMANDEN AHASVERUS I HVALPSUND

Det vil formentlig være naturligt at give nogle Oplysninger om denne Mand og hans Slægt i Forbindelse med den »schadelige« Familie, selv om det nok maa erkendes, at vi ikke er i Besiddelse af afgørende Bevis for, at Færgemanden Ahasverus Becher i Hvalpsund og hans Børn hører til den Slægtskreds, vi her har taget frem til nærmere Belysning.

Vi ved, at han har Tilknytning til den uheldige Herredsfoged Mathias Schade, idet denne, da han i 1689 afhænder Holmgaard m. v., som han havde overtaget efter sin heller ikke videre heldige Broder og Kollega Albret Schades Død, om et af Vitterlighedsvidnerne bruger Udtrykket »min kære Svoger Asuerus Becher ved Hvalpsund«. Svogerbetegnelsen var imidlertid paa det Tidspunkt ikke indskrænket til de Forbindelser, hvorom man nu lader Ordet gælde. Det kunde i hvert Fald da anvendes for alle Former af Svogerskab, f. Eks. ogsaa om en Svigersøn og om en Fætter til ens Hustru. Vor Færgemand, der iøvrigt aldrig nævnes med noget Patronymikon ligesaa lidt som hans Kone, kunde derfor paa mange Maader være besvogret med Mathias Schade, bl. a. ved at være Broder til eller gift med en Søster til Schades Hustru, men ingen af disse Muligheder synes videre sandsynlige. Hvis vi derimod antager Ahasverus' Hustru, der bar Fornavnet Kirsten, for at være Søster til Schaderne, faar vi alt til at passe udmærket sammen. Hermed stemmer særdeles godt, at en af Færgemandens Sønner bar Fornavnet Knud — kunde altsaa være opkaldt efter Knud Pedersen i Skader — at Rasmus Nielsen Overgaard til Quistrup i 1688 ydede ham Laan til Køb af Færgestedet ved Hvalpsund, samt at dette, som i 1690 overtoges af Rasmus Nielsen, nu ejedes af Medlem-

mer af Slægten fra Drostrup, saalænge Ahasverus var i Live. Det er endvidere ret sandsynligt, at den gamle Niels Hansens Kone i Drostrup hed Kirsten, saaledes at Færgemandens Kone kunde være opkaldt efter sin Mormoder.

Der er egentlig mange mystiske Omstændigheder ved denne Færgemand, der paa Forhaand maatte opfattes som en fremmed Fugl her ved Færgestedet mellem Salling og Himmerland. Allerede Fornavnet Asuerus, som han selv staver det, eller Ahasverus, som det i Almindelighed skrives af andre, har en mærkelig Klang i vore Øren, det stammer jo fra den evige Jøde, Ahasverus, Jerusalems Skomager, som skal vandre hvileløs om paa Jorden til Verdens Undergang, fordi han ikke vilde lade Jesus hvile udenfor sit Hus paa Vejen til Golgatha. For Efternavnets Vedkommende — det staves af Familien selv med ch, men af andre oftest med ck — foreligger der flere Muligheder med Hensyn til dets Oprindelse. Det kan komme af det tyske Ord for Bager eller være afledet af Landskabet Beck i Holsten, der ogsaa er benyttet i Slægtsnavnet for nogle af vor nuværende Kongeslægts Forfædre, ligesom det eventuelt kunde hidrøre fra et dansk Landsbynavn, Bække ved Vejle.

Vor Ahasverus Becher synes ikke at høre hjemme i den kendte og udbredte Apotekerslægt Becker, hvis Medlemmer dog bar fremmedklingende og tildels jødiske Fornavne som Abraham, Benjamin og Gottfried. Mærkeligt nok træffer vi i Slutningen af 1600 Tallet paa een eller to Personer, der bærer vor Færgemands Fornavn og et Efternavn, som ligger meget nær ved hans, nemlig Beck eller Bech.

I et Par Testamenter oprettet i 1677¹⁾ blev en islandsk Købmand i København Lauritz Beck indsat som Universalarving efter et Ægtepar, hvoraf Manden var hans Fætter, og i det ene Testamente anføres, at Lauritz Beck havde en Søn Ahasverus Beck. Endvidere finder vi i Universitets Matrikel under 30/5 1698²⁾ blandt en Del unge Mænd, der havde faaet »prima laurea filosofica« en Ahasverus Bech, som synes mindre godt at kunne være identisk med den fornævnte, men derimod udmærket kan være den Mand af samme Navn, som i 1732 døde som en fattig Degn i Voldum i Nærheden af Randers, efterladende Enke og en Datter³⁾

Paa Færgemandens Tid fandtes der slet ikke saa faa Officerer af

1) Sj. Reg. 29/1 1678 og 8/12 1679.

2) udg. af S. Birket-Smith II S. 233—34.

3) Galten H. g. Skp. 1730—89 fol. 22 b.

Navnet Becker (Becher), hvoraf flere havde mer eller mindre fremmedartede Fornavne, og da han havde een Søn, der blev Officer, og en anden, der en Tid stod i Rullen, er det ikke udelukket, at han har været i Slægt med een eller flere af dem; paa den anden Side synes der heller ikke efter de i Hirsch' Værk om Danske Officerer gengivne Oplysninger at være noget, der særlig tyder derpaa.

Løvrigt er Ahasverus nok et ret sjældent Navn, men der kan dog findes flere, der bærer det, frem i 1600 Tallet. Saaledes havde Chr. IV's Hofmedicus Paynck en Søn af dette Navn, som ikke skulde være identisk med en nogenlunde samtidig Dr. Asverus¹). I hvert Fald i Tiden 1595—1624 boede i København en Asuerus Jubeler (Juvélér), og 1645 nævnes i Løvstræde en Asverus Skræder, der beskæftigede en Svend og 2 Dreng, og som var Rodemester²); det er dog ikke særlig sandsynligt, at nogen af disse havde nærmere Forbindelse med vor Ahasverus.

Vi har imidlertid fra et tidligere Tidspunkt en Underretning om en Mand, som netop har baaret fuldstændig det samme Navn som Færgemanden. I et Udtog af Vor Frue Skoles Regnskaber over Indtægt ved Disciplenes Sang ved Begravelser fra Hovedstadens Kirker finder vi følgende Post: »1600, 29. Marts Asuerus Becker ved Stranden udi Engelen thill S. Nicol. 1 Mrk«³). Det maa dog være berettiget at regne med, at denne Konstellation af det sjældne Fornavn og det heller ikke videre almindelige Efternavn ikke kan være helt tilfældig, vi maa her have at gøre med en Slægtning af Færgemanden. Vi kan endvidere regne med, at det er en voksen Mand, der er blevet begravet, da det i Almindelighed anføres, naar der er sunget ved Børns Begravelser, og vi kan endvidere af Notitsen slutte, at den afdøde ikke har været særlig velhavende, da 1 Mark var et forholdsvis lille Beløb for en Voksen; Angivelsen »udi Engelen« maa vist betyde, at han har haft Bopæl i et Hus, der har været prydet med en Afbildning af en Engel. Naar vi saa vil forsøge at gætte os til, paa hvilken Maade, Færgemanden har været i Slægt med sin Navne, synes det at ligge nærmest at antage ham for Sønneson af denne, hans Fødselsaar skulde efter en Aldersangivelse ved hans Død senest være 1628, hvilket kunde passe godt nok med Bedstefaderens Død i 1600.

Efter at vi har fundet en passende Bedstefader til Færgemanden

1) Chr. IV's egenh. Breve V 333.

2) Kbhvns. Diplom. og K. Br.

3) P. T. 7—2—299.

i København, er det naturligt at antage denne By som hans Hjemsted, hvilket ogsaa finder nogen Bekræftelse deri, at det i 1679 ses, at han har skyldt Penge til Arvingerne efter den kendte Dame Abel Cathrine, efter hvem Stiftelsen og Gaden i København har faaet sit Navn. Ret tilfældigt kommer vi imidlertid i Besiddelse af en Oplysning fra Tiden, før han kom til Hvalpsund, og som ogsaa knytter ham til Hovedstaden. Af Københavns Garnisons Journaler¹⁾ fremgaar det, at en Asverus Becker, Borger i Byen, den 6. Oktbr. 1664 rejste derfra til Malmø, samt at en Købmand Ahsuerus Beecher i København den 11. Juli 1665 vendte tilbage dertil fra Norge; der kan ikke godt være Tvivl om, at disse Notater vedrører samme Mand, og at denne er identisk med vor Færgemand.

Der gaar nu 4 Aar, i hvilke vi intet hører til Ahasverus, men kan tænke os Muligheden af, at han har fartet rundt som den, efter hvem han var opkaldt, og da vi saa møder hans Navn, er det fordi denne — man skulde synes — indfødte Københavner har knyttet Forbindelse med Jylland og med det Sted her, hvor han senere skulde faa fast Ophold, saa at Ligheden med »den evige Jøde« helt faldt bort.

Hvalpsund eller, som det ogsaa tidligere kaldtes, Hvelpsund²⁾, har sikkert i umindelige Tider indtaget en betydningsfuld Plads i de jyske Vejforbindelser som et Led i Trafikaarerne mellem Salling, Mors samt Thy og den østlige Del af Jylland. Retten til at drive Færgefart over Sundet har da ogsaa været en Ret af Værdi og Vigtighed; herom har vi allerede et Bevis fra 1507, da en Christen Lauritzen i Foulum, Færgemand i Hvalpsund, betalte den bekendte Rigsraad Niels Clementsen 4 Mrk. eller nogenlunde en Okse Værdi: »for han fik Brev paa Sundet«³⁾. Det er maaske den samme Færgemand, der senere under Skipper Clements Fejden vist kan siges at have holdt paa den forkerte Hest; da der var blevet Ro igen, søgte en Hr. Jens Mogensen flere Mænd, hvoriblandt Færgemanden ved Hvalp Sogn (Sund), »for en Hest de tog fra ham«⁴⁾. Færgestedet hørte oprindeligt under Mariager Klosters Len og gik med Klostret ud af Kronens Besiddelse ved et Skøde af 1664, hvori det hedder om Stedet: »Dette er

1) Krigsmin. Ark.

2) jfr. saaledes et Dokument af 1449 (Rep. I 7901), hvori der tales om 2 Gaarde i Louns Sogn »hos Hwelpesund«.

3) J. S. 2—I—229.

4) D. Mag. 3—4—207.

ikkun et Gadehus, men Afgiften (2 $\frac{1}{2}$ Dlr) gives af Færgestedet for kongelig Højhed. Færgen tilhører dog Færgemanden selv«.

Og saa er det, at vi under 20. Juli 1669 finder udstedt kgl. Konfirmation paa Hvalpsunds Færgested¹⁾, hvorefter det »efter allerunderd. Ansøgning og Begæring« bevilges og tillades, »at Ahasverus Becker, Færgemand ved Hvalpsund . . . maa samme sit anbetroede Færgeri nyde og betjene, saalænge han det tilbørligen og forsvarligen forestaar samt Fartøjet vedligeholder uden billig Klage i alle Maader«. Der er mange Mærkeligheder ved denne Bevilling. Dels er det jo underligt, at den københavnske Købmand kan have faaet nogen Interesse for dette Sted midt i det fjerne Jylland, og dels bærer Konceptskrivelsen denne Paategning: »Efter Ob. Sec. Schultz Ordre«. Den naturligste Forklaring paa disse Forhold maa vist være, at Ahasverus paa det omhandlede Tidspunkt har faaet Tilknytning til Medlemmer af den her skildrede Slægtskreds ved Giftermaal, og at disse derefter ved Forbindelse med indflydelsesrige Mænd, f. Eks. Ove Juul, har opnaaet Udstedelsen af Bevillingen, hvorved maa bemærkes, at der har været tillagt Stillingen som Færgemand en vis officiel og fremtrædende Betydning — vi ser saaledes ogsaa, at i 1736 var Færgemanden ved Kallehave Færgested en »Kaptajn i K. M. Søjteneste«²⁾. Det er derhos mystisk, at Ahasverus kaldes Færgemand, og at der tales om hans »anbetroede Færgeri«, skønt der da ved Hvalpsund var en Færgemand Cort Feltmand, som havde siddet der i mange Aar, vist fra ca. 1640, og Ahasverus slet ikke synes at have givet sig af med Virksomheden før Feltmands Død, der fandt Sted i Januar 1675. Forholdet maa vel nærmest antages at være det, at Ahasverus har erhvervet sig en Art Successionsret til Færgestedet, saaledes at hans Ret først traadte i Kraft, naar den gamle Færgemand var død. Vi ser da ogsaa, at Ahasverus mødte op i Hvalpsund ca. 3 Maaneder efter Dødsfaldet og sluttede den 14. April med Enken en Aftale, der efter hans Paa-stand gik ud paa, at hun skulde passe Færgestedet og svare ham Indkomsten deraf, indtil han senere bosatte sig der og overtog Virksomheden. Da han saa endelig »Stedet annammede« i Oktbr. 1675, viste det sig, at der forelaa nogen Uoverensstemmelse mellem hans og Enkens Opfattelse af Situationen; han regnede med, at Færgeriet havde givet 3 Sldl. ugentlig, medens hun var gaaet ud fra, at Indtægterne skulde gaa lige op med hendes Udgifter bl. a. til Løn til Færgekarlen,

1) J. R.

2) Vordingborg Rytterdistr. B. Just. pr. 1731—40 fol. 463 b.

hvilket maa have haft Formodningen for sig, han kunde ikke faa hende dømt til at aflevere noget til ham¹⁾). Enken var nødsaget til at se nøje paa Tingene, paa Skiftet efter Manden viste det sig, at Gælden oversteg Boets Midler; blandt dets Værdier maa særlig nævnes 1 Færge til 50 Sldl. og 1 Baad til 12 Sldl. samt 2 Køer²⁾).

Iøvrigt synes Ahasverus, f. s. v. de retslige Forhold angaar, at have passet udmærket ind i Ensemblet, specielt til Svogeren Mathias Schade. Samtidig med denne Strid førte han Proces med en Færgekarl, der paa Skiftet efter Feltmand for tilgodehavende Løn havde faaet udlagt en Jernkakkelovn, der dengang var en meget værdifuld og ogsaa forholdsvis sjælden Genstand, men som Ahasverus nu nægtede at udlevere »inden de fik talt en Dom med hverandre, uden han vilde tage den med svedne Fingre«. Ligeledes havde han en Strid med en Mand om Købesummen 3 Sldl. for en Bøsse, som var erhvervet til Brug ved Herredsmønstringen, men som Manden nu helst vilde tilbagelevere. Medens Ahasverus fik Dom for Købesummen for Bøssen, blev han tilpligtet at udlevere Kakkellovnen³⁾).

Ahasverus, der under 28/5 1675⁴⁾ opnaaede kgl. Konfirmation paa sin Bevilling af 1669, synes ikke i videre Grad at have spundet Silke ved sin Overtagelse af Færgestedet. Som foran berørt blev han i 1679⁵⁾ sagsøgt af Arvingerne efter sl. Abel Cathrine i København; han strittede selvfølgelig imod og indbragte Sagen for Landstinget. Senere har han fundet sig en anden Financier, den bondefødte Jens Lassen til Grubbesholm, der havde en meget hurtig og flot Karriere, Renteskriver, Landsdommer, Admiralitetsraad, en Tid Ejer af overmaade meget Gods, og som særlig skulde have gjort Regeringen og Landet Tjenester under Krigen 1658—60 og Københavns Belejring⁶⁾). Desværre kender jeg ikke Grunden til Forbindelsen med Jens Lassen, der ogsaa fik Vanskelighed med at faa sine Penge tilbage; i 1687 søgte han Ahasverus ved Domstolene for 380 Rdl., der var leveret ham Tid efter anden⁷⁾).

Den gode Ahasverus havde iøvrigt i 1686 haft Besværligheder med

1) Gisl. H. Tb. 1673—76 fol. 306 og 308.

2) a. St. fol. 161 b.

3) a. St. fol. 306—308.

4) J. R.

5) Gisl. H. Tb. 31/5 og 7/6 1679.

6) bl. a. D. S. IV—310.

7) Vib. L. Justp. 29/1 1687.

Hensyn til sin Ret til Krohold ved Færgestedet, hvortil han i 1684 af Amtmanden fik særlig Bevilling, der indeholdt Forbud mod andres Udskænkning af Øl og Brændevin m. m. i Louns Sogn og $\frac{1}{2}$ Mil deromkring. En Kvinde, Mette Sørensdatter, der boede ved Hvalpsund, havde generet ham dels ved ulovligt Krohold dels ved en Dag at trænge ind hos ham og overfalde en kvindelig Gæst, Margrethe Korch fra Skive. Paa dennes Opfordring udstedte 2 Adelspersoner, Anna Sophie Arenfeldt og Johan Ulrich van Debern, der havde overværet Oprinet, en Erklæring om, hvorledes »den Dannekvinde« var blevet slaet i Næse og Mund. Ahasverus, der raabte om Fred i Huset, »havde en svag Hasselpind, der laa inden Række, men det hjalp ham intet, men maatte tage Mette ved Haanden og lede hende ud af Stuen«. I Forstuen fik Mette yderligere Lejlighed til at slaa Færgemandens Kone, og vi faar her at vide, at denne hed Kirsten¹⁾.

Efter at Færgestedet en Tid havde tilhørt den godsrige Povl von Klingenberg, kom det tilbage til Kronen, der imidlertid i Marts 1688 overdrog det sammen med en Del andet Gods til General Fr. v. Arenstorff til Overgaard. Ahasverus maa have ment, at han hos denne kunde faa nogen Støtte i sin Kamp for Tilværelsen. Der findes et udateret Andragende fra ham til Generalen²⁾, hvori han meget beklager sig over, at den Næring, som fra gammel Tid hørte til Stedet, »mærkeligen Tid efter anden aftager«, og idet han anfører, at Kongens allernaadigste Brev »tilholder ingen at gøre mig nogen Forhindring i min Næring og Bjergning, hvilke jeg synes forstaaes baade ved Færgefarten, Øl- og Brændevinsaftapning«, men at der dog udtappes Øl og Brændevin i de omliggende Byer, udbeder han sig Generalens Hjælp til at faa kongeligt Forbud mod andres Færgefart og Øl- og Brændevinstapning indenfor 1 Mils Omkreds. Og selv om det nok synes, som om det er Øl- og Brændevinssalget, han er mest optaget af, saa fremsætter han dog ogsaa særligt Ønske om, »som den største Overfart sker ved Virksund, som tilforn har været her til Stedet«, at denne Færgefart, der foregik en Del sydligere paa det smalleste Sted mellem Louns Bredning og Hjarbæk Fjord, og som dog egentlig ikke skulde synes at kunne genere ham synderlig, maatte blive forbudt. Arenstorff har sikkert ikke taget sig videre af dette Andragende, der er forsynet med Ahasverus' egenhændige, meget kunstfærdige Underskrift, som tyder paa god Uddannelse, og har i Stedet ladet Ejen-

1) Gisl. H. Tb. 25/9 1686.

2) L. A. Overgaard Godsark. Skøder m. v.

domsretten til Færgestedet gaa videre, for allerede i Novbr. 1688 ses der af Friherre Jens Juel til Juellinge paa de Gyldenkroners Vegne at være udstedt Skøde paa det til Ahasverus selv. Hans Navn synes at have gjort stærkt Indtryk paa Viborg Landsting, det er det eneste Navn i det paagældende Register, der er skrevet med latinske Bogstaver, og der findes dog flere latiniserede Navne deri. Til Brug ved Erhvervelsen opnaaede Ahasverus et Laan paa 200 Rdl. hos Rasmus Nielsen Overgaard til Quistrup, men han var heller ikke nu nogen god Betaler, og Kreditoren var — det formodede Svogerskab uanset — ikke til Sinds at nøjes med sin Panteret; da Pengene ikke blev tilbagebetalt, gives der ham i Marts 1690 Skøde paa Færgestedet. Det maa dog herved tages i Betænkning, at Aarsagen til denne Overdragelse udmærket kan være Ønsket om at sikre Ahasverus og hans Familie Benyttelsen af Færgestedet under vanskelige økonomiske Forhold; hermed kunde godt stemme, at Ejendomsretten forbliver i den Drostrupske Kreds i længere Tid, efter Rasmus Overgaards Død gaar den over til Svigersønnen Tøger Ostenfeld til Lundgaard, og denne afhænder efter Ahasverus' Død Færgestedet til »min kære Svoger velædle og højagtbare Seign. Albret Søfrensen, Forpagter paa Lerchenfeld«, der jo formentlig var Fætter til Ahasverus' Kone.

I 1705 indgiver Ahasverus til Kongen et Andragende, hvori han under Henviisning til, at Betalingen for Færgning over Sundet, der her angives at være 8 Sk. af en Vogn og 2 Sk. af en Hest eller et »Nød« (Kreatur), ikke kunde strække til til Anskaffelse af nye Færger eller dække nødvendige Reparationer, og til at han maa gøre adskillige frie Transporter særlig med Landmilitzen, anholder om at maatte forundes en Rytterportion i Amtet eller en Bondegaard skattefri¹). De paagældende Amtmænd bekræfter, at der maa gøres flere Transporter med Landmilitzen end tidligere og anbefalede Ansøgningens Bønhørelse, men Kongens Afgørelse blev: »Kann wegen der Consequence nicht bewilligt werden«.

Nu hører vi kun lidt om Ahasverus, han optræder som Fadder ved en Dattersøns Daab i 1706, men derefter nævnes han kun, da han dør, og han er en saa forholdsvis prominent Person, at hans Død anføres i Præsterne Farstrups og Axelsens Dagbog, hvori der oplyses, at han døde den 5/12 1708 »mere end 80 Aar gammel«. Men som hans Liv frembyder mange mystiske Punkter for os, saaledes kunde han heller ikke afslutte sin Færd her paa Jorden uden at stille os overfor

1) Rtk. Res. 24/7 1705.

endnu en Gaade; uanset at Kirkebogen er paabegyndt i god Tid før det for hans Død angivne Tidspunkt, melder den dog intet derom. Var denne »Jerusalems Skomager« virkelig Jøde, og kunde han derfor ikke blive begravet fra en kristen Kirke? Han var jo dog blevet godtaget som Fadder.

I Ægteskabet med Kirsten havde Ahasverus mindst 5 Børn, Sønerne Knud, Povl og Hans samt 2 Døtre, Anna Beate og Ester Marie. Om Sønnen Knud, hvis Skæbne var mere dramatisk end de øvrige Søskenes, og som har opnaaet en herostratisk Berømmelse, vil vi faa at høre i et særskilt Kapitel.

Povl gik Militærvejen og fandt vist hovedsagelig sit Arbejde i Norge, han var 1710 Vagtmester under Oberst Bülow's Regiment ved Livkompagniet og 1723 Løjtnant, men døde 1729 efterladende en Enke Mette Lyché, men ingen Børn¹⁾. Han synes at have været ret velhavende, i 1710 blev der udstedt en Obligation til ham paa 1200 Rdl. med Pant i en Ejendom i Køge. I 1718 var han et Par Gange Fadder i Vallø sammen med sine 2 Brødre.

Hans er muligvis ogsaa en Tid Soldat — der findes en Hans Beker under Ritmester Fineckes Kompagni i en Rulle for Mariager i Amtsregnskabet 1713—19 — men i Tiden 1713—25 opholder han sig flere Gange hos Broderen Knud og optræder som Fadder i Vallø Kirkebog i 1713 og 1718; under Omtalen af denne Broders Levned vil der ogsaa blive Lejlighed til at høre lidt om Hans. I 1727 fik han som »velagtbare og velfornemme unge Karl Mons. Hans Ahasveresen Becher sig nu opholdende i Louns Præstegaard« af sine Svigerforældre, Jacob Olsen Jelstrup og Johanne Lauridsdatter Biering, Skøde paa Gaarden Ilris i Alstrup Sogn, i 1732 bliver han Herredsskriver i Rinds-Gislum Herreder²⁾. Han havde i hvert Fald en Datter Sara, der blev døbt 1/3 1730, og en Datter Maren, døbt 10/5 1731, men som vist allerede begravedes 24/8 samme Aar.

Datteren Anna Beate formidler Slægtens Forbindelse med Færgestedet i længere Tid efter Ahasverus' Død. Hun blev i 1704 gift med en Povl Nielsen Hostrup, Søn fra Hovedgaarden Hostrup, og fik med ham en Søn Niels; denne Ægteemand maa være død mellem 1706 og 1709, da hun giftede sig igen med Jens Jensen Smidt af Junget. I 2. Ægteskab fik hun mindst 6 Børn, hvoriblandt en Søn, der døbt Asverus; Jens Smidt nævnes udtrykkelig som Færgemand. Forbindel-

1) jfr. Hirsch og Ovenstads norske Militærbiografier.

2) J. R. 15/2 1732.

sen med den Drostrupske Kreds opretholdes stadig i denne Tid, ved den lille Asverus' saavel som ved en Datter Anna Beates Daab blev Børnene baaret af Rasmus Nielsen Overgaards Datter Maria, g. m. Herlov Stiernholm paa Kjeldgaard. Senere omtales en Datter Marens Mænd, først Lauritz Ørum og derefter Ove Christian Lund, som boede ved Sundet eller Hvalpsund, hvilket formentlig betyder, at de har varetaget Færgetjenesten.

Ahasverus' anden Datter Ester Marie holdt sig ligesom Hans og Anna Beate hovedsagelig til den hjemlige Egn, hun sad i mange Aar som Præstekone i Louns, hvor hun først var gift med Hr. Morten Christensen Holst og efter hans Død blev overtaget sammen med Embedet af Hr. Baltzer Jessen. I første Ægteskab havde hun en Datter Sara Kirstine Holst, der døbttes 5/11 1724, og som ogsaa blev Præstekone, idet hun ægtede Hr. Mikkel Hansen Holm i Tise, og i andet en Søn Morten, der nævnes som Degn i Kolind¹).

Navnet Ahasverus Becher forsvandt ikke fra de jydskke Egne med Færgemanden i Hvalpsund. Mange Aar efter hans Død — i 1789 — træffer vi paa en Tømmermand Ahasverus Becher i Tobberup ved Hobro; han overtager dels som Arv efter sin Moder Birgitte Jacobsdatter Becher dels ved Køb af den en Søster Anne Becher, der var gift med en Skibskaptajn Henrik Rasmussen i København, tilhørende Arvepart et Areal paa Hobro Mark²). Hvis der ikke hos Familien i Hvalpsund skulde have været endnu en Søn, Jacob, maa man vel regne med den Mulighed, at den gamle Færgemand er blevet opkaldt.

I nogle Aar nævnes i Louns Kirkebog en Dame, som muligvis hører med til Schædeslægten, i 1710 og 1711 er Sara Knudsdatter opført som Fadder ved 2 af Jens Smidts og Anna Beates Sønners Daab. Saavel Fornavnet, der var ret stærkt brugt i Familien, som Efternavnet vilde passe udmærket paa en Søster til Schaderne og til Ahasverus Bechers Hustru Kirsten, og det vilde være meget naturligt at regne med, at en Søster til sidstnævnte efter dennes Død har taget sig af Husførelsen i Færgehuset og er blevet boende der efter Svogerens Død. Ved den første Daab anføres hendes Navn uden Hjemstedsbetegnelse, ved den anden angives hun at være »af Sundhuset«. I 1713 angives Sara Knudsdatter »af Grenhuset« begravet i hendes 71. Aar, saa Alderen stemmer ogsaa meget vel med den fremførte Hypotese.

1) Gisl. H. g. Skp. 1706—81 S. 344.

2) Hobro Sk.- og Pp. 1785—1815 Bl. 56.

LANDSDOMMEREN, DER BLEV »DØMT« OG MYRDET AF SINE BØNDER

Som foran antydet blev Ahasverus Bechers Søn Knud den mest kendte af Børneflokket i Færgestedet ved Hvalpsund, ja, hans Navn har uden Tvivl en Tid — da han ikke var mere — været paa næsten alles Læber, og hans Skæbne har faaet det til at risle koldt ned ad Ryggen paa mangan større Jorddrot. Han skulde faa megen Medgang her i Livet — sikkert ikke ganske ufortjent — men til Slut ramtes han — vist absolut heller ikke uforskyldt — af en haard Skæbne. Hans Liv eller snarere hans Død har været Genstand for en Del Omtale i den trykte Litteratur¹⁾, her vil der særlig blive lagt Vægt paa Skildringen af hans Levned før Eksplosionen.

Medens Drabet paa Knud Ahasverus eller Ahasveresen Becher oprindelig betragtedes som en frygtelig Skændselsgerning, der burde straffes haardest muligt — endnu i 1818 taler Præsten L. M. Wedel om »den ulykkelige Landsdommer Becker . . . og han var dog en god Herremand . . . kort han gjorde intet utilbørligt . . .«²⁾ — er Stemningen efterhaanden næsten svinget over til den modsatte Side, saa at Drabet nærmest synes fuldt berettiget. Sandheden ligger vel nok nogenlunde midt imellem disse Synspunkter.

Om hans unge Aar har vi ikke videre Oplysning; fra et Epitafium

1) Peter Jensen, Optegnelser om Snesere S. 35—44, Arthur Petersen, Jorddrot og Bonde, Anders Petersen, Vallø og Omegn 132—43, Severin Kjær, fra Stavnsbaandets Dage, L. M. Wedel, Topografi over Vordingborg Amt (Everdrup Sogn), Hist. Tidsskr. 3—6—527 og Fortids-Veje 8—1—30 ff. — Af ikke specielt angivne Kilder maa særlig nævnes Vallø Birks og Baarse Herreds Justitsprotokoller.

2) Topografi over Vordingborg Amt I 1818.

over ham ved vi, at han var født 7/9 1681, altsaa uden Tvivl i Færgeshuset ved Hvalpsund. Faderen har sikkert været klar over, at han havde gode Evner, han lod ham komme i Tjeneste hos Landstingshører Peder Bering i Viborg, hvilket vil sige, at det var Meningen, at han skulde have juridisk og administrativ Uddannelse. Medens han var her, fik den foran omtalte 4 Aar yngre Christen Sørensen Testrup en tilsvarende Uddannelse hos Landstingsskriver Lauritz Bering, og i sit Værk »Rinds Herreds Krønike« giver han en Omtale af Knud Becher. Det hedder bl. a. heri¹⁾: »Denne Knud Bekker var ikke lidet skalkagtig, mens jeg kendte ham, ikke lærte han heller meget godt af Peder Bering. Han kom omkring blandt Folk og omsider blev Forvalter og Inspektør for Dronning Anna Sofie over Valø med tilhørende Gods . . . og da han kom af Tjenesten, der Kongen døde, købte han sig en Gaard, Bækkeskov kaldet, i Egnen ved Vordingborg. Men som han ikkun havde et slet Vidnesbyrd, mens han var ved Valø, at han var altfor haard ved Bønderne, saa blev det ej bedre med hans egne, hvilket gav Aarsag til, at en Del af hans Bønder i dette Aar (1739)²⁾ sammenrottede sig og slog ham ihjel paa Marken« . . . Testrup kommer iøvrigt samme Sted med en Bemærkning om Broderen Hans: »og er det hans Broder, Hans Bekker, som i disse Tider er Herredsskriver her i Rinds-Gislum Herreder; men denne er ikke Broder til den anden i Skalkhed«. Som tidligere anført brugtes Ordene skalkagtige og Skalkhed dengang i en virkelig nedsættende Betydning som skurkagtig og lignende.

Efter Tiden i Viborg træffer vi ikke paa ham, før han er kommet til Vallø, hvor han først tituleredes som Ridefoged, men derefter i mange Aar som Forvalter, hvilket var en meget betydningsfuld Stilling paa det store Gods.

Vi møder nu ret ofte hans Navn i Resolutioner fra Rentekammeret, hvoraf vi kan hente nogle Oplysninger om hans Virksomhed paa Vallø. Han har været der nogen Tid før 1708, for i Marts d. A., da Fr. IV havde erhvervet Godset af Chr. S. v. Plessen, hedder det, at de fra Plessens Tid værende Betjente der, hvoriblandt han nævnes, maa forblive i deres Tjeneste i et Aar, for at deres Duelighed kan prøves. Becher skulde tages i Ed og stille Kaution³⁾.

I 1709 indberetter han, at Inspektøren ved Vallø er død og anfører,

1) efter J. S. I—II—59.

2) det var i Virkeligheden i 1738.

3) 31/3 1708.

at der behøves Tilsyn af en landbrugskyndig. Det resolveres, at dette Spørgsmaal kan bero indtil videre, idet man vil probere, om Ridefogden ikke maatte være kapabel til alene at ordne de forefaldende Forretninger¹⁾.

I 1710 indtages der en velvillig Holdning til et Forslag fra ham om Ombytning af 3 Soldater med andre for at faa dem anbragt paa ledige Gaarde²⁾.

1712 opnaar han, da han kun har 241 Rdl. i Gage og Kostpenge, Fritagelse for en ellers fastsat Afkortning paa 30 %, medens Ridefogden paa Antvorskov, der har 300 Rdl., ikke kan faa nogen Lempelse — for Følgernes Skyld³⁾; Becher blev saaledes i Realiteten bedre stillet end sin højere lønnede Kollega.

Aaret efter sker der en stor Ændring i Vallø og dermed ogsaa i Bechers Stilling, idet Godset som et Grevskab af Kongen blev skænket til Anna Sophie Reventlow, Fyrstinde (Hertuginde) af Slesvig, og han bliver nu Forvalter ved Grevskabet Vallø.

Fra 1715 har vi en noget taaget Resolution om, at hans Regnskabsgæld paa ca. 4.200 Rdl. maa likvideres i et noget større Tilgodehavende, som Anna Sophie havde⁴⁾.

Selvfølgelig maatte det for en ærgerrig Mand være naturligt at søge at udnytte den nære Forbindelse, han havde med Landets Konge og dennes Hustru til venstre Haand, senere Dronning. Under Henvisning til, at der af hans Løn paa 180 Rdl. om Aaret efter Afholdelse af Skatter og nødvendige Udgifter kun kan blive 24 Rdl. tilbage til Klæder m. v., andrager han i 1716 om »et andet lidet Stykke Brød, hvilket Eders kgl. Maj. og allern. har lovet ham« og begærer specielt Succession paa Amtsforvalterembedet i Odense, og skønt dette er tiltænkt en anden, ønsker han dog alligevel Ansøgningen forelagt Kongen, hvilket ogsaa sker⁵⁾. Det blev imidlertid ikke til noget med dette »lille Stykke Brød«; i Decbr. 1717 bliver han fritaget for Stempelafgift af den udfærdigede, men ikke underskrevne Bestalling som Amtsforvalter over Odense og Rugaard Amter, idet der samtidig gives en kgl. Reprimande til Amtsforvalteren for en Ansøgning fra

1) 16/12 1709.

2) 4/8 1710.

3) 12/8 1712.

4) 9/4 1715.

5) 24/3 1716.

denne om mod Betaling af 1000 Rdl. at maatte faa en bestemt Person til Efterfølger, hvilket »er imod Forordningen«¹⁾.

Knud Becher faar dog et Plaster paa Saaret, idet han faar Titel af Vice-Landsdommer, og han optræder fra nu af som »Velædle og Velbyrdige Hr. Landsdommer«.

Men hvorledes er han nu i Stillingen som Ridefoged (Forvalter). Ja, det kan sikkert ikke nægtes, at han har været en dygtig Mand, der havde god Oversigt over det udstrakte Gods og forstod at haandhæve alle dertil hørende Rettigheder. Han synes at passe omhyggeligt paa, at ingen under Godset værende Bønder slipper ud af dets Vornedsrettigheder, og at Skovtyverierne, som paa den Tid var en overmaade almindelig Foreteelse, og ulovlig Jagt ikke tager Overhaand; Skovfogderne bliver holdt i stramme Tøjler med Hensyn til deres Tilsyn og afsat, hvis de ikke er ivrige nok og ikke indgiver Anmeldelse om ulovlig Skovhugst. Paa den anden Side synes han ogsaa at være parat til at hjælpe Godsets Bønder overfor andre, det er nærmest, som om han nyder at kunne optræde for dem i en rask Kamp i Ord — saavel overfor Myndighederne som overfor andre. I 1711 opnaaede han ved at klage til Rentekammeret, at en Kontrolør fik Ordre til at gaa mere skaansomt frem hos Bønderne ved Efterøgning af Apparater til Brændevinsbrænding. Da der i 1720 er en grasserende Sygdom paa Egnen, og Portene i Køge af Hensyn hertil skulde være aabne, saalænge Sygdommen hærgede, gaar han stærkt imod den derværende Konsumtionsforpagter, der imod Kongens Befaling havde holdt Broporten lukket om Natten, »endskønt Svagheden endnu ikke destoværre paa Grevskaftet Vallø har taget sin Endskab, langt mindre en stor Del af de sengeliggende restitueret«. Som Bøndernes »Forsvar« tager han ogsaa Affære, naar nogen af dem kommer i Klammeri med andre eller beskyldes for Skovtyveri af Nabogodsejere. Under en Sag angaaende Betaling for pligtige Høleverancer udtales det af Bønderne, at de intet havde til Gode for Halm, »thi Velædle Hr. Landsdommer Becher drog Omsorg for selv at skaffe Halmen til Rytterne, formedelst Bønderne det ej kunde undvære fra deres Kvæg«.

I 1727 tager han sig stærkt af en under Vallø hørende Bonde, der fra Gl. Køgegaards Side var beskyldt for ulovlig Skovhugst og meget ilde behandlet. Han var blevet overfaldet med Prygl og Slag, »saa hans Helsen og Helbred er betaget ham«, han kan ikke længere du til

1) 29/12 1717.

Kongens, Dronningens eller andres Tjeneste, han »havde faaet et Brok i begge Sider af sin Rører, saa hans Tarme gik ned i hans Gemecht«¹⁾).

Til yderligere Oplysning om Tidsaanden kan anføres, at Ridefogden paa Gl. Køgegaard til en Mand, der bad godt for Bonden, gav den Besked, at han kunde hente Badskæren, saa vilde Ridefogden lade Præsten hente, saa havde han 2 paa een Gang til at hjælpe sig — det skulde dog vist være en »Spøchhed«. Men Becher var heller ikke selv blødsøden af sig, en Gang var en Bonde for ulovlig Skovhugst ført til Vallø, hvor han skulde have siddet 3 Uger i et mørkt Hul uden at faa Dagens Lys at se og uden at være blevet forplejet med andet end Vand og Brød og det endda i utilstrækkelig Mængde. Det anførtes, at Forseelsen angik »15 Snese og 4 Stk. Pilevender« af Værdi ikke over 12 Skill., men Becher var ubønhørlig og benyttede sig her som iøvrigt i flere andre Tilfælde af Dronningens Navn og Anseelse, han anfører, at Modparten »burde vogte sig at urgere noget paa det, som dependerer af Højheden selv«.

I en Sag mod et tyvagtigt Ægtepar, hos hvem der i en Brønd var fundet Hoveder af 5 stjaalne Faar — man kan vel sige, at de fik fuldt Udbytte af Tyvekosterne, ogsaa en Slags Suppe — tager han dog i sin Paastand, nok mest af praktiske Formaal, Hensyn til Konens 4 umyndige Børn, »hvoraf eet ligger ved Patten«, hvorfor han ikke ønsker, at »hun saa hart skal straffes«. Manden dømtes til at kagstryges og brændes med Tyvsmærke og til livsvarigt Arbejde i Jern paa Bremerholm, medens Konen alligevel fik samme Straf bortset fra, at hun skulde arbejde paa Spindehuset for Livstid.

I 1729 ledede han sammen med en Præst en Aktion, som foretoges overfor Køge By vedrørende Græsningsrettigheder, der hævdedes af en Del Bønder, og hvorunder der opkastedes Grøfter i det omstridte Areal. Heraf opstod der vidtløftige Retssager; medens Landsretten frifandt Bønderne og Becher, gik Højesterets Dom, der først faldt i 1734, dem imod, og Becher fik nu en alvorlig Afklapsning, de af ham brugte »uanstændige, nærgaaende Beskyldninger og Ekspressioner« mortificeredes, og han skulde »for saadan sin utilbørlige Adfærd« bøde 30 Rdl. til Vor Frelsers Kirke samt betale Sagens Omkostninger med 500 Rdl. — en noget uheldig Afgørelse for en Landsdommer²⁾).

1) Røre er Lyske, medens Gemecht (Gemægt) formentlig snarere betyder Pung (scrotum) end som i Den danske Ordbog anført det mandlige Lem.

2) Anders Petersen: Køge Bys Hist. Aktst. S. 151.

Et Forhold ved hans Administration, som man ikke kan lade være med at hæfte sig ved, er det, at der i hans Tid er et uforholdsmæssigt Antal Bønder, mod hvem der rejses Sag under Paaberaabelse af Dovenskab og Efterladenhed ved Gaardenes Pasning, undertiden 13—14 Personer paa een Gang, og f. Eks. i 1719—26 mod ialt ca. 50. Der bliver foretaget Syn over Ejendommen, og Brøstfældigheden ansættes i Penge, hvorefter Bønderne i Almindelighed dømmes til at have Fæstet forbrudt paa Grund af deres Dovenskab og Efterladenhed og til, hvis de ikke erstatter Brøstfældigheden, hvad de næsten aldrig kunde, efter kgl. Brev af 11/12 1688 »at lide som en doven, modvillig nachlessig Bonde paa Bremerholm hans Livtid« eller »at lide paa Kroppen« efter nævnte Forordning. Paa Forhaand forstaar man ikke rigtig Grunden til, at denne Fremgangsmaade er anvendt saa ofte, den kunde maaske være nyttig overfor enkelte af de besværligste Bønder til Skræk og Advarsel for andre, men man skulde synes, at det maatte blive til Skade for Godset idelig at skulle skifte Fæstere, i Almindelighed var det netop svært den Gang at holde Gaarden besat med Bønder; det er da ogsaa anført, at Becher systematisk gav sig af med at tvinge eller lokke Bønder andetsteds fra til Vallø¹). Man kan ikke undgaa at faa den Tanke, at Becher ved Forbrydelser af Fæstemaal paa en eller anden Maade har kunnet skaffe sig særlige Fordele, specielt ved at modtage Penge fra nye Fæstere. Ganske vist lod Becher hvert Aar optage udførlige Tingsvidner angaaende alle Forhold, der kunde indvirke paa hans Regnskaber, om Restancer, Udlæg, Svind o. s. v., men man kan sikkert ikke stole helt paa dem, han vilde let kunne skjule noget for Bønderne, og det vilde sikkert ikke være videre heldigt for dem, om de vidnede imod hans Ønsker.

I 1725 bliver Becher indviklet i en vidtløftig Sag, der berører disse Forhold og giver Mistanken mod ham Næring, samtidig med at den tydeligt viser, at han ikke har gjort sig afholdt af Godsets Bønder; Kendskabet til denne Sag faar vi i Sjællandske Tegnelser med Indlæg²). Som sædvanlig om Foraaret havde han opfordret Fæsterne i Valløby til at »fly (bringe i Stand) og reparere paa deres Gaarde som den til sligt Arbejde belejligste Tid«. Den 11. Juni blev Ladefogden sendt ud for at se paa Gaardene, og hvor Væggen ikke fandtes i Orden, da at udstøde dem »for derved desmere at obligere Bonden slige Vægge igen nye og forsvarligen at opsætte«. I Harme herover havde

1) Hist. Medd. o. Kbhvn. 1—VI—266.

2) Nr. 304, 17/7 1725.

Bønderne samlet sig og »beegnet ham med Opsætsighed, Skældsord og Trusel« — de truede ham saaledes med en Økse og udtalte, at »gjorde de hans Ret, skulde de hugge eller slaa hans Hjerne ud«. Ladefogden søgte derfor »Retirade til sin Hest« og red bort, hvorpaa Bønderne drog til Fredensborg for at søge Hjælp hos Kongen, og — som senere oplyst — fik de paa Vejen skrevet en Klage over Becher »af en Person, som de ikke ved, hvem er«. I denne Klage beskyldtes Becher for, at han havde taget Fæstepenge af dem uden at give dem Fæstebrev, at han ikke gav dem Kvittering for Skatter og Afgifter og ikke havde Kvitteringsbøger dertil, at han 2—3 Gange om Aaret lod slaa Væggene ud paa Husene »til Tømmerets Beskadigelse«, skønt de efter deres Mening kunde staa i Mands Minde, at han krævede, at de skulde holde mere Kvæg, end de kunde føde eller græsse, samt at de ellers maatte udstaa »hans tyranniske Handling med Hug og Slag, Pisken og Fængsel«.

Det er sikkert med noget Kendskab til denne Aktion, at Becher næste Dag lod Bønderne tilsige »til Hove« hver med sin Vogn »at skove til Kalkovnen«, men Kvinderne vedtog nu paa Gadestævne ikke at ville lade møde. Dette kunde Becher selvfølgelig ikke finde sig i, og Ladefogden bliver igen sendt til Byen »i Mening at pante for deres Ulydighed«, men i den anden Gaard »beegnedes han af Byens Kvinder, 13 i Tallet«, der var bevæbnet med »Prygler, Spader og deslige Værge«, saa han efter at have faaet 3 dybe Saar i Hovedet og 2 paa Hænderne maatte retirere til Hest, hvorefter han var »ufør og sengeliggende«.

Efter Tidens Skik blev der udmeldt en Kommission, bestaaende af Kammerherre Chr. F. v. Holstein, Præsident i Politi- og Commerce-Collegiet, og Krigsraad, Amtsforvalter Urban Bruun, til at behandle den alvorlige Sag¹⁾. Med Hensyn til de i Klagen fremsatte Beskyldninger mod Becher anføres det i Præmisserne til de 2 Mænds Dom, at Bønderne ikke i ringeste Maade havde bevist, at de af ham var blevet behandlet tyrannisk med Hug og Slag, Pisken og Fængsel, og maatte erkende, at »de ikke kunde erindre, naar de af ham eller efter hans Ordre var blevet slaget eller pisket«, ja, de skulde i det hele have fragaaet Klagen undtagen for saa vidt angik Bechers Tvang med Hensyn til Gaardens Vedligeholdelse og Kreaturholdet. Det udtaltes endvidere, at Becher selv havde »afbevist« Klagen vedrørende de manglende Fæstebreve og Skattekvitteringer og havde fremvist

1) Sj. T. 25/6 1725.

saadanne Dokumenter for hver Bonde, udfærdiget paa stemplet Papir fra 1719, idet han oplyste, at de kun var blevet hos ham, fordi Bønderne ikke havde krævet dem eller ikke havde villet udrede Pengene for det stemplede Papir, hvortil han havde givet Forskud. Kommissionerne udarbejdede ret hurtigt — den 12/2 — en Dom over Bønderne og deres Koner, hvorefter Mændene skulde have deres Fæste forbrudt og for den ærerørige Klage mod Becher efter Danske Lovs 6—21—7 bøde 3 Mark foruden »trende fyrretyve Lod Sølv«, medens de 13 Kvinder efter flere forskellige Bestemmelser for Overfaldet paa Ladefogden ifaldt haarde Bødestraffe og desforuden skulde udrede for »Kur og Bartsærløn« 30 Rdl. og for Svie og Smerte, Kost og Tæring 40 Rdl. Endelig skulde de »straffes paa Kroppen«, hvis de ikke kunde udrede de fastsatte Bøder.

Kongen havde imidlertid ved Kommissionens Udnævnelse forlangt, at Dommen blev indsendt til ham til Eftersyn og Approbation, og de 2 Mænd indleverede derfor sammen med Dommen en Skrivelse, hvori de fremkom med Indstilling om en Afgørelse, som de skønnede var mere praktisk efter de foreliggende Forhold end den paa Lovens strenge Bestemmelser byggede Dom. De anfører heri, at Sagen alene har sin Oprindelse deraf, at Becher »har efter sit Embedes Pligt villet pressere disse Bønder« ligesom Godssets andre til »at fly og reparere« Gaardene og holde tilstrækkelig Besætning »i Henseende til Gødskningen, hvilket enhver fornuftig Landmand og god Husholder maa beflitte sig paa« som det »fornemste Fundament til Bondens Velstand og Konservation«, og at deres Sammenrottelse og Opsætsighed »exemplariter burde straffes«. Da imidlertid Bøder vilde »angribe det, som hører til Gaardens Besætning«, henstiller de i Stedet, at Anførerne straffes paa Kroppen, saaledes at 1 kommer 1 Aar i Bremerholms Jern og 3 til »Skubkarren« udi Citadellet Frederikshavn, og alle 4 flyttes fra deres Gaarde til andre under Godset, medens 4 Kvinder skulde 1 Maaned i Spindehuset. Iøvrigt slutter de sig til en af Becher fremsat Henstilling om, at de andre under Hensyn til, at de havde rottet sig sammen og »edelig sig med hinanden har forpligtet ikke at aabenbare«, hvem der havde tilskyndet dem til Klagen og konciperet denne, ligeledes bør lide nogen Straf paa Kroppen, i hvilken Henseende han har foreslaaet, at han maa »dem een Gang udi Stalden med Ris eller Spidsrod afpiske«. Endvidere skulde de staa aabenbar Skrifte, da Fængsel og lign. »ikke af Bønderne estimeres«. Penge-

bøderne skulde falde bort undtagen Badskærlønnen og Erstatningen for Svie og Smerte til Ladefogden.

Kongen følger i det hele denne Indstilling bortset fra — hvad der er værd at lægge Mærke til — at Bechers Forslag om Afstraffelse med Pisk eller Spidsrod ganske lades ude af Betragtning. Alle de ikke særligt straffede skulde udstaa Kirkens Disciplin, og Kvinderne skulde efterhaanden i Gabestokken, saaledes at der gaves Kirkegængerne Lejlighed til 9 Søndage i Træk at nyde dette Skue.

Selv om Becher ikke opnaaede Opfyldelse af sit Ønske om legemlig Afstraffelse for en Del af Bønderne, gik han i det hele sejrrig ud af denne Strid og høstede endog Anerkendelse for sit Arbejde til Gavn for Grevskabet. Men ogsaa rent bortset fra, at hans Ønske egentlig stemmer særdeles godt med den af Bønderne fremsatte Paa-stand om hans tyranniske Fremfærd overfor dem, kan Nutidens Men-nesker ikke føle sig overbevist om, at han med Rette blev rensat for Beskyldningerne og kom til at staa med Sejrens Palmer i Hænderne. Og paa eet Punkt — Forholdet med Udstedelsen af Fæstebreve og Kvitteringer — faar vi bestyrket vor Mistanke om, at der var mere muggent ved Situationen, end man skulde tro efter Kommissionens klare og bestemte Præmisses. Af Vallø Birks Justitsprotokol fremgaar det, at Becher kort Tid efter den store Sags Afslutning har indstævnet »en Person opholdende sig i Helsted, navnlig Peder Riis«, der iøvrigt senere dokumenterede, at han havde Stiftamtmandens Tilladelse til at være Prokurator, i Anledning af en Udtalelse fra ham i et privat Selskab hos en Provst om, at Bechers Broder Hans skulde have ladet sig forlyde med, at han i en 6 Ugers Tid Dag og Nat skrev paa Bøndernes Fæstebreve og Kvitteringsbøger.

For Retten søger Hr. Riis at slippe ud af Sagen, han mener ikke at have udtalt sig som angivet, og i hvert Fald ikke ment eller tænkt noget imod den afsagte retfærdige Dom. Becher henholder sig stærkt til denne og anfører, at stemplet Papir fra 1719 ikke vilde være til at faa nu, og skulde Hans Becher virkelig have udtalt sig som anført, saa har det kun været for at »narre, ralere og fikser«, han forundrer sig over, at Hr. Riis saa dumdrigt tør indlade sig i de Ting, som er Hendes Maj. Dronningens og tale imod den Dom, som Hans Maj. Kongen allernaadigst selv har fældet. Jeg har ikke fundet Slutstenen paa denne Sag, men Becher har sikkert ogsaa klaret sig fint ud af den. Derimod har Sagen maaske været en af Aarsagerne til Peder Riis' uheldige Skæbne. Han, der var Bedstefader til Knud Lyne

Rahbek, mistede paa denne Tid sin Stilling som Sætteskriver ved Tryggevælde Birketing, og blev senere sindssyg¹⁾.

De forskellige Sager synes ikke at have medført Ændring i det høje Herskabs Stilling til ham, han vedblev at være i Naade. I 1726 opdagedes det, at han aldrig havde erlagt Betaling for sin Bestalling som Ridefoged; han henviser til, at dette Spørgsmaal en Gang tidligere for ca. 15—16 Aar siden blev draget frem, men at han, da han »aparte straks allerunderdan. refererede Hans kgl. Maj.«, fik dennes Afgørelse, at han ikke skulde betale noget derfor, og under 27/11 1726 bevilgede Kongen da ogsaa, at hans Bestalling skulde udfærdiges gratis²⁾. Aaret efter udstedes der kgl. Bevilling om, at han »herefter udi alle Samkvem maa og skal nyde og have din Rang udi Sæde og Gang med vore Landsdommere«³⁾.

Der er ogsaa flere Tegn paa, at han i sin Vallø Tid har staaet sig godt med sine Omgivelser udenfor Bondestanden. Han optræder som Forlover ved Vielser og er hyppigt Fadder hos Præst og Degn, Skovrider, ja hos en Smed og en »Italiener«. 1718 holder han Præsten Hr. Lyder Roeds lille Pige, der blev døbt Friderica Sophia, over Daaben som Stedfortræder for Fyrstinden, og i 1722 lader Hr. Lyder Roed et Barn opkalde efter ham. I 1725 er han Fadder sammen med Storkansler v. Holstein for en anden Præstesøn, Hr. Niels Lunds Dreng, der blev baaret af Dronning Anna Sophies Kammerfrøken paa Dronningens Vegne, medens Kammerjunker Reventlow optraadte som Fadder paa Kongens Vegne. I 1727 bliver han udnævnt til Medlem af en Kommission⁴⁾, samme Aar faar han bevilget, at en ældre Sag mellem ham og en Raadmand Fogh i København maatte komme for Højesteret⁵⁾, og da denne Ret vil afsige sin Dom, ja saa lader Kongen den ogsaa vide, at han finder, at der bør rettes deri, og det netop til Gavn for Becher, »efterdi han dog har ført Sagen i de allerunderdanigste Tanker, at hans Embedes Pligt tilholdt ham . . .«⁶⁾. 2 Aar senere udstedes der kgl. Befaling om, at en af hans Sager »maa i vor nu holdende almindelige Højesteret straxen og blandt de allerførste Sager til videre Paakendelse foretages«⁷⁾.

1) P. T. II—5—128 ff.

2) Rtk. Res.

3) Sj. T. 18/4 1727.

4) Sj. T. 14/3 1727.

5) Sj. T. 29/3 1727.

6) Sj. T. 19/12 1727.

7) Sj. T. 1/4 1729.

1729 er et meget begivenhedsrigt Aar for Knud Becher. Den 30. Marts bliver han af Præsten ved St. Petri Kirke i København i Hjemmet viet til Helene Marie Bromung eller Bromundt — Navnet staves paa mangfoldige Maader —, Datter af Commerceraad Didrik Bromundt, der var Kongens Hofskrædder og senere »Købmand for den færøske Negoce«, og Juliane Stracken, der havde »haft den Naade som Amme at opvarte den højsalige Prins Frederik Carl«¹⁾, og samme Aar bliver han Godsejer, idet han af Rudolf Skinkel erhvervede Gaarden Bækkeskov med tilhørende Gods.

Becher havde kendt sin Hustru i ret mange Aar, i Februar 1722 er han Fadder sammen med Jomfru Brumon ved Lars Plous Datters Daab i Valløby Kirke, medens Commerceraadinden bar Barnet. Det er sandsynligt, at dette Giftermaal har været medvirkende til Købet af Gaarden, dels har han vel næret Ønske om at være selvstændig som gift, og dels har han muligvis som Medgift faaet Midler, der kunde hjælpe ham til Transaktionen. Det er derimod ikke rigtigt, hvad er anført af Testrup, at han erhvervede Bækkeskov, da han kom af Tjenesten ved Kongens Død, Fr. IV døde som bekendt først 12/10 1730, medens Skødet paa Gaarden, forud for hvilket sikkert er afsluttet en Købekontrakt, er dateret 11/12 1729; derimod er det muligt, at han har forudset Kongens Død inden altfor længe og de eventuelle Ændringer derefter i Dronningens Stilling.

Men hvorledes mon egentlig Situationen har ligget med Hensyn til Bechers økonomiske Forhold? Vi kan sikkert ikke udelukke Muligheden af, at Færgemanden Ahasverus trods sine Klagehyl har efterladt nogen Arv til Børnene, herpaa tyder bl. a., at en Datter blev gift med den stedlige Præst, og at Sønnen Povl synes i 1710 at have været i Stand til mod Pant i en Ejendom i Køge at udlaane det betydelige Beløb 1200 Rdl.²⁾. Ved denne Lejlighed nævnes Knud Becher ogsaa som Kautionist sammen med Povl for en Kornlevering paa 460 Tdr. Byg. Dette Forhold ligger egentlig noget taaget, og der er ogsaa noget mystisk ved Pantelaanet; da Ejendommen sælges igen i 1713³⁾, forsvinder Behæftelsen alene paa Grundlag af en Oplysning fra Knud Becher paa Broderens Vegne om, at denne var blevet fornøjet med Hensyn til sit Pant. Man skulde imidlertid efter Kautionssagen synes, at Knud Becher har været god for noget paa dette Tidspunkt, og

1) Rtk. Res. 27/11 1737.

2) Køge Sk. og Pp. 1698—1717 fol. 241 b.

3) a. St. fol. 301 b.

da kunde han dog vist ikke have samlet sig ret meget i sin Stilling, hverken per fas eller per nefas. I 1713 ses en Mand at have udstedt en Obligation til ham for 16 Rdl. 1 Mrk. med Pant bl. a. i et lille Anker med Tov og Spil til en Jagt¹⁾, men iøvrigt har jeg ikke fundet Oplysninger, der viser, at han havde Penge udestaaende, derimod er det oplyst, at han paa et senere Tidspunkt skal have haft 2 Skibe i Søen²⁾. Selv om han klager over Lønnens Ringhed, kunde han dog nok ogsaa paa forholdsvis hæderlig Maade have lagt noget op. I 1722 kan han erhverve sin Hjemegns Kirker, Louns og Alstrup, og det hedder fra en senere Visitats s. A., at de var »kun temmelig ved lige holdt, havde dog ingen kendelig Skade, og det som manglede, paatog Sognepræsten (Bechers Svoger) sig at erindre Patronen om«³⁾. Og gaar vi ud fra, at Svigerfaderen har været villig til at spæde lidt til, han var vist dengang velhavende, men det synes senere at være gaaet tilbage for ham, antagelig medens han var Købmand ved den »færøske Negoce« 1732—36, og hans Datter burde nok have nogen Medgift, hun var ved Giftermaalet ca. 23 Aar, et ret sent Tidspunkt at blive gift paa efter Datidens Opfattelse, kunde Købet af Bækkeskov godt finde Sted, uden at Becher behøvede at være videre rig. 3 Uger efter Udfærdigelsen af Skødet paa Gaarden udstedte han et Pantebrev til en Sr. Christen Brasch paa Munketofte — tidligere Forpagter paa Tryggevælde — paa 3000 Rdl. med Prioritet næstefter 7000 Rdl.⁴⁾, og da Købesummen var 12000 Rdl., hvortil dog kommer, at Becher særskilt købte 48 gode Malkekøer og 1 Tyr for 288 Rdl. og Løsøre for 100 Rdl., var det ikke noget særlig stort konstant Beløb, han behøvede at have Raadighed over.

Der ses ikke at foreliggende noget reelt om, at han skulde have haft for lange Fingre i Forholdet til Dronning Anna Sophie, men det er dog nok ikke udelukket, at han har melet sin egen Kage godt under Forvaltertiden, i hvert Fald har der været nogen Uenighed mellem Parterne angaaende Regnskaberne for Grevskabets Administration, og saa sent som i 1734 faar Becher — ved kgl. Resolution dateret Juleaftensdag — udmeldt 2 Kommissærer til paa hans Vegne sammen med 2 paa Dronningens Vegne at faa Tvisten ud af Verden⁵⁾.

1) Køge Sk. og Pp. fol. 288.

2) Fortids Veje 1949—50.

3) J. S. III—2—431.

4) Sjællandsf. Panteb. 1728—34 fol. 361.

5) Sj. T. 24/12 1734.

Dette maa være mislykket, for under 15/11 1737¹⁾) bevilgede Kongen, vistnok ogsaa efter Bechers Begæring, at en Sag mellem Becher og Dronning Anna Sophie maatte foretages for den »nu holdende« Højesteret, saa den kunde blive paadømt inden Aarets Udgang. Jeg har imidlertid ikke kunnet finde noget om, at Sagen virkelig er blevet paadømt, maaske er der opnaaet en forligsmæssig Afgørelse. I denne Forbindelse kan det bemærkes, at Højesterets Votaprotokol for 1737²⁾) indeholder Bevis for, at Becher virkelig har udfyldt sin Plads som Landsdommer — Vice-Landsdommer for Lolland-Falster, idet der til Retten var appelleret en Dom, afsagt af ham sammen med en anden Dommer i en Tyverisag mod en Dame med det fine Navn Sidsel Gyldenkrantz.

Sagen mellem Dronningen og ham har dog sikkert ikke været anset for blamerende for ham, for i 1736 ses han at være udmeldt til som den ene af 2 Kommissærer for Enken efter Gehejmeraad H. A. v. Ahlefeldt til Gisselfeldt at bringe Orden i en Regnskabssag³⁾), og i 1738 blev han Medlem af en Kommission vedrørende Skiftet efter Gehejmeraad Lützou og Frue⁴⁾).

Det var en rigtig rar Besiddelse, Knud Becher var blevet Ejer af; selve Hovedgaarden var ikke videre stor, dens Hartkorn angives at være 10—2—1—0 foruden Skov 0—4—2—2, men der fulgte ca. 30 Gaarde og ca. 30 Huse med foruden Vejr- og Vandmøller, Ind- og Udskibningspladser, Fiskeparker m. v.⁵⁾). Det var sikkert en Ejendom i mindre god Stand, Skinkel, der var født paa Gaarden og kun 29 Aar gl., var meget forgældet. Han havde ogsaa haft forskelligt Besvær med Bønder, dels nogle hørende under Duekloster, fordi de ikke vilde holde Gærder i Orden, dels nogle under selve Bækkeskov. En Strid med en Mand i Snesere, Hans Christoffersen, som var »vordned efter Loven« under Bækkeskov og dog ikke trods Paamindelse havde villet indfinde sig paa sin Fødestavn, og hans Hustru fik en ret mærkelig Udgang. Skinkel sagsøgte Konen for nogle Udtalelser til »hans Persons og Æres Forklejnelse«; hun havde bl. a. sagt, »det er stakket, siden Skinkel var her og pantede os, nu kommer han og vil voldtage os«. Lige ved den Tid, da Skinkel solgte Bækkeskov, fik han imid-

1) Sj. T.

2) fol. 620.

3) Sj. T. 10/8 1736.

4) Sj. T. 14/3 1738.

5) Sjællandsf. L. Skødep. XVI fol. 314.

lertid en Ordning med Ægteparret; han gav Manden et Fribrev, hvorefter denne »i Henseende til den store Naade« forpligtede sig til at afslutte Sagen og bad om Forladelse for sin Oprædten, hvortil han ikke havde nogen Aarsag. Der kan i det hele ikke være Tvivl om, at de Midt- og Sydsjællands Bønder ikke var ganske nemme at have med at gøre paa den Tid, det havde Becher allerede mærket i sin Vallø Tid, og han skulde faa det endnu mere at føle paa Bækkeskov.

I Anledning af selve Købet fik han snart en Retssag med Skinkel, idet han paastod, at denne havde solgt ham ca. 5 $\frac{1}{2}$ Td. Htk. mere, end han kunde give Hjemmel for. Der opnaaedes dog et Forlig, og Becher afgav en ret intetsigende Erklæring, hvori det bl. a. hed, at han efter en Forskrivning fra Skinkel skulde nyde sine »Præntioners Fornøjelse efter foregaaende Kontrakt«. Dommeren ønskede yderligere og forstaaeligere Underretning fra Becher, og da han ikke fik det, afviste han Sagen; iøvrigt paapegede han, at Skinkel havde aflagt Ed imod Forordningen.

Vi finder ikke Tegn paa større Besvær med Bønderne før i 1733, og det drejede sig da om Opsætsighed mod Gaardens Ladefoged, som en Del Bønder, da han ved Høslet rettede paa dem, havde prøvet paa at »indringe«, idet de »søgte ham med deres Leer«. Efter Bøndernes Forklaring bagefter havde de optraadt saaledes for at faa ham til at give »Houseøl«, eftersom det var første Gang, han var med til Høslet, men det har nok kun været en senere opfundet Undskyldning. Ladefogden slap dog fra dem, og de kom da med den meget sigende Bemærkning: »nu rider han nok op og volder os Hug«. Becher lod saa flere hente op paa Gaarden, hvor han forhørte dem om, hvad der var passeret, uden at det er oplyst, at der skete videre hos ham. Men da Ladefogden og de tilkaldte igen kom ud i Gaarden, hvor der var samlet en Del Bønder, ialt ca. 40, kom det paany til Optøjer. Ladefogden skulde nu have truet een af dem, der ikke havde været med hos Becher, med sin Pisk og sagt: »du lille Karl, du skulde ogsaa have noget«, hvilket kunde tyde paa, at det ikke var gaaet helt stille af hos Becher. Men umiddelbart derefter blev Ladefogden slaaet omkuld og haardt trakteret af Bønderne. Becher kom saa til og raabte: »holder Styr paa Jer og lader Ladefogden med Fred«, men kunde ikke styre dem, før han »truede med Flinten«, hvorefter Ladefogden ilde medtaget, bl. a. blev Bøndernes Træsko brugt mod ham, kunde slippe ind i Køkkenet »krybende ind paa Hænder og Fødder«.

Man kan af Sagen faa et Indtryk af, i hvor høj Grad man fra begge

Sider var indstillet paa at bruge Vold, en Bonde Peder Hebo (Hedebo) udtalte et Par Dage senere til en anden: »Saa du det, hvor var de stærke Karle, Ladefogden havde vel truet mig og vilde slaa mig, men jeg var dog med at lægge Haand paa ham, førend han lagde Haand paa mig«.

Becher har ikke ønsket at føre denne Sag igennem med Haardhed, men har fundet det klogere at faa en forholdsvis fredelig Afslutning paa den, og som et passende Tidspunkt for en saadan valgte selve Juleaftensdag, den forestaaende Højtid har hjulpet med til at blødgøre Hjerterne. Der blev da indgaaet Forlig, hvorefter 6 Bønder, der var tiltalt for Overfald paa Ladefogden, indstændigt anmodede om Frafald af Sagen, idet de forpligtede sig til aldrig mere at vise Opsætsighed mod Herskabets Tjenere eller Sendebud, erklærede sig rede til at betale Sagens Omkostninger samt hver at give 1 Rdl. til Fattige at fordele af Herskabet og indgik paa, at Sagen skulde staa »aaften til Undgældelse«, hvis de paany var opsætsige. Forliget blev approberet af Becher, der naadigt eftergav de Præentioner, han »kunde have for deres Forseelser«. Den, det vist gik mest ud over, var Ladefogden, der maaske ogsaa selv havde nogen Skyld; da der næste Gang er Tale om Gaardens Ladefoged, er det en ny Mand.

Becher har dog ikke glemt det skete — ligesaa lidt som formentlig ogsaa Bønderne; det er nok ikke helt tilfældigt, at han samtidig med det store Forhør i Anledning af Overfaldet paa Ladefogden lader den ovennævnte Peder Hebo, som vist var en af Hovedmændene i Overfaldet, tiltale, fordi han — skønt tidligere straffet derfor — havde udvist »usømmeligt Forhold« overfor sin Kone og sin Moder, eller at han i Marts 1734 indstævner een af Deltagerne for Lejermaal og i Juli 1735 overfor en Præst nedlægger Forbud mod, at en anden af Mændene fra Overfaldet blev trolovet, før der forelagdes Tilladelse fra Becher. Det har sandsynligvis ogsaa Forbindelse med Retssagen, at Becher i Febr. 1734 lader tage Syn over en Gaard, hvis Bruger var Husbond for en af Hovedmændene i Sagen og havde været hentet op til Bækkeskov i Anledning af den; det siges ganske vist udtrykkeligt i Dommen, der i Overensstemmelse med Bechers Paastand omfattede Fæstets Forbrydelse og Erstatningspligt for Brøstfældighed, men ikke Straf paa Kroppen eller lign., »at Hr. Landsdommer Becher ikke sigter til andet end Gaardens Konservation«, men da det vist er den eneste Sag af den Art fra hans Tid paa Bækkeskov i Modsætning til

de mange paa Vallø, er det ikke usandsynligt, at der var Hævn med i Spillet.

Iøvrigt kan vi i Tingbøgerne finde flere Forhold, der kunde tyde paa, at Forholdet mellem Becher og Bønderne ikke var godt, og medvirke til, at det blev forværret. I 1734 faar han en Mand, der var født paa Bækkeskov Gods for 48 Aar siden og havde boet der for 14 Aar siden, men nu opholdt sig paa Grevensvænge, dømt til at melde sig paa Bækkeskov for at faa anvist Bopæl der. I 1734—35 fører han en længere Sag mod en Mand, der skulde have frasagt sig sin Fæstegaard og derefter forladt den; af Dommen faar man det Indtryk, at Dommeren ikke uden videre følger Godsejerens Paastand, men søger at gøre Ret og Skel og dele Sol og Vind lige. Og den paagældende Bonde giver ikke op i sin Kamp mod Becher, et Aar senere opnaar han Amtmandens Anbefaling til, at der gives ham beneficium paupertatis (fri Proces), for at han kan føre sin Sag videre¹⁾. Saavel i denne Sag som i en anden, hvor Becher har sagsøgt en Mand for Overfald paa en af Godsets Bønder, indstævnes blandt andre Vidner flere, som hørte til den Kreds, der var opirret over hans Opræden og senere selv tog sig til Rette.

Et Brev af 21/5 1737 fra Amtmand C. M. Schøller til Becher giver et udmærket Indtryk af sidstnævntes strenge Huseren paa Godset og vidner tillige om, at Øvrigheden ikke vilde bistaam ham, naar han foretog Overgreb²⁾). Det hedder heri: »For at tjene Mr. Landsdommer har jeg ladet paa Forlangende i Vordingborg Slots Fangetaarn den hidsendte Husmand Lauritz Hansen forvare, og skal han ved Portners Opsyn efter min dertil givne Ordre blive nøje iagttaget, men paa Vand og Brød understaar jeg mig ej at lade bem. Husmand udi Arresten hensidde, thi i saa Fald Mennesket kreperede, var det under mit Ansvar . . . og om det var den største Morder, saa nyder han dog sine 6 Skill. daglig . . . hertil vil blive brugt en medsendt Rdl. . . . og paa anden Maade kan benævnte Husmand ej her vorde arresteret«. Brevet slutter dog med »flittige Hilsner« og »Respekts Formelding« fra Amtmanden og hans Familie, derunder en besøgende Svoger, til Becher og hans »dydige Frue«.

Om hans Færd iøvrigt i disse Aar kan oplyses, at han i 1734 udvidede sin Interessessfære ved at erhverve Everdrup Kirketiende³⁾, at

1) Vordingb. A. Kopib. 22/8 1736.

2) Vordingb. A. Kopib.

3) Vordingb. A. Kopib. 11/5 1734.

han i 1735 gav et Daabsfad af Messing til Everdrup Kirke og afstod et ham tilhørende Hus til Skole i Engelstrup¹⁾, samt at det i 1736 anførtes, at han godvillig har tilbudt at træde ind i Økonomi-Kollegiet for Vordingbø Amt²⁾.

Det fremgaar af flere Ting, at han tog sig stærkt af et Teglværk ved Bækkeskov, som angives anlagt af ham i 1734³⁾; han er da ogsaa Fadder for flere Teglblænderes Sønner og een af disse bliver opkaldt efter ham med Navnet Ahasverus.

Men nu nærmede sig det Drama, der skulde komme som en i og for sig ikke unaturlig Afslutning paa den dygtige, men haarde Mands Liv.

Bechers Optræden overfor Godsets Bønder førte i August 1738 til den Opfattelse hos dem, »at de ikke kunde nære sig for ham og hans Haardhed«, men maatte have ham dræbt jo før jo hellere; som Grund hertil blev bagefter specielt anført hans Revselsler for Ulydighed, og at han havde misbrugt sin Fortrinsret fremfor andre med Hensyn til Krav overfor forarmede Fæstere.

Den 11. om Aftenen mødtes de 2 Hovedmænd, et Par unge Karle, som ofte i Sommerens Løb havde talt om at myrde Becher, med 2 andre, og de vedtog at fastsætte Tidspunktet til næste Dag; der forelaa iøvrigt ikke noget om, at Becher den Dag skulde have slaaet nogen. Den 12. om Morgenen var Hovedmændene sammen med 5 andre, og de traf nu nærmere Aftale om, hvorledes Drabet skulde foregaa ude ved Højbjergningen. Det hele gik programmæssigt. Becher kom ridende derud, lagde Mærke til, at Hestene — efter Aftale — var slaaet løse, og befalede den ene af Hovedmændene at optage sine Heste. Da den paagældende nu — ligeledes efter Aftale — tog Bechers Hest i Tøjlen, og Becher slog paa ham med et Spanskrør og greb til sin Pistol, blev Becher af andre Bønder slaaet af Hesten og maltrakteret, saa han hurtigt døde, med de forskellige Redskaber, de havde ved Haanden, saasom Høtyve, Jernriver og Piskeskafter — ifølge Dommen var der tilføjet ham »mangfoldige Vunder og dødelige Saar«. Det har tydeligt været et Ønske hos dem at faa alle med i Gerningen, og derfor blev en Del, som ikke havde naaet at komme med til Drabet, dels opfordret, dels truet til at lægge Haanden paa Liget, idet de sagde: »I Navn Faders, Søns og Helligaands«. Det oplystes iøvrigt

1) Vordingb. A. Kopib. 22/12 1735.

2) Vordingb. A. Kopib.

3) P. Jensen: Snesere Sogn S. 42.

senere, at Becher nok altid var bevæbnet med Pistol, naar han red ud, men at der ikke var Krudt eller Bly deri.

Efter den fuldbragte Gerning drog man hjem til Bækkeskov med den myrdede Landsdommer, og Turen skal nærmest være foregaaet som et Triumftog¹⁾. Liget var stillet op paa en Høstvogn paa Høtyve, og alle fulgte i een Skare til Borggaarden »med en indbildt Triumf og Sejr«²⁾, men Modet sank hurtigt hos Deltagerne, og de blev klar over, hvor alvorlig Situationen var for dem. De 2 Hovedmænd flygtede bort og gemte sig hos den enes, Ulrik Hermansens, Moster og hendes Mand; denne var tvivlraadig med Hensyn til, hvad han skulde gøre, men henvendte sig tilsidst til Ulriks Moder, der næste Morgen gik den tunge Gang til Amtmanden i Vordingborg for at give Øvrigheden Underretning.

Den myrdedes Enke henvendte sig den 13. August til Amtmand Schøller om at rejse Sag mod Morderne, idet hun henviste til, at hun var Fruentimmer og stod ene, samt til, at det ikke var hendes og Stervboets »Lejlighed« at føre Sag mod saa mange Mennesker, og hun kunde allerede da indlevere en specificeret Liste over Morderne, omfattende 5 Bønder og 13 unge Karle³⁾. Amtmanden sendte 15. s. M. Indberetning til Kongen⁴⁾, meddeler, at han har taget Boet, hvis Tilstand er i »temmelig Vidtløftighed«, under Forsegling og Registrering, og indstiller, at der udmeldes 2 Kommissærer, Byfogden i Køge Ebbe Jacobsen, der iøvrigt var en god Bekendt af den myrdede, og en Raadmand i Holbæk, hvilke betegnes som lovkyndige og forstandige Mænd. Han henstiller endvidere, at der ydes Hjælp fra Militæret til Paagribelsen af Morderne, »thi med Bønderne vilde det ikke være muligt at faa dem paagrebet«, samt træffes Ordning til, at »det ugudelige Komplot« kan blive anbragt forskellige Steder, for at Deltagerne ikke samlede skal »overlægge deres Ondskab . . . siden det er fornummet, at samtlige erklærer sig at være lige gode udi deres onde Gerning«, hvilket han ikke anser for troligt. Senere den 20. meddeler han Oversekretær Holstein, at han har ladet »de mordiske Bønder« paagribe — de fleste om Natten i deres bedste Søvn — og indsætte i Vordingborg Slots Fangetaarn, idet der dog i de 2 flygtede unge Karles Sted var taget deres Fædre.

1) P. Jensen: Snesere S.

2) L. M. Wedel: Top. o. Vordingborg Amt I.

3) Indl. til Sj. T. 22/8 1738.

4) Indl. til Sj. T. 22/8 1738.

Kommissærerne var færdige med deres Dom den 11. Decbr. 1738¹⁾; saavel den som en senere i Sagen af Højesteret afsagt Dom omfattede haarde Straffe for Deltagerne i Mordet, særlig fastsættes der barbariske Pinsler og Aflivningsmetoder for de 2 Hovedmænd. Efter den første Dom skulde de knibes med glødende Tænger baade ved Gerningsstedet og senere paa Vejen til Retterstedet, endvidere skulde højre Haand hugges af før Hovedet. Efter Højesteretsdommen skulde de lægges levende paa Støjle, men af »sær kongelig Naade« blev ogsaa denne Straf formildet, saa at de slap med at »blive quælte« under Eksekutionen, der fandt Sted den 21. Juli 1739. 9 andre blev henrettede, medens 5 Mand dømtes til Arbejde paa Bremerholm, den ene for Livstid og de øvrige fra 3 Mdr. til 1 Aar, og 5 Kvinder til Arbejde i Spindehuset i 6 Mdr.

Det er klart, at Gerningen og Dommen vakte umaadelig Opsigt, og begge Dele har vel haft advarende Betydning overfor andre. Mordet har sikkert faaet nogle Bondeplagere til at overveje, hvad der kunde hænde dem, hvis de gik for vidt, medens de haarde Straffe ogsaa maatte virke afsvalende overfor dem, der kunde tænke sig at begaa tilsvarende Ugerninger. En Vise blev affattet om det skete — den angav sig digtet af dem, der blev henrettet —, og Eksemplarer deraf vides udsendt af Amtmanden over Kronborg og Frederiksborg Amter til Amternes Præster, for at disse kunde uddele dem til de enkelte Byer. En af Præsterne, Hr. R. Garboe i Tikøb, fremkommer i et Brev til Amtmanden med følgende ret interessante Kommentar: »Den eenfoldige Almue kan nu se, hvor ugrundet deres hidtil indbildte principium har været, nemlig at naar mange var om en ond Gerning, kunde de ikke komme til at dø derfor«²⁾.

Det er formentlig ikke muligt nu at afsige en fuldt ud retfærdig Dom over Knud Becher, der er mange Forhold, der ikke er tilstrækkeligt oplyst, og man maa tage Tidsaanden i Betragtning. I denne Forbindelse vil det være naturligt at drage en ca. 10 Aar ældre Sag fra nogenlunde samme Egn frem i Lyset, en Sag som Becher netop selv havde været med til at behandle som Medlem af en Kommission, og som iøvrigt giver et af de meget sjældne Beviser for Brug af Træhesten. Ejeren af Jomfruens Egede, en tidligere Søkaptajn N. E. Poulsen, der samtidig havde et andet Opgør med en »genstridig« Bonde,

1) Gl. kgl. S. 4^o 3031.

2) Ny kgl. S. Fol. 1667.

ved hvis Afgørelse Becher ogsaa skulde være den ene af hans Repræsentanter¹⁾, havde, da han ikke kunde faa et Skattebeløb inddrevet hos en Bonde, ladet denne ride Træhesten, hvorfra han imidlertid bortsneg sig, men han blev igen taget og sat paa Hesten. Den stakkels Mand var død efter den haarde Behandling, og Enken havde saa — som Kaptajnen fremstiller det — ved en »haard, ublu og usandfærdig Beskyldning« i en Klage, konciperet af en Mand »som for nogle Aars Forløb har gaaet i Bremerholms Jern«, ført ham »uskyldig udi Udraab og Blammeri«. Til Sagen hører et Bilag, hvori Kaptajnen selv frimodigt erkender, at han har ladet Manden ride Træhesten i 2 Omgange, idet han særlig som Undskyldning fremhæver sal. Grevinde Samsøes — den tidligere Ejerindes — altfor store Godhed, hun havde eftergivet Bønderne »saa godt som alting«. Poulsen havde været saa venlig at efterkomme Mandens Ønske om at faa Lov til at blive aget hjem i en af Bøndervognene, som var med ved Skovning, men saa skete det efter en Tids Forløb, at Bonden »*troværdigt af Ælde som en Mand paa 78 Aar — dog stærk derhos* —« var afgaaet ved Døden.

Det kan vist roligt fremhæves, at var Becher vel ikke nogen blid Arbejdsgiver, saa findes der dog intetsteds blot Antydning af, at han overfor Bønderne skulde have optraadt paa en Maade, der kan sidestilles med den Behandling, den forhenværende Søkaptajn efter egne Udgydelser havde ladet blive en Mand langt over Støvets Aar til Del.

Der er over Knud Bechers Handlinger og Optræden et Strøg af Sadisme, Bønderne maa have faaet Opfattelsen af, at det ligefrem interesserede og morede ham at finde noget at udsætte paa dem og straffe dem for. Efterhaanden er der saa hos Bønderne, der netop der paa Egnen havde Forskellen mellem det milde Hoveri paa Ryttergodset under Kronen og det meget strængere paa de private Godser for Øje, oparbejdet et stærkt Had, der tilsidst ganske har taget Magten fra dem og blindet dem, saa at de i deres Raseri har grebet til det alvorligste og uoprettelige Straffemiddel.

Knud Becher efterlod Enke, men ingen Børn; hans Hustru havde vel i 1730 født ham en Søn, der fik Navnet Dietrich eller Didrik efter Morfaderen, men som døde lille, den 11/5 1735, saavel Daab som Begravelse foregik i den reformerte Kirke St. Petri Kirke i København; en Plade med en længere Indskrift paa Latin blev sat paa Ki-

1) Sj. T. 17/12 1728 Nr. 659 og 660.

sten over »Forældrenes Haab og Glæde«¹⁾). Enken forstod sig egentlig i det hele meget godt paa at gerere sig i sin ubehagelige Situation. Efter et Par Maaneders Forløb anmeldte hun Krav paa Mandens tilgodehavende Gage som Landsdommer²⁾). Senere indgav hun, idet hun beklager sig stærkt over Boets Tilstand efter Drabet og anførte, at der havde meldt sig mange Kreditorer, »som befrygtelig ikke kan nyde deres Betaling«, og at Mandens og hendes Midler var »tilsat« paa et ved Gaarden anlagt Teglblænderi, Ansøgning om Fritagelse for at svare Fæsteafgift af Everdrup Sogns Kirketiende eller 6 Aars Skattefrihed af Bøndergodset, der var paa ca. 120 Tdr. Htk.³⁾). Rentekammeret gik imod denne Ansøgning, men vilde dog give hende en Pension paa 100 Rdl., saalænge hun forblev ugift, hvilket bifaldtes af Kongen. Sikkert af en særlig Grund, hvorom nærmere nedenfor, var Damen ikke tilfreds hermed, men bad om 1000 Rdl. een Gang for alle i Stedet for Pensionen⁴⁾). Rentekammeret vilde heller ikke godkende dette, men foreslog i »Henseende til den bedrøvelige og slette Tilstand, hun ved det paa hendes Mand forøvede Mord er geraadet udi« en Pensionsydelse af 100 Rdl. aarlig for Livstid eller 200 Rdl. i hendes Enkestand. Kongen valgte det sidste, hvilket viste sig at være fornuftigt. Der er flere Beviser for, at hun slet ikke sad daarligt i det, dels kunde hun i 1740 komplettere Bækkeskov med Hensyn til Bøndergods ved at tilkøbe 90 Tdr. Htk., og dels kunde hun hurtigt finde sig en anden Mand, til hvem det selvfølgelig vilde have været rart at medføre en ekstra Medgift paa 1000 Rdl. Hun ægtede Hans Folsach, der tilhørte en Skovriderfamilie paa Egnen, men havde erhvervet Gjessinggaard ved Randers. Der var nu ingen Grund til at beholde Bækkeskov, som havde saa triste Minder for hende, og i 1741 blev den med alt Bøndergods for en Købesum af 17.000 Rdl. solgt til Kammeradvokat Bredo Munthe, i hvilken Anledning der udstedtes et særdeles smukt og fornemt udstyret Pergamentsskøde, forsiret med mange yndefulde Haandtegninger af Blomster og Fantasier⁵⁾).

Hun sørgede ogsaa for, at der i Everdrup Kirke blev anbragt et smukt Epitafium over den myrdede Ægtefælle — en sort Marmor-tavle med Indskrift i Sandstensramme — og hun var saa fornuftig

1) P. T. 11—1—48.

2) Vordingb. A. Kopib. 22/10 1738.

3) Rtk. Res. 5/5 1739.

4) Rtk. Res. 4/11 1739.

5) Bækkeskov Godsark. L. A.

særlig at prise hans Kærlighed til hende — og ikke hendes Følelser for ham¹):

»Kunde bestandig Kærlighed —
som han bar til sin udvalde og ægte Frue —
Fru Helene Maria Bechers fød af Brumondt —
fri fra Døden
havde han været udødelig«.

1) Danmarks Kirker VI 850.

EN HERREDSFOGED I DROSTRUP

Det omtales i Indledningen, at en Line Nielsdatter, som kan antages at være Datter af den gamle Niels Hansen og Hustru, i Maj 1643 var indskrevet som Bruger af Gaarden i Drostrup, og at hendes Moders 2. Mand Mads Tøgersen efter Lensregnskaberne at dømme sandsynligvis havde levet nogen Tid efter dette Aarstal. Selv om man ikke altid kan stole paa Lensregnskabernes Angivelser — særlig med Hensyn til Bøndernes Navne — og selv om Line Nielsdatter nævnes for Drostrup 1647 i et Mandtal vedrørende Kornskat, kan vi dog ikke være mistroiske overfor Rigtigheden af et Tingsvidne af 14/12 1647, hvori Mads Tøgersen angives at være forarmet¹). Det er imidlertid sidste Gang, vi møder hans Navn, samme Aar har Thomas Jensen i Drostrup en Sag for Landstinget, men synes ikke at faa noget ud af den²), og fra nu af til hen i 1672 er det altid ham, der nævnes i Forbindelse med Drostrup.

Forholdet maa vel være det, at Line Nielsdatters Moder er død i Tiden mellem 1640 og 1643, at den nævnte Datter derefter er blevet indskrevet for Gaarden, at Mads Tøgersen har haft Bolig der endnu i nogle Aar, samt at hun senest i 1647 er blevet gift med Thomas Jensen. Om hvor denne stammer fra, har vi ingen sikre Oplysninger, muligvis — men ikke videre sandsynligt — er han identisk med en Thomas Jensen i Røved, Sættefoged, der i 1642 sagsøges for uberettiget Brug af en Selvejergaard i Røved, men som kunde klare sig ved at fremvise et vistnok i 1623 til ham udstedt Fæstebrev³).

Vi træffer nu ret ofte paa Thomas Jensen i Drostrup, særlig efter

1) Drbg. L. Ekstrask.-Mandt. 1646/47 jfr. Kobber- og Tingsk. 1646.

2) Vib. Justp. 1647 fol. 256 b.

3) Vib. L. Db. 1642 B fol. 174 og 411.

1670, da den ældste bevarede Tingbog for Galten Herred begynder; fra Tiden forinden dette Aar bør dog nævnes, at han i et Tingsvidne af 10/4 1655 anføres at optræde i Dommers Sted, han hører saaledes allerede da til Herredets mere fremtrædende Personligheder. Han er i 1660 med til at udstede et Kaldsbrev for en Præst¹⁾, og han er ogsaa med til 25/4 1665 at underskrive en Matrikels-Ekstrakt²⁾, hvorefter Gaardens Hartkorn iøvrigt er 22—0—1—1. Ifølge Herredets Tingbog 1670—72 ses han ofte at møde her paa Tinget og nævnes som Nr. 1 eller 2 af Stokkemændene. Da Ødum og Rud Fjerdings Mænd skal betale Forpagter Niels Nielsen paa Skaarupgaard for en Rejse til København, bliver han udvalgt til sammen med Herredsfogden og en tredie Mand at udregne, hvad hver skal betale³⁾; han bliver ogsaa udmeldt til at være med til at forlige en Retstvist⁴⁾.

Indtil nu har vi nærmest tumlet med Hypoteser og ikke fremført videre til Bevis for, at Familien i Drostrup i Tiden 1648—81 virkelig havde Forbindelse med den i denne Bog omhandlede Slægt, men i Tingbogen kan vi egentlig finde rigtig god Dokumentation derfor. Den 9. Januar 1672 møder Thomas Jensen frem paa Tinge med en Fuldmagt fra Nicolaus de Brobergue, hvori det hedder: »Giver herved fuldkommen Fuldmagt min gode Ven og Svoger Thomas Jensen i Drostrup . . . at skøde og hjemle paa mine og mine Arvingers Vegne til Jakob Andersen i Ginderup og hans Arvinger den Broderpart, som jeg har haft i hans Gaard«. Denne Fuldmagt vedrørende en Ret, som Nic. de Broberg havde faaet som Medgift med sin Hustru, viser dels, at der var en eller anden nærmere Forbindelse mellem ham og Thomas Jensen, selv om Benævnelsen »Svoger« paa det Tidspunkt brugtes i videre Omfang end nu, dels at den aarhusianske Patricier og Akademiker ikke havde noget imod at anerkende Forbindelsen med Bonden, i hvert Fald da at benytte sig af, at denne havde Bopæl i den paa-gældende Retskreds. I Septbr. samme Aar sagsøgte Thomas Jensen en Pige, der havde stædt og fæstet sig til ham og hans Hustru og dog ikke var kommet til Høst, hvorved »ramte ham en stor Skade«, og oven i Købet havde Pigen været saa fræk imod hans Minde at fratage ham en Hat saa god som 1 Sldl.⁵⁾. Thomas Jensens Forbindelse med Slægt-

1) Aarh. Bispeark. Kaldsbog Nr. 3 Galten H.

2) 1827—1828 c.

3) Galten H. Tb. 15/11 1670.

4) a. St. 28/2 1671.

5) Galten H. Tb. 10/9 1672.

ten faar yderligere Bekræftelse i den Omstændighed, at han i det tidligere omtalte af Niels Hansen Drostrup udstedte Skøde af 20/10 1672 nævnes som Vitterlighedsvidne sammen med Albret Søfrensen. Samme Dag er det, at Thomas Jensen — som ligeledes tidligere anført — i Henhold til et af ham den 8. s. M. indgivet, Drostrup dateret Andragende »efter Hr. Geheime R. Griffenfelds Ordre« bliver udnævnt til Herredsfoged i Galten Herred¹⁾); han kommer da ogsaa til at optræde som saadan og faar at mærke, hvad det kan føre med sig, i 1673 indstævnes han for Landsretten af Tønne Juul for en »Frafindelse« i en Sag mellem ham og Hans Friis (vel til Clausholm)²⁾. Det er det sidste, vi med Sikkerhed hører om Thomas Jensen i levende Live, han nævnes dog endnu i Regnskaberne for 1674 og 1675³⁾, men da vi næste Gang finder Drostrup omtalt — i 1681 —, er Angivelsen af Beboeren: Thomas Jensens Enke. Om det er Line Nielsdatter, der her igen træder frem, eller hun skulde være død, og en anden have indtaget hendes Plads, derom ved vi intet.

Da der i Decbr. 1682 af Kongen blev udnævnt en ny Herredsfoged for Galten Herred, anføres det, at Embedet i lang Tid ikke havde været virkelig betjent, siden den sidste ved Døden afgik⁴⁾.

Medens Gaarden Drostrup — eventuelt Herlighedsretten dertil — en Tid havde tilhørt Ejerne af Hagsholm, var den senere knyttet til Kollerup, den ejedes i 1662 af Admiral Ove Gjeddes Arvinger og i 1665 af Jørgen Seefeld. Forbindelsen med Kollerup synes derefter ophørt, og saavel i 1672⁵⁾ som i 1688 omtales den som tilhørende en Borgmester Jørgen Hansen i Horsens⁶⁾. 1682 angives Brugerens at hedde Jens Christensen, den er antagelig nu gaaet bort fra den gamle Slægt, med mindre han var gift med en Datter af Thomas Jensen. 1696 beboes Gaarden af en Povl Nielsen, hvis Kone hed Kirsten Jensdatter⁷⁾, men formentlig ikke var Datter af Jens Christensen, jfr. ndfr.

Hvis den ikke tidligere har været det, maa Drostrupgaarden nu nogenlunde paa denne Tid være gaaet over til at blive Selvejendom. I Novbr. 1704 optræder for Galten Herreds Ting Niels Nielsen Hal-

1) J. R.

2) Vib. L. Justp. 1673 fol. 45.

3) Drbg. A. Kons. og Folkesk.

4) J. R. 16/12 1682.

5) Drbg. m. fl. A. Kons. og Folkesk. 1672—73.

6) Matr. extr. ad 1827 og 1829.

7) Drbg. m. A. Ekstrask.

ling i Aarhus som Lavværg for Kirsten Jensdatter, sal. Povl Niensens, som boede og døde i Drostrup, hans Efterleverske, og indstævner paa hendes Vegne til Sandemændstov angaaende Gaardens Grænser¹⁾, og kort Tid senere finder vi udstedt et Skøde fra Kirsten Jensdatter med Fader Jens Mogensen i Alstrup — uden Tvivl den i samme Sogn liggende Alstrupgaard — og 2 Svogre i Stobdrup — ligeledes i Rud Sogn — og Alstrup til hendes Fæstemand Niels Rasmussen i Spørring paa »Halvparten af min halve tilhørendes og iboendes frie Bondegaard« i Drostrup. Skønt vi nu er kommet en Del frem i Tiden, er det dog i visse Henseender gaaet tilbage med Beboerne i Forhold til de ældre, den nye Ejermænd kunde ikke skrive sit eget fulde Navn, men maatte nøjes med Forbogstaverne. Gaarden er altsaa nu delt i mindst 2 Ejendomme, hvoraf den Niels Rasmussenske ifl. en senere Underretning havde Htk. 13—7—2—2²⁾.

Vi skal slutte med at give et Par Oplysninger, der kunde tyde paa, at der ret hurtigt kom Resultat ud af Kirsten Jensdatters nye Forbindelse, i Juni 1726 fik Povl Nielsen Drostrup af Rud Sogn og Mette Thomasdatter, afg. Søren Pedersens Efterleverske af Alstrupgaard Bevilling til Ægteskab, uanset at Brudgommen og Brudens første Mand var beslægtet i 3. Led³⁾, og fire Aar efter fik Rasmus Nielsen »Drøstrup« af »Drogstrup«, Rud Sogn, Tilladelse til at ægte sit Næstsøskendebarn Helle Mogensdatter, afg. Peder Jensens Efterleverske i Selling⁴⁾. Niels Rasmussen maa antages at være Fader til saavel Povl som Rasmus Nielsen. Ganske vist maa den unge Povl — med dette Fornavn, som var baaret af Moderens første Mand, skulde den ældste Søn i 2. Ægteskab døbes efter Datidens Navngivningsregler — saa i 1726 havde været særdeles ung, da Forældrenes Giftermaal formentlig tidligst har fundet Sted i 1705. Brødrene fik altsaa hver en Enke, og Giftermaalene har sandsynligvis ikke haft videre med Kærlighed at gøre, men er indgaaet for at holde Gaarde indenfor Slægtskredsen. Forbindelser mellem ganske unge Mænd og ældre Enker, der havde en Gaard eller Penge paa Kistebunden, var iøvrigt aldeles ikke opsigtsvækkende, men ret almindelig, de kunde være ret praktiske, og begge Parter fik jo da »noget for noget«, hun Ungdom og han Gaard eller Midler.

1) Galten H. Tb. 5/11 1704.

2) Drbg. m. fl. A. Ekstraord. Sk. 1713—16.

3) J. R. 21/6 1726.

4) J. R. 3/3 1730.

HAMBORG-SLÆGTEN

Til vor Slægtskreds hører endnu en Gren, og hvis vi ikke paa anden Maade havde Midler til at udrede Forbindelsen, kunde vi blot søge Oplysning derom hos den saa ofte benyttede Oluf Hermansen Nysted. Vi kan begynde med at citere ham:

»Peder Nielsen Hamborg udi Munstrup 1643 uxor (Hustru) Esther Nielsdatter Drostrup, som var Borgmester i Mariager Hans Nielsen Drostrups til Skovsgaard hans Søster og Anna Nielsdatter Drostrup hendes Søster, nok havde han en Broder Christen Nielsen Drostrup i Larberg (Laurbjerg?).

Peder Nielsen H.s og Esther Nielsdatters Børn var:

Niels Hamborg i Bramslev — Maren Nielsd. Kirchet. (Kirkerterp).

Niels Hamborg paa Jesh (Hjeds) ugift.

Matthis — Gastgeber i Hobro 2 Gange gift, 1. med Else (!) Calow, deraf var een som døde, 2. Gang gift med Mette Lauritzdt. Schorup.

Thomas Hamborg i Schiellerup — uxor Maren«.

Til Ægteparret Peder Hamborg og Hustru kender vi ikke mere end her angivet, Munstrup er maaske Monstrup i Rostrup Sogn i Hindsted Herred. Aarstallet 1643 betyder vel Tidspunktet for Ægteparrets Giftermaal, men Esther kan ikke have været ganske ung i dette Aar, idet hendes Fader maa antages død ca. 1621.

Som vi ser, var der 2 levende Sønner med samme Fornavn, dette er ikke ualmindeligt, selv om det meget hyppigere ses, at en yngre Søn faar samme Navn som en tidligere afdød Søn. Her er Grunden til Navneligheden ganske klar, begge Bedsteforældre bar det gode danske Navn Niels.

Uanset at der ikke foreligger noget om, at den ovenfor som Nr. 3 anførte Søn Matthis eller Matthias skulde være den ældste, vil vi dog først tage Oplysningerne om ham, der er den eneste af disse Søskende, som træder videre frem i Rampelyset.

Som sædvanligt blandt Borgmester Drostrups yngre Slægtninge maa de vist alle staa i Gæld til ham, det er sandsynligt, at han har taget sig af dem og har sørget for deres Anbringelse. Men medens de 3 Brødre vel fortrinsvis har været de nydende i Forhold til Onklen, saa kan det nok om Matthias siges, at han mindst i lige Grad har været ydende overfor Onklen og dennes Døtre og øvrige Slægt. Man faar det Indtryk, at han har været en pligtopfyldende og familiekær Natur, der har været rede til at yde Støtte til Familiens Medlemmer, og efter Onklens Død er han den, der har bedst Forbindelse med Slægtens mange Forgreninger. Han skal være født omkring 1645, idet han, da han dør i 1718, angives at have opnaaet en Alder af 73 Aar, hvilket egentlig ikke passer saa godt, hvis han skulde være 3. Barn og Forældrene gift i 1643. Om hans Barndomsaar og tidligste Ungdom har vi intet, men fra ca. 1668 maa han have været i Onklens Tjeneste, og han har tjent ham tro og tilfredsstillende, for som vi tidligere har hørt, var det en af den gamle Borgmesters sidste Tanker at sørge for, at han fik Løn som fortjent for 16 Aars Arbejde, og Borgmesterens Arvinger tilskødede ham derfor 7/9 1684 en Gaard i Vester Tørslev med tilhørende 4 Gadehuse, der skulde have en Værdi af 480 Rdl. — altsaa 30 Rdl. pr. Aar.

Matthias Hamborg opgav ikke sit Arbejde til Gavn for Slægten fra Skovsgaard, efter at Onklen var død og han havde faaet sin Løn, endnu i mange Aar er han den, der særlig ordner Tanten Else Lauritzdatters Affærer — undertiden i Begyndelsen sekunderet af Fætteren Anders Søfrensen Westergaard. Men ind imellem tager han sig ogsaa af Kusinernes Tarv, og en kortere Tid efter Borgmester Kalows Død angives han »residerendes paa Kragelund«. Iøvrigt har han mange Forretningstransaktioner med Familiemedlemmer og bliver meget brugt af dem som Vitterlighedsvidne ved Udstedelse af Dokumenter eller som Sagfører, hvortil han ogsaa hyppigt anvendes af andre.

Nogle Aar før Aarhundredskiftet tager han fast Ophold i Hobro — antagelig i Forbindelse med sit 1ste Giftermaal, og nævnes nu som Handelsmand her, hvor han forbliver til sin Død, og hvor han synes at klare sig udmærket i økonomisk Henseende. At han ogsaa nyder almindelig Agtelse, ser vi deraf, at han hyppigt beklæder Dommer-

embedet saavel paa Onsild Herredsting som paa Hobro Byting; under en Vakance optræder han her som »Vice-Byfoged«. Hvad Betegnelsen »Gastgeber« angaar, har vi kun Nysteds Bemærkning som Grundlag.

En sikkert ikke uvæsentlig Grund til, at han klarer sig saa godt, er nok den Omstændighed, at han havde Held paa Kærlighedens Veje, eller maaske snarere, at han forstod at sammenpasse det følelsesbetonede med det fornuftsmæssige. Han blev sent gift, han var over 50 Aar, da han første Gang indlod sig paa Ægteskab, og i god Overensstemmelse med den Troskab og Hengivenhed, han maa antages at have næret overfor Onklens Familie, valgte han den eneste giftefærdige indenfor denne Gren, der kunde være Tale om, nemlig Ægteparret Kalows tilbageværende Datter Mette Sophie, med hvem han som tidligere nævnt blev gift i 1697. Selv om det maaske var gaaet ned ad Bakke for Familien, var hun dog sikkert en ret velstillet ung Pige, bl. a. havde hun i sin Tid af Bedstefaderen faaet tilskødet den ret store Gaard Bramslev i Valsgaard Sogn, hvilken Ejendom blev drevet af Matthias Hamborgs Broder Niels, og hendes Medgift blev jo ikke ringere derved, at Moderen Karen Hansdatter døde knap 2 Mdr. efter Brylluppet. Der var imidlertid ikke langvarig Lykke ved dette Ægteskab, for Mette Sophie Kalow døde allerede den 24/6 1699 i sin første Barselseng, da hun havde født en Datter, der naturligvis fik Navnet Karen.

I 1701 holdtes der Skifte efter Mette Sophie Kalow, og vi faar her tydelige Beviser paa, at der var Velstand i Familien. Der var 200 Rdl. i Guld, 2 vægtige Guldkæder og et værdifuldt Guldarmbaand, Smykker med Diamanter og Ringe, bl. a. en Signetring. Der var 3 gode Sølvkander, henholdsvis med Daniel Kalow og Hustrus, Hans Nielsen og Karen Albretsdatters samt Nic. de Brobergue og Hustrus Navne paa, de 2 sidste forgyldte, endvidere 5 store Sølvbægre, 6 Sølvfade, 1 Sølv-Kousken med Magister Eilertz' Navn, 24 Sølvskeer og meget af Kobber og Tin. Under Indboet maa ogsaa nævnes Malerier, derunder »sl. Borgmester Kalows og hans Kærestes Kontrafejer« foruden 2 andre Kontrafejer, som ikke nærmere betegnes, udover at de var i oval Ramme. Dernæst var der Gaarden i Hobro og mange Agre og Engjorder der omkring med Anpart i Hobro Krat, 1 Ejendom i Nibe og 7 Stader der, foruden Bøndergods af samlet Htk. 68 Tdr. spredt rundt omkring bl. a. Bramslevgaarden og Kallestrup i Hvam Sogn, hvilken sidste Ejendom Hamborg havde erhvervet i 1700 fra

Eilertz. Ialt opgjordes Boets Beholdning til henved 2150 Rdl. foruden Bøndergodset.

Nogenlunde samtidig med Mette Sophie Kalow døde Byfogden i Hobro Lauritz Christensen Skipper, der tilhørte en af Egnens kendte Slægter, og som var gift med Mette Lauritzdatter Skaarup af en anset Hobro-Slægt; Mathias Hamborg havde haft god Forbindelse med Byfogden, og han optraadte nu som Lavværge for Enken for senere at ægte hende. Hun førte en Del med sig, og han er nu en Del Aar Byens ubestridte Førstemand, hvilket ogsaa fremgaar af Skatteansættelsen, f. Eks. blev han i 1710 ansat til at udrede 32 Rdl. i Krigsstyr, hvilket var langt det største Beløb i Byen, medens Byfogden, den iøvrigt fremtrædende Chr. Nielsen Hostrup, blot skulde betale 8 Rdl.

Nysted beretter, at den lille Karen kun blev 10 Aar, hvilket stemmer godt med en Epitafieindskrift, hvorefter der bl. a. var begravet Mathias Hamborgs »A^o 1709 som et Blomster affalden Eeniste Datter Karen ætat. 10«.

I 1713 fik det aldrende Ægtepar, der naturligvis ikke havde fælles Livsarvinger, ordnet Arveforholdene efter deres Død ved en kgl. Bevilling¹⁾, hvorefter den længstlevende skulde have Ret til at hensidde i uskiftet Bo, og Delingen mellem begges Arvinger først skulde finde Sted, naar begge Ægtefæller var døde. Mathias Hamborg døde først — i 1718 —, men uanset Bevillingen lod Enken dog afholde Skifte i 1720 »eftersom bemeldte min sal. Mands Arvinger indstændig derom anholder, og jeg for den gode sal. Mands Skyld gerne ser deres Gavn og Fremtarv«. Formuen synes nu nærmest at være blevet lidt forringet, der var nok nogle flere Ejendomme i Hobro, men der var mindre Bøndergods, Mathias Hamborg havde ogsaa i 1716 solgt 1 Gaard i Vester Tørslev og 1 Gaard i Kastbjerg med 4 Gadehuse til sin Fættersøn og Gudsøn Jens Brask til Kjellerup; det var ligeledes svundet lidt i Sølv, og der var nu en Gæld paa ialt ca. 1875 Rdl., hvoraf 285 Rdl. til Jens Brask og 200 Rdl. til Niels Pedersen, Thostrup Hovgaard, der var gift med en Niece af Hamborg. Til Deling var der nu kun godt 1700 Rdl., men det var maaske heller ikke særlig heldigt for Mathias Hamborgs Slægt, at Mette Lauritzdatter fra Ægteskabet med Byfoged Skipper havde 2 Døtre i Live.

Mette Lauritzdatter og hendes Slægt havde stor Betydning for Kirken i Hobro²⁾. I 1699 skænkede hun og hendes første Mand den dels en

1) J. R. 26/8.

2) Hj. Schmidt: Hobro-Skjellerup Pastorat.

Lysekrone, dels en Altertavle, som hun og Mathias Hamborg i 1703 lod bekoste malet og stafferet »med brogede Farver og Forgyldning«, og efter sin 2. Mands Død gav hun 6 Kirketoft Agre til Kirken for en Familiebegravelse i denne for sine Mænd, den lille Karen Hamborg og sine egne Efterkommere, i hvilken Anledning der blev opsat et Marmorepitafium med en fyldig Indskrift.

Mathias Hamborgs ene Broder Niels sad paa den tidligere omtalte Gaard Bramslev, der var kommet til Mathias ved hans Giftermaal med Mette Sophie Kalow. Han havde flere Børn, hvoraf paa det foran nævnte Skiftes Tid levede en Søn Hans og 3 Døtre, nemlig Ester, gift med Anders Pedersen Skipper, samt Ellen og Mette Sophie. Hans maa være den Hans Nielsen Hamborg, som bl. a. optræder som Konsumtionsfuldmægtig i Mariager i 1726¹⁾, og den Hans Hamborg, der 15/9 1732 tager Borgerskab som Købmand i Hobro²⁾. En Niels Hamborg i Hobro, hvis Hustru dør 25/12 1755³⁾, efterladende 4 Børn, maa sikkert være hans Søn.

Thomas Pedersen Hamborg i Skjellerup optræder meget hyppigt paa Onsild Herreds Ting og beklæder ofte Dommersædet. Han er nok identisk med en flere Gange nævnt Thomas Vestergaard og har derfor sandsynligvis boet i den forhen omtalte Gaard Vestergaard eller i en Del deraf. Han maa være død før 3/9 1718, da Maren Christensdatter, sal. Thomas Pedersens Enke i Skjellerup nævnes paa Onsild Herreds Ting. De havde ifølge Mette Skaarups Skifte med Mandens Arvinger kun en Datter Karen, der angives gift med Niels Pedersen paa Thostrup Hovgaard ved Hobro.

1) Mar. Tb. 1725—50 fol. 13 og 47.

2) Randers Amts Topografica.

3) Hobro Skp. 1691—1759 fol. 280 b.

ET DRAB I 1639 PAA HJEMVEJEN FRA RANDERS

Som anført i Indledningen maa vor Slægts Stamfader Niels Hansen i Drostrup være død omkring 1621—22 og hans Enke have giftet sig igen med en Mads Tøgersen. I sidste Ægteskab blev der i Drostrup født en Halvbroder til Borgmester Hans Nielsen Drostrup og dennes Søskende — Søn af deres Moder, men ikke af deres Fader —, og som det sig hørte og burde efter Tidens Opkaldelsesregler, fik han sit Fornavn efter Moderens afdøde Mand og sit Patronymikon efter sin rigtige Fader og kom derfor til at hedde Niels Madsen. Naar vi i det hele taget har lidt Kendskab til dette Medlem af Slægten, skyldes det ikke, at der foreligger noget interessant om hans Personlighed eller hans Liv, men alene den Omstændighed, at der er overleveret os en Beretning om, hvorledes han som ganske ung kom af Dage, hvilket gav Anledning til en stor Retssag, som i 1640 kom for Viborg Lands-ting.

Fredag den 25. Oktober 1639 havde en Kone Maren Mikkelsdatter i Bramstrup været kørende til Randers og havde i sin Vogn 3 Personer med sig, hvoraf de 2 var Søren Madsen og Per Nielsen fra Nielstrup, medens den 3die var Niels Madsen fra Drostrup. Da hun om Aftenen paa Hjemvejen kørte »ad Randers Strøm«, det nuværende Strømmen, holdt her en Vogn med 4 Passagerer, 2 Hold Brødre, alle hjemmehørende i Bramstrup, nemlig Ove og Søren Pedersen samt Per og Rasmus Jensen. Per Jensen sad med en Kaarde i Haanden og huggede og stak med denne efter Passagererne i den anden Vogn, hvorfor Per Nielsen søgte at afparerere med et Spyd, der imidlertid blev taget fra ham af de 4 Mænd, hvorefter Vognene skiltes.

Da Maren Mikkelsdatter og hendes Fæller var kommet ud paa

Vorup Hede, holdt den anden Vogn i Vejen for dem, og de 4 Mænd overfaldt dem nu med Hug og Slag og sønderhuggede Tømmerne paa Hestene for Vognen, hvormed de ikke havde kunnet undslippe, fordi den var haardt læsset med 4 Mennesker og 1 Td. Mask. De kørte saa videre, men da Vognen kom over Ølst Vad, gik Tømmerne i Stykker paa de Steder, hvor de var hugget over, og Søren Madsen stod ud for at binde dem sammen. Niels Madsen steg ogsaa af Vognen, men traf igen sammen med Vognen med de 4 fra Bramstrup, og paa deres Spørgsmaal om, hvem de var, svarede Niels Madsen, at det var gode Venner. Ove Pedersen sprang da af Vognen med det erobrede Spyd, løb efter Niels Madsen og opfordrede ham til at væge for sig med sin Kaarde »nu skulde han faa den faldende Syge i hans Liv«, hvorefter alle 4 overfaldt ham med det Resultat, at han faldt omkuld. Udover, at Niels Madsen, der betegnes som en ung Dreng, ikke havde givet Angriberne Aarsag til nogen »Perlament«, kunde Maren Mikeldatter ikke forklare videre, fordi hun var kørt hjem, og først Andendagen derefter fik hun at vide, at han var død. De 2 Mænd fra Nielstrup kunde forklare overensstemmende med hende og oplyste endvidere, at Søren Madsen var blevet slaaet til Jorden og maatte bede for sit Liv, og han hørte en sige »lader os tilbage og ligge Søren Madsen hos den anden«.

Det var Niels Madsens Broder (Halvbroder) Hans Nielsen, Ridefoged til Mariager Kloster, der paa Familiens Vegne tog Affære i Sagen, og efter hans Opfordring havde 8 Mænd den 28. Oktober været i Bramstrup og fremsat Begæring om, at de 4 Slagsbrødre vilde møde i Drostrup eller ved Rud Kirke førend Begravelsen »og lægge Haand paa Niels Madsen eller og gøre deres Undskyldning, om de ikke var Skyld i hans Død, om de ikke var Aarsag i hans Død«, men ingen af dem var tilstede, og ingen vidste, hvor de var. Senere blev Ove Pedersen fængslet og af Sandemænd udlagt at være »Niels Madsens, født i Drostrup, hans Bane og svoret ham Manddød over« og fra hans Fred.

Ove Pedersen indstævnede Sandemændenes Afgørelse for Landstinget, hvor Hans Nielsen ogsaa var mødt, og forsøgte paa alle Maader at faa de fremskaffede Bevismidler afkræftet og lægge Skylden over paa Brødrene Jensen, men Landstinget fandt intet at indvende imod, at Sandemændene »havde svoret Ove Pedersen Niels Madsens Bane paa og fra hans Fred og vidste ikke dem deres Ed at fælde, men denne ved Magt at blive«.

Det var jo en trist Skæbne, der saa tidligt ramte vor Niels Madsen, men Sagen har i og for sig ellers ikke større Interesse. Dog er det værd at lægge Mærke til, at det af den fremgaar, at Folk paa den Tid har fundet Anledning til at være stærkt bevæbnet, naar de drog ud paa længere Køreture, samt til den overfor Deltagerne i Overfaldet fremsatte Begæring om, at de skulde fri sig for Beskyldningen for at have været Aarsag til Niels Madsens Død ved at lægge Haanden paa hans Lig inden Begravelsen. Iøvrigt kan det vel efter alt foreliggende synes noget haardt, at Ansvaret blev lagt paa een enkelt af de fire, men han, der var gift, var vel den eneste, man har kunnet faa fat paa.



FORKORTELSER VED KILDEANGIVELSER

Db.	Dombog.
D. B. K.	Dansk Biografisk Leksikon
D. K.	Danske Kancelli.
Drbg. Lensr.	Dronningborg Lensregnskab.
Drbg. m. fl. A.	Dronningborg med flere Amter.
D. M.	Danske Magasin.
Gisl. H.	Gislum Herred.
Gj. H.	Gjerlev Herred.
g. Skp.	Gejstlig Skifteprotokol.
Hindst. H.	Hindsted Herred.
Hist. T.	Historisk Tidsskrift.
Hj.-G. H.	Hjerm-Ginding Herreder.
H. R.	Højesteret.
Jb.	Jordebog.
J. M.	Jydske Missiver.
J. R.	Jydske Registre.
J. S.	Jydske Samlinger.
J. T.	Jydske Tegnelser.
Kb.	Kirkebog.
Kr. Sk.	Kronens Skøder.
L. A.	Landsarkivet.
Mar. Kl. Lensr.	Mariager Kloster Lensregnskab.
Nørh. H.	Nørhald Herred.
Ons. H.	Onsild Herred.
P. T.	Personalhistorisk Tidsskrift.
R. A. A.	Randers Amts historiske Aarbo.
R. A.	Rigsarkivet.
Rtk.	Rentekammeret.
Sj. R.	Sjællandske Registre.
Sj. T.	Sjællandske Tegnelser.
Tb.	Tingbog eller Justitsprotokol.
Vib. L. Justp.	Viborg Landstings Justitsprotokol.
Vib. L. Sk. og Pp.	Viborg Landstings Skøde- og Panteprotokol
Æ. d. A.	Ældre dansk Arkivregistratur.



PERSON- OG STEDREGISTER

A.

Aabye, Peder, Rektor, Aarh., 56.
 Aarhus Domkirke, 54, 55, 58.
 Abel Cathrine, Kbhvn., 129, 131.
 Abildgaard, Eggert, Lynderupg., 20, 99.
 Aggersborg Hgd., Jyll., 19.
 Ahlefeldt, H. A. v., Gehejmer., 148.
 Albretsdtr., Karen, g. Drostrup, 11, 13,
 25—27, 31, 60, 165.
 Allestrup, Christen Lauritzen, Døstrup,
 110.
 Alstrupg., Galten H., 161.
 Andersen, Christen, 116, 118, 120, 121.
 — Jakob, Ginderup, 159.
 Andrup, Ons. H., 18, 29.
 Anna Sophie, Dronn., 138—40.
 Arenfeldt, Anna Sophie, 132.
 — Mogens, Lensm., 14, 21, 94.
 — Niels, 17.
 Arenstorff, Fr. v., General, 132.
 Assens, Ons. H., 17, 64.
 Asuerus, Juv., Kbhvn., 128.
 Asverus, Dr., Kbhvn., 128.
 — Skræder, Kbhvn., 128.
 Ausumg., Hgd., Hjerm H., 66, 67, 70—
 72, 77.
 Axelsen, Hans, Taarupg., 91.

B.

Banner, Preben, Stenshede, 62.
 Bartholin, Landsd., Kaas, 76.
 Basballe, Borgm., Aarh., 57, 58.
 Bay, Laur. Randers, 67.
 Bech, Ahasverus, Degn, Voldum, 127.

Becher, Ahasverus, Hvalps., 11, 73, 126
 —136.
 — Ahasverus, Tømmerm., 135.
 — Asuerus, Kbhvn., 128.
 — Anna Beate, 134.
 — Anne, 135.
 — Birgitte, 135.
 — Didrik, 155.
 — Ester Marie, 134, 135.
 — Hans, Herredsskr., 134, 137, 144.
 — Knud, Landsd., 11, 134, 136—157.
 — Maren, 134.
 — Povl, Løjtn., 134, 146.
 — Sara, 134.
 Beck, Ahasverus, Kbhvn., 127.
 — Laur., Købm., Kbhvn., 127.
 Becker, Slægt, 127.
 Benzon, Niels, Dr., 20.
 — Peder, Havnø, 70, 109.
 Berentz, Albert Baltzer, 23.
 Bering, Dorethe, g. Willumsen, 61.
 — Laur., Landstingskr., 137.
 — Peder, Landstingshører, 137.
 Biering, Johanne, g. Jelstrup, 134.
 Bille, Birg. Marie, g. Simonsen, 91.
 Bircherod, Jacob, Dr., 42, 43.
 — Jens, Bisk., 26, 36, 44, 64.
 Blok, Erik, Holmg., 22.
 Bloch, Kirsten, g. Willumsen, 124.
 — Peder, Foged, 101, 104, 108.
 — Maren, g. Byrgesen, 69.
 — Margrethe, g. Overgaard, 11, 69,
 76.
 — Zidsel, Mariager, 109.

Bonderup, Hgd., Sjæll., 47.
 Bondo, Anders Sejersøn, Pr., 31.
 Bording, Anders, Digter, 50, 51.
 — Laur., Prof., 50, 53.
 Bramslev, Hindst. H., 19, 29, 162, 164.
 Branner, Ole H., Kbhvn., 68.
 Brasch, Christen, Munketofte, 146.
 Brask, Jens, Kjellerup, 57, 87, 165.
 — Jens, Forp., Svenstrup Hovg., 87.
 — Jens Andreas, Kjellerup, 92.
 Bregne, Bodil Nielsdtr., g. Heldvad, 28.
 Broberg, Math., Sjelleskovg., 49, 60.
 — Niels, Lic., 11, 26, 32, 49—54,
 96, 97, 101, 108, 159, 164.
 Brochenhuus, Dorthe, 110.
 Brochmann, Anna Magdalene, 44.
 — Enevold, 44, 45.
 — Hans, Bisk., 44.
 — Hans, Kollerup, 44—46, 55.
 — Jacob, Amtsskr., 89.
 Bromundt, Didrik, Hofskrædder, 146.
 — Helene Marie, g. Becher, 146,
 156, 157.
 Bruun, Urban, Amtsforv., 142.
 Bugge, Hans, Haven, 76.
 — Henrik, Linderumg., 76.
 — Margr. Cathr., g. Overgaard, 76.
 — Niels, Hald, 76.
 Buxen, Kaj J. N., 11, 85.
 Byrgesen, Peder, Pr., 69.
 Bækkeskov, Hgd., Sjæll., 137, 146—156.

C.

Calow, se Kalow.
 Christensdtr., Maren, g. Hamborg, 166.
 Christensen, Anders, Herredsf., 116, 119.
 — Jens, Drostrup, 160.
 — Søgaaard, Jens, Skjell., 15, 81.
 Christoffersen, Hans, Snæsere, 148.
 Clausdtr., Maren, g. Søfrensen, 87.
 Clausen, Hans Herman, 123.
 — Povl, Skjell., 84.
 Clementsen, Niels, Rigsraad, 129.

D.

Daa, Dorthe, Torstedlund, 101.
 — Valdemar, Bonderup, 20.

Dahlerup, H., Borgm., 24.
 Debern, Johan Ulr. v., 132.
 Deden, Hartv. Otto v., Dragsg., 110.
 Dort, Elis. v., g. Lorentzen, 39, 40.
 Drostrup, Galten H., 9—12, 158—61.
 Drostrup, Anne, g. Jensen, 11, 80—85,
 97, 162.
 — Christen N. (?) 11, 79, 162.
 — Esther, g. Hamborg, 11, 162.
 — Hans Nielsen, Borgm., 10—32, 35,
 49, 60, 66, 81, 86, 93, 94, 110,
 162, 164, 168.
 — Karen Hansdtr., 11, 27, 59—65,
 73, 91, 164.
 — Karen Nielsdtr., 11, 44—49, 56,
 57.
 — Kirsten, 11, 27, 36, 48—59, 63,
 87.
 — Niels Hansen, Kancellisekr., 11,
 21, 27, 32—43, 113, 125, 160.
 — Niels Nielsen (?), 11.
 — Povl N., 161.
 — Rasmus N., 161.
 Due, Bernt, Krastrup, 114.
 — Jørgen, Halkjær, 33, 34, 38.
 Dumbar, Mette Marie, 118.
 Dyre, Jens, Kjellerup, 70.
 — Karen, g. Arenfeldt, 17.
 — Palle, Trinderup, 70.
 Dyrskjøet, Peder, hist. Saml., 26, 36.
 Døstrup Kirke, Hindst. H., 25.

E.

Eggertz, Ditlev, 105—07.
 Ehrentidtz, Henrik, Dr., 69.
 Eilers, Margrethe, 45.
 Eilersen, Hans Chr., Aarh., 48, 56.
 — Jacob, Raadm., Kbhvn., 45.
 Eilertz, Eiler Jacobs, Ass., 11, 45—48,
 164.
 Erichsen, Jacob, Pr., 83.
 Ernst, Henrik, Dr., 39.

F.

Faber, Sophie, g. Ehrentidtz, 69.
 Feltmand, Cort, Færgemand, 130.
 Fleischer, Esaias, kgl. Apoteker, 60.

- Fogh, Raadm., Kbhvn., 145.
 Folsach, Hans, Gjessinggaard, 156.
 Ford, Anne Laurence de la, g. Brochmann, 44.
 Foss, Math., Bisk., 53.
 Friedenreich, Dan., Apoteker, Vib., 61.
 — Johan, Apoteker, Aalb., 61.
 Friis (Frijs), Anna, 74.
 — Elis., 70, 71, 74.
 — Hans, Oberst, 96.
 — Henrik, Staarupg., 90.
 — Mogens, Greve, 42, 102—04.
 — Niels, Krastrup, 9.
 Fyrkat Mølle, Ons. H., 16.
- G.
- Gabrielsdtr., Anna Margr., Skjell., 83.
 Galde, Dorte, g. Lange, 19.
 — Karen, g. Rosenkrantz, 19.
 Galschyt, Thomas H., Pr., 122.
 Garboe, R. Pr., 154.
 Gedde, Arild, 68.
 — Chr., Skivehus, 101, 102.
 — Knud, Amtm., 120.
 — Ove, Adm., 160.
 Gjettrup, Ons. H., 18.
 Grave, Anna, g. Drostrup, 11, 42—46.
 — Erik, Bisk., 42—45, 53, 60.
 Griffenfeld, se Schumacher.
 Grubbe, Didrik, Borgm., Aalb., 60.
 — Marie, g. Dyre, 70.
 — Mette, g. Kalow, 60.
 Gyldenkrantz, Sidsel, 148.
 Hadbjerg, Galten H., 68.
 Halling, Niels N., Aarh., 161.
 Hamborg, Ellen, 166.
 — Esther, 166.
 — Hans N., Hobro, 166.
 — Karen, 65, 165, 166.
 — Karen Thomasdtr., g. Pedersen, 166.
 — Mathias P., Hobro, 11, 30, 47, 54—56, 65, 85, 108, 112, 122, 162—66.
 — Mette Sophie, 166.
 — Niels, Bramslev, 162.
 — Niels, Hjeds, 162.
- Hamborg, Niels, Hobro, 166.
 — Peder Nielsen, 162.
 — Thomas P., Skjell., 162, 166.
 Hansdtr., Kirsten, 123.
 Hansen, Christen, Skjell., 83.
 — Hans, Løvenholm, 105—07.
 — Jens, Lyngby, 104.
 — Jørg., Borgm., Horsens, 160.
 — Laur., Husm., 151.
 — Niels, Drostrup, 9—11, 158, 167.
 — Svend, Herup, 123.
 Hebo, Peder, 150.
 Heide, Peder, Aarhus, 56.
 Heldvad, Bodil, g. Bondo, 31.
 — Else Cathrine, g. Drostrup, 11, 28—31, 83.
 — Herman, 30.
 — Laur., Pr., 28.
 — Niels, kgl. Astrolog, 28.
 Hermansen, Claus, Kornet, 123.
 — Ulrik, 153.
 Herpinggaard, Trans S., 72.
 Holm, Mikkel H., Pr., 135.
 Holmgaard, Gisl. H., 114.
 Holst, Morten Chr., Pr., 135.
 — Sara Kirstine, g. Holm, 135.
 Holstein, Chr., F. v., Kmhr., 142.
 Hostrup, Cecilie Cathr., g. Brask, 88.
 — Christen, Byf., Hobro, 88, 165.
 — Laur., Byf., Hobro, 57.
 — Nils, 134.
 — Povl Nielsen, Hvalps., 134.
 Hvalpsund, Gisl. H., 73, 126—35.
 Høeg, Jørgen, Skærø, 33—35.
 Høybye, Jens, 77.
- J.
- Jacobsen, Ebbe, Byf., Køge, 153.
 — Jens, Herredsf., Gjerl. H., 99.
 — Mathias, Livlæge, 49.
 — Niels, Borgm., Randers, 33.
 Jelstrup, Jac. Olsen, Ilris, 134.
 Jensdtr., Kirsten, Drostrup, 160, 161.
 — Maren, Vinterslev, 123.
 Jensen, Byrge, Byf., Mar., 69.
 — Christoffer, Ridef., 122.
 — Mads, Thustrup, 110.

- Jensen, Peder, Selling, 161.
 — Per, Bramstrup, 167, 168.
 — Rasmus, Bramstrup, 167, 168.
 — Rasmus, Mygind, 81.
 — Søfren, Skjell., 11, 15, 81, 82, 97.
 — Thomas, Herredsf., Drostrup, 11, 41, 158—60.
- Jessen, Baltzer, Pr., 135.
 — Morten, Degn, Kolind, 135.
- Johansen, Claus, 23.
- Juel, Elseb., g. Juul, 94.
 — Jens, Frih., Juellinge, 133.
 — Niels, Adm., 17.
- Justsen, Chr., Byskr., Aalb. 35.
- Juul, Axel, Quistrup, 72.
 — Hans, 89.
 — Niels Axelsen, 53, 70.
 — Ovc, Amtm., 19, 23, 33, 35, 36, 115.
 — Ove, Brusg., 94.
 — Tønne, 70, 72.
- Juul-Rysensteen, Chr., Frih., 72.
- K.
- Kaas, Jens, Støvringg., 101.
- Kall, Børge, Borgm., Mar., 28.
 — Jens, Pr., 30.
 — Johan, Borgm., Mar., 28.
- Kallestrup, Rinds H., 47, 164.
- Kalow, Daniel, Borgm., Aalb., 11, 53, 59—65, 164.
 — Magd.-Cathr., 69.
 — Mette Sophic, 11, 29, 60, 65, 164, 165.
 — Peter, Amtsskr., Morungen, 59.
- Karls, Gd., Hindst. H., 67.
- Kirketerp., Maren, g. Hamborg, 162.
- Kjeldsen, Chr., Rørbæk, 117, 118.
- Kjerulf, Anders, Bjørnsholm, 108.
- Klingenberg, Povl v., 132.
- Knudsgaard, Daubjerg S., 73.
- Kohlblatt, Marcus, Notar, 20.
- Kollerup, Hgd., Galten H., 20, 21, 39—46.
- Kongstedlund, Hgd., Hellum H., 69.
- Korch, Margr., Skive, 132.
- Krabbe, Anne, 27.
- Krabbe, Iver, Lensm., 13.
- Krag, Kjeld, Trudsholm, 21.
 — Lisbeth, g. Juul, 90.
- Kragelund, Gd., Gjerlev H., 54, 62.
- Kruse, Christen, 64.
 — Maren, 62.
 — Otto, Balle, 64, 70.
 — Peder, Balle, 64.
 — Tyge, Balle, 16.
 — Tyge, Stenalt, 20.
- L.
- Lamprecht, Jørgen, Bogtr., Kbhvn., 60.
- Lange, Hans, Landsd., 50.
 — Jørgen, 19, 20.
- Lassen, Jens, Landsd., 131.
 — Jochum, Borgm., Vib., 90.
 — Tøger, Aalb., 61.
- Lauritzdtr., Elseb., g. Kalow, 60.
 — Margr., g. Lauritzen, 27.
- Lauritzen, Albr., Vib., 27.
 — Christen, Hvalps., 129.
- Lerche, Peder, Landsd., 111, 116, 119, 121—23.
- Lillienrone, A. P. v., Kansler, 64.
- Linde, Christen, Volstrup, 72.
- Lindenow, Christian, 53.
 — Hans, Lindersvold, 70.
- Lorentzen, Ludv., Kvotrup, 39—41.
- Lossow, Hans v., Ristrup, 49.
- Luesbrædder, Niels Pedersen, Randers, 100.
- Lund, Niels, Pr., 145.
 — Ove Chr., Hvalps., 135.
- Lundgaard, Aars H., 77.
- Lyche, Mette, g. Becher, 134.
- Lykke, Dorthe, 99.
 — Erik, 64.
- Lützou, Gehejmer., 148.
- Lützwow, Hugo, Backendorf, 19.
- M.
- Madsdtr., Karen, Randers, 33.
- Madsen, Knud, Assens, 64.
 — Laur, 76.
 — Niels, Drostrup, 11, 167—69.
 — Søren, Nielstrup, 167, 168.

- Maler, Falch, Mar., 33.
 Mariager Kloster, 26, 37.
 — Kirke, 26, 30, 43.
 Marselis, Leonh., 23.
 Marsvin, Margr., g. Urne, 100.
 Mathiasdr., Magdal., g. Nielsen, 49, 68.
 Mathesius, Henrik, H.R.Ass., 70.
 Matthiesen, Jacob, Bisk., 49.
 Matzen, Espen, Skriver, Mar., 34.
 Merløsegaard, Hgd., Sjæll., 47.
 Meulengracht, Hans, Aarh., 52, 61.
 Mikkelsdr., Maren, Bramstrup, 167, 168.
 Mikkelsen, Christen, Hvanstrup, 115, 119, 120.
 — Hans, Kontroll., Hadsund, 31.
 Mogensdr., Helle, Selling, 161.
 Mogensen, Jens, Pr., 129.
 — Jens, Alstrupg., 161.
 — Nils, Borgm., Randers, 33, 34.
 Mollerup, Jens Christensen, Fuldmægtig, 119—21.
 — Peder N., Ass., Vestervig Kl., 92.
 Mortensen, Johan, 23.
 Munch, Eiler, Pr., 62.
 Munk, Christen, Støttrupg., 114, 123.
 — Kirsten, 20.
 — Laur., Haubrog., 19, 24.
 Munthe, Bredo, Kammeradv., 156.
 Møller, Just, Tørslev M., 84.
- N.
- Nakkedal, Gd., Hindst. H., 22.
 Nielsdr., Anne, Blegvad, 85.
 — Karen, g. Buxen, 11, 85.
 — Karen, g. Schade, 112.
 — Line, Drostrup, 10, 11, 158.
 — Maren, Skader, 94.
 Nielsen, Jens, Raadm., Randers, 34.
 — Niels, Forp., Gjessingg., 114.
 — Niels, Forp., Skaarupg., 159.
 — Per, Nielstrup, 167, 168.
 — Povl, Drostrup, 160.
 — Rasmus, Borgm., Aarh., 32, 42, 49.
 — Simon, Andi, 94.
 Nissen, Hans, Pr., 28.
 Nysted, Herman, 56.
- Nysted, Ole Hermansen, Geneal., 10, 56, 79, 162.
- O.
- Olufsen, Søren, 10.
 Ostenfeld, Tøger, Lundg., 77, 88, 133.
 Ottesen, Hans, Hald, 17.
 Overgaard, Hgd., Gjerlev H., 69, 70.
 — Jens Jørgen, Helligkildeg., 76.
 — Maria, g. Winding, 78.
 — Marie, g. Winterberg, 76, 77.
 — Niels, Quistrup, 76—78, 89.
 — Niels Nielsen, Hobro, 67.
 — Rasmus Henrik, 78.
 — Rasmus Nielsen, Quistrup, 11, 44, 65—77, 88, 126, 133.
 — Sara, g. Ostenfeld, 77.
- P.
- Parsberg, Verner, Oberst, Skivehus, 76.
 — Oluf, Hagsholm, 9.
 Pedersen, Christen, Kbhvn., 13.
 — Knud, Skader, 11, 94.
 — Niels, Thostrup Hovg., 165, 166.
 — Ove, Bramstrup, 167, 168.
 — Søren, Alstrupg., 161.
 — Søren, Bramstrup, 167, 168.
 Pentz, Frederica Amalia, 54.
 Plou, Lars, 146.
 Pors, Jørgen, Kastrupg., 15, 81.
 Poulsen, Mads, Tvilumg., 33.
 — Mogens, Randers, 100.
 — Niels, Norge, 113.
 — N. E., fhv. Søkapt., Jomfruens Egede, 154, 155.
- Q.
- Quistrup, Hgd., Hjerm H., 66, 67, 70—78.
- R.
- Radow, von, tysk Slægt, 60.
 Rahbek, Knud Lyne, 145.
 Rantzau, Barbara Christiane, 89.
 — Ditlev, Greve, 104—07.
 — Fr., Oblt., Estvadgaard, 76.
 — Johan, Oberst, 86, 89, 91.

- Rasmusdr., Ingeb., g. Bording, 50.
 Rasmussen, Gert, 105—07.
 — Henrik, Skibskapt., Kbhvn., 135.
 — Mads, 105.
 — Niels, Drostrup, 161.
 — Niels, Raadm., Mar., 11, 63, 80, 84, 85, 114.
 — Peder, Forp., 104—06.
 Reedtz, Karen, 89.
 Reenberg, Jens, Rektor, 90.
 — Tøger, Digter, Landsd., 50, 55, 57, 58.
 Reventlow, Conrad, Greve, Claush., 46, 101.
 Rhodius, Jørg., Mag., Aarh., 57.
 Riis, Peder, Prok. 144.
 Risbjerg, Ons. H., 17.
 Roed, Friderica Sophia, 145.
 — Lyder, Pr., 145.
 Rosenkrantz, Børge, Sørup, 19.
 — Ellen, g. Banner, 62.
 — Margr., g. Seefeld, 34.
 Rud, Galten H., 9.
 Røkkendal, Hindst. H., 19, 29, 30.
- S.
- Sandberg, Anders, Quelstrup, 69.
 Schade, Familie, 93.
 — Agathe (?), 95.
 — Albr., Herredsf., 11, 41, 100, 110, 113—24.
 — Christian, 112.
 — Christopher, 112.
 — Jørgen, 112.
 — Kirsten (?), 11.
 — Matthias, Herredsf., 11, 53, 96—113.
 — Peder, 11, 96, 99, 115—124.
 — Sara (?), 11, 95, 135.
 — Søren, 112.
 Schiffer, Chr. Chr., Kbhvn., 68.
 Schult, I. D., Oversekr., 29, 99, 130.
 — Frederik Ulrik, Amtm., 120.
 Schumacher (Griffenfeld), Peder, 39, 41, 98, 104.
 Schøller, C. M., Amtm., 151, 153.
 Seefeld, Christen, Stenalt, 20, 21, 25, 68.
- Seefeld, Claus, 20, 101.
 — Enevold, 62.
 — Jacob, Oveg., 16, 21.
 — Jørgen, Visborgg., 16—22, 24, 34, 62, 64, 67, 68, 101.
 — Lauritz, 20.
 — Peder, Dalsg., 22, 34, 63, 68, 101, 102.
 — Sophie, 19, 22.
 Sehested, Karen, g. Seefeld, 20.
 Silbersteen, Niels, Generaladj., 28.
 Simonsen, Jens, Ass., Sødal, 91.
 Skaarup, Mette, g. Hamborg, 162, 165, 166.
 Skinkel, Rud., Bækkeskov, 146.
 Skipper, Anders Pedersen, 166.
 — Laur. Chr., Byf., Hobro, 165.
 Skjellerup, Ons. H., 14—19, 26, 29—31.
 Skovsgaard, Ons. H., 14—19, 22, 29—31.
 Smidt, Asverus, 134.
 — Anna Beate, 135.
 — Jens Jensen, Hvalps., 134.
 — Maren, 135.
 Spangaard, Byrge Pedersen, Pr., 69.
 Spies, Catharina, g. Kalow, 60.
 Stegelman, Jac., Kyø.
 Stenlille Kirke, Sjæll., 47.
 Stenmagle Kirke, Sjæll., 47.
 Steenwinkel, Jac. v., Maler, 109.
 Stiernholm, Herlev J., Kjeldg., 77, 78.
 Stracken, Juliana, g. Bromundt, 146.
 Svejstrup, Anders N., Pr., 90.
 Søfrensdtr., Anne, 86, 87.
 Søfrensen, Albr., Forp., 11, 40, 41, 54, 57, 69, 76, 84, 86, 88—92, 133, 160.
 — (Westergaard), Anders, Forp., 11, 54, 57, 63, 83, 86—88.
 — Jens, Norge, 85.
 — Rasmus, 86.
 — Søfren, Skjell., 81.
 Sørensdr., Mette, 132.
 Sørensen, Hans, Borgm., Aalb., 60.
 — Jac., Struer, 73, 74.
 — Jens, Herredsf., 40, 41.
 — Søren, Amtsskr., 122.

- T.
- Testrup, Chr. Sørensen, Viffertsholm, 31, 121, 137.
- Thestrup, Fr. de, Kmhr., Mar. Kl., 29, 43.
- Thomasdtr., Mette, Alstrupg., 161.
- Thorsen, Christen, Skjell., 83.
- Tychonius, Christen, Mag., 77, 90, 91.
- Tøgersen, Mads, Drostrup, 10, 11, 159, 167.
- U.
- Unger, Eva, 72.
- Urbansen, Jac., Borgm., Aalb., 63.
- Urne, Axel Lindersvold, 101, 102.
- Birgitte, g. Seefeld, 53, 100—02, 107, 108, 110.
- Jørgen, Aarsmarke, 100.
- Margrethe, g. Vinter, 30, 108.
- V.
- Vallø, Sjøll., 137.
- Vendelbo, Peder, Drost, 62.
- Westenhof, Hans Albretsen, 57, 58, 78, 91, 92.
- Vestergaard, Skjell. S., 30, 81—84, 92.
- Willadsen, Peder, Bisk., 70.
- Willumsen, Math., Pr., 124.
- Mogens, Aalb., 61.
- Vind, Hack, Aggersborg, 19.
- Winding, Anders Dan., 92.
- Anders Fr., Komp., 92.
- Anders Westenhof., 78, 91, 92.
- August H., Komp., 92.
- Maren Andersdtr., g. Søfrensen, 90, 91.
- P. A., Pr., 78.
- Vindstrup, Gjerl. H., 17, 18.
- Vinter, Anders, Stevnhoved, 108.
- Bent, Ass., 112.
- Winterberg, Fr., Amtsforv., 76, 77.
- Luthamella, 76, 77.
- Luthamella, 76.
- Vinterslev, Galten H., 55.
- Vintmølle, Peder J., Skovsg., 31.
- Witzleben, George, Dr., 69.
- Vive Mølle, Hindst. H., 22.
- Skov, Hindst. H.,
- Voigt, Jens, Amtsforv., 78.
- Würger, Joachim, Kbhvn., 46.
- Ø.
- Ødum, Galten H., 39—43, 46.
- Ørslev Kloster, Hgd., 88.
- Ørum, Laur., Hvalps., 135.
- Østergaard, Vive S., 108, 110, 112.
- Østrup, Sdr.hald H., 41, 97.

RETTELSE:

S. 5 (Indholdsfort.) nederst: Ørum Kirke, læs Ødum Kirke.

AF AAGE BRASK ER TIDLIGERE UDKOMMET:

KJELLERUP

En jydsk Herregaard fra Vikingetid til Nutid

»Forfatteren er besjælet af en ægte historisk Trang til redelig Fremdragen af Kendsgernerne ... ganske fordomsfri i social Henseende ... er det lykkedes Godsejer Brask at skrive et Stykke betydningsfuldt Danmarkshistorie ... ydet saa meget nyt og værdifuldt selvstændigt Stof fra selve det utrykte Kildemateriale ... at denne Godshistorie indtager en meget høj Plads blandt de danske Herregaardshistorier.« (Kronik om Bogen i Aarhus Stiftstidende af Stadsarkivar Svend Aakjær).

»et fortræffeligt Arbejde, der i Lødhed maaler sig med de bedste indenfor vor historisk-topografiske Litteratur, idet Forfatteren ... er gaet tilværks med en ret enestaaende Grundighed.« (C. K. i Jyllandsposten).

NIELS BLOCH I ROLD OG HANS NÆRMESTE SLÆGT

En gammel jydsk Selvejer- og Herredsfogedslægt

»For alle, der er interesseret i Fortidens Kulturhistorie, navnlig i jydsk Milieu, vil det være en stor Glæde at læse denne fortræffelige Bog.« (Kronik i Aarhus Stiftstidende af Svend Aakjær).

»fuldt ud staar paa Højde med Kjellerupbogen og yderligere hæver Godsejer Brasks Anseelse som historisk Forsker ... for Østhimmerlands Historie vil Bogen i mange Henseender være en Guldgrube ... naar det tages i Betragtning, at Bloch'erne var en Storbondæet ... mindes Anmelderen ikke at have truffet over et paa en Gang saa omfattende lødigt og velunderbygget Stof som det, der her fremlægges.« (C. Klitgaard i Kronikker i Aalborg Stiftstidende og Jyllandsposten).

»bogen rummer i det hele taget et væld af kulturhistoriske smaatræk ... forf. er en baade omhyggelig og skarpsindig forsker, der ogsaa er i besiddelse af betydelige historiske kundskaber. Selve fremstillingen er livfuld og krydret af forf.s lune.« (Aage Bonde i Jyske Samlinger).

E. MUNKSGAARDS FORLAG 1943 OG 1947

VOLSTRUP

En gammel himmerlandsk Gaard og dens Beboere

»gror der nye historiske oplysninger frem overalt, hvor Aage Brask tager fat ... et rigeligt maal af kulturhistorie ... man overalt i fremstillingen mærker forfatterens jydsk lune og hjertevarme ... i alle henseender en mønstergyldig bog, set med arkivmandens øjne ... (Kronik i Aarhus Stiftstidende af Svend Aakjær).

»atter glædet sin historisk interesserede samtid med en værdifuld monografi om gaarden Volstrup i Rørbæk sogn ... (C. Klitgaard i Aalborg Stiftstidende).

»i sin sidste ... Bog om Volstrup givet et typisk Eksempel paa en større Gaards Skæbne gennem Tiderne. Som Forfatter har han sig egen levende Stil ... (Helge Søgaard i Jyllandsposten).

P. E. HAARSLØVS FORLAG - HOBRO